กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ
จังหวัดนครราชสีมา

นายนพพันธุ์ ทองเกลี้ยง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคหพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2545
ISBN 974-17-2181-1
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PARTICITORY HOUSING DESIGN PROCESS FOR URBAN SQUATTERS ALONG RAILWAY TRACKS: A CASE STUDY OF BILEY – LANGJUAN, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

Mr.Nopphan Thongkliang

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Housing Development in Housing

Department of Housing
Faculty of Architecture
Chulalongkorn University

Academic Year 2002
ISBN 974-17-2181-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ จังหวัดนครราชสีมา
โดย	นาย นพพันธุ์ ทองเกลี้ยง
สาขาวิชา	เคหการ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต นิตยะ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ ดร.กุณฑลทิพย พานิชภักดิ์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. วีระ สัจกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุปรีชา หิรัญโร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต นิตยะ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร.กุณฑลทิพย พานิชภักดิ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ปฐมา หรุ่นรักวิทย์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ทิพย์รัตน์ นพลดารมย์)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นพพันธุ์ ทองเกลี้ยง : กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ จังหวัดนครราชสีมา (PARTICITORY HOUSING DESIGN PROCESS FOR URBAN SQUATTERS ALONG RAILWAY TRACKS: A CASE STUDY OF BILEY – LANGJUAN, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE) อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต นิตยะ, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อ.ดร.กุณฑลทิพย พานิชภักดิ์,186 หน้า, ISBN 974-17-2181-1

ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ เป็นชุมชนที่บุกรุกที่ดินของการรถไฟ อาศัยอยู่สองข้างทางรถไฟ เป็นชุมชนในเขตเมือง จังหวัดนครราชสีมา การรถไฟกำหนดให้เป็นชุมชนนำร่องในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของการรถไฟโดยชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย จากการศึกษาของ ณัฐพล อัศววิเศษศิวะกุล เรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนริมทางรถไฟ ของชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ ได้ทำการศึกษาตั้งแต่ ก.พ. 2544 - ก.พ. 2545 ได้ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของปัญหา ชาวชุมชนจึงรวมกลุ่มและมีกระบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้น กระบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้ดำเนินการมาถึงขั้นตอนการออกแบบ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวยังต้องการความต่อเนื่องของกระบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชน

งานวิจัยนี้จึงเป็นการวิจัยที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดการออกแบบที่อยู่อาศัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วมก่อให้เกิดแนวทางการดำเนินการที่จะระดมความคิดของชาวชุมชน ระดมศักยภาพของชาวชุมชนและทรัพยากรพื้นถิ่นที่มีอยู่ มาใช้ในการออกแบบที่อยู่อาศัยด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยผู้วิจัยนั้นเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนให้ความรู้ ในส่วนที่ชุมชนขาด เช่น การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการออกแบบเทคโนโลยีการก่อสร้าง เป็นต้น การวิจัยนี้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบที่อยู่อาศัยเป็นเครื่องมือในการวิจัย นอกจากนี้ยังใช้การสังเกต การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การจดบันทึก และการถ่ายภาพ

ผลการวิจัยมีสาระสำคัญดังนี้ จากการเข้าร่วมทำงานกับชุมชนตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2545 จนถึง 28 กุมภาพันธ์ 2546 ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆกับชาวชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลและปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้ออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชน พบว่าการออกแบบที่อยู่อาศัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วม มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน เพื่อที่จะนำไปสู่การออกแบบที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับความต้องการของชาวชุมชน กระบวนการเริ่มต้นที่ 1) กระบวนการมีส่วนร่วมในการวัดและการนับ ให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้การวัดและการเขียนผังบ้านตนเองเป็นสร้างความรู้พื้นฐานในการเขียนผังบ้านนำไปสู่ กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบบ้านตนเองได้ 2) กระบวนการมีส่วนร่วมในการเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ ให้ชาวชุมชนเข้าใจถึงสภาพที่ตั้งปัจจุบันและปัญหา 3) , 4) กระบวนการสำรวจทรัพยากรและศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง การสำรวจดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการออกแบบ 5) การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น ให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบอาศัย นำไปสู่การออกแบบบ้านตนเองและการออกแบบที่อยู่อาศัยร่วมกัน 6) กระบวนการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง และ 7) กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบ ให้ชาวชุมชนได้ออกแบบบ้านด้วยตนเอง ผลของกระบวนการที่ได้นำไปสู่ กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยร่วมกันและวางผังชุมชนร่วมกัน

จากการปฏิบัติการร่วมกับชุมชนในกระบวนการทั้ง 7 ขั้นตอน พบว่าการดำเนินการที่จะสมบรูณ์ได้นั้นจะต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมที่ยังขาดและยังไม่ได้ดำเนินการ ที่สำคัญได้แก่การประมาณราคา,เทคนิคการก่อสร้าง,การจัดการที่เหมาะสมอันเนื่องมาจากระยะเวลาในการศึกษาที่จำกัด และงานวิจัยนี้ได้เสนอแนะกระบวนการดังกล่าว เพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชน

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาการออกแบบที่อยู่อาศัยโดยการมีส่วนร่วม นอกจากจะได้รูปแบบที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมแล้ว กระบวนการดังกล่าวยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวชุมชนและผู้วิจัย ก่อให้เกิดการรวมตัวในการตัดสินปัญหาของชาวชุมชนเอง ตามแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง กระตุ้นให้เกิดการรวมตัว รวมถึงได้ศึกษาถึงการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ปัญหาที่พบในการดำเนินการ และข้อแนะเสนอแนะ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้ต่อไป

ภาควิชา.....เคหการ..... ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....เคหการ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....2545..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4474158225 : MAJOR HOUSING

KEY WORD: PARTICIPATION / SLUM / NAKHONRATCHASIMA / STATE RAILWAYS OF THAILAND

NOPPHAN THONGKLIANG: PARTICITORY HOUSING DESIGN PROCESS FOR URBAN SQUATTERS ALONG RAILWAY TRACKS: A CASE STUDY OF BILEY – LANGJUAN, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE, THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. CHAWALIT NITAYA, D.ARCH, THESIS COADVISOR: KULDOLDIBYA PANITCHPAKDI, Ph.D,186 pp. ISBN 974-17-2181-1

The Bailey Langjuan Community has trespassed on the land area belonging to the State Railway of Thailand (SRT). Community members live on both sides of the railway tracks. It is an urban community in NakhonRatchasima Province. The SRT has designated it as a pilot community in its attempt to solve the problem of SRT land trespassing with the participatory approach, whereby community members take part in finding solutions to their housing problems. According to a research study by Nattaphol Asawawisetsiwakul entitled 'Approaches in Solving Housing Problems of Squatters along Railway Tracks in Bailey- Langjuan Community,' which was carried out from February 2001-February 2003, the community was made to realize the importance of their problems. As a result, they started working together in order to solve their housing problems. The process has come to the stage involving the design process, which is part of the continuous housing problem-solving process.

This research thus continues from the earlier research. The objective is to establish the participatory housing design process. This participatory approach requires community members to mobilize their ideas, potentialities, and local resources in housing design. The researcher renders assistance and support by providing the community with the knowledge that may be lacking. This includes knowledge and experience in design and construction technology. The research uses the participatory housing design process as the main research tool. In addition, there are observations, informal interviews, note-taking, and photography.

Here is a summary of major research findings. From working along with the community from 1 August, 2002 to 28 February 2003, the researcher took part in community activities, collected data and learned about related problems in order to design an appropriate participatory approach for the community. It is found that there are a total of seven stages in a participatory housing design process which will lead to such design that meets the needs of community members.

The seven stages are as follows: 1) Participation in measuring and counting. Community members learn to measure and draw the plan of their own house- basic knowledge leading to own participatory housing design. 2) Participation in drawing maps of their own community and neighboring areas. Community members learn about present location and problems.3),4) Participation in surveying resources and community potential regarding construction. This finally leads to the design process.5) Transfer of knowledge and experience regarding housing patterns in other communities. With this, community members learn to design their own housing, using the participatory approach. 6) Learning the conditions and limitations of the project site. 7) Participation in the design process where community members design their own housing. The ultimate result is participatory housing design and community planning.

In working along with the community in all seven stages throughout the process, the researcher has found that the process still lacks participation in some other areas which will make the operation complete. This is due to the time constraints of the study. It is recommended that participation in making cost estimates, studying of construction techniques, and setting up proper management should help solve community housing problems.

In addition to appropriate housing, the participatory housing design process studied in this research is a co-learning process between community members and the researcher. It also contributes to the mobilization of ideas among members to solve problems themselves in accordance with the conceptual aim of building a strong and self-reliant community. It stimulates collaboration. At the same time, the participatory process design and problems encountered have been investigated. Recommendations are made for the benefit of future research of a similar nature.

Department……Housing..... Student's signature…….....

Field of study……Housing..... Advisor's signature…….....

Academic year……2002..... Co-advisor's signature…….....

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้คงไม่สามารถสำเร็จลงได้หากไม่ได้รับความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากฝ่ายต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอพระคุณทุกท่าน ไว้ดังนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร.ชวลิต นิตยะ และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.กุณฑล ทิพย พานิชภักดิ์ ที่ทั้งสองท่านได้กรุณาแนะแนวทางในการทำวิจัย และให้คำแนะนำในการปรับปรุงการเขียนวิทยานิพนธ์ ที่สำคัญขอขอบพระคุณ อาจารย์ ปฐมา หรุ่นรักวิทย์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม และการดำเนินการวิจัย ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และขอขอบคุณคณาจารย์ภาควิชาเคหการทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิประสาทความรู้รวมไปถึงให้คำแนะนำต่างๆตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ในภาควิชา

ขอขอบพระคุณชาวชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ ทุกท่านที่คอยช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล อีกทั้งช่วยผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบที่อยู่อาศัยของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมการชุมชนทุกท่าน ได้แก่ ป้าสุข สรงาม,พี่บังอร รุ่งคำ,ลุงแสวง เกตุสัน เที๊ยะ,ป้าถนอม กล้าหาญ,ป้าแขก, และอีกหลายท่านที่เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งไม่สามารถกล่าวได้หมด ณ. ที่นี้ และขอขอบคุณอย่างยิ่ง กำนันไข่ (กำนันบุ่งตาหลัว) ที่ช่วยเหลือตลอดมา อีกทั้งให้คำแนะนำต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ บิดา มารดา ญาติ พี่น้อง ที่คอยให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ และเพื่อนๆ C14 ทุกคนที่ช่วยให้กำลังใจ และกระตุ้นให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงได้

นพพันธุ์ ทองเกลี้ยง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ
กิตติกรรมประกาศ..... ฉ
สารบัญ ..... ช
สารบัญตาราง..... ฎ
สารบัญแผนภูมิ..... ฏ
สารบัญภาพ..... ฑ
สารบัญแผนที่..... ฒ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา..... 1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 2
1.3 ขอบเขตการวิจัย..... 2
1.4 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง..... 4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 4

บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 วางแผนปฏิบัติการ..... 5
2.2 กระบวนการในการวางแผนปฏิบัติการ..... 7
2.3 วางแผนปฏิบัติการและกระบวนการ..... 11
2.4 การมีส่วนร่วมในชุมชน..... 13
2.5 มาตรฐานขนาดขั้นต่ำของที่อยู่อาศัย..... 16
2.6 กรณีศึกษาการวางแผนปฏิบัติการ 18
2.6.1 กรณีศึกษาชุมชนอาคารสงเคราะห์ จังหวัดอยุธยา 18
2.6.2 กรณีศึกษาชุมชนอ่อนนุช 20
2.6.3 กรณีศึกษาชุมชนเจริญธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์..... 22
2.6.4 กรณีศึกษาชุมชนสันติธรรม เชียงใหม่..... 24
2.7งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 28

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น..... 30
3.2 การกำหนดขอบเขตในการวิจัย..... 31
3.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง..... 33
3.4 การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม..... 34
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 34
3.6 การดำเนินการวิจัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วม..... 34
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล..... 35
3.8 สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ 35

บทที่ 4 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นและการออกแบบกระบวนการ

4.1 การสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้น..... 38
4.1.1 ลักษณะทั่วไปของชุมชน..... 38
4.1.2 การจัดการของชุมชน..... 41
4.1.3 การร่วมกิจกรรมต่างๆในชุมชน..... 42
4.2 การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม 48
4.2.1 การดำเนินการในการออกแบบ..... 49
4.2.2 การศึกษาปัญหาและข้อจำกัดของชุมชน 50
4.2.3 ลำดับความสัมพันธ์ของปัญหาและกระบวนการ..... 52
4.2.4 ขั้นตอนในการดำเนินการ..... 55
4.3 การออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 57

บทที่ 5 กระบวนการมีส่วนร่วม

5.1 กระบวนการมีส่วนร่วม..... 62
5.2 สรุประยะเวลากระบวนการมีส่วนร่วม..... 82
5.3 สรุปกระบวนการมีส่วนร่วม..... 85

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 วิเคราะห์กระบวนการศึกษาสภาพปัจจุบัน …… 87

6.1.1 การศึกษาข้อมูลด้านกายภาพ……. 87

6.1.2 การศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจ…… 90

6.1.3 การศึกษาข้อมูลด้านสังคม……... 91

6.2 วิเคราะห์กระบวนการสำรวจทรัพยากร
และศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง…… 93

6.2.1 การสำรวจศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง……... 93

6.2.2 ทรัพยากรชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง…….. 94

6.3 วิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบ…… 95

6.3.1 วิเคราะห์การออกแบบที่อยู่อาศัย (ครั้งที่ 1)…… 95

6.3.2 การวิเคราะห์ผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด (ครั้งที่1)…… 99

6.3.3 การออกแบบบ้านโดยกระบวนการมีส่วนร่วม (ครั้งที่ 2)…… 103

6.3.4 รูปแบบการจัดวางผังชุมชน (ครั้งที่ 2)……. 113

6.4 การวิเคราะห์ผลการศึกษาและเปรียบเทียบ…… 117

บทที่ 7 สรุปและเสนอแนะ

7.1 สรุปผลการศึกษา……... 128

7.2 สรุปการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม…… 130

7.3 สรุปกระบวนการมีส่วนร่วม…… 132

7.4 สรุปข้อคิดเห็นกระบวนการมีส่วนร่วม…… 140

7.5 สรุปปัญหาและข้อจำกัดของกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม….. 141

7.6 เสนอแนะกระบวนการมีส่วนร่วม…..…… 142

7.7 ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการมีส่วนร่วม…… 144

7.8 ปัญหาและอุปสรรคในการออกแบบ……... 145

7.9 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา……... 145

7.10 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป…… 146

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

รายการอ้างอิง..... 147

ภาคผนวก..... 149

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 186

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 แสดงระยะเวลาในการศึกษา..... 33
ตารางที่ 5.1 ตารางสรุปกระบวนการมีส่วนร่วม..... 85
ตารางที่ 5.2 ตารางสรุปการดำเนินการทั้งหมด..... 86
ตารางที่ 6.1 แสดงความสามารถในการก่อสร้าง..... 93
ตารางที่ 6.2 แสดงองค์ประกอบและขนาดของแบบบ้านที่ออกแบบ..... 95
ตารางที่ 6.3 ขนาดของพื้นที่ ที่กลุ่มตัวอย่างออกแบบ..... 97
ตารางที่ 6.4 ประมาณราคาแบบบ้านที่ออกแบบ..... 98
ตารางที่ 6.5 แสดงการจำแนกลักษณะอาคารตามการใช้พื้นที่ภายในของกลุ่มตัวอย่าง..... 102
ตารางที่ 6.6 แสดงการนำเสนอรูปแบบการจัดวางผังชุมชนแบบที่ 1,2,3 และ4..... 114
ตารางที่ 6.7 แสดงการวิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคา..... 118
ตารางที่ 6.8 แสดงขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ A13..... 119
ตารางที่ 6.9 แสดงขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ B36..... 120
ตารางที่ 6.10 แสดงขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ A26..... 121
ตารางที่ 6.11 แสดงขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ A53..... 122
ตารางที่ 6.12 แสดงสัดส่วนการใช้ที่ดิน..... 124
ตารางที่ 6.13 แสดงการเปรียบเทียบสัดส่วนการใช้ที่ดิน..... 127

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการศึกษาวิจัย..... 36
แผนภูมิที่ 3.2 แสดงการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม..... 37
แผนภูมิที่ 3.3 แสดงกระบวนการมีส่วนร่วม..... 38
แผนภูมิที่ 4.1 แสดงการศึกษาปัญหาและข้อจำกัดของชุมชน..... 51
แผนภูมิที่ 4.2 แสดงลำดับของกระบวนการ..... 52
แผนภูมิที่ 4.3 แสดงระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาแต่ละขั้นตอน..... 53
แผนภูมิที่ 4.4 แสดงลำดับความสัมพันธ์ของปัญหาและกระบวนการ..... 54
แผนภูมิที่ 4.5 แสดงขั้นตอนในการดำเนินการ..... 63
แผนภูมิที่ 5.1 แสดงระยะเวลากระบวนการมีส่วนร่วม..... 82
แผนภูมิที่ 5.2 แสดงการเปรียบเทียบระยะเวลาในการดำเนินการ..... 83
แผนภูมิที่ 6.1 แสดงขนาดของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน..... 88
แผนภูมิที่ 6.2 แสดงการต่อเติมที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน..... 89
แผนภูมิที่ 6.3 แสดงการครอบครองที่อยู่อาศัยและการก่อสร้าง..... 89
แผนภูมิที่ 6.4 แสดงการใช้ห้องน้ำของที่อยู่อาศัยใน..... 90
แผนภูมิที่ 6.5 แสดงรายได้ของชาวชุมชนจากกลุ่มตัวอย่าง..... 91
แผนภูมิที่ 6.6 แสดงอาชีพของชาวชุมชนจากกลุ่มตัวอย่าง..... 91
แผนภูมิที่ 6.7 แสดงจำนวนสมาชิกจากกลุ่มตัวอย่าง..... 92
แผนภูมิที่ 6.8 แสดงอายุของชาวชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง..... 92
แผนภูมิที่ 6.9 แสดงเงินออมเพื่อที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน..... 93
แผนภูมิที่ 6.10 แสดงเครื่องมือและอุปกรณ์ ที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง..... 94
แผนภูมิที่ 6.11 แสดงยานพาหนะในชุมชน..... 94
แผนภูมิที่ 6.12 แสดงรูปร่างของของแบบบ้านที่กลุ่มตัวอย่างออกแบบ..... 96
แผนภูมิที่ 6.13 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 1..... 104
แผนภูมิที่ 6.14 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 2..... 105
แผนภูมิที่ 6.15 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 3..... 106
แผนภูมิที่ 6.16 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 4..... 107

สารบัญแผนภูมิ(ต่อ)

หน้า

แผนภูมิที่ 6.17 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 5…… 108
แผนภูมิที่ 7.1 สรุปกระบวนการมีส่วนร่วม……... 139
แผนภูมิที่ 7.2 เสนอแนะกระบวนการมีส่วนร่วม…….. 143

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 แสดงรูปแบบที่อยู่อาศัยชุมชนอาคารสงเคราะห์ จังหวัดอยุธยา……. 18
ภาพที่ 2.2 แสดงรูปแบบที่อยู่อาศัยชุมชนอ่อนนุช……. 20
ภาพที่ 2.3 แสดงรูปแบบที่อยู่อาศัยชุมชนเจริญธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์……. 22
ภาพที่ 2.4 สรุปกระบวนการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของชุมชน……. 29
ภาพที่ 3.1 แสดงแผนที่ชุมชน……. 31
ภาพที่ 3.2 แสดงพื้นชุมชนที่การรถไฟเสนอ…….. 32
ภาพที่ 4.1 นายอำเภอชมการแสดงของเด็กในชุมชนและเปิดธนาคารขยะ…….. 43
ภาพที่ 4.2 ชาวชุมชนมาลงทะเบียนที่ศาลา…….. 44
ภาพที่ 4.3 ชาวชุมชนเที่ยวที่พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำที่บางแสน…… 44
ภาพที่ 4.4 แสดงบ้านที่สร้างใน ราคา 120,000 บาท…… 44
ภาพที่ 4.5 แสดงการประชุมหลังจากกลับจากดูพื้นที่ ที่การรถไฟเสนอที่มะขามเฒ่า…….. 45
ภาพที่ 4.6 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและการนับ……. 57
ภาพที่ 4.7 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจทรัพยากรชุมชน…….. 58
ภาพที่ 4.8 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจศักยภาพชุมชน…… 59
ภาพที่ 4.9 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์……. 60
ภาพที่ 4.10 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการออกแบบที่อยู่อาศัย…… 61
ภาพที่ 5.1 ประชุมเรื่องการวัดและการนับ……. 63
ภาพที่ 5.2 แสดงการสำรวจทรัพยากรชุมชน……. 68
ภาพที่ 5.3 ประชุมเรื่องการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยอื่น…. 71
ภาพที่ 5.4 แสดงการเรียนรู้สภาพที่ตั้งชุมชน (ครั้งที่1)…… 72
ภาพที่ 5.5 แสดงขั้นตอนทำแบบจำลองบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบ…… 74
ภาพที่ 5.6 แสดงการร่วมกันจัดผังชุมชน…… 75
ภาพที่ 5.7 แสดงการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัด ……... 76
ภาพที่ 5.8 แสดงการแบ่งกลุ่มบ้านที่ออกแบบ ……. 78
ภาพที่ 5.9 แสดงการทำแบบจำลองที่ร่วมกันออกแบบ …… 79
ภาพที่ 5.10 การวางผังชุมชนร่วมกัน ……..…. 81
ภาพที่ 6.1 แสดงลักษณะที่อยู่อาศัยแบบที่ 1,2และ3…… 88
ภาพที่ 6.2 แสดงบ้านที่มีขนาดเล็กที่สุด……. 90

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่ 6.3 แสดงรูปร่างของแบบจำลองที่ชาวชุมชนออกแบบ..... 96
ภาพที่ 6.4 แสดงตัวอย่างขนาดของผังบ้านขนาด 20 ตรม..... 97
ภาพที่ 6.5 แสดงตัวอย่างขนาดของผังบ้านขนาด 30 ตรม..... 97
ภาพที่ 6.6 แสดงตัวอย่างขนาดของผังบ้านขนาด 54 ตรม..... 97
ภาพที่ 6.7 แสดงตัวอย่างขนาดของผังบ้านขนาด 90 ตรม..... 97
ภาพที่ 6.8 แสดงการวิเคราะห์ผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด ครั้งที่1..... 99
ภาพที่ 6.9 แสดงแบบขยายผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด ครั้งที่1..... 100
ภาพที่ 6.10 แสดงการออกแบบร่วมกันและทำแบบจำลองร่วมกันในแต่ละกลุ่ม..... 103
ภาพที่ 6.11 แสดงแบบบ้านแฝดชั้นเดียว..... 109
ภาพที่ 6.12 แสดงแบบบ้านแถวชั้นเดียว..... 110
ภาพที่ 6.13 แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น..... 111
ภาพที่ 6.14 แสดงแบบบ้านแถว 2 ชั้น..... 112
ภาพที่ 6.15 แสดงการวิเคราะห์ผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด ครั้งที่ 2 115
ภาพที่ 6.16 แสดงการวิเคราะห์ผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด ครั้งที่ 2..... 116
ภาพที่ 6.17 แสดงผังชุมชนที่ร่วมกันจัด ครั้งที่ 1..... 125
ภาพที่ 6.18 แสดงการแบ่งโซนผังชุมชน ครั้งที่ 1..... 125
ภาพที่ 6.19 แสดงผังชุมชนที่จัดร่วมกันครั้งที่ 2..... 126
ภาพที่ 6.20 แสดงการแบ่งโซนผังชุมชนครั้งที่ 2..... 126
ภาพที่ 7.1 สรุปกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม..... 129
ภาพที่ 7.2 แสดงการออกแบบกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม..... 131
ภาพที่ 7.3 สรุปการวัดและการนับขนาดที่อยู่อาศัย..... 132
ภาพที่ 7.4 สรุปการเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ..... 133
ภาพที่ 7.5 สรุปการสำรวจทรัพยากรชุมชน..... 134
ภาพที่ 7.6 สรุปการสำรวจศักยภาพชุมชน 135
ภาพที่ 7.7 สรุปการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยอื่น 136
ภาพที่ 7.8 สรุปการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัด..... 137
ภาพที่ 7.9 สรุปการมีส่วนร่วมในการออกแบบของชุมชน..... 138
ภาพที่ 7.10 เสนอแนะกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม..... 142

สารบัญแผนที่

หน้า

แผนที่ 4.1 แสดงที่ตั้งชุมชน และสถานที่สำคัญ..... 39
แผนที่ 4.2 แสดงสภาพชุมชนปัจจุบันและตำแหน่งบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง..... 40
แผนที่ 5.1 แสดงแหล่งงาน และสถานที่สำคัญ..... 65
แผนที่ 5.2 แสดงชุมชนและชุมชนโดยรอบ..... 66
แผนที่ 5.3 แสดงพื้นที่ตั้งโครงการ..... 66

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ เป็นชุมชนที่บุกรุกที่ดินของการรถไฟ ตั้งรกรากอยู่สองข้างทางรถไฟ เป็นชุมชนในเขตเมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่แขวงบำรุงสะพาน จากนโยบายของการรถไฟ เมื่อวันที่ 13 กันยายน คณะกรรมการบริหารการรถไฟแห่งประเทศไทยได้มีมติเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาชุมชนที่บุกรุกที่ดินการ รถไฟฯ คือ ชุมชนที่อยู่ห่างจากแนวศูนย์กลางรางน้อยกว่า 20 เมตร ไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ และให้จัดหาพื้นที่การรถไฟฯ หรือเอกชนรองรับในรัศมีไม่เกิน 5 กม. จากนโยบายดังกล่าวทำให้ ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวน อยู่ในข่ายที่จะต้องถูกรื้อย้ายออกไปจากพื้นที่ปัจจุบัน

จากการศึกษาของ ณัฐพล อัศว์วิเศษศิวะกุล[1] เรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนริมทางรถไฟ ของชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ ได้สำรวจเมื่อปี พ.ศ.2544 ชาวชุมชนที่อาศัยบริเวณสองข้างทางรถไฟทั้งหมด 136 หลังคาเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 435 คน ส่วนมากประกอบอาชีพ รับจ้างประจำเก็บของเก่า และชุมชนยังไม่มีการรวมตัวเพื่อแก้ปัญหา ทาง ณัฐพล อัศว์วิเศษศิวะกุล ที่ได้ศึกษา แนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ได้ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของปัญหา ชาวชุมชนจึงรวมกลุ่มและมีกระบวนการ การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้น กระบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้คำเนินการมาถึงขั้นตอนการออกแบบ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวยังไม่ได้มีการดำเนินการ

การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวการรถไฟให้การสนับสนุน เพื่อที่จะเป็นชุมชนนำร่องในการแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินของการรถไฟซึ่งจะเป็นกรณีศึกษาให้กับการรื้อย้ายชุมชนในลักษณะเดียวกันทั่วประเทศ จากการประชุมในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2544 การรถไฟฯ ได้เสนอพื้นที่ดินท้องช้างบริเวณใกล้กับชุมชน ขนาดพื้นที่ 3.25 ไร่เป็นพื้นที่ของการรถไฟ การเคหะแห่งชาติเป็นผู้เช่าในสัญญาเช่า 30 ปี และจะสนับสนุนในเรื่องของระบบสาธารณูปโภคของชุมชนใหม่ หน่วยงานของเอกชนที่เข้ามาช่วยเหลือ ได้แก่โครงการที่อยู่อาศัยเพื่อมนุษย์ชาติ(ประเทศไทย) จะให้ความช่วยเหลือในการก่อสร้างบ้าน เป็นต้น

---

[1] ณัฐพล อัศว์วิเศษศิวะกุล “แนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนริมทางรถไฟจังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนไบเล่ย์ –หลังจวนฯ “วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

จากความเป็นมาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาให้กับชาวชุมชน และชาวชุมชนได้ร่วมตัวกันเพื่อที่จะดำเนินการต่างๆในการจะจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่เช่น การจัดตั้งกลุ่มการออมทรัพย์ และ จัดตั้งธนาคารขยะเพื่อที่อยู่อาศัย จะเห็นได้ว่าชาวชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ และต้องการกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม โดยชาวชุมชนมีส่วนร่วม เป็นการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนให้ความสำคัญ

กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วมก่อให้เกิดแนวทางการดำเนินการแบบใหม่ที่ได้เริ่มแพร่หลายในประเทศไทย ในปี พ.ศ.2542 เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักวางแผนและสถาปนิก จากการออกแบบให้ชุมชน เป็นการที่นักวางแผนและสถาปนิก ออกแบบกระบวนการที่จะระดมความคิดของชาวชุมชน ระดมศักยภาพของชาวชุมชนและทรัพยากรพื้นถิ่นที่มีอยู่ มาใช้ในการออกแบบที่อยู่อาศัยด้วยตนเองให้มากที่สุด นักวางแผนและสถาปนิก นั้นเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนให้ความรู้ ในส่วนที่ชุมชนขาด เช่น การประมาณราคา การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการออกแบบ เทคโนโลยีการก่อสร้าง เป็นต้น

กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัย นอกจากจะคาดเดาว่าจะได้รูปแบบที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับความต้องการของชาวชุมชนแล้ว กระบวนการดังกล่าวยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวชุมชนและสถาปนิก (ผู้วิจัย) ก่อให้เกิดการรวมตัวในการตัดสินปัญหาของชาวชุมชนเอง ตามแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง

การศึกษาในเรื่องการการออกแบบที่อยู่อาศัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วม มีความสำคัญกับชาวชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการแก้ไขปัญหาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ จากความสำคัญดังกล่าวจึงเห็นสมควรที่จะทำการศึกษาชุมชนดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อก่อให้เกิดการออกแบบที่อยู่อาศัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ในชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ

1.3 การกำหนดขอบเขตในการวิจัย

ขอบเขตในการศึกษาวิจัยนี้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดำเนินการวิจัย และเวลา การกำหนดขอบเขตในการวิจัยแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1.3.1 ขอบเขตในด้านเนื้อหา

การดำเนินการในแต่ละกระบวนการในขอบเขตการศึกษามีเป้าหมายในการออกแบบผังที่อยู่อาศัยและผังชุมชน การวิจัยนี้จึงเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยเริ่มต้นด้วย

1. กระบวนการเรียนรู้ปัญหาที่อยู่อาศัย ในปัจจุบันของชุมชนการเรียนรู้ที่ปัญหาที่อยู่อาศัย ในปัจจุบัน เพื่อที่จะได้เข้าใจสภาพทั่วไปของที่อยู่อาศัย ขนาดพื้นที่ วัสดุที่ใช้ก่อสร้าง การเรียนรู้ปัญหาจะดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน
2. กระบวนการสำรวจทรัพยากร และศักยภาพชุมชน ที่เกี่ยวกับการก่อสร้างการสำรวจทรัพยากร และศักยภาพชุมชน จะดำเนินการโดยชาวชุมชนร่วมกันจะทำการสำรวจทรัพยากรได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ศักยภาพได้แก่ความสามารถในการก่อสร้าง ความสามารถในการผ่อนชำระ
3. กระบวนการให้ความรู้แก่ชาวชุมชนในการออกแบบที่อยู่อาศัย การดำเนินการการให้ความรู้แก่ชาวชุมชน จนสามารถที่จะออกแบบผังบ้านตนเองและผังชุมชนได้

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ประกอบด้วยพื้นที่ 2 แห่งได้แก่ พื้นที่ทำการศึกษา ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ อ.เมือง จ.นครราชสีมา ขนาดพื้นที่ประมาณ 25 ไร่ ยาวตามแนวรถไฟประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นชุมชนบุกรุกในพื้นที่ของการรถไฟ และ พื้นที่ชุมชนที่การรถไฟเสนอเป็นพื้นที่ ที่ติดกับชุมชนเดิมแต่ห่างจากแนวรางรถไฟ ข้างละ 20 เมตร ที่ดินแบ่งเป็น 2 แปลง ได้แก่ แปลงที่ 1 กว้าง 20 เมตร ยาว 148 เมตร เนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน 40 ตารางวา แปลงที่ 2 กว้าง 20 เมตร ยาว 143 เมตร เนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน 15 ตารางวา ในงานวิจัยนี้จะทำการศึกษาเฉพาะแปลงที่ 1 เนื่องจากข้อจำกัดของเวลาและจำนวนประชากรที่ศึกษา

1.3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาในการศึกษาทั้งหมด 8 เดือน โดย แบ่งเป็นระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ประมาณ 3 เดือน ลงชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลและดำเนินออกแบบที่อยู่อาศัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ใช้ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน นำข้อมูลที่ได้จากการลงชุมชนและจากกระบวนการมาวิเคราะห์และสรุปข้อมูลใช้ระยะเวลาประมาณ 2 เดือน

1.4 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในชุมชนทั้งหมดจำนวน 443 คน จาก 136 หลังคาเรือน ประชากรจากการสำรวจที่มีความต้องการที่อยู่อาศัยในโครงการ (สำรวจโดยคณะกรรมการในการแก้ไขปัญหาชุมชนที่จัดตั้งโดย นายอำเภอ) จำนวน 356 คน จาก 101 หลังคาเรือน อีก 35 หลังคาเรือนไม่อยู่ในเกณฑ์คือเป็นบ้านเช่า อยู่อาศัยได้ไม่นาน อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง และบางส่วนย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม ประชากรที่จะทำการศึกษาจำนวน 135 คน จาก 44 หลังคาเรือน การสุ่มตัวอย่างจะดำเนินการโดยคณะกรรมชุมชนแบ่งเป็นชุมชนไบเล่ย์ 22 หลังคาเรือน หลังจวน ฯ 22 หลังคาเรือน โดยอาศัยเกณฑ์สะดวกในการให้ความร่วมมือ มีเวลาให้ คิดเป็น 50 เปอร์เซ็นต์ ของผู้ที่ต้องการที่อยู่อาศัยในโครงการจัดหาที่อยู่อาศัย

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เป็นการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ และการรวมกลุ่มแก่ชาวชุมชน
2. เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ในการสร้างกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้มีรายได้น้อย ชุมชนสองข้างทางรถไฟ
3. เป็นทางเลือกและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ให้แก่ชาวชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ประกอบด้วย

2.1 วางแผนปฏิบัติการ

2.2 กระบวนการในการวางแผนปฏิบัติการ

2.3 การวางแผนปฏิบัติการและกระบวนการ

2.4 กระบวนการมีส่วนร่วม

2.5 มาตรฐานขนาดขั้นต่ำของที่อยู่อาศัย

2.6 กรณีศึกษาการวางแผนปฏิบัติการ

- 2.6.1 กรณีศึกษาชุมชนอาคารสงเคราะห์ จังหวัดอยุธยา
- 2.6.2 กรณีศึกษาชุมชนอ่อนนุช
- 2.6.3 กรณีศึกษาชุมชนเจริญธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์
- 2.6.4 กรณีศึกษาชุมชนสันติธรรม เชียงใหม่

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การวางแผนปฏิบัติการ[1]

การวางแผนแนวใหม่เป็นการเปิดทางไปสู่การฝึกปฏิบัติ ภายใต้กรอบการวางแผน (Planning framework) ที่มีความยืดหยุ่น มีวิธีการวางแผนที่ไม่ซับซ้อนยุ่งยาก ไม่มีการกำหนดขั้นตอนตายตัว เป็นกระบวนการที่มีการปรับเปลี่ยนได้ โดยมีการปฏิบัติการและประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติการเป็นรากฐานและแนวทาง ตามกรอบความคิดใหม่นี้ ผู้ปฏิบัติจะมีอิสระในการที่จะเริ่มต้นการวางแผนเมื่อใดก็ได้ มีอิสระที่จะผิดพลาดได้ มีอิสระที่จะเรียนรู้ และมีอิสระในการเดินรุดหน้าอย่างรวดเร็ว เป็นการวางแผนใน กรอบแนวคิดที่เกิดจากความจริงที่ว่า คนจนมีความคิดสร้างสรรค์และความสามารถที่จะสำรวจวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนได้ด้วยตนเอง บุคคลภายนอก เช่น ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ทุน และเจ้าหน้าที่ทั้งหลาย ควรมีบทบาทเป็นเพียงผู้ให้การ

---

[1] กุณฑลทิพย พานิชภักดิ์ “ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการออกแบบบ้าน ตามแนวทางการวางแผนปฏิบัติการ “ เอกสารการบรรยายในชุดวิชา วิชาปฏิบัติการเคหการ 1 ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สนับสนุนและกำหนดนโยบายที่สร้างโอกาสให้ชุมชนได้สร้างแนวทางใหม่ๆ และบทบาทการสร้างความเข้าใจให้เกิดแก่สังคมโดยรวม

หน้าที่ของการวางแผนแนวใหม่ ได้แก่ การขจัดอุปสรรคในการเรียนรู้ การสร้างโอกาสให้ชุมชนช่วยเหลือตนเอง ปรับปรุงให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการต่างๆของรัฐได้ง่าย นักวางแผนต้องมีความชำนาญการในแนวทางใหม่ คือการเป็น ผู้สร้างสภาพการ ที่จะทำให้ สมาชิกทั้งหลายของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสาธารณะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การวางแผนต้องมีรากฐานบนความจริง นักวางแผนต้องทบทวนวิธีการ ทบทวนหน้าที่และความรับผิดชอบ และทบทาวแนวทางการทำงาน ให้ตอบสนองกับความท้าทายจากการวางแผนแนวใหม่ ที่เป็นการวางแผนภายใต้ความไม่แน่นอน ความแตกต่างหลากหลาย มีความซับซ้อนมากขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การเสริมสร้างเทคโนโลยีพื้นถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสม หมายความไปถึง การดำเนินการจนทำให้ผู้ที่ทำการค้าในท้องถิ่นเปลี่ยนจากการเป็นเพียงผู้นำเข้าสินค้าและบริการสู่ชุมชนเพียงอย่างเดียว ไปสู่การเป็นผู้ส่งออกสินค้าและบริการจากชุมชนด้วย

การมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการวางแผนปฏิบัติการ หมายถึง การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องยอมรับข้อจำกัดต่างๆ เพื่อนำไปสู่ มติร่วมกัน (consensus) ในการนี้ ชุมชนต้องลดหรือขจัดความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งในเรื่องอำนาจ ความไม่เท่าเทียมทางเพศและอื่นๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วม การวางแผนปฏิบัติการต้องมุ่งสร้างการประสานความร่วมมือ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ประสานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ระหว่างหน่วยงานที่มีเป้าหมายเฉพาะหน่วยงานที่แตกต่างกัน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกกับผู้ประสานงานในท้องถิ่น ระหว่างกลุ่มต่างๆในชุมชนที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ อันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวางแผนปฏิบัติการ ชาวบ้านมักเสนอ “รายการความต้องการต่างๆที่คาดหวัง” ซึ่ง ข้าราชการท้องถิ่น อาจจะตอบรับเพื่อให้สาธารณชนพึงพอใจ โดยไม่ได้คำนึงถึง ความเป็นจริงและข้อจำกัด ทางเทคนิค ทางการเงิน และทางการบริหาร ในบางครั้งการที่มีข้าราชการระดับสูงเข้าร่วมในการประชุม จะทำให้ชาวบ้านรู้สึกถึงความด้อยทางชนชั้น และมักเสนอในสิ่งที่คิดว่า จะทำให้ราชการพอใจ จะได้ให้หรืออนุมัติตามที่ขอ ไม่ยอมเสนอปัญหาที่คิดว่าจะทำให้เกิดความขัดแย้ง นอกจากนั้น หลายครั้งที่ชาวบ้านจะเกรงใจผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก จะพูดอย่างที่คิดว่าผู้เชี่ยวชาญต้องการให้ตอบ และด้วยเหตุที่คล้ายกัน ชนกลุ่มน้อยในชุมชนก็ไม่กล้าแสดงบทบาทมากนักในชุมชนเช่นกัน

กระบวนการการมีส่วนรวมในการวางแผนปฏิบัติการ เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยระยะเวลายาวนาน และต้องมีความต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการประสานโครงการย่อยๆ การจัดการสาธารณูปโภคสาธารณูปการและบริการชุมชน หรือการจัดการการเงิน ซึ่งจะดำเนินการได้ต้องมีโครง

สร้างองค์กร การสร้างองค์กรนี้ต้องใช้เวลานานในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการมีประชามติร่วมกัน การสื่อสารผ่านองค์กรนี้เป็นสิ่งแปลกใหม่ ไม่สอดคล้องกับการติดต่อสื่อสารในชุมชนแบบเดิมซึ่งมักเป็นอย่างไม่เป็นทางการ และการดำเนินการอย่าง “เร่งรีบ” จนเกินไป มักจะทำให้เกิดการผิดพลาด ซึ่งการแก้ไขในระยะหลังที่ยิ่งต้องลงทุนสูงกว่า และทำให้งานยิ่งล่าช้าออกไป

ด้วยลักษณะต่างๆของการวางแผนปฏิบัติการนี้ ทำให้มักไม่ค่อยมีใครอยากเข้าร่วมในกระบวนการนัก นอกจาก เป็นความจำเป็นจริงๆ คนจะเข้าร่วมก็ต่อเมื่อได้เห็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมและผลที่ได้ มีมากกว่าสิ่งที่ต้องเสียไป อย่างชัดเจน

2.2 กระบวนการในการวางแผนปฏิบัติการ[2]

กระบวนการในการวางแผนปฏิบัติการ(Action Planning Menu) มีรายการของการทำงานและเทคนิคสำหรับผู้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. การสังเกตโดยตรง (การดู) Direct Observation
2. การสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้างคำถาม (การฟัง) Semi-structured Interviews
3. การวัด การเรียนรู้สภาพปัจจุบัน Measuring, Learning from Precedents
4. การสำรวจทรัพยากร Resource Surveys
5. การจัดลำดับความสำคัญ Prioritizing
6. การระดมสมอง Brainstorming
7. การเขียนแผนภูมิ Diagramming
8. การทำแผนที่และการสร้างแบบจำลอง Mapping and Modeling
9. การจำลองบทบาทและการลองเล่น Gaming and Role Play
10. การทำงานกลุ่มและการผสานระหว่างกลุ่ม Group Work and Intermixing

1. **การสังเกตโดยตรง** เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้นักวางแผน ได้เห็นสถานภาพปัจจุบันของเมืองด้วยตนเอง ช่วยให้สามารถตรวจสอบความถูกต้องของผังและแผนที่ที่มีอยู่ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆเกิดขึ้นหรือไม่ ช่วยให้นักวางแผนเกิดทัศนคติเบื้องดงต้น เกิดความเข้าใจในระบบการทำงานของเมืองเมืองนั้นในเบื้องต้น โดย มีตัวชี้วัดต่างๆที่ตั้งไว้ก่อน เช่น เส้นท่อส่งน้ำประปาที่เห็นจะทำให้ทราบถึงขอบเขตการบริการประปาของชุมชนนั้น การมีขยะตกค้างแสดงว่าระบบการจัดการขยะของชุมชนยังไม่ดี เป็นต้น นอกจากการสังเกตด้านกายภาพแล้วควรสังเกต เรื่องเศรษฐกิจและสังคมด้วยเช่น สังเกตที่ตั้งของร้านค้าหรือโรงงานขนาดเล็กและเส้นทางการขนส่งหรือติดต่อลูกค้า สังเกตว่าใครซื้อของบ้างและซื้อที่ไหน ใครเล่นบ้างและเล่นที่ไหน ที่ใดบ้างที่มีคนจับกลุ่มพูดคุย

---

[2] เรื่องเดียวกัน . หน้า 5

สังสรรค์กัน เป็นต้น เทคนิค PRA มีประโยชน์ ในกระบวนการสังเกต โดยอาจมีการจัดกลุ่มชาวบ้านทำการสังเกตประเด็นต่างๆ ในระดับละแวกบ้าน และหมู่บ้านได้

2. **การสัมภาษณ์** ควรทำคู่ขนานไปกับการสังเกตโดยตรง การพูดคุย เรื่องปัญหา ความต้องการ ความคาดหวังกับ ผู้หญิง,เด็ก,เจ้าของร้านชำ,ผู้เฒ่าที่เป็นทีนับถือ เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญมาก เรื่องราวที่เขาบอกเล่า จะทำให้เข้าใจว่า ใครหรือสิ่งใดที่ทำงานหรือไม่ทำงานบ้าง ใครบ้างที่ได้ประโยชน์และใครบ้างที่เสียประโยชน์ การสัมภาษณ์ทำได้ทั้ง การสัมภาษณ์ทีละคน การสัมภาษณ์กลุ่ม การประชุมกลุ่ม และการประชุมกลุ่มเฉพาะ(Focus Group or Group Discussions) เทคนิคการจดบันทึกภาคสนามรายวัน (Field Diaries)มีประโยชน์มาก ในขณะที่การสังเกตจะทำให้ได้ข้อมูลที่มองเห็น เช่นโครงสร้างทางกายภาพของเมือง การสัมภาษณ์จะเป็นการบอกเรื่องราวที่แฝงอยู่ ได้แก่โครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งที่เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการมักใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ใช้กับคำถามที่ต้องการคำตอบชนิดเจาะจง ส่วนการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการจะทำในลักษะสบายๆ คำถามที่ใช้เป็นคำถามเปิดที่มีคำตอบได้หลายอย่าง ใช้เวลา และศิลปะในการใช้คำพูดของผู้ถาม

3. **การวัด การเรียนรู้สภาพปัจจุบัน** นอกจากการสังเกตและการสัมภาษณ์แล้ว ควรเสริมด้วยการวัดและการนับ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงปริมาณเช่น ความกว้างของถนน,แปลงที่ดิน และอื่นๆ อันเป็นสภาพปัจจุบันของพื้นที่ ที่จำเป็นต้องใช้ในการวางแผน เช่น ความยาวของท่อประปาที่ให้บริการอยู่ ระยะทางไปยังสถานีอนามัย การคำนวณสัดส่วนพื้นที่ระหว่างที่ดินของรัฐ กับที่ดินของเอกชน สัดส่วนการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ สัดส่วนความยาวของเส้นทางสัญจรต่อพื้นที่ ความหนาแน่นของประชากรและที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นตัวชี้วัด คุณภาพ และประสิทธิภาพของพื้นที่เมือง

4. **การสำรวจทรัพยากร** ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยชุมชนเอง แสดงให้เห็นภาพรวมของทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งอาจจะนำมาใช้ในการทำโครงการ หรือที่ควรอนุรักษ์ไว้ การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น(Talent Surveys) แสดงให้เห็นว่าใครทำอะไรได้บ้าง ใครเป็นครู,เป็นช่างไม้,เป็นช่างประปา,เป็นช่างก่อสร้าง,เป็นช่างซ่อมเครื่องจักรเครื่องยนต์ เป็นต้น มีใครบ้างที่มียานพาหนะที่จะสามารถนำมาใช้ หรือให้เช่าเพื่อขนส่งวัสดุในโครงการได้บ้าง หรือยังมีพื้นที่ว่างเปล่าของเมืองที่จะสามารถนำมาใช้เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กได้ ใครมีเครื่องมือให้ยืมหรือให้เช่าได้บ้าง เป็นต้น ในส่วนทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากสำรวจแล้ว ควรมีการบันทึกโดยแผนที่และแผนภูมิ ที่ทำให้สามารถประเมินว่ามีการใช้ หรือ การทำให้เสื่อมโทรม อยู่อย่างไร

5. **การจัดลำดับความสำคัญ** หมายถึง การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดมาร่วมกันมองให้เห็นปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ และตัดสินใจ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาบนพื้นฐานของความต้องการและความเป็นไปได้ การจัดลำดับความสำคัญนี้ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่ เริ่มต้นด้วยปัญหา และไปจบที่ โครงการที่เป็นไปได้ ชุมชนต้องตัดสินว่าโครงการหรือการดำเนินการใดที่ควรทำ

ทันที อันใดควรทำภายหลัง ควรรอเมื่อสามารถหาเงินทุนได้ หรือเริ่มเมื่อสามารถ"ลงแขก"ได้ การจัดลำดับนี้ เป็นการประเมินความสามารถของชุมชนด้วยตัวชุมชนเองด้วย ว่างานส่วนใดที่ชุมชนทำได้เอง และงานส่วนใดต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก

6. **การระดมสมอง** สามารถทำได้ทั้งใน กลุ่มผสม (Mixed Group)คือมีคนทุกกลุ่มในชุมชน และ กลุ่มเฉพาะ (Focus Group) หรือแม้แต่ เป็นการถกเถียงทั่วไป (Open Discussion) การสร้างแผนที่ หรือ แบบจำลอง เพื่อให้ได้มาซึ่ง แนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งอาจเกิดเป็นทางเลือกหลายๆทาง ในการระดมความคิดนี้ กลุ่มหรือผู้ที่เข้าร่วมต้องมีอิสระที่จะแสดงความคิด ไม่ยึดติดกับสถานภาพ เช่น การเป็นหน่วยงานใด,ความเป็นหัวหน้า หรือความเป็นผู้เฒ่า เพื่อให้สามารถเกิดและแสดงความคิดสร้างสรรได้โดยไม่มีกรอบจำกัด การแสดงความคิดไม่ต้องกังวลเรื่องความถูกผิด ความเป็นไปได้หรือไม่ได้มากนัก ที่สำคัญ คือต้องให้เกิดความคิดและค้นพบทางเลือกต่างๆในการแก้ปัญหา และได้รับทราบปฏิกิริยาของผู้อื่นต่อความคิดและทางเลือกต่างๆนั้น

7. **การเขียนแผนภูมิ** ใช้ทั้งในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนการทำข้อเสนอโครงการ ในขั้นตอนแรกๆของการวางแผนปฏิบัติการ จะเป็น แผนภูมิแสดงฤดูกาล แผนภูมิเส้นระยะเวลา แผนภูมิวงกลม แผนภูมิเหล่านี้สามารถแสดงเรื่องราวต่างๆให้เข้าใจได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง โครงสร้างประชากร การประกอบอาชีพ ระยะทางระหว่างแหล่งงานและที่อยู่อาศัย แผนภูมิในช่วงหลังของการวางแผน จะเป็น แผนภูมิโครงสร้างองค์กร และแผนการทำงาน แผนภูมิครัวเรือน ที่บันทึกและแสดงกิจกรรมประจำวันของครัวเรือน แสดงการใช้พื้นที่ในชุมชน สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความต้องการการใช้พื้นที่ได้ในภายหลัง แผนภูมิเหล่านี้ส่วนใหญ่ ชาวชุมชนสามารถทำได้เองโดยใช้รูปแบบง่ายๆ แต่เป็นที่เข้าใจ

8. **การทำแผนที่และการสร้างแบบจำลอง** เป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือที่ชุมชนสามารถแสดงและบันทึกข้อมูล รวมทั้งสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชน โดยจำลองจากสถานที่จริง แผนที่ความทรงจำ หรือแผนที่สังคม (Cognitive or Social Map) ที่แสดงสิ่งที่คนประสบทั้งในอดีตและปัจจุบัน จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและการเมืองต่างๆ ที่จะต้องนำมาพิจารณาในขั้นตอนการทำข้อเสนอโครงการ เป็นแผนที่ในมาตราส่วนใหญ่ เพื่อให้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ สามารถบันทึก การรับรู้ ความรู้สึก ความต้องการ และข้อเสนอแนะของเขาได้ การทำแผนที่หรือแผนภูมิที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายทรัพยากร กับแหล่งทรัพยากร และรูปแบบด้านประชากร จะนำมาใช้วิเคราะห์ผลกระทบของข้อเสนอโครงการที่มีต่อแต่ละกลุ่มสังคมได้ การทำแผนที่สามารถทำเป็นภาพซ้อนเป็นชั้นๆ (Layers) โดยใช้กระดาษโปร่งใส โดยในแต่ละชั้นจะแสดงข้อมูลแต่ละอย่างหรือแต่ละเรื่อง หรือในเรื่องเดียวกันแต่เป็นความเห็นจากต่างกลุ่มก็ได้ แผนที่ชนิดอื่นเช่นสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ความแตกต่างของความหนาแน่นในพื้นที่ย่อย ก็ควรมีการบันทึก การทำหุ่นจำลองละแวกบ้านอย่างง่ายๆจะช่วยให้ชาวบ้าน เข้าใจ

สภาพปัจจุบัน สามารถประเมินสภาพ นำเสนอสิ่งที่จะเกิดขึ้นในโครงการได้ชัดเจนขึ้น การทำแผนที่หุ่นจำลองโดยชุมชนในการวางแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ เป็นเครื่องช่วยลดช่องว่างระหว่างชุมชนกับนักวางแผนจากภายนอก ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้เข้าร่วมทุกคนมากขึ้น

9. **การจำลองบทบาทและการลองเล่น** เป็นกลยุทธ์ที่นำมาใช้เป็นบางครั้ง เพื่อสร้างจิตสำนึก หรือการรับรู้ของนักวางแผน ในประเด็นสำคัญๆ บางเกมส์ ได้รับการออกแบบมา เพื่อชี้นำหรือกระตุ้นให้เกิดผลที่ควรจะได้ในกระบวนการวางแผน บางเกมส์สอนทักษะ หรือ สร้างให้เห็นความสำคัญของกระบวนการวางแผน เกมส์บางเกมส์จะจริงจัง ฝึกให้มีการตั้งคำถามและหาคำตอบที่มีเหตุและผลแบบวิทยาศาสตร์ พร้อมๆกับการให้อิสสระ ในการสร้างนวัตกรรม ให้รางวัลในกรณีที่มีความคิดสร้างสรรและจินตนาการแบบศิลป์ บางเกมส์สร้างให้เกิดความตระหนักในความต้องการของชุมชน ในกรณีที่ยังไม่ชัดเจนในบางขั้นตอนของการวางแผน ในบางครั้ง เป็นเกมส์ที่ให้ผู้เข้าร่วมเล่นเป็นเด็ก หรือผู้ชายเล่นเป็นผู้หญิง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในผลจากการวางแผนที่เกิดกับเด็กและผู้หญิง การวิเคราะห์ภาพถ่าย โดยการให้แต่ละคนอธิบายภาพถ่ายหรือภาพเขียน จะทำให้เข้าใจความแตกต่างของการสัญญานที่เกิดจากความแตกต่างของค่านิยม ของผู้มีส่วนร่วม เข้าใจ ความขัดแย้ง ระหว่างกลุ่มซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับความแตกต่างว่าเป็นเรื่องปกติซึ่งไม่ใช่สิ่งเลวร้ายที่จำเป็นต้องแก้ไข นอกจากนั้นอาจค้นพบ ความเชื่อถือ ที่คนใดคนหนึ่งอาจสามารถชี้นำคนอื่นได้ ด้วยการใช้คำพูด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในกระบวนการวางแผนต่อไป

10. **การทำงานกลุ่มและการผสานระหว่างกลุ่ม** ระหว่างต่างอาชีพ ต่างเพศ ต่างอายุ ทั้งในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและในกลุ่มชาวชุมชน เป็นเบื้องต้นของกระบวนการวางแผนปฏิบัติการ การเกิดกลุ่ม หรือรวมกลุ่มระหว่างการเก็บข้อมูล การทำแผนที่ การทำข้อเสนอโครงการ การสร้างทีมดำเนินโครงการย่อยๆ เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความต้องการ และเรื่องอื่นๆอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดเป็นการประสานรวมกันระหว่างกลุ่มต่างๆเป็นอย่างดี

2.3 การวางแผนปฏิบัติการและกระบวนการ[3] (Action Planning and Process)

กระบวนการวางแผนแบบดั้งเดิม มีลักษณะเป็นเส้นตรงและตายตัว จาก การสำรวจ-การวิเคราะห์-แผน ซึ่งดำเนินการอย่างละเอียด ใช้ระยะเวลามาก และประกอบด้วย การควบคุมการพัฒนาโดยเครื่องมือหลายรูปแบบ ซึ่งยุ่งยากในการดำเนินการ นอกจากจะเป็นกระบวนการที่ยาวมากแล้วยังไม่มีความยืดหยุ่น ประสบปัญหามากในการดำเนินการตามแผน เนื่องจากขาดการคำนึงถึงความจำกัดของทรัพยากรทางการเงินและองค์กร แผนจำนวนมากเป็นเพียงเอกสารหนาๆบนชั้นหนังสือในหน่วยวางแผนเท่านั้น

---

[3] เรื่องเดียวกัน .หน้า 5

การวางแผนปฏิบัติการ ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติให้เกิดผล โดยไม่ติดยึดกับรูปแบบการทำงานแบบตายตัว มีงานระยะต่างๆดังนี้

1. ปัญหาและโอกาส (problems and opportunities)
2. เป้าหมายและลำดับความสำคัญ (goals and priorities)
3. ทางเลือก และ ผลได้ผลเสีย (options and tradeoffs)
4. ทรัพยากรและข้อจำกัด (resources and constraints)
5. ทีมงานโครงการและงานที่ต้องทำ (project teams and tasks)
6. การดำเนินการและการตรวจสอบ (implementation and monitoring)

กระบวนการวางแผนปฏิบัติการ เริ่มต้นด้วย การบ่งชี้ปัญหา โดยพิจารณาโอกาสต่างๆไปพร้อมๆกันการเริ่มต้นนี้กระทำบนที่ตั้งโครงการ ในชุมชน ที่ต้องการ การปรับปรุงเช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ แต่ได้รับการคัดเลือกมาเนื่องจากเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการต่อรองทางการเมือง พรรคการเมืองในท้องถิ่นให้สัญญาตอบแทนคะแนนที่ได้จากชุมชน ด้วยการปรับปรุงที่อยู่อาศัย, สาธารณูปโภค, งานและบริการสาธารณสุข

การแก้ปัญหาจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับ ปัญหาและการบ่งชี้ปัญหา ซึ่งต้องมุ่งเน้นในพื้นที่ที่มีขอบเขตชัดเจน ขอบเขตนั้นอาจจะไม่ใช่ขอบเขตตามเขตการปกครองที่ทางการได้กำหนดไว้ หรือขอบเขตความรับผิดชอบของหน่วยงานใดหนึ่ง เช่น ไฟฟ้านครหลวง เพราะการกำหนดขอบเขตเช่นนั้นจะทำให้เกิดปัญหาในการวางแผนเช่นที่เคยเกิดมาในอดีต การกำหนดปัญหาไม่ต้องอาศัยกระบวนการการวิเคราะห์อย่างละเอียด เป็นการแสดงความต้องการ หรือจุดมุ่งหวังของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน นักการเมืองท้องถิ่น นักวางแผน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านเนื้อหา และภาษาที่ใช้ ซึ่งจำเป็นต้องมีการสรุปและจัดกลุ่ม บนรากฐานของความคิดว่าปัญหาเหล่านั้นจะต้องแก้ไขได้ ในช่วงเวลาที่กำหนดได้ด้วย การกำหนดปัญหานี้ เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดในกระบวนการวางแผนปฏิบัติการ เพราะจะก่อให้เกิดวัตถุประสงค์ของการวางแผนที่ชัดเจน

ในการวิเคราะห์ปัญหา ต้องมีข้อคำนึงถึงและเข้าใจชัดเจนในวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ 4 ข้อ

1. เพื่อป้องกันไม่ให้มี การด่วนสรุป วิธีการแก้ปัญหา เช่น เมื่อเด็กไม่มีที่เล่น ก็ต้องสร้างสนามเด็กเล่น
2. เพื่อสังเกตว่ามี มติร่วม เกิดขึ้นในประเด็นใดแล้วบ้าง
3. เพื่อบ่งชี้ความต้องการที่ขัดแย้งกัน
4. เพื่อวิเคราะห์สิ่งที่ดูเหมือนว่าจะแตกต่างกัน แต่โดยแท้จริงแล้วเหมือนกัน เพราะในหลายกรณี การแสดงออก และ การแปลความหมาย ของคำพูดหรือการกระทำอาจจะไม่ตรงกับ

ความเป็นจริง และโดยรวมแล้ว การวิเคราะห์ปัญหามีวัตถุประสงค์ ที่จะระบุปัญหาให้ชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปสู่ การแก้ปัญหาให้ได้ผล

การค่อยๆพัฒนา คำจำกัดความของปัญหาต่างๆ การจัดลำดับความสำคัญ การแปลและตีความ และการวิเคราะห์ สาเหตุและผลของปัญหา จะเป็นรากฐานไปสู่ การกำหนดเป้าหมาย -ว่าเราต้องการอะไร–ว่าเรามีทรัพยากรอะไรอยู่บ้าง-เราสามารถอาศัยอะไรหรือใครได้บ้าง- เราจะทำสิ่งที่เราคาดหมายให้เป็นผลสำเร็จได้อย่างไร กลยุทธ์ทางเลือกต่างๆจะเกิดขึ้น และจะทำให้รู้ว่าเราจะไปถึงสิ่งที่เราต้องการได้อย่างไร เราต้องจัดลำดับกลยุทธ์ที่จะใช้เช่นกัน โดยต้องคำนึงถึงความเร่งด่วน และความเป็นไปได้ ในทุกๆ กลยุทธ์ที่เราเลือกใช้ เราต้องตระหนักว่า ไม่ว่ากลยุทธ์ใดก็ต้องมีความเสี่ยงต่างๆแฝงอยู่ ต้องมีการลงทุนจึงจะสำเร็จ ต้องความมุ่งมั่นและมุมานะไม่เปลี่ยนแปลง และต้องมีอุปสรรคที่จะต้องฟันฝ่ามากมาย

ในขั้นตอนสุดท้ายของการวางแผน จะมีการสร้างทีมทำงานโครงการขึ้น มีการกำหนดว่าต้องมีการปฏิบัติการอะไรบ้าง มีการกำหนดตารางเวลาการปฏิบัติงาน การกำหนดค่าใช้จ่าย การทำข้อตกลงและคำมั่นร่วมกัน และกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ แต่หากโครงการเกิดจากการรับรู้ที่ไม่ถูกต้อง เป็นโครงการที่ไม่มีความประสานสอดคล้อง เป็นการใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นโครงการแบบแยกส่วน ไม่ทำให้เกิดการพัฒนาสังคมแล้ว ก็จะไม่สามารถปฏิบัติการได้ ซึ่งเท่ากับไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์หลักของการวางแผนปฏิบัติการ ที่มีหัวใจอยู่ที่ การปฏิบัติได้จริง

2.4 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน[4]

ชุมชนแออัดที่ใหญ่ที่สุดอยู่ที่คลองเตย บางส่วนเป็นชุมชนบุกรุก คือ เป็นชุมชนที่ไม่มีสิทธิในการสร้างที่อยู่อาศัยบนที่ดินนั้นๆ โดยที่เจ้าของที่ดินนั้นมีทั้งรัฐและเอกชน แต่บางส่วนจะเป็นชุมชนที่มีสัญญาเช่าอย่างถูกต้อง เช่น ชุมชนที่อยู่ตรงข้ามมูลนิธิดวงประทีป มีสัญญาเช่า 30 ปี แต่โดยทั่วไปแล้ว ชุมชนแออัดจะเป็นชุมชนที่บุกรุกที่ดินของผู้อื่น ซึ่งอาจจะมีลักษณะทางกายภาพทั้งแออัดและไม่แออัด หรือเสื่อมโทรมและไม่เสื่อมโทรม

ชุมชนที่กล่าวถึงนี้มีลักษณะเด่นชัดอยู่ประการหนึ่งคือ จนและอยู่ในเมือง (urban poor) ซึ่งเรียกกันว่า "สลัม" (slum) สาเหตุหลักของการเกิดสลัมก็คือ ความต้องการลดค่าใช้จ่าย เพราะว่าหากอยู่กลางเมืองหรือในเมืองแล้ว ก็จะอยู่ใกล้แหล่งงาน ลดค่าใช้จ่ายและเวลาในการเดินทาง โดยเฉพาะบริเวณท่าเรือคลองเตย หรือที่อื่นๆ ที่ซึ่งต้องการแรงงาน แต่ค่าเช่าบ้านหรือที่ดินในเมืองมี

---

[4] ปฐมา หรุ่นรักวิทย์ “ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน “ เอกสารการบรรยายในชุดวิชา การออกแบบสถาปัตยกรรมชั้นสูง 2 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 19 และ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544

ราคาสูงมาก ประกอบกับภาครัฐไม่มีนโยบายในการจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับคนกลุ่มนี้ ทั้งๆ ที่คนกลุ่มนี้เป็นกลไกที่สำคัญของสังคมในการดำเนินกิจการต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จได้ สังคมยังคงต้องการคนกลุ่มนี้อยู่เพื่อทำงานให้กับคนในชนชั้นกลางขึ้นไป คนกลุ่มนี้ประกอบอาชีพต่างๆ อาทิเช่น แม่ค้าหาบเร่ คนขับรถมอเตอร์ไซค์ แรงงานก่อสร้าง กรรมกรแบกหาม แม่บ้าน คนทำความสะอาด เป็นต้น

ฉะนั้น คนกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องจัดหาที่อยู่อาศัยโดยตนเอง เพราะไม่สามารถจะอยู่ในที่ที่มีอยู่ในสังคมได้ การจัดหาที่อยู่ให้กับตนเองจึงเป็นการใช้เงินที่น้อยที่สุดในพื้นที่ที่หนึ่ง และตอบสนองความต้องการที่ขัดที่สุดในการอยู่อาศัยของคนกลุ่มนี้ นอกจากนี้ ชุมชนที่คนกลุ่มนี้สร้างขึ้นมายังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมหัศจรรย์ทางความคิดสร้างสรรค์เสียด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินของผู้อื่น จึงทำให้เจ้าของที่ดินทั้งรัฐและเอกชนต้องใช้กฎหมายเพื่อบีบบังคับให้ชุมชนในสลัมย้ายออกไปจากที่ของตน การลบสลัมจากที่หนึ่งมิใช่การแก้ปัญหาที่แท้จริง เพราะชุมชนสลัมที่ถูกลบไปก็จะไปเกิดขึ้นในที่ใหม่อีกที่หนึ่ง เป็นเช่นนี้วนเวียนอยู่ร่ำไป ดังนั้นการศึกษาเพื่อหาหนทางการแก้ปัญหาที่แท้จริงจึงหันไปสู่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุหรือรากเหง้าของปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานของชุมชน เป็นการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน นั่นก็คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ก็คือ การให้ชาวบ้านกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนได้แสดงทัศนะและความเห็นของตนเองกับทุกคนที่อยู่ร่วมชุมชนเดียวกันได้รับรู้ถึงปัญหา อุปสรรค และการแก้ไขต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้ที่รู้เรื่องราวต่างๆ ความต้องการ และเงื่อนไขต่างๆ ในชุมชนที่ดีที่สุดคือ ผู้ที่อยู่ในชุมชนตรงนั้นเอง มิใช่คนจากภายนอกที่จะมากำหนดความเป็นอยู่ของคนตรงนั้นได้ ดังนั้นการทำงานใดๆ ในชุมชนที่อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงเป็นการรวมพลัง เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนนั้นๆ กิจกรรมในลักษณะนี้ได้แก่ กำหนดให้มีวันกวาดถนน หรือรณรงค์ให้เกิดกิจกรรม เช่น มาเก็บขยะกันเถอะ มาทำทางเดินเท้ากันเถอะ หรือมาทำความสะอาดคลองกันเถอะ เป็นต้น การเริ่มต้นที่กิจกรรมเล็กๆ ให้เกิดมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทำงานเล็กจนสำเร็จได้ ก็จะสามารถหาหนทางที่จะขยายไปสู่กิจการงานที่ใหญ่ขึ้นได้ เช่น การสร้างบ้าน สร้างที่อยู่อาศัย หรือการสร้างศูนย์รวมของชุมชน เช่นนี้แล้ว จึงจะเห็นได้ว่า กระบวนการเป็นสิ่งที่สำคัญมากการสร้างสรรค์กระบวนการเพื่อให้เกิดการทำงานกันได้จะต้องเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ ซึ่งเป็นการพิจารณาคนในชุมชนที่มีวิถีชีวิต มีจิตใจ มีความแตกต่างกันระหว่างคนต่างๆ รวมทั้งวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มสังคมต่างๆ ด้วย

กระบวนการมักจะเริ่มต้นที่การศึกษาหาข้อมูล เรียนรู้การจัดการในชุมชน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมทั้งการพิจารณาโอกาสที่จะหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การออกแบบที่อยู่อาศัยให้เพียงพอและตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้อยู่อาศัยได้ การออกแบบยังสามารถใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ได้อีกมากมาย ซึ่งก็เป็นการสร้างสรรค์ของชาวบ้านเอง โดย

อาจจะมีสถาปนิกเป็นเพียงผู้แนะนำช่วยเหลือบ้าง จนสุดท้ายแล้ว เมื่อได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นบ้านในชุมชน (product) แล้ว ชาวบ้านก็จะรู้ว่าจะทำอย่างไรให้ชุมชนยั่งยืนต่อไปได้ ความรู้สึกของคนในชุมชนก็จะเปลี่ยนไป จะเกิดความรู้สึกว่าชุมชนไม่จนแล้ว และจะไม่กลับไปเป็นการอยู่อาศัยแบบแออัดหรือเสื่อมโทรมอีก ซึ่งเป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบการจัดการกันเองภายในเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ หรือเกิดศูนย์กลางชุมชน ที่ประชุมร่วมกัน และศูนย์เด็กเล็ก เป็นต้น ทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นจากคนภายในชุมชนเอง

ในกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นอกจากจะมีคนในชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ แล้ว ยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ อีกด้วย เช่น ผู้นำชุมชน และองค์ต่างๆ ที่มีอิสระจากอำนาจของรัฐ (non-government organizations --NGO)

ผู้นำชุมชนมีหลายประเภท ได้แก่ ผู้นำที่เป็นผู้นำโดยธรรมชาติ เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เช่น ครูหรือพ่อแก่ ซึ่งเป็นผู้ที่เกิดและเติบโตมาในชุมชน นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนอาจจะมาจากการฝึกฝนแล้วเกิดกระบวนการคัดเลือกหรือแต่งตั้ง ในกรณีนี้ หากผู้นำชุมชนเป็นคนในชุมชนก็จะมีลักษณะคล้ายกับกรณีแรกที่กล่าวไปแล้ว แต่หากผู้นำชุมชนเกิดจากการคัดเลือกจากรัฐ ก็จะมีความแตกต่างกันไป ส่วนองค์กรต่างๆ ที่มีอิสระจากอำนาจของรัฐก็มีบทบาทกับชุมชนด้วยเช่นเดียวกัน และบทบาทที่สำคัญคือ การช่วยดำเนินการให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แท้จริงแล้วองค์กรเหล่านี้จะทำหน้าที่หลักในการให้ข้อมูลข่าวสารกับชาวบ้าน และอาจจะเป็นผู้คอยช่วยเหลือดูแลชาวบ้านในยามที่ชุมชนยังอยู่ในสภาพวิกฤต หรือต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤต แต่เมื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาได้แล้ว องค์กรเหล่านี้ก็จะถอนตัวออกมาจากชุมชน และคนในชุมชนก็น่าที่จะสามารถอยู่ได้ต่อไป องค์กรเหล่านี้ได้แก่ มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (มพศ.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กลุ่มเพื่อนร่วมงาน (P.O.P) และเครือข่าย (Network) ซึ่งก็คือ การรวมตัวกันของคนในชุมชน เพื่อให้มีการร่วมกันในการทำงาน

จะเห็นได้ว่า ประเด็นในเรื่องการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นประเด็นหลักในการแก้ไขปัญหาชุมชนซึ่งแตกต่างไปจากประเด็นการใช้อำนาจทางกฎหมายของรัฐ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมในชุมชนแออัด ทางกายภาพโดยใช้กฎหมายจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ชุมชนบุกรุกหรือเช่าที่ดินจะถูกหรือจะผิดเป็นไปได้ง่ายมาก เพราะพิจารณาแต่เพียงเส้นขอบเขตของที่ดินที่กำหนดขึ้นมา โดยไม่สามารถมองเห็นได้ทางกายภาพ และการเปลี่ยนสภาพความเป็นเจ้าของครอบครองเส้นขอบเขตที่ดินเหล่านี้ก็เกิดขึ้นได้ง่ายมาก แต่กระบวนการสร้างความแข็งแรงยั่งยืนที่จะเกิดจากคนในชุมชนต่างหากที่จะเป็นหนทางช่วยแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้น ภาพทางกายภาพจึงต้องพิจารณาในลักษณะกระบวนการ ซึ่งทำให้คนในชุมชนเห็นและมีความมั่นใจว่าจะอยู่ต่อไปได้ กระบวนการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับคนในชุมชนเหล่านี้จึงมิได้เริ่มต้นที่บ้าน แต่ต้องเป็นการเริ่มจากการดึงคนให้เข้ามาเป็นกลุ่มเป็นก้อนให้ได้เสียก่อน

2.4 มาตรฐานที่อยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติ[5]

การเคหะแห่งชาติได้มีการกหนดมาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมขึ้นมาใช้สำหรับการกำหนดมาตรฐานขั้นต้น ซึ่งจะเน้นไปในเรื่องของสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยของคนเป็นหลัก แต่มีบางส่วนที่กล่าวถึงตัวอาคารที่อยู่อาศัย ได้แก่

- การวางผังที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยแต่ละหน่วยจะต้องมีเนื้อที่ซึ่งจำเป็นเพื่อความเหมาะสมในการรับแขก พักผ่อน การนอน การทำความสะอาดร่างกาย การปรุงอาหาร การรับประทานอาหาร และมีที่เก็บของเพียงพอ มีการเตรียมที่ไว้หรือมีทางติดต่อได้โดยสะดวกกับบริเวณซักผ้า และอุปกรณ์สุขาภิบาล การจัดเนื้อที่จะต้องจัดได้ขนาด และมีความสะดวกในการวางครุภัณฑ์และเครื่องใช้ไฟฟ้าจำเป็นต้องใช้สำหรับกิจกรรมต่างๆ ของบ้านดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม พื้นที่ซึ่งเป็นบันได ห้องโถงทาง หรือตู้เก็บของไม่นับรวมเข้ากับพื้นที่อยู่อาศัยที่ต้องการ

- มาตรฐานเนื้อที่

ที่อยู่อาศัยแต่ละหน่วยจะต้องจัดให้มีสัดส่วนพักอาศัยอย่างน้อย 2 ส่วน เพื่อใช้สำหรับกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยจะต้องมี ส่วนที่มิดชิด เพื่อใช้สำหรับนอนและทำความสะอาดร่างกาย อีกส่วนคือ ส่วนอเนกประสงค์ เพื่อใช้สำหรับรับแขก พักผ่อน และประกอบอาหาร

- พื้นที่ห้องเล็กที่สุด

พื้นที่ห้องที่เล็กที่สุดจะต้องไม่น้อยกว่าที่ระบุไว้ในตารางข้างล่างนี้ โดยแบ่งออกเป็น

ที่อยู่อาศัยแต่ละหน่วยซึ่งประกอบด้วยห้องนอน พื้นที่รวมสำหรับพักผ่อน รับประทานอาหาร พื้นที่ครัว และห้องน้ำส้วม พื้นที่รวมสำหรับผู้อยู่อาศัยของครอบครัวไม่น้อยกว่า 5 คน จะต้องมีพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 34 ตารางเมตร

ส่วนมิดชิดให้มีพื้นที่ในแต่ละหน่วยดังนี้

พื้นที่ใช้สอย	เนื้อที่ห้อง
1. ห้องนอนแรก	8.64 ตารางเมตร
2. ห้องนอนต่อไป(ชนิด 2 เตียง)	7.20 ตารางเมตร

[5] คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ้างถึงใน ราชัย บรรพพงศ์ “การกำหนดขนาดเริ่มต้นที่เล็กที่สุดของที่อยู่อาศัย โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนศิริอำมาตย์ เขต พระนคร “วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543. หน้า 22-23.

3. ห้องนอนต่อไป(ชนิด 1 เตียง) 5.76 ตารางเมตร

4. ห้องน้ำส้วม(ที่อาบน้ำ+อ่างล้างหน้า+ส้วม) 2.88 ตารางเมตร

5. ห้องน้ำส้วม(ที่อาบน้ำ+ส้วม+ซักผ้า) 2.16 ตารางเมตร

6. ห้องส้วมแยกเดี่ยว 1.44 ตารางเมตร

7. ห้องอาบน้ำแยกเดี่ยว 1.08 ตารางเมตร

ส่วนเอนกประสงค์ให้มีพื้นที่ในแต่ละส่วนดังนี้

พื้นที่ใช้สอย เนื้อที่ห้อง

8. พื้นที่รวมสำหรับแขก พักผ่อน รับประทาน เตรียมอาหาร 22.32 ตารางเมตร

9. พื้นที่รวมสำหรับแขก พักผ่อน รับประทาน 18.00 ตารางเมตร

10. พื้นที่รวมสำหรับครัว รับประทาน 12.96 ตารางเมตร

11. ห้องรับแขก พักผ่อน 14.40 ตารางเมตร

12. ห้องรับประทานอาหาร 8.32 ตารางเมตร

13. ห้องเตรียมอาหาร 4.32 ตารางเมตร

14. ห้องครัวแยกเดี่ยว 5.67 ตารางเมตร

1,2,3,8,9,10,11,12 ความกว้างของห้องต้องไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร

4,13 ความกว้างของห้องต้องไม่น้อยกว่า 1.80 เมตร

5,6,7 ความกว้างของห้องต้องไม่น้อยกว่า 1.20 เมตร

15 ความกว้างของห้องต้องไม่น้อยกว่า 2.10 เมตร

นอกจากนี้มาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมของการเคหะแห่งชาติยังได้แยกประเภทที่อยู่อาศัยเป็นประเภท ก (บ้านเดี่ยว บ้านแฝด บ้านแถว) และประเภท ข (อาคารชุด) รวมถึงมีการกำหนดขนาดของที่ดินเล็กที่สุดสำหรับอาคารแต่ละประเภท ได้แก่ บ้านแถว 20 ตารางวา ซึ่งเป็นขนาดเล็กที่สุดในอาคารประเภท ก และกำหนดให้มีความกว้างน้อยที่สุดของที่ดิน โดยบ้านเดี่ยวกว้าง 12.00 เมตร ส่วนบ้านแถว (มากกว่า 1 ชั้น) มีความกว้าง 3.60 เมตร และบ้านแถวชั้นเดียว มีความกว้างของที่ดิน 3.60 เมตร ได้มีการกำหนดแนวอาคารให้ห่างจากเขตที่ดิน บ้านเดี่ยวและบ้านแฝด ด้านข้าง 2.00 เมตร ด้านหน้า-หลัง 3.00 เมตร

2.6 กรณีศึกษาการวางแผนปฏิบัติการ

2.6.1 ชุมชนอาคารสงเคราะห์ จังหวัดอยุธยา[6]

สภาพชุมชน

ชุมชนอาคารสงเคราะห์มีการตั้งถิ่นฐานมากว่า 43 ปี โดยชาวชุมชนอาศัยในอาคารสงเคราะห์ที่ปลูกขึ้นสมัย จอมพล ป.พิบูลย์สงคราม บนที่ดินของราชพัสดุที่ดูแลโดยเทศบาล ชุมชนมีสมาชิกทั้งสิ้น 67 หลังคาเรือน สภาพชุมชนจะประกอบด้วยห้องแถวไม้สองแถว แถวละ 20 ห้อง รวม 40 ห้อง พื้นที่ตรงกลางระหว่างห้องแถวมีการปลูกที่พักอาศัยอยู่ โดยแต่เดิมเป็นที่โล่ง เมื่อมีการขยายครอบครัวจึงมีการปลูกบ้านเพิ่มเติมในพื้นที่ดังกล่าว สภาพบ้านค่อนข้างทรุดโทรม ทางเดิน ทางระบายน้ำในชุมชนไม่ได้มาตราฐาน ไม่ถูกสุขลักษณะ

การมีส่วนร่วมของชาวชุมชน (การเตรียมตัวของชาวชุมชนในการแก้ปัญหา)

ชุมชนร่วมกันที่จะแก้ปัญหาต่างๆ โดยร่วมกันคิดโครงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของชุมชน และพร้อมที่จะเสียค่าเช่าของรัฐตามกฎเกณฑ์ เพื่อความมั่นคงของชาวชุมชน การรวมตัวช่วยกันคิดแก้ปัญหา เรื่องที่อยู่อาศัยของตนเองให้มีสภาพดีขึ้นไม่ทรุดโทรม ร่วมกันคิดรูปแบบบ้านใหม่จะเป็นอย่างไร พื้นที่ใช้สอยเพียงพอหรือไม่ ทางเดินชุมชนจะกว้างยาวแค่ไหน ที่ว่างจะเป็นอย่างไร มีการเตรียมตัวด้านการเงินโดยตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนขึ้น เพื่อเป็นทุนไปกู้เงินจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองการเคหะแห่งชาติ รวมทั้งเสนอความต้องการของชุมชนทั้งหมดเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการ ในการปรับปรุงสาธารณูปโภค เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาของชาวชุมชนได้ตรงกับความต้องการ และนำเสนอของบประมาณจากหน่วยงานท้องถิ่นหรือส่วนกลางเช่นการเคหะแห่งชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

[6] เครือข่ายพัฒนาชุมชนเมืองอยุธยา สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ. บันทึกสถาปนิก : โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้ในเขตเทศบาลนคร นครศรีอยุธยา (โครงการเมืองน่าอยู่), 2543

รูปแบบที่อยู่อาศัย

เป็นทาว์เฮ้าส์ 2 ชั้น ขนาด 4.00x8.00 เมตร รวมพื้นที่ 64 ตารางเมตร/ห้อง จำนวนทั้งหมด 66 ห้อง เปลี่ยนวัสดุจากเดิมที่เป็นไม้ให้เป็นปูน ในส่วนโครงสร้างที่ใช้ร่วมกัน เช่นผนังกั้นแต่ละห้อง สำหรับภายในจะใช้ไม้เก่าที่มีมาปรับปรุงต่อเติมโดยใช้งบประมาณจากกลุ่มออมทรัพย์ที่มีอยู่เป็นทุนในการกู้เงินจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ชาวชุมชนจะจ้างผู้รับเหมาดำเนินการก่อสร้างทั้งหมด โดยมีราคาค่าก่อสร้าง ต่อหลัง หลังละ 80,000 สำหรับหลังที่อยู่ริม และ 70,000 บาทสำหรับหลังที่อยู่ตรงกลาง

ภาพที่ 2.1 แสดงรูปแบบที่อยู่อาศัยชุมชนอาคารสงเคราะห์ จังหวัดอยุธยา

2.6.2 ชุมชนอ่อนนุช[7]

สภาพชุมชน

ชุมชนอ่อนนุช เขตประเวศ เป็นโครงการโยกย้ายและจัดหาที่อยู่ใหม่ให้ผู้บุกรุกใต้สะพาน โดยการเคหะแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการจัดหาที่ดินและจัดทำโครงการรองรับชุมชนใต้สะพาน ในเขตราชเทวี ห้วยขวาง คลองเตย ดุสิต บางกะปิ บึงกุ่ม และมีนบุรี จำนวน 278 หลังคาเรือน 284 ครอบครัว ขนาดพื้นที่ชุมชน 14-0-38 ไร่ แปลงละประมาณ 12.5 ตารางวา จำนวน 284 แปลง อัตราค่าเช่าเดือนละ 6,100 บาท

การจัดหาที่ดิน เพื่อจัดทำโครงการเป็นการดำเนินการภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และพัฒนาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและชาวชุมชนในส่วนของที่อยู่อาศัย ผู้อยู่อาศัยต้องดำเนินการก่อสร้างที่พักอาศัยด้วยตนเอง

การมีส่วนร่วมของชาวชุมชน

การเตรียมตัวให้กับผู้ถูกรื้อย้ายชุมชนใต้สะพานในด้านการก่อสร้างที่อยู่อาศัยเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ เนื่องจากชาวบ้านจำนวนมากไม่เคยสร้างบ้านมาก่อน เมื่อย้ายไปอยู่ที่อยู่อาศัยใหม่จำเป็นต้องสร้างบ้านด้วยตนเอง จำเป็นที่จะต้องให้ชาวบ้านมีความเข้าใจถึงรูปแบบที่อยู่อาศัยและกระบวนการสร้างบ้านอย่างถูกวิธีและประหยัดค่าก่อสร้าง

การประชุมเชิงปฏิบัติการดำเนินการโดย อ.ปัฐมาและคณะ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 5 สัปดาห์ โดยกลุ่มคณะทำงานแจกแบบสอบถามกับชาวบ้านเพื่อหาข้อมูลทั่วไปของแต่ละครอบครัว และเริ่มถามถึงบ้านในฝันที่ชาวบ้านต้องการ เขียนลงในแผ่นร่างที่เตรียมไว้ให้พร้อมหุ่นจำลองเฟอร์นิเจอร์เพื่อนำมาจัดเป็นผังห้องที่ต้องการ ตลอดจนให้คำนึงถึงวัสดุก่อสร้างและสิ่งอื่นๆที่ชาวบ้านสามารถหามาได้โดยไม่ต้องเสียเงินเพื่อนำมาสร้างบ้าน

กลุ่มคณะทำงานให้ชาวบ้านใช้กระดาษแข็งทำแบบจำลองบ้าน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีชาวบ้านสนใจมากขึ้น แต่บ้านที่ได้ออกแบบมานั้นไม่มีที่สำหรับปลูกต้นไม้ และทางเดิน บ้านแต่ละหลังอยู่ติดกันแน่น ไม่สามารถเปิดหน้าต่างได้ ชาวบ้านจึงเริ่มแก้ไขปรับปรุงแบบบ้านของตนเอง คณะทำงานใช้กล่องขนาดต่างๆ กันมีขนาด 1x2,2x2,2x3 และ3x3 หน่วย เพื่อให้ชาวบ้านนำกล่องขนาดต่างๆมาต่อกันเป็นบ้าน

---

[7] กรทิพย์ พฤกษ์ประเสริฐดี "การก่อสร้างที่อยู่อาศัยของผู้ที่ย้ายจากใต้สะพาน"วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

หลังจากทำแบบจำลองบ้านเสร็จ จึงเริ่มคำนึงถึงวัสดุที่จะนำมาสร้างบ้านจริงที่สามารถลดค่าใช้จ่ายได้หรือหาจากบริเวณโดยรอบชุมชน ถนน หรือถังขยะ เช่น กระป๋อง ขวด ถังน้ำมัน เป็นต้น ชาวบ้านเริ่มออกแบบผังชุมชนของตนเอง เมื่อออกแบบเสร็จชาวบ้านร่วมกันสร้างบ้านตัวอย่างขนาดเท่าจริงโดยใช้ไม้เป็นโครงสร้างและใช้ผ้าทำส่วนผนังและหลังคาบ้าน

รูปแบบที่อยู่อาศัย

การดำเนินการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ผู้อยู่อาศัยต้องดำเนินการก่อสร้างบ้านของตนเอง จากเดิมที่ชาวชุมชนอาศัยอยู่ใต้สะพาน บ้านจะเป็นเพียงการนำเอาเศษไม้ แผ่นป้ายโฆษณา หรือสังกะสีเก่าๆ มากั้นเป็นห้อง พื้นปูด้วยไม้กระดานหรือผ้าใบ และใช้ท้องสะพานเป็นหลังคา แต่เมื่อย้ายที่อยู่อาศัยใหม่ มีที่ดินเป็นของตนเองจึงเกิดการดำเนินการก่อสร้างบ้านในหลายลักษณะ

ภาพที่ 2.2 แสดงรูปแบบที่อยู่อาศัยชุมชนอ่อนนุช

2.6.3 ชุมชนเจริญธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์[8]

สภาพชุมชน

จากการสำรวจชุมชนใน จังหวัดอุตรดิตถ์ ของเจ้าหน้าที่ พ.ช.ม. ได้พูดคุยและประชุมร่วมกับชาวบ้านเพื่อหาปัญหาของชาวชุมชน และวางแผนในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน พบว่าปัญหาที่สำคัญคือ บ้านที่บุกรุกอยู่บริเวณริมคลองโพ มีสภาพทรุดโทรม เป็นแหล่งของปัญหาต่างๆ เช่นยาเสพติด อาชญากรรม ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาร่วมกันของชาวชุมชน ชาวชุมชนและสถาปนิก จาก พ.ช.ม.จึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการบ้านใหม่เจริญธรรม โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการมีที่อยู่อาศัย โดยที่ดินที่จะใช้สร้างบ้านใหม่นั้นเป็นที่ดินของวัดพระแท่นศิลาอาสน์ เนื่องจากที่ดินมีขนาดจำกัด สามารถรองรับชาวบ้านได้ประมาณ 8 ครอบครัว แต่มีชาวชุมชนที่อยู่ริมคลองถึง 23 ครอบครัว ให้กรรมการชุมชนร่วมกันคิดเกณฑ์ในการคัดเลือก

การมีส่วนร่วมของชาวชุมชน

การออกแบบบ้าน ชาวบ้านออกแบบกันเองโดยมีพี่เลี้ยงช่วยเหลือในเรื่องของกระบวนการให้ได้มาซึ่งแบบบ้านที่ชาวบ้านพอใจร่วมกันตั้งแต่การเขียนแบบบนกระดาษ การตัดโมเดล จนกระทั่งการสร้างบ้านตัวอย่าง แบบบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด คือไม่ว่าจะทำแบบบ้านแบบใดให้ดู ชาวบ้านก็เอาหมด ชอบทุกแบบ จึงทำให้สรุปไม่ได้ว่าบ้านจะเป็นแบบใด ชั้นเดียว สองชั้น สุดท้ายก็เลยใช้วิธีทำบ้านตัวอย่างขนาดเท่าจริง โดยเลือกเอาแบบบ้านชั้นเดียว พอชาวบ้านได้เห็นบ้านตัวอย่างก็เกิดความคิด ที่จะออกแบบใหม่ตามใจชอบ จนสุดท้ายก็ออกมาเป็นอาคารห้องแถวแบบชั้นครึ่ง ที่ทุกคนเห็นชอบเหมือนกันหมด มักมีคนถามเสมอว่าบ้าน “ทำไมหน้า ตาแบบนี้ ซึ่งตอบไม่ได้เหมือนกันว่าทำไม ” แม้กระทั่งตอนสร้างบ้านจริงชาวบ้านก็ยังคงเปลี่ยนแปลงแบบตามความพอใจของแต่ละคน เช่นบางห้องมีระเบียง บางห้องทำเป็นชั้นครึ่ง บางห้องทำ 2 ชั้น เป็นห้องแถวที่ไม่ซ้ำๆกัน ซึ่งเห็นว่าควรถือคติ “ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ผูกอู่ตามใจคนนอน ”

ชาวบ้านช่วยกันสร้าง โดยทุกคนมาช่วยกัน โครงสร้างจากแบบบ้านชั้นเดียวที่เลือกขึ้นมาสร้างบ้านตัวอย่างนี้ทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าใจพื้นที่ใช้สอยของบ้านชัดเจน รวมทั้งงบประมาณในการก่อสร้าง ทำให้สามารถสรุปแบบที่จะทำการก่อสร้างจริงได้

---

[8] สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุตรดิตถ์. บันทึกสถาปนิก : โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย จังหวัดอุตรดิตถ์, 2542

การก่อสร้าง

การดำเนินการก่อสร้าง ชาวบ้านไม่จ้างผู้รับเหมา เจ้าของบ้านลงมือก่อสร้างกันเอง งานไหนทำไม่ไหวก็จ้างช่างมาช่วยทำเป็นรายวัน งานไหนที่ทำไหวก็ทำเองให้ญาติๆมาช่วยทำ การก่อสร้างทำแบบค่อยเป็นค่อยไป พอสร้างได้ซักพักก็ต้องหยุดก่อสร้างเป็นพักๆ เพื่อไปทำงาน

วัสดุในการก่อสร้างส่วนใหญ่เป็นวัสดุก่อสร้างสำเร็จรูปในท้องตลาด วัสดุสำเร็จรูปทำให้ก่อสร้างง่าย และเร็วขึ้น ดูเรียบร้อย โดยชาวบ้านช่วยกันหาซื้อวัสดุก่อสร้างจากแหล่งที่ขายในราคาที่ถูกกว่าท้องตลาด วัสดุก่อสร้างอีกส่วนหนึ่งรื้อมาจากบ้านเดิม และเอามาประยุกต์ใช้กับบ้านใหม่ ระยะเวลาในการก่อสร้างทั้งหมด 4 เดือน

การใช้เงินในการก่อสร้าง

เงินทุนที่ใช้ก่อสร้างได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติในรูปแบบของการให้สินเชื่อ(เงินกู้) โดยผ่านกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน เป็นสินเชื่อลักษณะของ โครงการที่อยู่อาศัย ซึ่งมีดอกเบี้ยถูกกว่าสินเชื่อชนิดอื่น โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี และกลุ่มออมทรัพย์ปล่อยกู้ให้ชาวบ้านอีกทีโดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปี รวมแล้วจะต้องจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ 8 ต่อปี

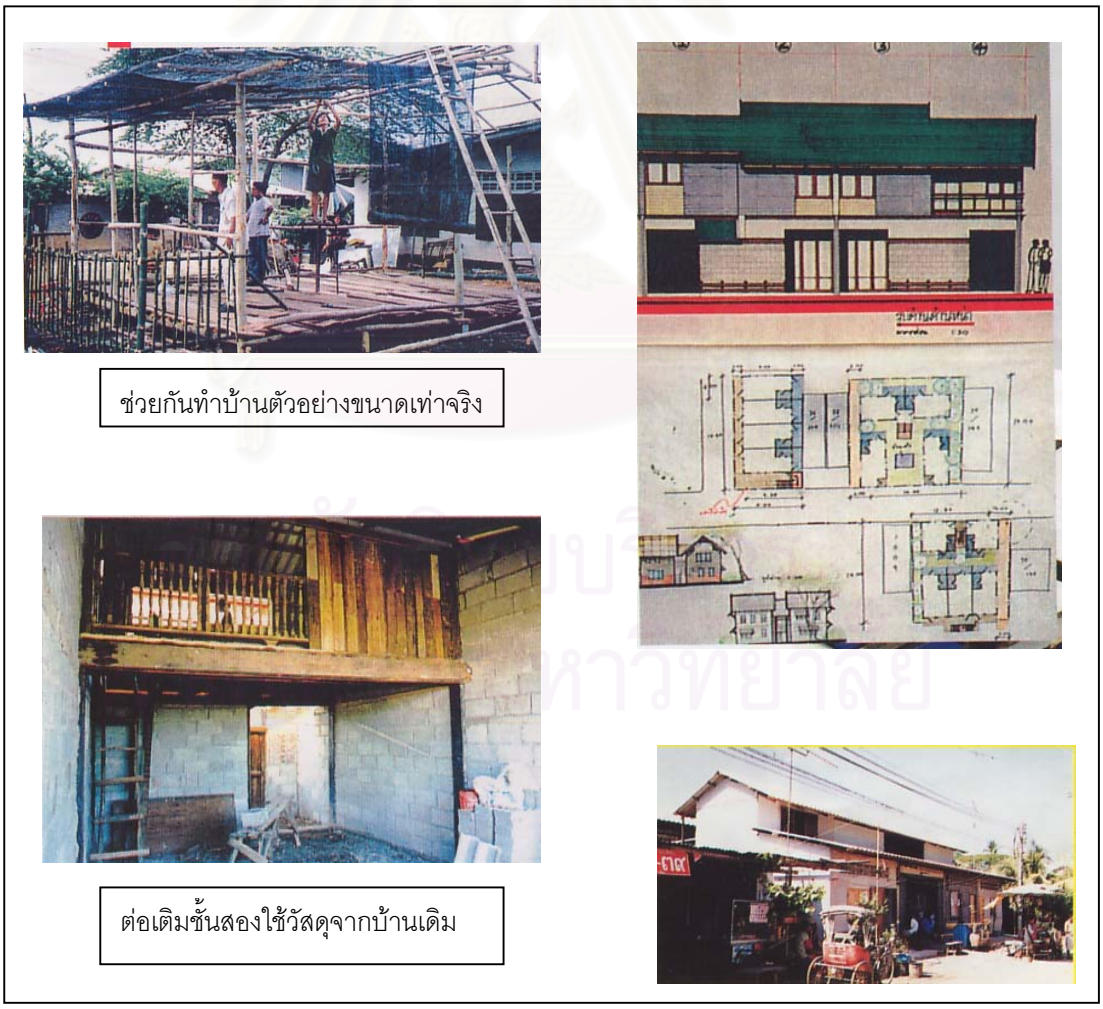

ภาพที่ 2.3 แสดงรูปแบบที่อยู่อาศัยชุมชนเจริญธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์

2.6.4 ชุมชนสันติธรรม เชียงใหม่ [9]

สภาพชุมชน

ชุมชนสันติธรรม เป็นชุมชนเล็กๆในเขตเมืองเชียงใหม่ ชาวชุมชนเป็นผู้มีรายได้น้อย (ประมาณ 1,500 บาทต่อเดือน) เช่าที่ดินจากมัสยิดและสร้างบ้านด้วยตนเอง อยู่อาศัยมานานกว่า 25 ปี ในปี 2538 มีข่าวว่าจะมีการตัดถนนของเทศบาลผ่านชุมชน เจ้าของที่ดินยกเลิกสัญญาเช่าและให้ชาวชุมชนย้ายออกไป ชาวชุมชน 64 ครอบครัวไม่ยอมย้ายออก โดยบอกว่า เขายากจนจนไม่สามารถหาที่ดินอยู่อาศัยได้ และไม่มีที่ที่จะไปเลย

หลังจากการดิ้นรนและ ต่อรอง ชาวชุมชนสันติธรรมก็สามารถเจรจาให้การเคหะแห่งชาติจัดหาที่ดินที่ชาวชุมชนเองเป็นผู้เลือกเพื่อรองรับการย้าย ค้ำประกันเงินกู้ให้ และถ้าชุมชนต้องการ สำนักพัฒนาชุมชนเมือง อันเป็นหน่วยงานหนึ่งของการเคหะแห่งชาติ ก็จะให้เงินกู้สร้างบ้าน โดยมีเงื่อนไขให้ชาวชุมชนออมทรัพย์ และยื่นกู้เป็นกลุ่ม นอกจากนั้น การเคหะแห่งชาติยังจะพัฒนาที่ดินแห่งใหม่จำนวนประมาณ 30 ไร่ ที่ตั้งอยู่ชานเมือง แบ่งเป็น 120 แปลง(สำหรับทั้งชาวชุมชนสันติธรรมและชุมชนอื่นๆที่ถูกไล่รื้อ) ก่อสร้างถนน ไฟฟ้า ประปา ระบบระบายน้ำ แต่ละครอบครัวจะได้เป็นเจ้าของที่ดินเมื่อจ่ายค่าเช่าซื้อ ประมาณ 700บาทต่อเดือนเป็นเวลา 15 ปี ส่วนตัวบ้านนั้น ชาวชุมชนต้องเป็นผู้ก่อสร้างเอง

ต้นปี 2539 ปฐมา (ผู้เขียน) ได้รับมอบหมายให้ช่วยชาวชุมชนสันติธรรม ในการออกแบบและก่อสร้างบ้าน ปฐมาเริ่มต้นด้วยการเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้าน เพื่อให้ทราบว่า เดิมเขาอยู่อาศัยกันอย่างไร เขามีความต้องการอย่างไร และเขามีทรัพยากรอะไรอยู่บ้าง ปฐมาพบว่า ชาวบ้านมีความคิดเฉียบแหลมในการวางแผน บ้านและชุมชนแห่งใหม่ของเขามากเพียงแต่ไม่มั่นใจว่าจะสามารถสร้างบ้านในพื้นที่ 6*14 ตารางเมตรได้อย่างไร เพราะมันเล็กกว่าที่ดินเดิมที่เขาเช่าอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีขนาดประมาณ 200 ตารางเมตรมาก

งานนี้ดูเหมือนเป็น งานที่น่าสนุกสำหรับสถาปนิก ที่เมื่อทราบข้อมูลความต้องการนี้แล้วก็สามารถไปออกแบบ“บ้านมาตรฐาน”ที่ตรงกับผลของการวิจัยและความสามารถในการจ่ายของชุมชน แล้วทำหุ่นจำลองสวยๆ ได้เลย แต่ ”บ้านมาตรฐาน” ในลักษณะนี้ คนจน มักอยู่ไม่ได้ เนื่องจาก คนจนเหล่านั้นนอกจากจะมี ความสามารถและประสบการณ์ในการสร้างบ้านด้วยตนเอง รู้ซึ้งถึงความต้องการของตนเองดีแล้ว เขายังรู้ดีว่าบ้านแบบใดที่เหมาะสมกับครอบครัวของเขา หรือกล่าวอีกอย่างได้ว่า เขามี “ เทคโนโลยีที่เหมาะสม” (กับตัวเขา) มากกว่าผู้ใด

---

[9] ปฐมา หรุ่นรักวิทย์ “ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการออกแบบบ้าน ตามแนวทางการวางแผนปฏิบัติการ “ เอกสารการบรรยายในชุดวิชา วิชาปฏิบัติการเคหการ 1 ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 2542

ในช่วงต้นของกระบวนการต่อรองของชุมชนสันติธรรม สำนักงานสถาปนิกในกรุงเทพฯ ได้ช่วยออกแบบ “บ้านมาตรฐาน” ให้แก่ชาวชุมชน 2 แบบ ทั้งสองแบบดูดีทีเดียว แต่ชาวชุมชนกลับไม่อยากใช้ และต้องการที่จะออกแบบบ้านด้วยตัวของเขาเอง ปฐมาจึงคิดหา “ การพบกันครึ่งทาง” ระหว่างชาวชุมชน และสถาปนิก ให้ร่วมกันออกแบบโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่ทั้งสองกลุ่มมี มาใช้ร่วมกัน โดยจัด “การประชุมปฏิบัติการตอนเย็น” (evening workshops) ขึ้นในชุมชนสันติธรรม

การเริ่มต้น

การประชุมปฏิบัติการครั้งแรก เริ่มต้นด้วย การทำความรู้จักกัน พูดคุยกันในเรื่องทั่วๆไปของชุมชนของเขา แต่ ปฐมาสังเกตเห็นว่า ชาวบ้านยังอาย ไม่กล้าแสดงออก ซึ่งเป็นลักษณะคนเหนือ จึงเปลี่ยนเรื่องคุยไปเป็น เรื่องความยากลำบากของผู้มีรายได้น้อยที่จะหาที่ดินเพื่ออยู่อาศัยในเมือง เล่าว่า พวกเขาทำอย่างไร เขาใช้บ้านของเขาอย่างไร ส่วนไหนของบ้านที่สำคัญบ้าง เขาปรับเปลี่ยนบ้านของเขากันอย่างไรเมื่อเวลาผ่านไป ปฐมา พยายามเชื่อมโยงเรื่องที่เล่า ไปสู่ประเด็นเรื่องพื้นที่และประโยชน์ใช้สรอยของบ้านที่ชาวชุมชนสันติธรรมอยู่ในปัจจุบัน หลังจากนั้นได้ขอให้ชาวบ้านช่วยเขียนรูปบ้านที่เขาอยู่ในปัจจุบัน พร้อมทั้งให้แสดงความคิดเห็นเรื่องการใช้พื้นที่และประโยชน์ใช้สอยของบ้านเขาเองด้วย ตอนนี้เองที่ทุกคนเริ่มคิดถึงบ้านของตนเองในเชิงพื้นที่และ พินิจพิเคราะห์ว่าพื้นที่เหล่านั้นสามารถตอบสนองความต้องการใช้ในชีวิตประจำวันของครอบครัวเขาอย่างไร และเขาก็เริ่มเกิดความคิด ว่าบ้านหลังใหม่ของเขา ควรเปลี่ยนอะไรจากเดิมบ้างหรือควรมีอะไรที่เหมือนเดิมบ้าง

บ้านในฝัน

การประชุมครั้งที่สอง เป็นการให้ชาวบ้านวาดรูป”บ้านในฝัน”ของแต่ละคน โดยไม่ต้องใส่ใจเรื่องงบประมาณ หรือขนาดที่ดินเลย ปฐมาพบว่า ทั้งๆที่เปิดโอกาสให้เต็มที่เช่นนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็พยายามบีบความต้องการให้อยู่ในพื้นที่เล็กและงบประมาณน้อยอยู่ดี เมื่อนำรูป”บ้านในฝัน”ทั้งหมดติดขึ้นฝาแล้ว เห็นว่าบ้านส่วนใหญ่จะเรียบง่าย เพียงเป็นการแสดงความต้องการพื้นฐานจริงๆของครัวเรือนออกมาในรูปสามมิติเท่านั้น ไม่มีรูปประสาทราชวังใดๆเลย มีเพียงสองหลังเท่านั้นที่มีสระว่ายน้ำและโฮมเธียเตอร์ ปฐมา จึงเกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ้งว่า แค่บ้านธรรมดาๆ ก็เป็น” บ้านในฝัน”ของเขาแล้ว ปฐมา ขอให้ผู้สมัครใจสองสามคน ช่วยเล่าบ้านในฝันของเขาให้กลุ่มฟังและเปิดโอกาสให้คนอื่นๆถามคำถามได้ ปฐมารู้สึกว่า ทุกๆคนสนุกที่ได้วิพากษ์วิจารณ์บ้านของกันและกัน

ทำให้เป็นจริง

ขั้นต่อไปคือการทำ"บ้านในฝัน" ให้ใกล้ความจริงขึ้น โดยใส่ข้อจำกัดต่างๆลงไป ปฐมาและทีมได้ให้กระดาษที่มีตารางและเฟอร์นิเจอร์ที่ย่อส่วนอย่างถูกต้องแก่ทุกคน เฟอร์นิเจอร์ย่อส่วนนี้ เป็นเครื่องมือช่วยให้ชาวบ้านสามารถกะขนาดของห้องได้ และรู้ว่าการออกแบบพื้นที่ของเขาพอหรือไม่ ทีมได้ใช้ความกว้างยาวจริงของศูนย์ชุมชนซึ่งใช้เป็นที่ประชุมปฏิบัติการ เป็นตัวแสดงมาตราส่วนเท่าของจริง เพื่อให้ชาวบ้านทราบขนาดจริงของบ้านที่เขาออกแบบ เริ่มต้นด้วยการวาดแปลงที่ดิน 6*14 เมตร ที่แต่ละบ้านจะสร้างที่อยู่ใหม่ลงบนกระดาษตาราง ชาวบ้านต้องพยายามอย่างยิ่งในการบีบ “บ้านในฝัน” วาดลงในพื้นที่นั้น หลังจากนั้นแต่ละคนก็จะทำหุ่นจำลองบ้านที่วาดด้วยกระดาษแข็ง ขณะนั้น ได้เกิดบรรยากาศของความเป็นเพื่อน ที่พยายามทำงานแข่งขันกัน พยายามให้งานของตนดูดีกว่าของคนอื่น

ความตระหนักเรื่องชุมชน

เมื่อแบบจำลองของทุกบ้านเสร็จ เราทำผังขนาดใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่โครงการทั้งหมดในมาตราส่วนเดียวกับหุ่นจำลองบ้าน วางกางลงบนพื้นแล้วให้แต่ละคนนำหุ่นจำลองบ้านของตนมาวางลงบนผัง เราได้เห็นแบบจำลองชุมชนที่จะเกิดขึ้นใหม่แล้วไม่น่าดูเลย เพราะแต่ละคนพยายามทำบ้านของตนให้ได้พื้นที่มากที่สุด บ้านจึงเต็มแน่นพื้นที่ หลังคาชนกันจนน้ำฝนจากบ้านหนึ่งจะไปลงหลังคาของอีกบ้านหนึ่ง ไม่มีที่ว่างที่จะปลูกต้นไม้เลย ปฐมา จึงถามชาวบ้านว่าอยากอยู่ในชุมชนแบบนี้หรือเปล่า มีเสียงดังตอบว่า “ไม่” และเริ่มพูดคุยว่า ชุมชนใหม่ของเขาควรเป็นอย่างไร ปฐมาไม่ต้องแนะนำ ไม่ต้องบรรยาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความหนาแน่นของชุมชน พื้นที่เปิดโล่งในชุมชน หรือระยะถอยร่นอาคาร ชาวบ้านทุกคนเข้าใจและเห็นพ้องกันในการเปิดให้มีที่ว่างในแต่ละแปลงมากขึ้น และต่างกลับไปปรับเปลี่ยนแบบบ้านของตน

ความเสี่ยง

ในการประชุมอีกครั้งหนึ่ง ทีมขอให้ชาวบ้านแบ่งเป็นกลุ่ม ตามขนาดของครอบครัวและงบประมาณที่มี เพื่อให้ชาวบ้านที่มีข้อจำกัดคล้ายกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดและปรับแบบบ้านของตนให้เหมาะสมมากขึ้น ก่อนมาทำงานที่ชุมชนนี้ ปฐมา เคยมีประสบการณ์ในการทำงานลักษณะนี้กับชุมชนในจังหวัดสงขลามาก่อน และไม่พบปัญหาในขั้นตอนรวมกลุ่มนี้เลย เธอจึงไม่คิดว่าจะมีปัญหา แต่ปรากฏว่าชาวชุมชนในภาคเหนือนี้ แตกต่างจากชาวชุมชนภาคใต้ ชาวชุมชนไม่สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนไม่ยอมรับสิ่งที่คนอื่นคิด มักคิดว่าความคิดของตนดีที่สุด นอกจากนั้น งบประมาณที่หลายคนนำมาใช้ในการคิดแบบบ้านก็สูงกว่าความสามารถในการจ่ายจริงของเขา เพราะเขาเกรงว่า ถ้าเขาตั้งงบประมาณที่จะสร้างบ้านน้อย คนในกลุ่มก็จะรู้ว่าเขา

ยากจน ปฐมา จึงได้พบ ความเสี่ยง ในวิธีการของการวางแผนปฏิบัติการ ความเสี่ยงนี้ หมายถึง สิ่งที่คาดไม่ถึงที่มักจะเกิดขึ้นเสมอในกระบวนการ ไม่ว่าเราจะระมัดระวังอย่างไร ดังนั้นสิ่งที่ทำได้คือ การเตรียมรับสิ่งที่ไม่คาดคิดว่าต้องเกิดขึ้นแน่ ปฐมา จึงใจเย็นและถามชาวบ้านว่า เราควรจะทำอย่างไรต่อไปดี เรามีสถาปนิกเพียง 2-3 คน แต่มีบ้านที่ต้องออกแบบถึง 25 หลัง ในที่สุดชาวบ้านก็ให้ความคิดว่า ทุกคนควรเริ่มต้นด้วย" โครงสร้างร่วม แบบเดียว" แล้วแต่ละครอบครัวจึงแต่งเติมให้แตกต่าง "ตามประโยชน์ใช้สอยที่ต่างกัน" ด้วยตนเอง สำหรับทีมของปฐมาแล้ว ข้อเสนอนี้เป็นแนวคิดเรื่อง "ระบบพิกัด" (Modular System)

บ้านเป็นหน้าที่ของผู้หญิง

ในการประชุมครั้งแรก เรามีกันประมาณ 40 คน หลังจากทำการประชุมไป ยิ่งนับวันยิ่งมีผู้ชายมาร่วมประชุมน้อยลงไปเรื่อยๆ อาจจะเป็นไปได้ว่า ผู้ชายคิดว่า เรื่องบ้าน เป็นเรื่องจุกจิก ไม่สำคัญ และง่ายเกินไปสำหรับผู้ชาย

ผลที่ได้

ทีมสถาปนิกสามคนกลับมาที่ที่ทำงาน พร้อมกับแบบที่ชาวบ้านเขียนตั้งใหญ่ จากแบบเราพบว่าห้องที่ใหญ่ที่สุดที่ชาวบ้านเขียนมีขนาดเฉลี่ย 9-10 ตารางเมตร ซึ่งเท่ากับพิกัด 3*3 เมตร ซึ่งพอเหมาะกับ โครงสร้างและการสร้างด้วยไม้ไผ่ ซึ่งเป็นวัสดุที่หาได้ง่าย และราคาถูกในเชียงใหม่ ดังนั้นเราจึงเริ่มตัดกล่องเล็กๆตามมาตราส่วน 3*3 *2.5เมตร เป็นร้อยๆกล่อง แต่ละกล่องเป็นพิกัดเล็กสุดของ "โครงสร้างร่วม แบบเดียว" และเราจะปล่อยให้เป็นหน้าที่ของชาวบ้านที่จะนำกล่องอื่นมาต่อกันเพื่อให้ได้ "ตามประโยชน์ใช้สอยที่ต่างกัน" ด้วยตัวของเขาเอง

ชาวบ้านได้ใช้กล่องเล็กๆเหล่านั้นทำเป็นบ้านออกมาหลายแบบ แต่ละแบบมีขนาด และรูปทรงต่างๆกัน บางหลังมีชั้นเดียว บางหลังมีสองชั้น บางหลังใหญ่ บางหลังเล็ก ชาวบ้านต่างพอใจที่มีการปรับแบบบ้านจากความคิดของเขา และสามารถอธิบายบ้านหุ่นจำลองของตนให้คนในกลุ่มใหญ่ฟังได้ เรานำหุ่นจำลองบ้าน แบบต่างๆมาวางลงบนแผนผังชุมชนอีกครั้ง ในครั้งนี้ มีพื้นที่ว่างโล่งมากขึ้น ชักมองเห็นภาพของความน่าอยู่เกิดขึ้น ชาวชุมชนเกิดความพอใจที่ได้สร้าง"ความเป็นชุมชนที่น่าอยู่ขึ้น

การวิเคราะห์วัสดุ

ในการประชุมต่อมา ทีมได้นำภาพสไลด์บ้านสวยๆ ในต่างประเทศ ที่สร้างด้วยวัสดุพื้นถิ่น เช่น ไม้ไผ่ เสื่อ ผ้า หลังจากนั้น ทีมได้ให้ชาวบ้านทำรายการ วัสดุและคุณภาพของวัสดุที่จะใช้สร้างบ้าน โดยให้เริ่มจาก การพิจารณาของเก่าที่มีอยู่ว่า มีอะไรที่สามารถนำไปใช้ได้ หลังจากนั้นจึงทำราย

การวัสดุที่ต้องหามาใหม่ และลองประมาณราคาของที่ต้องหาใหม่ ชาวบ้านตัดสินใจรวมกลุ่มกันเองเป็นกลุ่มย่อยๆออกเดินสืบข้อมูลและราคาของวัสดุต่างๆที่ต้องการใช้ เมื่อทั้งหมดกลับมา ชาวบ้านก็รวบรวมรายการวัสดุก่อสร้างและราคา ซึ่งบางอันราคาถูกมาก

ชาวบ้านใช้แปลนที่วาดออกมาจากหุ่นจำลองที่ได้จากการต่อกล่อง มาคำนวณค่าก่อสร้างโดยใช้ตารางการคำนวณค่าก่อสร้างแบบง่ายๆ ปฐมา ไม่ต้องออกแรงชี้แจงให้มีการตัดทอนวัสดุ หรือให้ใช้วัสดุพื้นบ้านแทนคอนกรีตเสริมเหล็ก เลย ตอนแรกมีหลายครอบครัวที่จะใช้คอนกรีต ตามค่านิยมที่ว่า บ้านตึกเป็นสัญลักษณ์ของชนชั้นกลาง แต่เขาก็ค้นพบด้วยตนเองว่า บ้านตึกแพงเกินไปสำหรับเขา หลังจากรู้ราคาวัสดุแล้วชาวบ้านก็ได้ผลสรุปของตนเอง เป็นการตัดสินใจด้วยความจริงด้วยความเข้าใจในข้อจำกัดต่างๆที่ตนเองมี การใช้คอนกรีตไม่ใช่สิ่งที่ผิด แต่การที่ชาวบ้านมีความสามารถในการจ่ายน้อย ในขณะที่ต้องผ่อนชำระเงินกู้ค่าที่ดินไปอีกหลายปี เขาควรระมัดระวังไม่ก่อหนี้เพิ่มขึ้นอีก ต่อไป เมื่อสถานการณ์ทางการเงินของครอบครัวดีขึ้น เขาก็สามารถปรับเปลี่ยนบ้านให้ดีขึ้นได้เรื่อยๆตามความต้องการ

ในขั้นตอนการเลือกวัสดุนี้ เปิดโอกาสให้เราได้พิจารณาวิธีการก่อสร้างที่จะใช้ไปพร้อมกันด้วย การออกแบบที่กลุ่มทำ มีความยืดหยุ่น ทำให้ชาวบ้านสามารถปรับใช้ทั้งวัสดุและวิธีการก่อสร้างได้หลายแบบ ชาวบ้านเกิดความเข้าใจในขั้นตอนการก่อสร้างบ้าน และจะสามารถจัดการก่อสร้างบ้านได้ด้วยตนเอง

กรณีตัวอย่าง

ในระยะแรกของการรื้อย้าย นงเยาว์ ซึ่งบ่นเสมอว่าไม่มีความรู้เรื่องการก่อสร้างเลย สามารถสร้างบ้านที่แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรร ทั้งในการลดค่าก่อสร้างและด้านประโยชน์ใช้สอย นงเยาว์จ้างช่างไม้ในท้องถิ่นสองคน เป็นผู้ช่วย และลงมือสร้างไปเรียนรู้ไป เธอเรียนรู้รายละเอียดและสามารถแก้ไขปัญหาในการก่อสร้างได้เป็นอย่างดี ค่าก่อสร้างบ้านของเธอถูกกว่าคิดเป็นร้อยละ 65 ของราคาตลาด ระหว่างที่ชุมชนเริ่มก่อสร้างนี้ทีมของปฐมา พยายามไปที่ชุมชนให้บ่อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ระยะหลัง เมื่อมีชาวบ้านหรือคนอื่นๆมาถามเรื่องรายละเอียดในการก่อสร้าง และค่าก่อสร้างบ้านของชุมชนสันติธรรม ปฐมาจะบอกให้เขา ไปขอคำแนะนำจากนงเยาว์ และชาวบ้านดีกว่า เพราะชาวบ้านจะรู้รายละเอียดทั้งหมดมากกว่าสถาปนิก

บทสรุป

ในปี 2542 ในขณะที่ชาวบ้านชุมชนสันติธรรมกำลังย้ายบ้านจากที่เช่าเดิมมายังที่ใหม่ ปฐมากลับมากรุงเทพ มาทำงานในลักษณะเดียวกับที่เคยทำกับชุมชนสันติธรรมกับเพื่อนที่ชื่อบรรพตปฐมาเดินทางไปเชียงใหม่บ่อยๆ เพื่อมีช่วงเวลาดีๆกับชาวบ้าน ปฐมาไม่ได้คาดหวังว่า ชาวบ้านทุกครอบครัวจะใช้แบบบ้านที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพราะข้อจำกัดในชีวิตจริงนั้นยุ่งยากกว่าในห้องปฏิบัติการมากนัก แต่ปฐมายังคงเชื่อว่า ผู้ที่ได้เข้าร่วมการประชุมในครั้งนั้น จะได้เห็นทางเลือกต่างๆ มากขึ้น ได้เกิดความเข้าใจในการก่อสร้าง"บ้านที่พอเพียง" ที่ตรงตามความต้องการของครอบครัวของตน

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมทางรถไฟจังหวัดนครราชสีมา ของ ณัฐพล อัศว์วิเศษศิวะกุล[10]

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้จะเป็นการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการออกแบบที่อยู่อาศัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาต่อเนื่องจาก กระบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนริมทางรถไฟ

เป็นการวิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะสภาพเศรษฐกิจ สังคม กายภาพและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนไบเล่ย์ –หลังจวนฯ การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชน ผลของการศึกษาการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยเกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาสองแนวทางขึ้นพร้อมกัน คือ 1) การแก้ไขปัญหาด้วยการจัดการของหน่วยงานภายนอก และ 2) การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย เริ่มต้นขึ้นเมื่อชุมชนเกิดความตระหนักและแก้ไขปัญหาที่ไม่ยุ่งยากมากมาร่วมกัน พัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาในระดับที่ยากขึ้น ซึ่งกระบวนการที่เกิดขึ้นจะทำให้ชุมชนเรียนรู้ มั่นใจ และสร้างศักยภาพที่จะแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยที่ความรู้สึกไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยจะเป็นตัวกระตุ้นให้ชุมชนหันมาแก้ไขปัญหาการถูกไล่รื้อ ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดและดำเนินการของกระบวนการคือการรับรู้ถึงผลกระทบของปัญหา ผู้นำชุมชน การเรียนรู้ ทักษะในการแก้ไขปัญหา

การดำเนินการแก้ไขปัญหาเกิดกระบวนการพัฒนาความสามารถในการแก้ไขปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยโดยมี การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชน เกิดขึ้นเป็นลำดับได้แก่

---

[10] ณัฐพล อัศว์วิเศษศิวะกุล "แนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนริมทางรถไฟจังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนไบเล่ย์ –หลังจวนฯ "วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .2544.หน้า 163.

1) การจัดตั้งกลุ่มยามชุมชน การทำหอกระจายข่าว ก่อให้เกิดความสามัคคี ความมุ่งมั่น 2) การกำจัดผู้มีอิทธิพลในชุมชน ก่อให้เกิดความมั่นใจ รู้จักประสานงานภายนอก 3) การจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจชุมชน ก่อให้เกิดการจัดการด้านการเงิน การออม 4) การพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน ก่อให้เกิดการคิดถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 5) สนใจปัญหาด้านอาชีพและที่อยู่อาศัย ก่อให้เกิดตระหนักถึงที่อยู่อาศัย 6) ประสานงานกับ ศุภนิมิตร ฯ และการเคหะ ฯ งานวิจัยได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนจนถึงระดับของการพัฒนาที่อยู่อาศัย

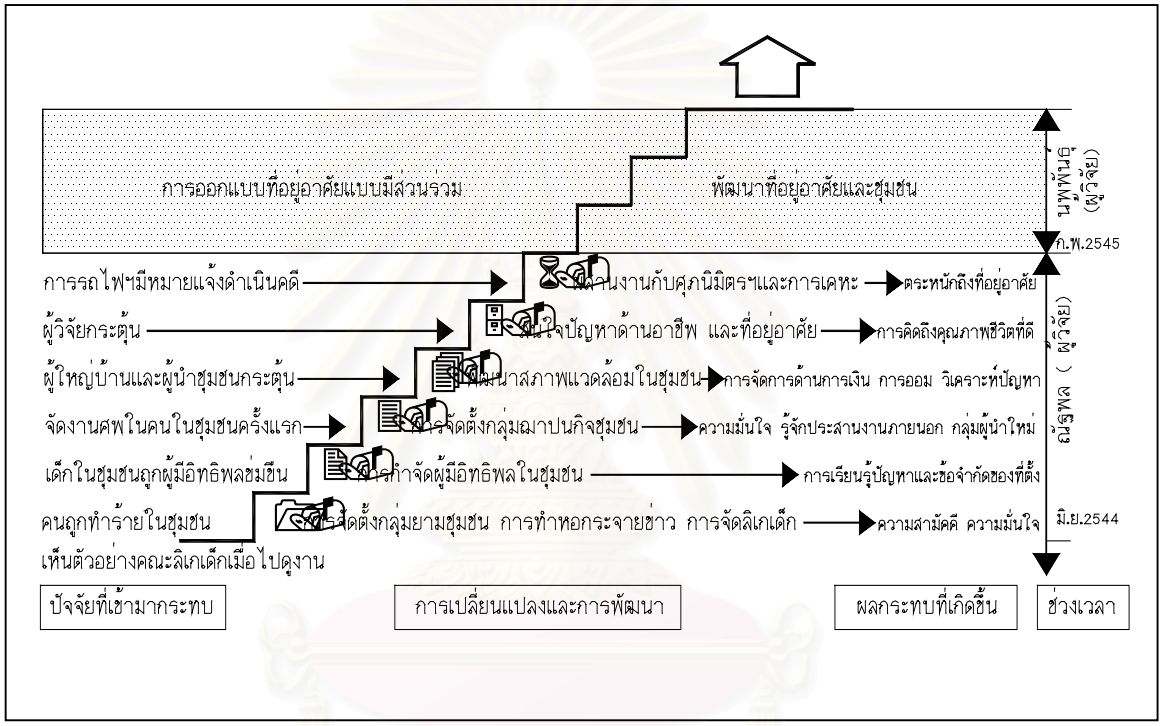

ภาพที่ 2.4 สรุปกระบวนการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการออกแบบที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนไบเล่ย์ – หลังจวนฯ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนและผู้วิจัย ดังนั้นการวิจัยจึงเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบกระบวนการที่จะระดมความคิดของชาวชุมชน ระดมศักยภาพความรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ มาใช้ในการออกแบบที่อยู่อาศัยด้วยตนเองให้มากที่สุด

การออกแบบกระบวนการนั้นทางผู้วิจัยจะต้องศึกษาถึงรูปแบบการดำเนินในชุมชนอื่นที่มีกระบวนการดังกล่าว อีกทั้งการออกแบบกระบวนการจะต้องออกแบบกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับชุมชนนั้นโดยเฉพาะ เนื่องจากลักษณะของชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นการออกแบบกระบวนการจึงมีความจำที่จะต้องปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้การดำเนินการในกระบวนการเป็นไปอย่างถูกต้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย จะใช้ข้อมูลจากกระบวนการวิจัย การสังเกต การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเป็นคำถามแบบปลายเปิด การถ่ายภาพและการจดบันทึก โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

3.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนไบเล่ย์ หลังจวน การศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยต่อเนื่องจึงใช้ข้อมูลเบื้องต้นจากงานวิจัยเรื่องแนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยริมทางรถไฟจังหวัดนครราชสีมา ข้อมูลที่ได้จะประกอบด้วย ความเป็นมาของชุมชน สภาพทั่วไปของประชากรในชุมชน สภาพบ้าน ความสามารถในการจ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เป็นต้น ข้อมูลเบื้องต้นจากที่อื่นๆได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะ การรถไฟฯ กรรมการชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นโดยการสำรวจชุมชนเบื้องต้นจาก การสังเกต การถ่ายภาพและการจดบันทึก การร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชนเพื่อที่จะได้เข้าเข้าลักษณะทั่วไปของชุมชน และข้อมูลที่ได้นำมาสู่การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในการออกแบบที่อยู่อาศัย

3.2 การกำหนดขอบเขตในการวิจัย

ขอบเขตในการศึกษาวิจัยนี้มีข้อจำกัดในเรื่องของการดำเนินการวิจัย และเวลา การกำหนดขอบเขตในการวิจัยแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

3.2.1 ขอบเขตในด้านเนื้อหา

การดำเนินการในแต่ละกระบวนการในขอบเขตการศึกษามีเป้าหมายในการออกแบบผังที่อยู่อาศัยและผังชุมชน การวิจัยนี้จึงเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยเริ่มต้นด้วย

1) กระบวนการเรียนรู้ปัญหาที่อยู่อาศัย ในปัจจุบันของชุมชน
เพื่อที่จะได้เข้าใจสภาพทั่วไปของที่อยู่อาศัย ขนาดพื้นที่ วัสดุที่ใช้ก่อสร้าง

2) กระบวนการสำรวจทรัพยากร และศักยภาพชุมชน ที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง
ชาวชุมชนร่วมกันจะทำการสำรวจทรัพยากรได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ศักยภาพได้แก่ความสามารถในการก่อสร้าง

2) กระบวนการให้ความรู้แก่ชาวชุมชนในการออกแบบที่อยู่อาศัย
การดำเนินการการให้ความรู้แก่ชาวชุมชน จนสามารถที่จะออกแบบผังบ้านตนเองและผังชุมชนได้

3.2.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

1) พื้นที่ทำการศึกษา ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ อ.เมือง จ.นครราชสีมา ขนาดพื้นที่ประมาณ 25 ไร่ ยาวตามแนวรถไฟประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นชุมชนบุกรุกในพื้นที่ของการรถไฟ

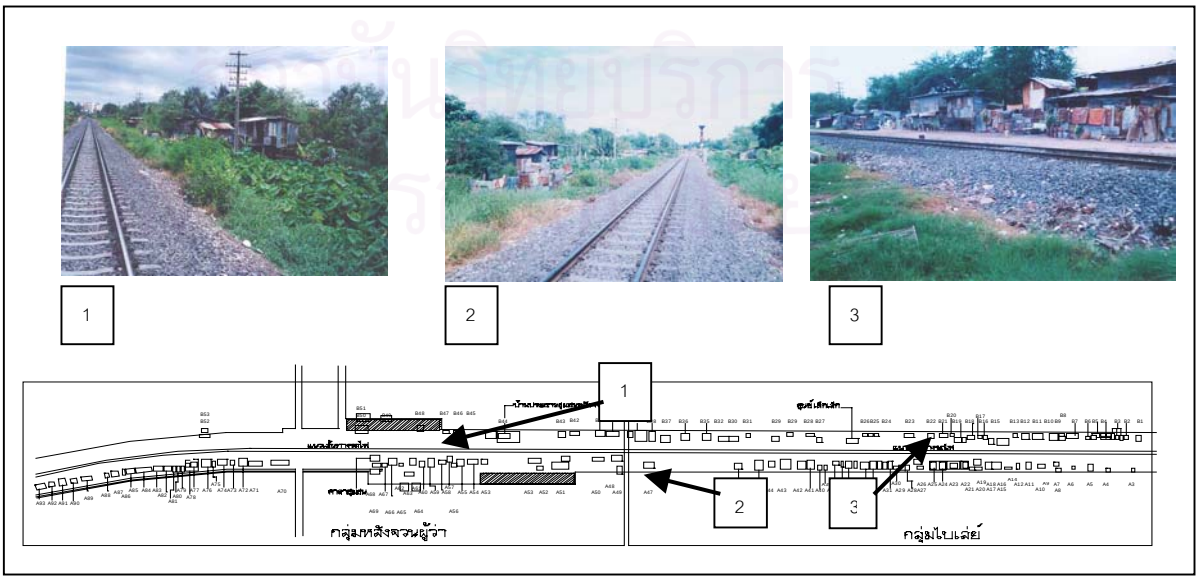

แผนที่ 3.1 แสดงแผนที่ชุมชน

2) พื้นที่ชุมชนที่การรถไฟเสนอเป็นพื้นที่ ที่ติดกับชุมชนเดิมแต่ห่างจากแนวรางรถไฟ ข้างละ 20 เมตร ที่ดินแบ่งเป็น 2 แปลง ได้แก่ แปลงที่ 1 กว้าง 20 เมตร ยาว 148เมตร เนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน 40 ตารางวา แปลงที่ 2 กว้าง 20 เมตร ยาว 143 เมตร เนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน 15 ตารางวา ในงานวิจัยนี้จะทำการศึกษาเฉพาะแปลงที่ 1 เนื่องจากข้อจำกัดของเวลาและจำนวนประชากรที่ศึกษา

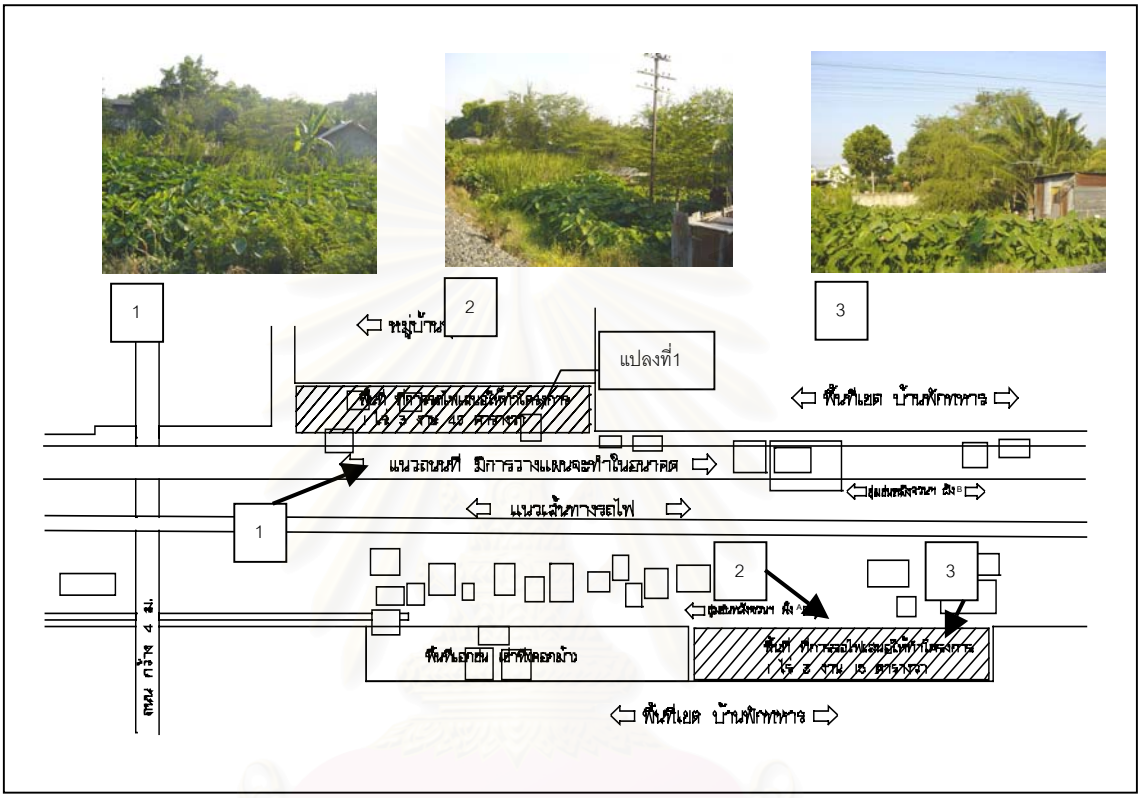

แผนที่ 3.2 แสดงพื้นชุมชนที่การรถไฟเสนอ

3.2.3 ขอบเขตในด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาทั้งหมด 8 เดือน แบ่งได้ดังนี้ การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น 2 เดือน สำรวจข้อมูลพื้นฐาน 3 เดือน การปฏิบัติการเรียนรู้ปัญหาที่อยู่อาศัย ในปัจจุบันของชุมชน, การสำรวจทรัพยากร และศักยภาพชุมชน ที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง และการให้ความรู้แก่ชาวชุมชนในการออกแบบที่อยู่อาศัย ใช้ระยะเวลา 4 เดือน สรุปและเสนอแนะ 1 เดือน

ระยะเวลาในการศึกษา								
	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
1.ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดขอบเขตการศึกษา								
2.ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง								
3.ลงชุมชนและสำรวจชุมชนขั้นต้น สร้างความคุ้นเคย								
4.เรียนรู้ปัญหาที่อยู่อาศัย ในปัจจุบันของชุมชน								
5. การสำรวจทรัพยากร และศักยภาพชุมชน ที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง								
6. การให้ความรู้แก่ชาวชุมชนในการออกแบบที่อยู่อาศัย								
7.ชาวชุมชนร่วมกันออกแบบและทำแบบจำลอง เสนอแนะรูปแบบที่เหมาะสม								
8. แนวทางช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง								
9. สรุปและเสนอแนะ								

ตารางที่ 3.1 แสดงระยะเวลาในการศึกษา

3.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในชุมชนทั้งหมดจำนวน 443 คน จาก 136 หลังคาเรือน ประชากรจากการสำรวจที่มีความต้องการที่อยู่อาศัยในโครงการ (สำรวจโดยคณะกรรมการในการแก้ไขปัญหาชุมชนที่จัดตั้งโดย นายอำเภอ) จำนวน 356 คน จาก 88 หลังคาเรือน อีก 35 หลังคาเรือนไม่อยู่ในเกณฑ์คือเป็นบ้านเช่า อยู่อาศัยได้ไม่นาน อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง และบางส่วนย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม ประชากรที่จะทำการศึกษาจำนวน 135 คน จาก 44 หลังคาเรือน การสุ่มตัวอย่างจะดำเนินการโดยคณะกรรมชุมชนแบ่งเป็นชุมชนไบเล่ย์ 22 หลังคาเรือน หลังจวน ฯ 22 หลังคาเรือน โดยอาศัยเกณฑ์ สะดวกในการให้ความร่วมมือ มีเวลาให้ คิดเป็น 50 เปอร์เซ็นต์ ของผู้ที่ต้องการที่อยู่อาศัยในโครงการจัดหาที่อยู่อาศัย

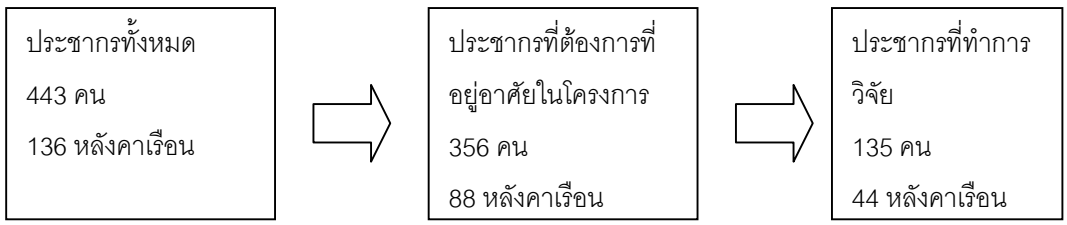

3.4 การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม

หลังจากที่ทราบข้อมูลเบื้องต้น พื้นที่และกลุ่มที่จะทำการศึกษาได้เริ่มทำการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชน โดยขั้นตอนทุกขั้นตอนที่ออกแบบจะนำไปสู่การออกแบบที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน เกิดความร่วมมือในการดำเนินการ แสดงความคิดเห็นร่วมกันและช่วยกระตุ้นให้ชุมชนมีการแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยร่วมกัน นอกจากนี้แล้วยังกระตุ้นให้ชุมชนมีการแก้ไขปัญหาในด้านอื่นๆอีกทาง อันเป็นผลให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วม โดยให้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การถ่ายภาพ การจดบันทึกประจำวัน เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสังเกต เกิดความเข้าใจในระบบการทำงานของชุมชนนั้นในเบื้องต้น สังเกตด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมด้วยเช่น สังเกตที่ตั้งของร้านค้า

การสัมภาษณ์ การพูดคุย เรื่องปัญหา ความต้องการ ความคาดหวังกับ ผู้หญิง,เด็ก,เจ้าของร้าชำ,ผู้เฒ่าที่เป็นทีนับถือ เรื่องราวที่เขาบอกเล่า จะทำให้เข้าใจว่า ใครหรือสิ่งใดที่ทำงานหรือไม่ทำงานบ้าง ใครบ้างที่ได้ประโยชน์และใครบ้างที่เสียประโยชน์

นอกจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าวแล้วยังมีเครื่องมือที่ต้องทำการออกแบบในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เครื่องมือที่ใช้จะทำการออกแบบหลังจากที่ทำการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งเครื่องมือที่ใช้จะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เข้าใจง่ายไม่ยุ่งยากในการจัดทำ จะเสนอในรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในเนื้อหาต่อไป

3.6 การดำเนินการวิจัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

หลังจากที่ได้ออกแบบกระบวนการและออกแบบเครื่องมือที่จะใช้ในการปฏิบัติการแล้ว ให้ชาวชุมชนร่วมกันปฏิบัติการในแต่ละขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยจะคอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการใช้เครื่องมือ ชาวชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการและร่วมกันแสดงความคิดเห็น เพื่อที่จะนำไปสู่การออกแบบที่อยู่อาศัยร่วมกัน ในระหว่างดำเนินการผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกประจำวัน ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ จำนวนผู้ที่เข้าร่วม ปัญหาที่พบ การแก้ปัญหา และรวมถึงจดบันทึกความคิดเห็นของชาวชุมชนที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน

3.7 วิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ประมวลผลการศึกษาในแต่ละกระบวนการที่เกิดขึ้น ทั้งจากการจดบันทึก การสังเกต การถ่ายภาพ และการพูดคุย เป็นต้น นำเสนอเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

3.7.1 การวิเคราะห์กระบวนการศึกษาสภาพปัจจุบัน

การศึกษาสภาพปัจจุบันจะใช้ข้อมูลจากกระบวนการ การถ่ายภาพและการสังเกตุ ทำให้ทราบถึงลักษณะของที่อยู่อาศัยปัจจุบัน ขนาดพื้นที่ สภาพที่ตั้งชุมชน และที่ตั้งโครงการ

3.7.2 การวิเคราะห์กระบวนการสำรวจศักยภาพและทรัพยากรชุมชน

การสำรวจศักยภาพชุมชนและทรัพยากรชุมชน ที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง ทำการสำรวจความสามารถในการก่อสร้างของชุมชน ความสามารถในการผ่อนชำระของชุมชน รวมถึง เครื่องมือ อุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงขีดความสามารถของชุมชน

3.7.3 การวิเคราะห์กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัย

การออกแบบที่อยู่อาศัย จะดำเนินการโดยการแลกเปลี่ยนความรู้และรูปแบบที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมของชุมชน เพื่อที่จะนำไปสู่การออกแบบที่อยู่อาศัย ข้อมูลที่ได้จะทำการวิเคราะห์ถึงขนาดของที่อยู่อาศัยที่ได้ออกแบบเองโดยไม่มีข้อจำกัด และขนาดของที่อยู่อาศัยที่ได้ร่วมกันโดยมีข้อจำกัดที่เกิดขึ้นร่วมกัน

3.7.4 การวิเคราะห์ผลการศึกษาและเปรียบเทียบ

1) วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย
2) วิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาของที่อยู่อาศัยในแต่ละช่วง
3) การวิเคราะห์สัดส่วนการใช้พื้นที่และองค์ประกอบในผังชุมชน
4) การวิเคราะห์การใช้พื้นที่และองค์ประกอบในผังชุมชน
5) วิเคราะห์การจัดผังชุมชน
6) การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่ชุมชนกับชุมชนอื่นจะเปรียบเทียบขนาดของพื้นที่

3.7 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการสรุปผลการศึกษา ซึ่งจะประกอบไปด้วย การออกแบบกระบวนการ ผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน ข้อเสนอแนะกระบวนการมีส่วนร่วมที่เห็นว่าเหมาะสม ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะจากการศึกษา ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ขั้นตอนในการศึกษาวิจัย

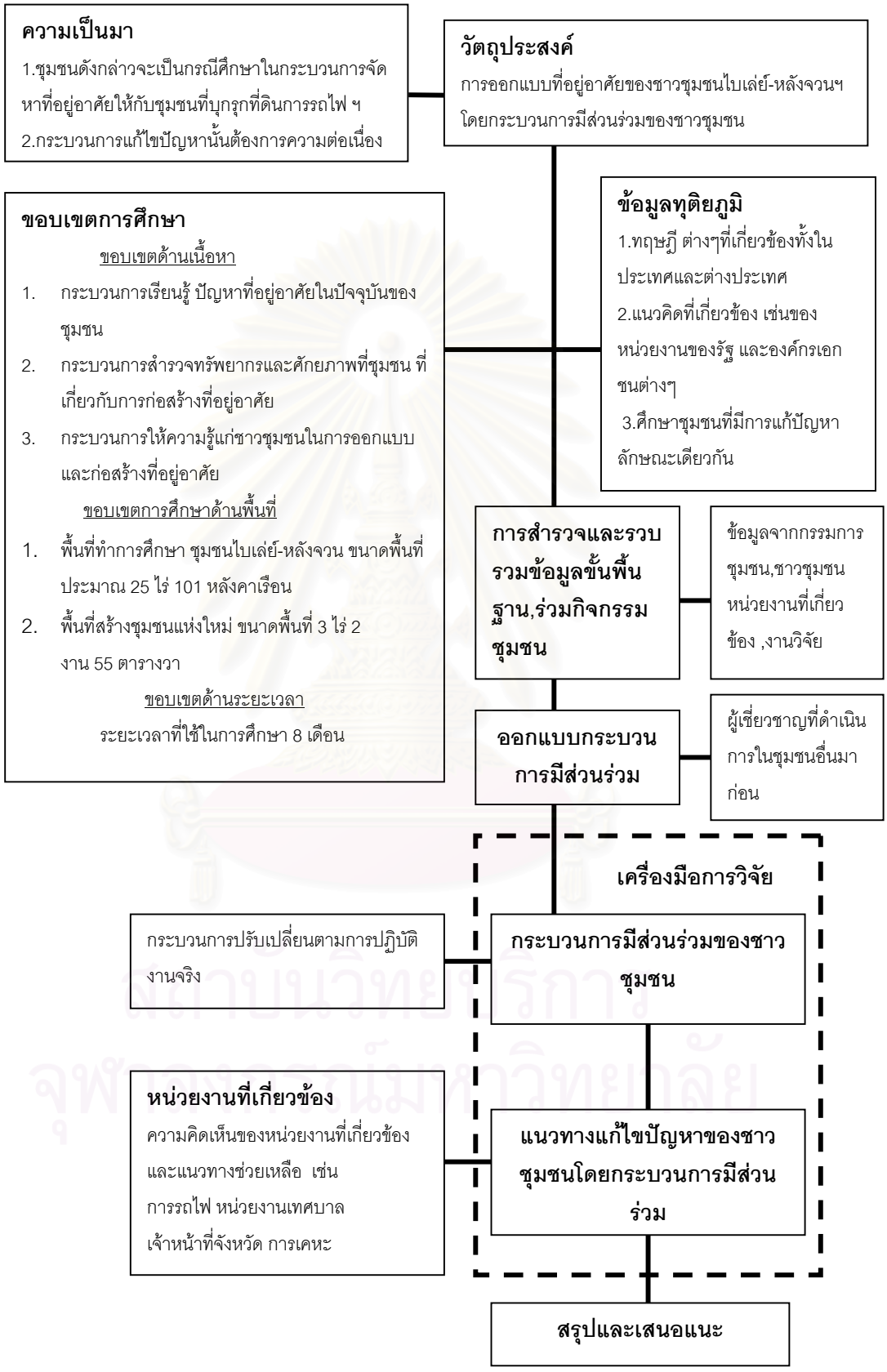

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการศึกษาวิจัย

การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม

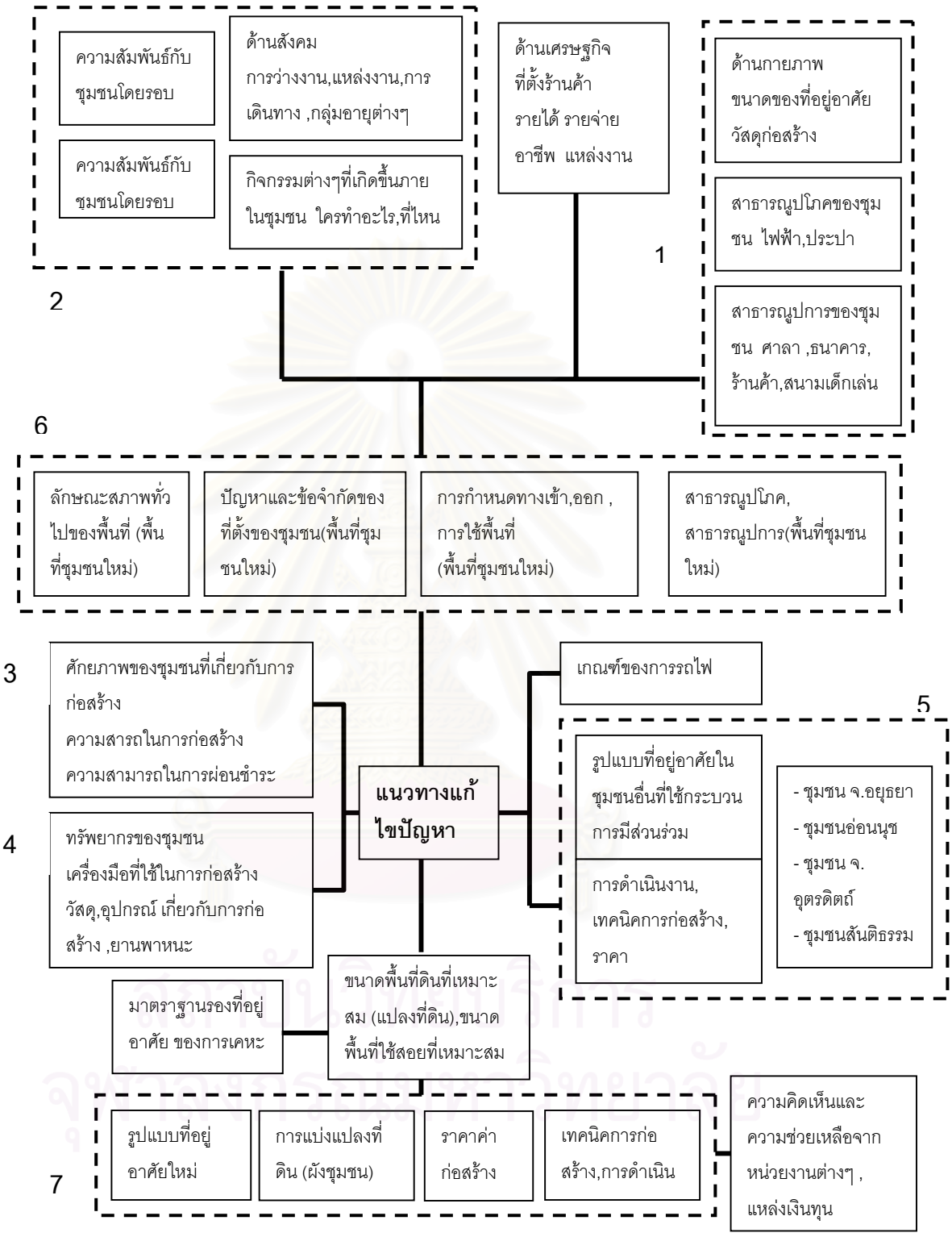

1. การวัดและการนับ (ขนาดของที่อยู่อาศัยและขนาดที่ดิน)
2. การเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ (แหล่งงาน)
3. การสำรวจทรัพยากรชุมชน
4. การสำรวจศักยภาพชุมชน
5. การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ ,รูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น
6. การเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการ ปัญหาและข้อจำกัด
7. การมีส่วนร่วมในการออกแบบของชาวชุมชน

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน

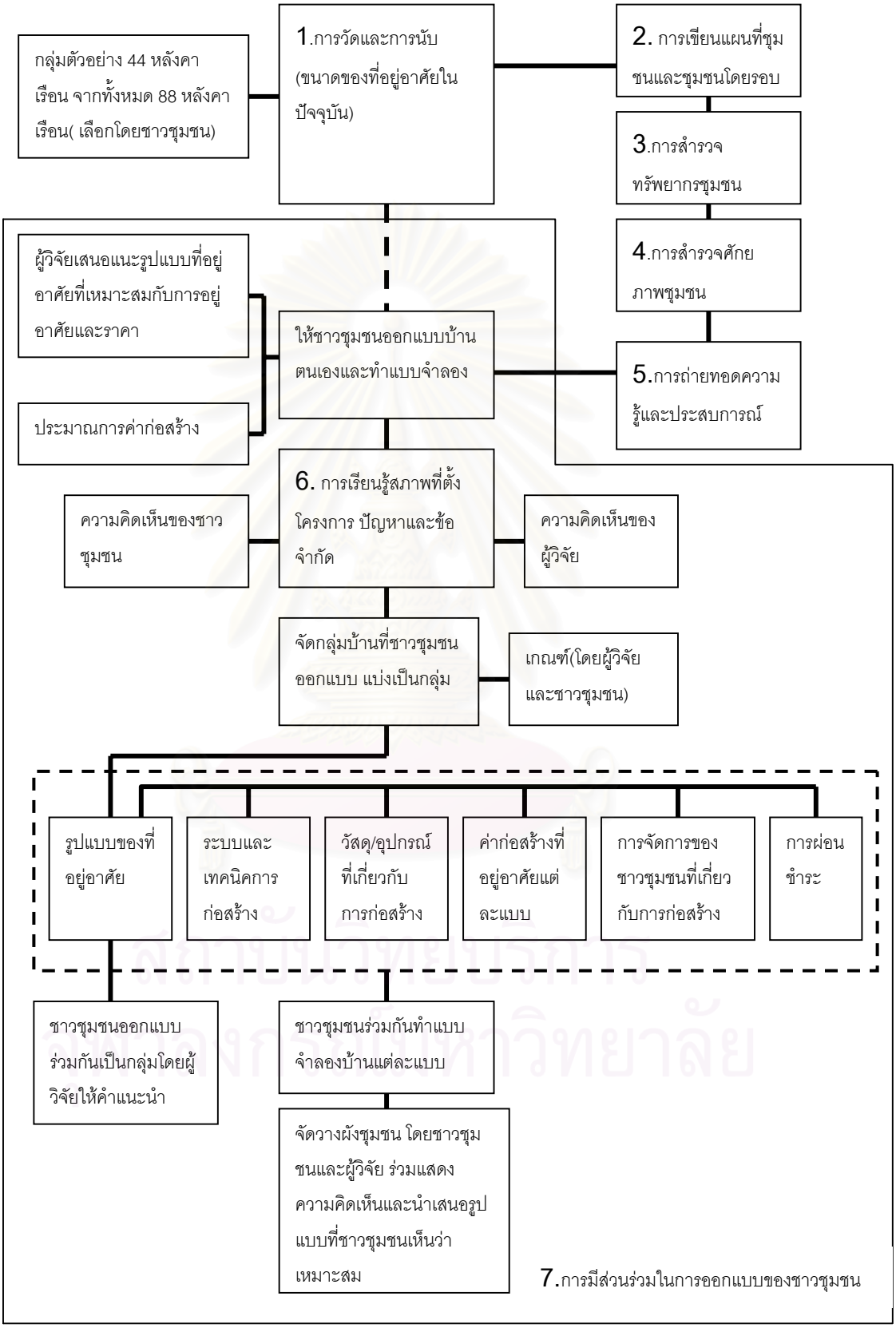

แผนภูมิที่ 3.3 แสดงกระบวนการมีส่วนร่วม

บทที่ 4

การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นและการออกแบบกระบวนการ

การดำเนินการเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ทำการสำรวจชุมชน เรียนรู้การจัดการในชุมชน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมทั้งพิจารณาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชาวชุมชน เมื่อทำการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นแล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะต้อง สนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและพอเพียงต่อความต้องการที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน นอกจากจะออกแบบกระบวนการที่เหมาะสมแล้วก็ทำการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการที่ชาวชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด

การดำเนินการขั้นต้นประกอบไปด้วย 3 ส่วนได้แก่ 1) การสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้น 2)การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม 3) การออกแบบเครื่องมือในกระบวนมีส่วนร่วม

4.1 การสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

การสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ทำการศึกษาลักษณะทั่วไปของชุมชนที่เกี่ยวกับที่ตั้งชุมชนปัจจุบัน ปัญหาในที่ตั้งชุมชน เรียนรู้การจัดการชุมชนและเข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคโดยร่วมกิจกรรมต่างๆกับชาวชุมชน พูดคุยและสร้างความคุ้ยเคยกับชาวชุมชน พูดคุยแบบไม่เป็นทางการใช้คำถามแบบปลายเปิด สังเกตและจดบันทึก รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.1.1 ลักษณะทั่วไปของชุมชน

ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ เป็นชุมชนบุกรุกที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ระหว่างสถานีรถไฟนครราชสีมา และสถานีรถไฟจิระ ห่างจากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 1 กม. ทิศเหนือของชุมชนติดเขตบ้านพักทหารกองทัพภาคที่ 2 ชุมชนวัดหนองบัวรองและชุมชนวัดสุทธจินดา ทิศใต้ติดเขตหมู่บ้านบุ่ง และเขตบ้านพักทหารกองทัพภาคที่ 2

ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ อยู่ใกล้ศูนย์กลางเขตพื้นที่เทศบาลฯ พื้นที่โดยรอบชุมชนส่วนใหญ่เป็นเขตพาณิชยกรรมและเขตพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง ในรัศมี 1 กม. แหล่งงานสำคัญของชาวชุมชนส่วนใหญ่อยู่บริเวณในเมือง เช่นตลาดแม่กิมเฮง ตลาดหัวรถไฟ และสนามม้า โรงเรียนที่เด็กส่วนใหญ่เรียนหนังสือได้แก่ โรงเรียนวัดสมรลาย และโรงเรียนโยธินนุกูล สถานพยาบาลที่ชาวชุมชนไปหาเมื่อเจ็บป่วยได้แก่ สถานีกาชาดที่ 4 โรงพยาบาลค่ายสุรนารี โรงพยาบาลมหาราช วัดที่ชาวชุมชนเข้าประจำได้แก่ วัดหนองบัวรอง และวัดสุทธจินดา

แผนที่ 4.1 แสดงที่ตั้งชุมชน และสถานที่สำคัญ จังหวัดนครราชสีมา

1. ชุมชนไปเล่ย์-หลังจวนฯ	6. ตลาดแม่กิมเฮง	11. รพ.มหาราช
2. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี	7. ตลาดประปา	12. รพ.ค่ายสุรนารี
3. สถานีรถไฟนครราชสีมา	8. ตลาดย่าโม	13. สถานีกาชาดที่ 1
4. สถานีรถไฟจิระ	9. รร.วัดสมรลาย	14. วัดหนองบัวรอง
5. ตลาดหัวรถไฟ	10.รร.โยธินนุกูล	15. วัดสุทธจินดา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

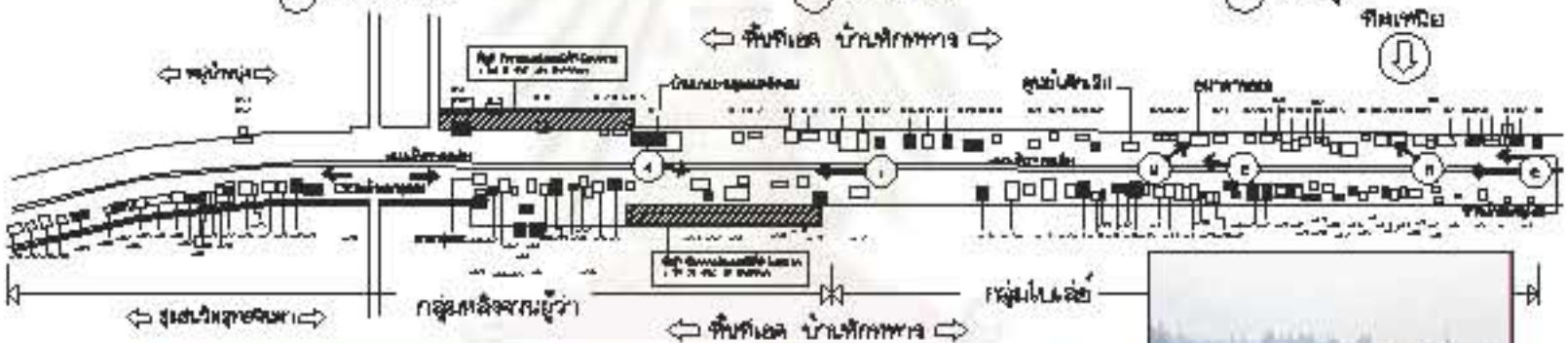

ที่ตั้งที่เกิดเหตุ

ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ มีพื้นที่ประมาณ 38 ไร่ กว้างประมาณ 40 เมตร และยาวประมาณ 1.5 กม. มีสภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่มต่ำ และอยู่ใกล้จุดรับน้ำเทศบาลฯ(บุ่งตาหลัว) พื้นที่ต่ำในชุมชนมักมีน้ำท้วมขัง และบางจุดมีต้นกก บัว และบอนขึ้น การเข้าออกชุมชนสามารถเข้าออกได้ 4 ทางได้แก่ ด้านสำนักงานป่าไม้ จ.นครราชสีมา ด้านชุมชนวัดหนองบัวรอง ด้านตรอกโรงต้ม และด้านหลังจวนผู้ว่า ชุมชนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชุมชนไบเล่ย์ และกลุ่มหลังจวนผู้ว่า ภายในชุมชนทั้งหมดมีบ้านพักอาศัย 146 หลังคาเรือน ศูนย์เด็กเล็ก 1 ศูนย์ ศาลาประชุม 1 แห่ง ธนาคารขยะและร้านโชว์ห่วย 5 แห่ง ประชากรทั้งหมดชุมชนประมาณ 446 คน

4.1.2 การจัดการของชุมชน

ในปี พ.ศ. 2540 ได้มีเจ้าหน้าที่จากสมาคมร่วมกันสร้าง และนักพัฒนาอิสระอื่นๆ เข้ามาดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยริเริ่มให้ชาวชุมชนไปดูงาน และจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ โดยให้ชาวชุมชนจัดตั้งกรรมการชุมชนแยกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มออมทรัพย์ไบเล่ย์ และกลุ่มออมทรัพย์หลังจวนฯ กิจกรรมออมทรัพย์ของทั้ง 2 กลุ่ม มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการด้านการเงิน ขาดการตรวจสอบบัญชี ทำให้เงินออมทั้งสองกลุ่มมีการฝากและถอนตลอดเวลา ประกอบกับมีการทุจริตเงินออมของชุมชนมาก่อนทำให้ชาวชุมชนไม่ไว้ใจกลุ่มออมทรัพย์ ต่อมาหน่วยงานเอกชนได้จัดตั้งธนาคารขยะเพื่อที่อยู่อาศัย ดำเนินการโดยกรรมการชุมชนรับซื้อของเก่าจากชาวชุมชน กำไรที่ได้จัดทำเป็นกองทุนเพื่อที่อยู่อาศัย

ในช่วงที่นักพัฒนาและหน่วยงานต่างๆเริ่มเข้ามาในชุมชนคณะกรรมการของแต่ละกลุ่มได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนโครงการขอความช่วยเหลือ และงบประมาณต่างๆ ซึ่งชาวชุมชนเคยดำเนินการขอความช่วยเหลือในเรื่องน้ำประปา การจัดสร้างศูนย์เด็ก การถมทางเดิน ทางระบายน้ำ การศึกษา เป็นต้น การดำเนินการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างล่าช้า ขั้นตอนในการดำเนินการหลายขั้นตอน ประกอบกับพื้นที่ชุมชนตั้งอยู่นอกพื้นที่ของหน่วยปกครองท้องถิ่น ทำให้หน่วยงานปกครองดำเนินการต่างๆไม่สะดวก

ชุมชนมีคณะกรรมการชุมชนดำเนินการผสานงานรับหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน การดำเนินการของคณะกรรมการเริ่มแตกแยก ขาดเอกภาพและขาดการผสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ไม่มีความต่อเนื่องอีกทั้งขาดแรงกระตุ้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดผู้ที่จะรับผิดชอบแกนนำที่ชาวชุมชนเชื่อถือ ทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยเป็นไปอย่างล่าช้า

4.1.3 การร่วมกิจกรรมต่าง ๆในชุมชน

ประชุมที่อำเภอ จ.นครราชสีมา (วันที่ 4 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2545)

ร่วมประชุมที่อำเภอ ในเรื่อง การประชุมพิจารณาแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดในที่ดินของการรถไฟฯ โดยมีเจ้าหน้าจากการเคหะแห่งชาติ การรถไฟฯ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้ใหญ่บ้านบุ่ง หน่วยงานศุภนิมิต หน่วยงานจาก Habitat กาชาดจังหวัด และชาวชุมชนไบเล่ย์ หลังจวนฯ

การได้พิจารณาให้ผู้บุกรุกเข้าอยู่อาศัยตามแผนการใช้ที่ดินของการรถไฟฯ โดยการจัดสรรที่ดินในแนวราบและแนวสูง (ก่อสร้างที่พักอาศัย) และให้การเคหะแห่งชาติ เข้ามาดำเนินการในเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การประชุมได้หารือการสำรวจข้อมูลและจัดทำทะเบียนของผู้อยู่อาศัยในชุมชน โดยจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจในการสำรวจและจัดเก็บข้อมูล คณะกรรมการเฉพาะกิจมีอำนาจหน้าที่ที่ได้รับหมอบหมายมี 4 ข้อคือ

1. สำรวจข้อมูล และจัดทำทะเบียนของผู้อาศัยในชุมชน
2. พิจารณากำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการทำงานแก้ไขปัญหาของชุมชนแออัด ตามกรอบแนวทางที่กระทรวงคมนาคมกำหนด
3. พิจารณากำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ในการจัดระเบียบ การเข้าใช้ที่ดินของการรถไฟฯ
4. พิจารณากำหนดขั้นตอนและวิธีการจัดสรรงบประมาณ เพื่อจัดทำสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในแต่ละพื้นที่

คณะทำงานจะดำเนินการสำรวจตามข้อ 1 ซึ่งจะดำเนินการให้แล้วเสร็จใน 3 สัปดาห์ ซึ่งจะทำการสำรวจและทำแผนผังโดยสังเขป ผู้วิจัยได้เข้ารวมในการสำรวจข้อมูลกับคณะทำงานด้วย

ประชุมที่อำเภอ จ.นครราชสีมา (วันที่ 7 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2545)

ประชุมคณะทำงาน เรื่องการสำรวจข้อมูลชุมชน ผู้ที่เข้าร่วมประชุมได้แก่ การรถไฟฯ กาชาดจังหวัด หน่วยงานศุภนิมิต เจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้ใหญ่บ้านบุ่ง ปลัดอำเภอ การสำรวจตรวจสอบการขึ้นทะเบียนให้ชัดเจน จะทำการสำรวจในเรื่องต่างๆได้แก่

- จำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด จำนวนครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และจำนวนผู้ที่ต้องการเข้าร่วมโครงการจัดที่อยู่อาศัย
- สำรวจในเรื่องสถานภาพบ้านที่พักอาศัย เป็นเจ้าของ /เช่า/ผู้อาศัย
- สำรวจในเรื่องของอาชีพ และรายได้ต่อคน และต่อครัวเรือน การออมทรัพย์และหนี้สิน
- สำรวจภูมิลำเนาเดิม บัตรประชาชน สูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน อายุ
- ระดับการศึกษา

ในที่ประชุมได้ตกลงที่จะดำเนินการสำรวจในวันที่ 10 สิงหาคม 2545 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลให้กับทางจังหวัด โดยปลัดอำเภอเป็นผู้รับเรื่องเพื่อที่จะเสนอให้กับหน่วยงานต่างๆในการให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งการเคหะแห่งชาติ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจร่วมกับคณะทำงานและรวบรวมข้อมูลและสรุปผลให้กับทางจังหวัด

ร่วมงานเปิดธนาคารขยะ (วันที่ 9 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2545)

มูลนิธิศุภนิมิต แห่งประเทศไทยได้เข้าช่วยเหลือสนับสนุนเงินทุนจัดตั้งธนาคารขยะโดยชาวชุมชนช่วยกันสร้างโรงเก็บขยะ ขนาด 5x8 เมตร ใช้เงินทุนทั้งหมด 15,000 บาท ชาวชุมชนและเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิร่วมกันสร้าง ได้รับเงินทุนจากมูลนิธิเงินเพื่อซื้อขยะจากชาวชุมชน จำนวน 30,000 บาท เจ้าหน้าที่ของจากเทศบาล เข้ามาช่วยเหลือ จัดเตรียมงาน ในงานมีการแสดงของเด็กในชุมชน นายอำเภอเมือง เป็นประธานในการเปิดธนาคารขยะ ในช่วงเช้า การจัดแสดงสินค้าที่ชุมชนผลิต ผู้วิจัยได้แนะนำตัวให้กับชาวชุมชนและนายอำเภอ ในการดำเนินการวิจัยการดำเนินงานของธนาคารขยะรับซื้อขยะจากชาวชุมชน โดย นายทูลกรรมการชุมชนรับหน้าที่ในการดูแล คัดแยกขยะ และจัดจำหน่าย

ภาพที่ 4.1 นายอำเภอชมการแสดงของเด็กในชุมชนนายอำเภอเปิดธนาคาร

นัดประชุมชาวบ้านที่ชุมชน เรื่องการสำรวจข้อมูลและจัดทำทะเบียนผู้อยู่อาศัยในชุมชน (วันที่ 10 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2545)

จากการประชุมเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2545 คณะทำงานและผู้วิจัย ร่วมกันสำรวจความต้องการที่อยู่อาศัย บัตรประชาชน ภูมิลำเนาเดิม การศึกษา จากการสำรวจร่วมกับเจ้าหน้าเทศบาลและชาวชุมชน ระยะเวลาที่ใช้ในการสำรวจประมาณ 6 ชั่วโมง ได้รับความร่วมมือจากชาวชุมชน ในการให้ข้อมูล การดำเนินการจะทำการสำรวจบ้านแต่ละหลังและลงทะเบียนที่ศาลาชุมชน ผลการสำรวจบ้านทั้งหมด 136 หลังคาเรือน มีบ้านที่

ภาพที่ 4.2 ชาวชุมชนมาลงทะเบียนที่ศาลาชุมชน

ต้องการที่อยู่อาศัย ทั้งหมด 101 หลังคาเรือน ที่เหลือจำนวน 35 หลังจะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม และเป็นบ้านที่เช่าไม่ใช่ผู้ที่อยู่อาศัยเดิม ผลการสำรวจทั้งหมดทางผู้วิจัยได้เป็นผู้รวบรวมและจัดให้กับทางอำเภอเพื่อนำเสนอทางการเคหะแห่งชาติ

ทำกิจกรรมวันแม่ร่วมกับชุมชน (วันที่ 11 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2545)

ภาพที่ 4.3 ชาวชุมชนเที่ยวที่พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำบางแสน

ทางมูลนิธิศุภนิมิต จัดกิจกรรมวันแม่โดยพาชาวชุมชนไปเที่ยวฟาร์มจระเข้สมุทรปราการและทะเลบางแสน ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรมของชุมชนด้วย เพื่อทำความรู้จักชาวชุมชนการเข้ามาช่วยเหลือของ มูลนิธิศุภนิมิต เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการสอนหนังสือเด็กในชุมชนทุกวันเสาร์ และจัดหาที่อาศัยให้กับผู้ที่ยากไร้ในชุมชนโดยการสร้างบ้านให้

ดูงานแบบบ้านของ Habitat ใน จ.นครราชสีมา (วันที่ 21 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2545)

ศึกษาดูแบบบ้านที่ทาง Habitat ดำเนินการ บ้านมีราคาแพงและแบบบ้านไม่เหมาะสมกับชาวชุมชน ความช่วยเหลือจาก habitat จะเป็นในเรื่องของเทคนิคการก่อสร้าง วัสดุก่อสร้างสามารถจัดซื้อในราคาที่ถูก และช่วยเหลือชุมชนเรื่องของเทคนิคการก่อสร้างที่ชาวชุมชนไม่สามารถดำเนินการเองได้

ภาพที่ 4.4 แสดงบ้านที่สร้างในราคา 120,000 บาท

นัดประชุมชาวบ้านที่ชุมชน เรื่องพาชุมชนไปดูที่มะขามเฒ่า
(วันที่ 7 เดือน กันยายน พ.ศ.2545)

ชาวชุมชนและผู้วิจัยได้ไปดูพื้นที่ ที่ทางการรถไฟเสนอที่จะย้ายคือที่มะขามเฒ่า ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนไปประมาณ 10 กิโลเมตร พื้นที่มะขามเฒ่ามีขนาด 4 ไร่กว่า สภาพพื้นที่มีบ้านที่เช่าพื้นที่จากการรถไฟ 1หลังเจ้าของบ้านปลูกสวนกล้วย และบ่อเลี้ยงปลา หลังจากดูพื้นที่มะขามเฒ่าแล้วก็มีการประชุมให้ชาวชุมชนแสดงความคิดเห็น เห็นว่าพื้นที่อยู่ไกล การหาขยะ หรือ อาชีพรับจ้างเช่น อาชีพเลี้ยงม้า รับจ้างทั่วไป นั้นจะต้องลำบากในการเดินทาง ชาวชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นโดยเห็นว่าพื้นที่บริเวณที่ติดกับชุมชนมีความเหมาะสมมากกว่าพื้นที่เป็นที่ท้องช้างขนาด 3 ไร่กว่า การเดินทางไปดูพื้นที่มะขามเฒ่า ได้รับเงินช่วยเหลือจากกาชาดจังหวัด เป็นค่าเช่ารถ 6ล้อโดยสารและรถกระบะของพี่ทูล ชาวชุมชนที่เดินทางไปทั้งหมดประมาณ 60 คน

ภาพที่ 4.5 แสดงการประชุมหลังจากกลับจากดู
พื้นที่ ที่การรถไฟเสนอที่มะขามเฒ่า

ไปดูชุมชนเกาะลาดสามัคคี กับผู้ใหญ่บ้านบุ่ง(วันที่ 26 เดือน กันยายน พ.ศ.2545)

ชุมชนเกาะลาดสามัคคี เป็นชุมชนที่ถูกรื้อย้ายมาจากชุมชนเกาะลอย ซึ่งเป็นชุมชนที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยค่อมคลองประปาในที่ดินของราชพัสดุ ประธานชุมชน ลุงสวั่น สร่ายกลาง ได้พูดถึงการดำเนินการก่อนที่จะย้ายมาอยู่ชุมชนเกาะลาดสามัคคี ได้กล่าวถึงเรื่องการออมที่สามารถออมทรัพย์ได้ หลายล้านและหาเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ได้ซื้อที่ดินของเอกชนโดยการเคหะเข้ามาให้ความช่วยเหลือในการซื้อที่ดินและชุมชนผ่อนชำระกับการเคหะ ชาวชุมชนมีความสามัคคี ประธานชุมชนมีความรับผิดชอบ ทำให้การดำเนินการในเรื่องเงินออมทรัพย์ให้ระยะเวลาไม่นานในการดำเนินการ

ประชุมชาวบ้านที่ชุมชน เรื่องการออม (วันที่ 20 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2545)

นัดประชุมเวลาประมาณ 16.00 น.โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดประมาณ 50 คน ผู้ใหญ่ไข่ได้พูดถึงเรื่องการออม เพื่อกระตุ้นให้ชาวชุมชนออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย โดยการออมทรัพย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนไบเล่ย์ มีเงินออมทั้งหมดประมาณ 10, 000 บาท มีป้าดำเป็นผู้ดูแลบัญชี มีผู้ฝากทั้งหมด 37 คนและกลุ่มออมทรัพย์กลุ่มหลังจวนฯ มีเงินออมทรัพย์ทั้งหมดประมาณ

20,000 บาท ป้าถนอมเป็นผู้ดูแลบัญชี มีผู้ฝากทั้งหมด 28 คน ชาวชุมชนออมคนละประมาณ 500-1000 บาท มีทั้งการฝากและการถอนเป็นประจำ

ชาวบ้านรู้สึกว่าการฝากเงินกับกลุ่มเสี่ยงต่อการสูญหายและยังไม่ไว้ใจผู้ดูแลบัญชี เนื่องจากมีการออมทรัพย์เกิดขึ้นก่อนหน้าแล้ว 3 ครั้ง จากปัญหาจากการทุจริตของประธานกลุ่มคนก่อนถึงแม้ปัจจุบันจะเปลี่ยนผู้ดูแลบัญชีแล้วก็ตาม ชาวชุมชนจะให้ความสนใจในเรื่องของการออมในช่วงที่มีการกระตุ้นจากหน่วยงานที่เข้ามาช่วย เท่านั้น

ออกแบบบ้าน (วันที่ 21 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2545)

ประชุมชาวชุมชนเรื่องของการออกแบบบ้าน ชาวชุมชนเข้าร่วมประมาณ 30 คนที่ศูนย์เด็กเวลา 16.00 น. ผู้วิจัยให้ชาวชุมชนเขียนแบบบ้านในฝัน ผู้วิจัยได้จัดเตรียมอุปกรณ์ ได้แก่ กระดาษขนาด a2 และดินสอ และดินสอสี ผู้วิจัยได้อธิบายวิธีการเขียนแบบแปลนบ้านแบบง่ายๆ โดยการเขียนเป็นตัวอย่าง และให้ชาวชุมชนเขียน เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงองค์ประกอบของที่อยู่อาศัย และความสามารถในการเขียน การรับรู้

การเริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ในการประชุมชนครั้งแรกที่ ที่ว่าการอำเภอที่มีการประชุมเรื่องการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนสองข้างทางรถไฟ ไบเล่ย์-หลังจวนฯ (สรุปบันทึกประจำวันที่ 4 สิงหาคม 2545) ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและทำการสำรวจชุมชน การพูดคุยสร้างความคุ้นเคย ดูสภาพทั่วไปของบ้าน ดูการอยู่อาศัย วัสดุที่ใช้ การประชุมผู้วิจัยได้ให้ชาวชุมชนทำผังบ้านตนเองในปัจจุบันและบ้านในฝันที่ตนเองต้องการ มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 30 คน ผู้วิจัยได้เตรียมอุปกรณ์ในการเขียนและกระดาษที่ใช้เขียนเพื่อที่จะได้ศึกษาขนาดพื้นที่บ้าน และพื้นที่ใช้สอยของบ้าน ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการเหมือนกับชุมชนอื่นๆที่มีการออกแบบ “ บ้านในฝัน “ ที่มีการเริ่มต้นแบบนี้แต่ผู้วิจัยกลับคิดผิดที่ให้ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการอธิบายและทำเขียนผังบ้านเป็นตัวอย่าง ชาวชุมชนเริ่มเขียนผังบ้านตนเองและบ้านในฝัน บางคนเขียนตามตัวอย่าง แบบที่ได้ดูไม่ออกว่าเป็นแปลนหรือรูปด้าน เขียนเป็นรูปด้านและเขียนชื่อห้องในรูปด้าน บางคนที่เขียนไม่ได้ก็จะให้คนในชุมชนที่เขียนได้ช่วยกันเขียน แบบผังที่ได้มีสัดส่วนของห้องไม่ได้มาตราส่วนบางห้องเล็กมากบางห้องใหญ่มาก ขาดการแสดงความคิดเห็นของชาวชุมชน ดังนั้นการดำเนินการดังกล่าวไม่อาจสรุปผลการดำเนินการได้เนื่องจากชาวชุมชนไม่เข้าใจในเรื่องของแปลนบ้าน บางคนไม่เคยเขียนหรือไม่ได้จับปากกามานานแล้ว ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินการไม่ควรรีบร้อน อาจทำให้ชาวชุมชนสับสน เบื่อหน่ายและคิดว่าการออกแบบบ้านเป็นเรื่องยาก

สรุปปัญหาที่พบ

- การดำเนินการต่างๆต้องมีการวางแผน ชาวชุมชนต้องเข้าใจในแผนการด้วย
- ควรจะใช้วิธีการในการดำเนินการที่ง่ายไม่ซับซ้อน ง่ายในการทำ ง่ายในการเข้าใจและรวดเร็ว ชาวชุมชนจะได้ไม่เบื่อหน่ายในการดำเนินการ
- การดำเนินการควรเริ่มต้นจากขั้นพื้นฐานก่อน หรือจุดเล็กๆก่อน ชาวชุมชนจะเห็นว่าง่ายสามารถดำเนินการเองได้
- ให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ร่วมแสดงความคิดเห็น
- การดำเนินการในชุมชนหนึ่งไม่สามารถนำมาใช้กับอีกชุมชนหนึ่งได้ เนื่องจากการศึกษาสภาพแวดล้อม การดำรงชีวิต ที่ตั้งไม่เหมือนกัน การดำเนินการจะต้องออกแบบเฉพาะชุมชนนั้นๆ และเหมาะสมที่สุด
- การดำเนินการจะเป็นไปตามกระบวนการที่ได้ออกแบบ จะช่วยให้การดำเนินการเป็นไปตามขั้นตอนไม่สับสนทั้งผู้วิจัยและชาวชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม

การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจะได้เริ่มต้นที่ ชาวชุมชนที่มีความพร้อมและเห็นถึงความสำคัญของที่อยู่อาศัย ความต้องการของคนในชุมชนขั้นต้นอาจจะเป็นเงินทองหรือสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า และจะมองเห็นบ้านเป็นสิ่งที่อยู่ไกลไม่ค่อยได้คิดถึง แต่หากเมื่อเกิดกรณีถูกไล่ที่ บ้านจะเป็นสิ่งที่คนต้องการมากที่สุด และคิดถึงมากที่สุด เพราะฉะนั้น เมื่อคนคิดถึงบ้านจึงทำให้เกิดการสร้างกระบวนการให้คนสามารถมีบ้านอยู่อาศัยได้ กระบวนการนี้จะทำให้ชาวบ้านได้คิดถึงบ้านที่ดีและเหมาะสม

การสร้างกระบวนการ สร้างขั้นบันไดให้สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้ เป็นที่น่าสังเกตว่าหากขั้นบันไดไม่สามารถพัฒนาให้เกิดขั้นต่อไปได้หรือการพัฒนาไม่มีการสร้างกระบวนการขั้นต่อไป ชุมชนนั้นๆ ก็อาจจะย้อนกลับมาเป็นชุมชนสลัมได้อีก เช่น การย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ตั้งแห่งใหม่โดยไม่มีแหล่งงานรองรับ คนในชุมชนนั้นก็จะย้อนกลับมาอยู่ในที่เก่าและเกิดสลัมขึ้นอีกเช่นเคย ในที่นี้จะเห็นได้ว่ากระบวนการคือ สิ่งที่สำคัญที่สุดมิใช่รูปแบบของการอยู่อาศัย ซึ่งอาจจะเป็นทั้งทางแนวตั้ง และแนวนอนหรือการย้ายไปอยู่เป็นชุมชนใหม่ เป็นต้น

ตัวอย่างการสร้างกระบวนการ เช่น ชุมชนใต้สะพานที่ต้องย้ายออกไปตั้งหลักแหล่งใหม่ โครงการบ้านจัดสรรสำหรับคนยากจนในเมืองในที่ตั้งใหม่นี้ เป็นกระบวนการออกแบบและสร้างที่อยู่อาศัยโดยคนในชุมชนทั้งหมด สถาปนิกมีหน้าที่เพียงเป็นผู้สร้างกระบวนการและให้คำแนะนำถึงเทคนิคทางสถาปัตยกรรม บางประการเท่านั้น ในโครงการนี้มีอยู่หลายขั้นตอน หลายระดับตั้งแต่การจัดให้มีระบบการจัดการ การจำกัดปริมาณที่อยู่อาศัยมิให้มีมากเกินไป การตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ รวมถึงการเลือกที่ตั้งของแต่ละบ้านว่าจะเลือกที่บริเวณใด เช่นนี้แล้วชุมชนที่ตั้งขึ้นมาใหม่จึงตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยได้อย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันก็เป็นชุมชนที่มีสถานะถูกต้องตามกฎหมาย และมีแนวโน้มว่าชุมชนจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีและยั่งยืน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนสองข้างทางรถไฟได้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน จนถึงในระดับที่ชาวชุมชนเห็นถึงปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ที่กำลังจะมีการไล่รื้อ ทำให้เกิดกระบวนการขึ้นโดยกระบวนการได้ทำเป็นขั้นตอน และเป็นขั้นบันไดขึ้นมาเป็นลำดับ จนถึงขั้นที่จะแก้ปัญหาเรื่องบ้าน กระบวนการเริ่มต้นที่การศึกษาหาข้อมูล เรียนรู้การจัดการในชุมชน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมทั้งการพิจารณาโอกาสที่จะหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การออกแบบที่อยู่อาศัยให้เพียงพอและตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้อยู่อาศัยได้ การออกแบบยังสามารถใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ได้อีกมากมาย ซึ่งก็จะเป็นการสร้างสรรค์ของชาวชุมชนเอง โดยอาจจะมีผู้วิจัยเป็นเพียงผู้แนะนำช่วยเหลือบ้าง บทบาทมิใช่เป็นผู้ออกแบบโครงการทั้งหมด กับคนที่อยู่ในชุมชนแต่อาจจะเป็นผู้สนับสนุน แนะนำ หรือช่วยคิดราคาเป็นต้น เมื่อได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นบ้านในชุมชนแล้ว ชาวชุมชน

จะรู้ว่าชุมชนใหม่จะไม่เป็นการอยู่อาศัยแบบแออัดหรือเสื่อมโทรมอีก ซึ่งเป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบการจัดการกันเองภายในชุมชน เกิดกลุ่มต่างๆ ขึ้นเช่น กลุ่มออมทรัพย์ เกิดศูนย์กลางชุมชนที่ประชุมและศูนย์เด็กเป็นต้น ทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นกับคนในชุมชนเอง

การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมจะดำเนินการทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 **การดำเนินการในการออกแบบ**

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นโดยการสำรวจและร่วมกิจกรรมกับชาวชุมชน ได้รวบรวมข้อมูลและปัญหาที่ได้มาใช้ในการดำเนินการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบที่อยู่อาศัย จะทำการศึกษาในหลายๆด้าน สถานภาพของชุมชนเป็นชุมชนที่บุกรุกที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย อาศัยอยู่สองข้างทางรถไฟ ชุมชนประกอบด้วย ชุมชนไบเล่ย์และหลังจวนฯ ชาวชุมชนได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันได้แก่ แก้ไขปัญหายาเสพติด,การศึกษากับเด็กเล็กในชุมชน,ปัญหาเรื่องน้ำ และการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้แก่ จัดตั้งธนาคารขยะเพื่อที่อยู่อาศัย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย การดำเนินการในระยะหลังของชุมชนตั้ง ปี พ.ศ.2545 ได้ประสบปัญหาเรื่องของการต่อเนื่องในการดำเนินการ ชาวชุมชนไม่มีการจัดประชุมกันเองในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น อีกทั้งคณะกรรมชุมชนยังแตกแยกขาดความสามัคคี อันเป็นผลให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ได้ดำเนินการมาหยุดชะงัก ขาดการสานต่อและชาวชุมชนยังต้องการ การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาความเป็นไปได้ของชุมชน เกี่ยวกับสภาพที่มีความเหมาะสมมากน้อยแค่ไหน เสนอทางเลือกให้ชุมชนได้แก่ การหาที่ตั้งชุมชนในที่อื่นที่การรถไฟได้เสนอ อยู่ไกลแต่มีขนาดพื้นที่มาก เช่น มะขามเฒ่าที่ไกลหลายกิโลเมตรเป็นต้น อยู่ในที่ที่การรถไฟเสนอที่ติดกับชุมชนแต่มีขนาดเล็ก (พื้นที่ที่ทำการวิจัย) หรือ ปรับปรุงที่อยู่อาศัยในที่เดิม เป็นต้น เมื่อชาวชุมชนเห็นว่าพื้นที่ที่การรถไฟเสนอที่ติดกับชุมชนมีความเหมาะสมมากกว่า ในหลายๆด้านได้แก่ การประกอบอาชีพ แหล่งงานซึ่งชาวชุมชนส่วนใหญ่ทำงานรับจ้าง ทำงานในบริเวณชุมชน ประกอบกับเมื่อย้ายออกจากพื้นที่จะต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต และอาชีพ

ชาวชุมชนเห็นว่าพื้นที่ที่ติดกับชุมชนมีความเหมาะสมแล้ว ก็จะทำการเสนอทางเลือกให้ชุมชนในที่ดินที่มีอยู่ ได้แก่ เป็นแฟลตพักอาศัย บ้านเดียว บ้านแถว เป็นต้น นอกจากจะทำการศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นกับกระบวนการจะต้องศึกษาถึงผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้น ทั้งจากชาวชุมชน การรถไฟ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและการสำรวจเพื่อที่จะเข้าใจส่วนต่างๆมากขึ้นรวมทั้งขอบเขตการศึกษาด้วย

4.2.2 การศึกษาปัญหาและข้อจำกัด

การเริ่มต้นของการออกแบบกระบวน จะทำการศึกษาถึงปัญหาของชุมชน เพื่อที่จะได้เข้าใจปัญหาการตั้งประเด็นคำถามเพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ในการรวบรวมปัญหาและประเด็นคำถามต่างๆ จะต้องเริ่มด้วยการทำความรู้จักชุมชนให้มากโดยการศึกษาข้อมูลและการสร้างความคุ้นเคยกับชาวชุมชน พูดคุยในเรื่องทั่วๆ ไปและทำการสังเกตและจดบันทึกในบางครั้ง เช่น สังเกตการณ์ลักษณะของบ้านในปัจจุบัน การอยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยภายในและนอกบ้าน ลักษณะ ชุมชน กิจกรรมในชุมชน ร้านค้า เมื่อทำการสำรวจข้อมูลกับชาวชุมชนเบื้องต้นแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปเขียนเป็นประเด็นปัญหา คำถามต่างๆ ที่ผู้วิจัยต้องการคำตอบ เช่น ความสัมพันธ์กับชุมชนโดยรอบ ลักษณะชุมชนโดยรอบ สาธารณูปโภคของชุมชน สาธารณูปการของชุมชน ขนาดที่อยู่อาศัย ขนาดที่ดิน อาชีพ รายได้ ปัญหาและข้อจำกัดของที่ตั้งโครงการ ทรัพยาชุมชน ศักยภาพชุมชน เป็นต้น

การเขียนประเด็นคำถามจะต้องเขียนให้ครบทุกคำถามที่ผู้วิจัยอยากรู้ ประเด็นคำถามหรือปัญหาจะต้องมีเป้าหมาย เพื่อที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือการออกแบบที่อยู่อาศัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วม เมื่อได้ประเด็นคำถามครบทำการจัดกลุ่มของประเด็นคำถามให้เป็นกลุ่มๆ โดยอาศัยลักษณะของข้อมูลที่คล้ายกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน สามารถจัดกลุ่มได้เป็น

1. ด้านกายภาพ ได้แก่ ขนาดที่อยู่อาศัย วัสดุก่อสร้าง
2. ด้านสังคม ได้แก่ แหล่งงาน ระยะทาง ประชากร
3. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ อาชีพ การออมทรัพย์
4. ปัญหาและข้อจำกัดของที่ตั้งชุมชนใหม่ได้แก่ ทางเข้าออก การเดินทาง การระบายน้ำ สภาพพื้นที่
5. ศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง เช่น ความสามารถในการก่อสร้าง
6. การสำรวจทรัพยากรของชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้างได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการก่อสร้าง ยานพาหนะ
7. รูปแบบที่อยู่อาศัยใหม่ ราคาค่าก่อสร้าง เทคนิคการก่อสร้าง
8. ผังชุมชนใหม่ ขนาดแปลงที่ดิน ขนาดของพื้นที่ส่วนกลาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

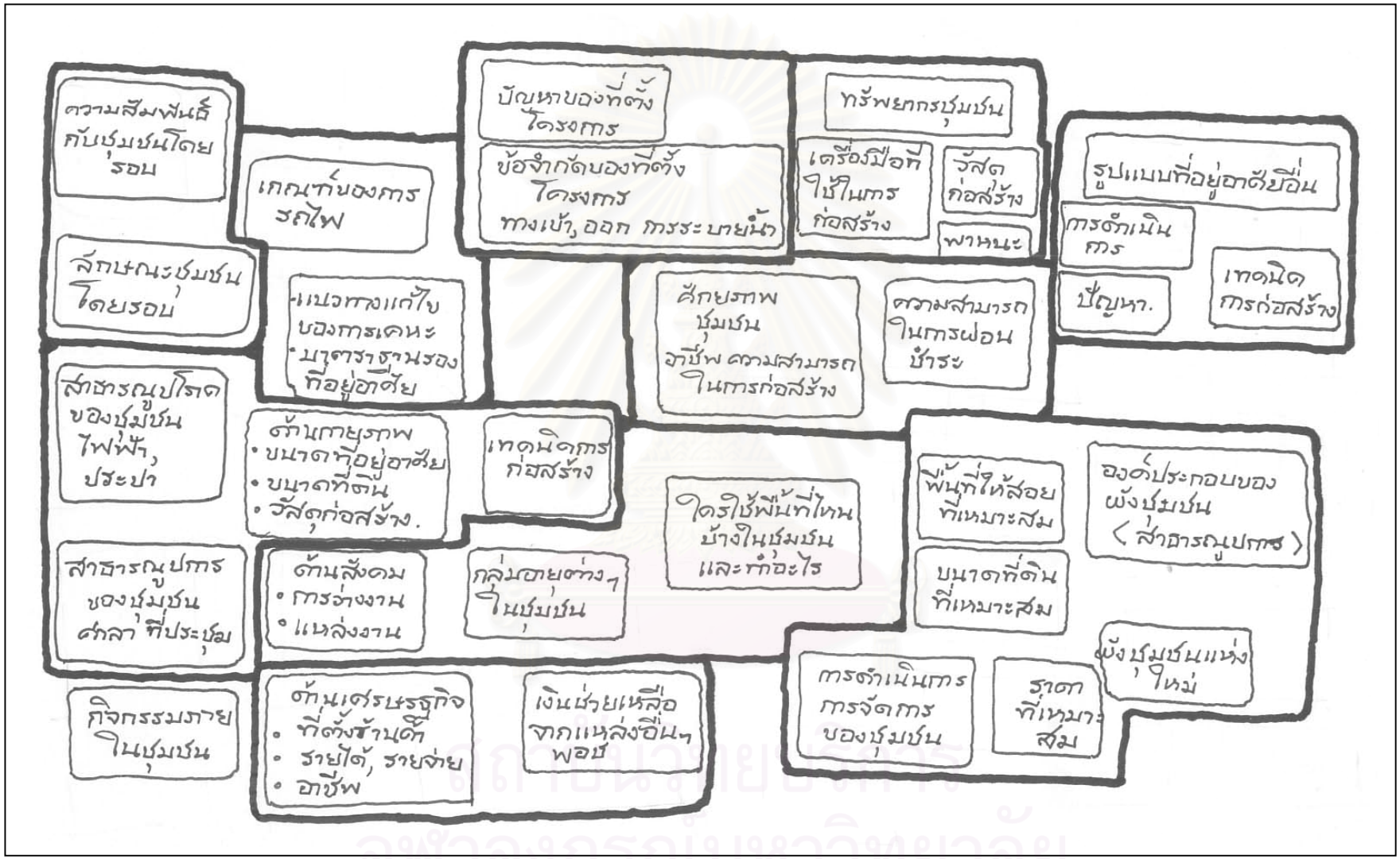

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงการศึกษาปัญหาและข้อจำกัดของชุมชน

4.2.3 ลำดับความสัมพันธ์ของปัญหาและกระบวนการ

การดำเนินการในกระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากง่ายไปยากซึ่งจะทำให้ชาวชุมชนเรียนรู้และเข้าใจการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน กระบวนการเริ่มต้นที่ 1. กระบวนการมีส่วนร่วมในการวัดและการนับ ให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้การวัดและการเขียนผังบ้านตนเองเป็นสร้างความรู้พื้นฐานในการเขียนผังบ้านไปสู่ กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบบ้านตนเองได้ 2. กระบวนการมีส่วนร่วมในการเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ แผนที่ชุมชนที่ได้นำไปสู่ 3. กระบวนการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง 4 . และ 5 .กระบวนการสำรวจทรัพยากรและศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง การสำรวจดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการออกแบบ 6. การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น ให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบอาศัย นำไปสู่การออกแบบบ้านตนเอง และการออกแบบที่อยู่อาศัยร่วมกัน 7. กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบ ให้ชาวชุมชนได้ออกแบบบ้านด้วยตนเอง แบบที่ได้นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง ผลของกระบวนการที่ได้นำไปสู่ กระบวนการออกแบบ ให้ชาวชุมชนออกแบบที่อยู่อาศัยร่วมกัน และวางผังชุมชนร่วมกัน

กระบวนการทั้งหมดนอกจากจะมีความสำคัญแล้วยังมีความสัมพันธ์กัน ผลที่ได้จากกระบวนการหนึ่งนำไปใช้กับอีกกระบวนการหนึ่งได้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการทุกอย่างมีเป้าหมายที่กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัย เป็นการใช้ที่อยู่อาศัยเป็นเครื่องมือให้เกิดกระบวนการในการที่จะร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ผลที่ได้นอกจากแบบที่อยู่อาศัยแล้ว ยังได้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้น

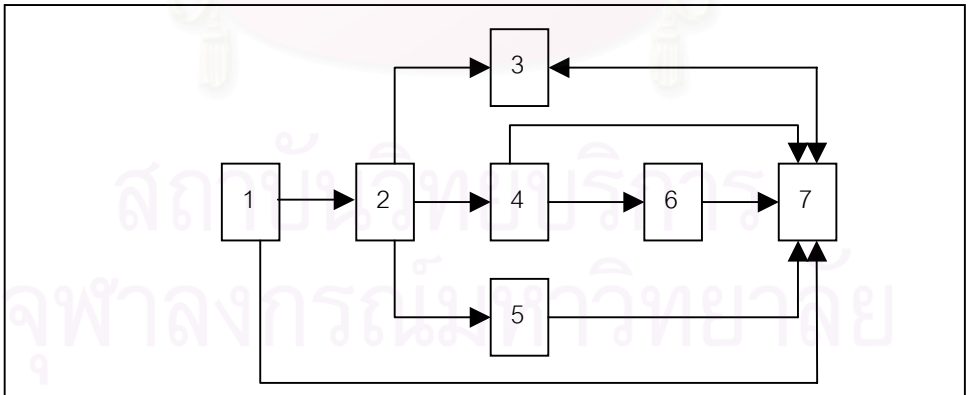

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงลำดับของกระบวนการ

ข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลา

ข้อจำกัดในการศึกษาคือระยะเวลาที่ใช้ศึกษา ที่จำกัดคือ 8 เดือนในการดำเนินการทั้งหมด ดังนั้นการดำเนินการในกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเหมาะสมกับเวลาที่ศึกษาด้วย การดำเนินการที่ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละแห่งได้แก่ ชุมชนอยุธยา ชุมชนอ่อนนุช พบว่าระยะเวลาในการศึกษานั้นไม่สามารถกำหนดตายตัวได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชน และส่วนมากจะใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานกว่า 1-2 ปี

ระยะเวลาในการศึกษาในแต่ละขั้นตอน ระยะเวลาตามแผนเพื่อที่ได้กำหนดและสามารถควบคุมเวลาในการดำเนินการให้เสร็จตามขอบเขตของการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ ระยะที่ได้กำหนดตามแผนได้กำหนดช่วงเวลาให้เหมาะสมกับกระบวนการ ซึ่งกระบวนการในแต่ละขั้นตอนได้กำหนดให้ใช้ระยะเวลาที่น้อยที่สุด ได้กำหนดระยะเวลาตามแผนทั้งหมด 18 วัน ในการปฏิบัติการ โดยประกอบไปด้วย 1) การวัดและการนับ ใช้ระยะเวลา 3 วันระยะเวลาในการประชุมกำหนดไว้ที่ 1 วัน แต่อาจจะประชุมจริงเพียง 1-2 ชั่วโมง 2) การเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ ใช้ระยะเวลา 2 วันซึ่งทำการสำรวจในหลายพื้นที่ ทั้งชุมชนปัจจุบัน ชุมชนโดยรอบและที่ตั้งโครงการ 3) การสำรวจศักยภาพชุมชน ใช้ระยะเวลา 1 วัน 4) การสำรวจทรัพยากรชุมชน ใช้ระยะเวลา 1 วัน 5) การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ใช้ระยะเวลา 1 – 1 ½ วัน 6) การเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัด ใช้ระยะเวลา 3 วัน 7) การออกแบบที่อยู่อาศัย ใช้ระยะเวลา 7 วัน

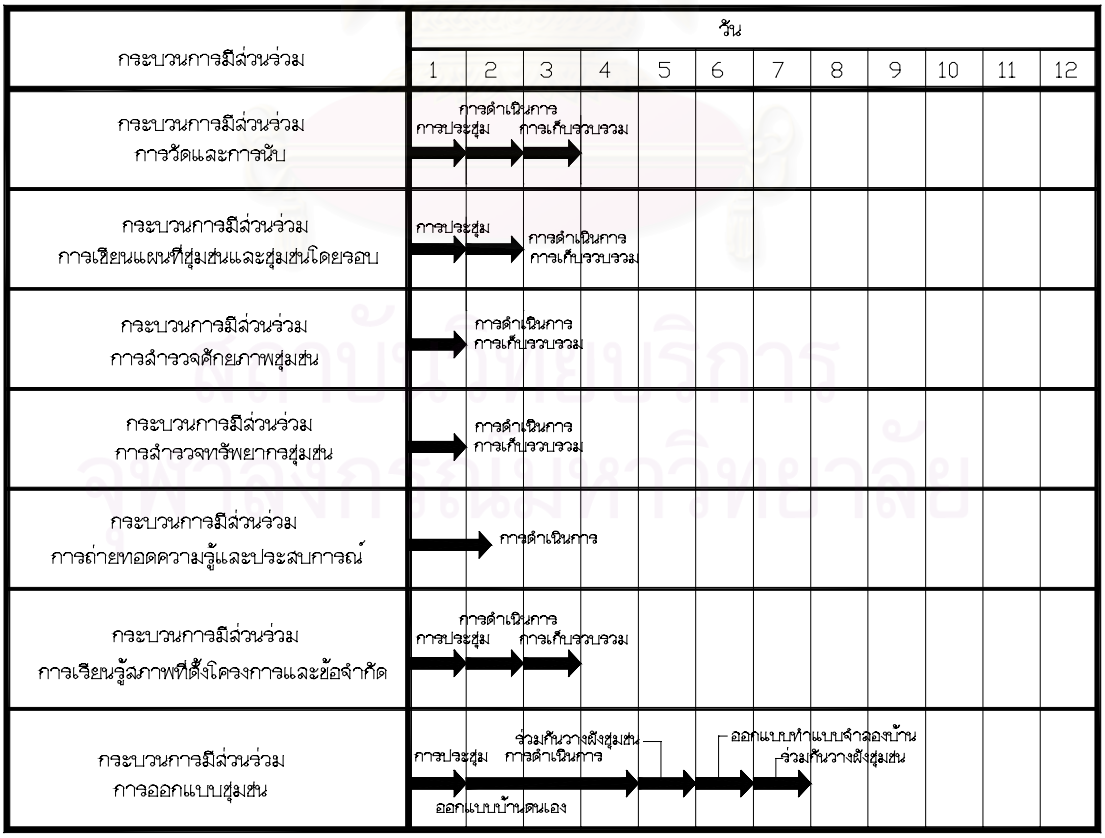

แผนภูมิที่ 4.3 แสดงระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาแต่ละขั้นตอน

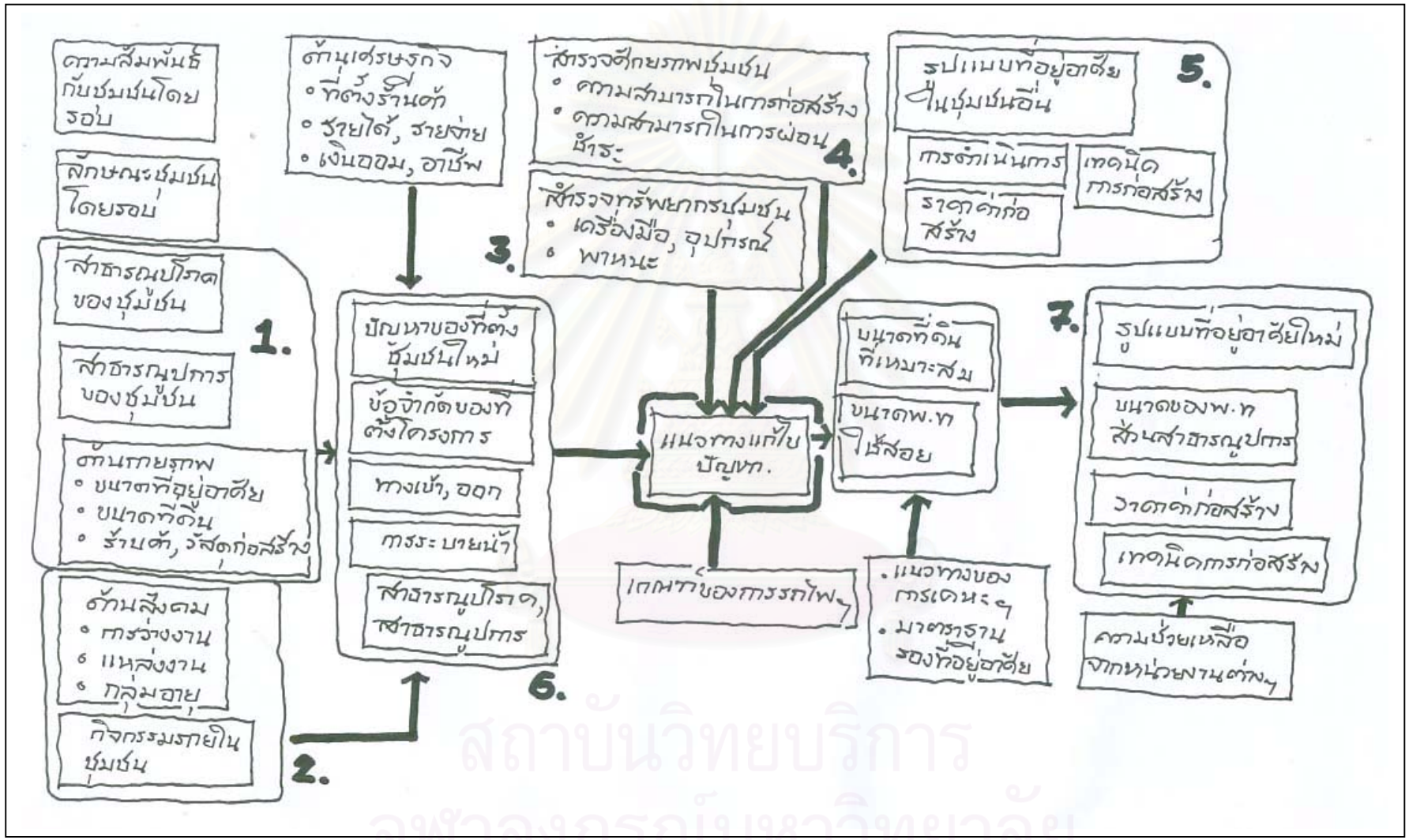

แผนภูมิที่ 4.4 แสดงลำดับความสัมพันธ์ของปัญหาและกระบวนการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2.4 ขั้นตอนในการดำเนินการ

ขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติการ จะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 44 หลังคาเรือน จาก 88 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 50 ของหลังคาเรือนของหลังคาเรือนที่ต้องการที่อยู่อาศัยในชุมชนใหม่ พื้นที่โครงการ ที่การรถไฟเสนอมีจำนวน 2 แปลงมีขนาดเท่าๆกันคือ 1-3-0 ไร่ จึงเลือกที่จะดำเนินการออกแบบวางผังร่วมกับชาวชุมชนเพียง 1 แปลง จำนวนครัวเรือนที่เหมาะสมจึงเป็นครึ่งหนึ่งของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดคือ 44 หลังคาเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ได้ ได้จากการคัดเลือกของคณะกรรมการชุมชน ใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้ สะดวกในการร่วมกิจกรรม สามารถมีเวลาให้ได้ มีความพร้อมในการให้ความร่วมมือ บางครอบครัวในชุมชนทำงานต่างจังหวัด คนงานก่อสร้างจะออกทำงานทั้งวัน บางคนเป็นนักร้อง เล่นลิเกต่างจังหวัด คนป่วยเป็นโรคติดต่อซึ่งสุขภาพไม่เอื้ออำนวยมีหลายครอบครัว

กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยเริ่มต้นโดยให้ชาวชุมชนออกแบบผังบ้านของตนเองและทำแบบจำลองบ้านที่ตนออกแบบ ผู้วิจัยทำการประมาณราคาค่าก่อสร้างแบบบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบนำแบบจำลองที่ได้ ให้ชาวชุมชนร่วมกันจัดลงผังทำการทำการสอบถามความคิดเห็น ความคิดเห็นที่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ปัญหาและข้อจำกัดในที่ตั้งโครงการ เกิดแบบบ้านที่ชาวชุมชนร่วมกันออกแบบและเห็นว่าเหมาะสมที่สุดทั้งราคาค่าก่อสร่าง พื้นที่ส่วนกลางในชุมชน การดำเนินการก่อสร้าง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

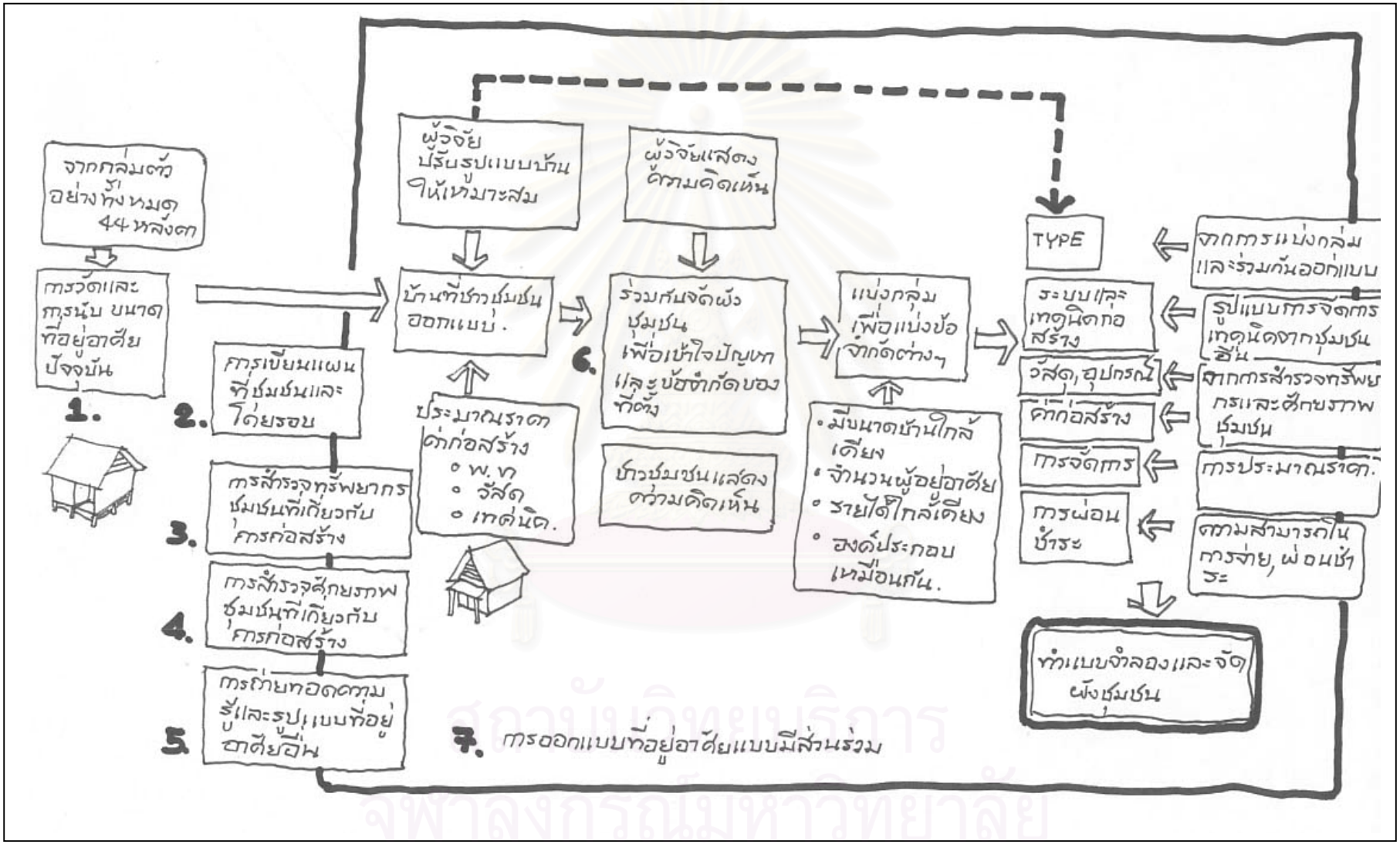

แผนภูมิที่ 4.5 แสดงขั้นตอนในการดำเนินการ

4.3 การออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการระดมความคิดของชาวชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ในแต่ละขั้นตอนจะต้องออกแบบเครื่องมือที่เหมาะสมคือ เข้าใจง่าย ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและสนุกในการดำเนินการ กระบวนการในการออกแบบที่อยู่อาศัย มีทั้งหมด 7 ขั้นตอนโดยมีเครื่องมือที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนดังนี้

4.3.1 การวัดและการนับ ขนาดของที่อยู่อาศัย และขนาดที่ดิน

เพื่อให้ชาวชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของแบบแปลน มาตราส่วน โดยให้เรียนรู้โดยการวัด ขนาดของที่อยู่อาศัยของตนเองก่อนที่จะทำการออกแบบที่อยู่อาศัยใหม่

อุปกรณ์ประกอบด้วย

- กระดาษที่ตีตารางขนาดช่องละ 1 ตารางเมตร ในมาตราส่วน 1:1 นิ้ว
- กระดาษที่เขียนรูปเฟอร์นิเจอร์ที่ชาวชุมชนใช้เป็นประจำ (จากการสังเกต) โดยเขียนเป็นรูปไอโซเมตริก และแบบแปลนของเฟอร์นิเจอร์

การดำเนินการ โดยใช้การวัดและการนับ เป็นเครื่องมือในการมีส่วนร่วม โดยให้ชาวชุมชนเขียนผังบ้านขึ้นในกระดาษตารางที่กำหนด

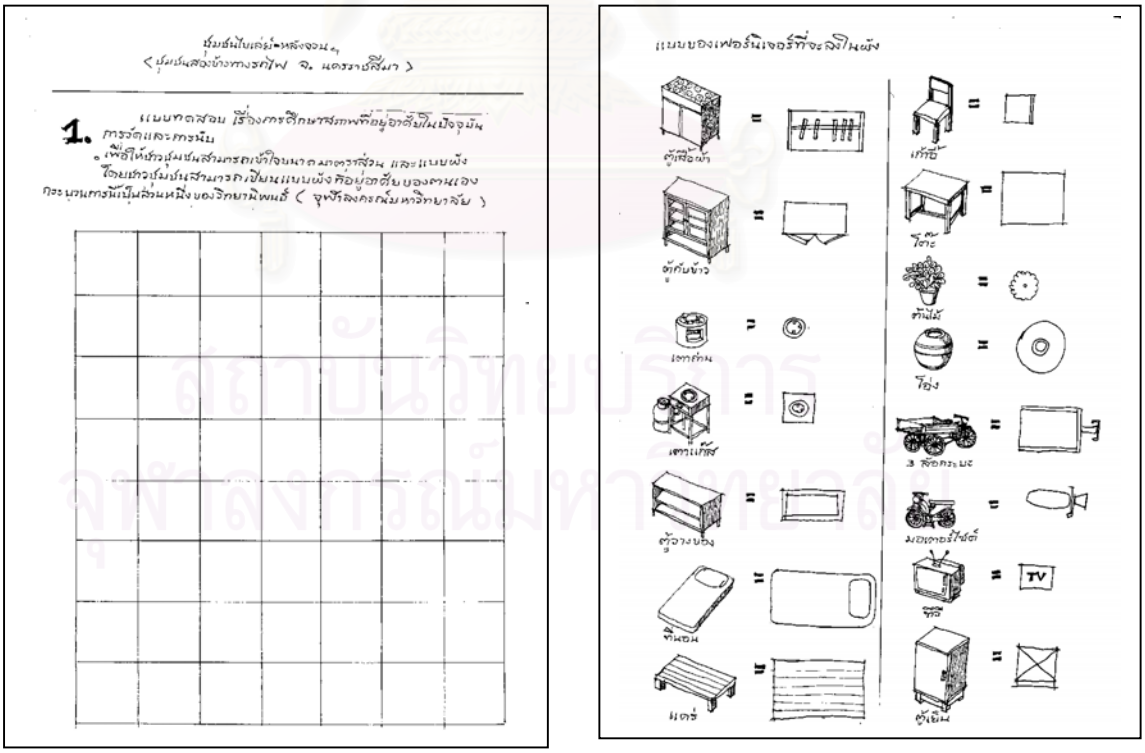

ภาพที่ 4.6 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและการนับ

4.3.2 การเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ

เพื่อให้ชาวชุมชนได้ทราบถึงลักษณะของที่ตั้งของชุมชน การระบายน้ำ การเข้าถึง แหล่งงาน และความสัมพันธ์ของชาวชุมชนกับชุมชนโดยรอบ

อุปกรณ์ประกอบด้วย กระดาษและปากกาสี

การดำเนินการ โดยชาวชุมชนเขียนแผนที่ ตำแหน่งบ้าน การรวมกลุ่ม ที่ตั้งของร้านค้า ลักษณะของชุมชนโดยรอบ แหล่งงานโดยรอบ

4.3.3 การสำรวจทรัพยากรของชุมชน

เพื่อแสดงภาพรวมของทรัพยากรที่มีที่สามารถใช้ในการก่อสร้าง ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการก่อสร้าง วัสดุก่อสร้าง พาหนะ

อุปกรณ์ประกอบด้วย ภาพเครื่องมือเช่น เลื่อย ค้อน จอบ เป็นต้น พาหนะ เช่น 3 ล้อพ่วง รถยนต์ มอเตอร์ไซด์พ่วง

การดำเนินการ ให้ชาวชุมชนทำเครื่องหมายลงในภาพของเครื่องมือ หรือ พาหนะ ที่ตนเองมี

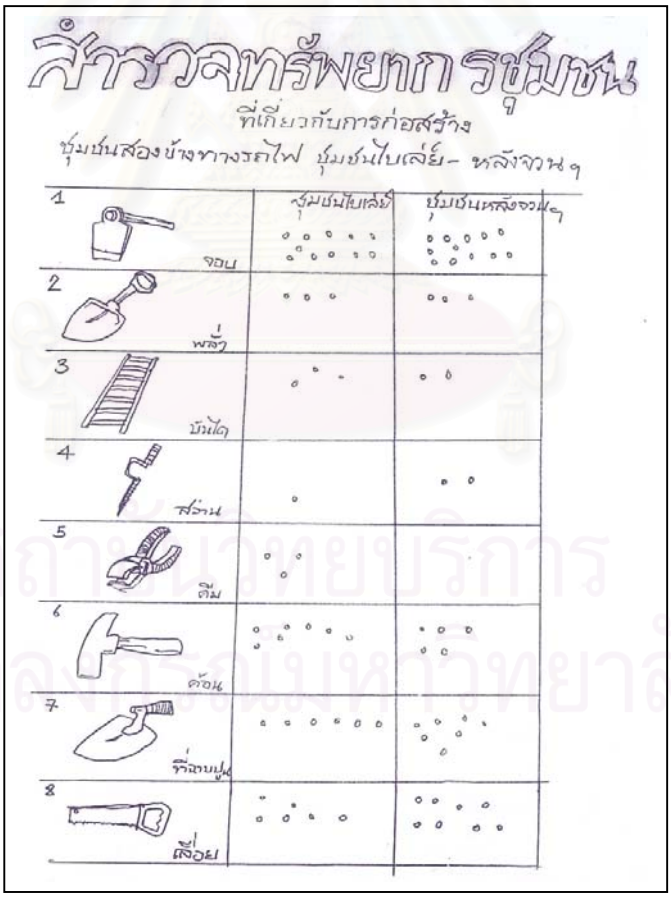

ภาพที่ 4.7 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจทรัพยากรของชุมชน

4.3.4 การสำรวจศักยภาพของชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง

เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน ได้แก่ อาชีพ ความสามารถในการก่อสร้าง ราคาที่สามารถผ่อนได้

อุปกรณ์ประกอบด้วย ภาพแสดงอาชีพที่เกี่ยวกับการก่อสร้างเช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเชื่อม ช่างทาสี ภาพแสดงความสามารถในการผ่อนชำระ ระดับราคาที่สามารถผ่อนชำระได้โดยแสดงเป็นกราฟแสดงจำนวนเงินที่ต้องผ่อนชำระในบ้านแต่ละแบบ

การดำเนินการ ให้ชาวชุมชน ทำเครื่องหมายลงในภาพที่ตนเองมีความสามารถในการก่อสร้าง เช่นภาพช่างไม้ ช่างปูน ช่างเชื่อม ช่างทาสี ,ให้ชาวชุมชนทำเครื่องหมาย บนกราฟแสดงจำนวนเงินที่สามารถผ่อนชำระได้ รวมถึงเงินออม เมื่อเทียบกับกราฟแสดงจำนวนเงินที่ต้องผ่อนชำระในบ้านแต่ละแบบ

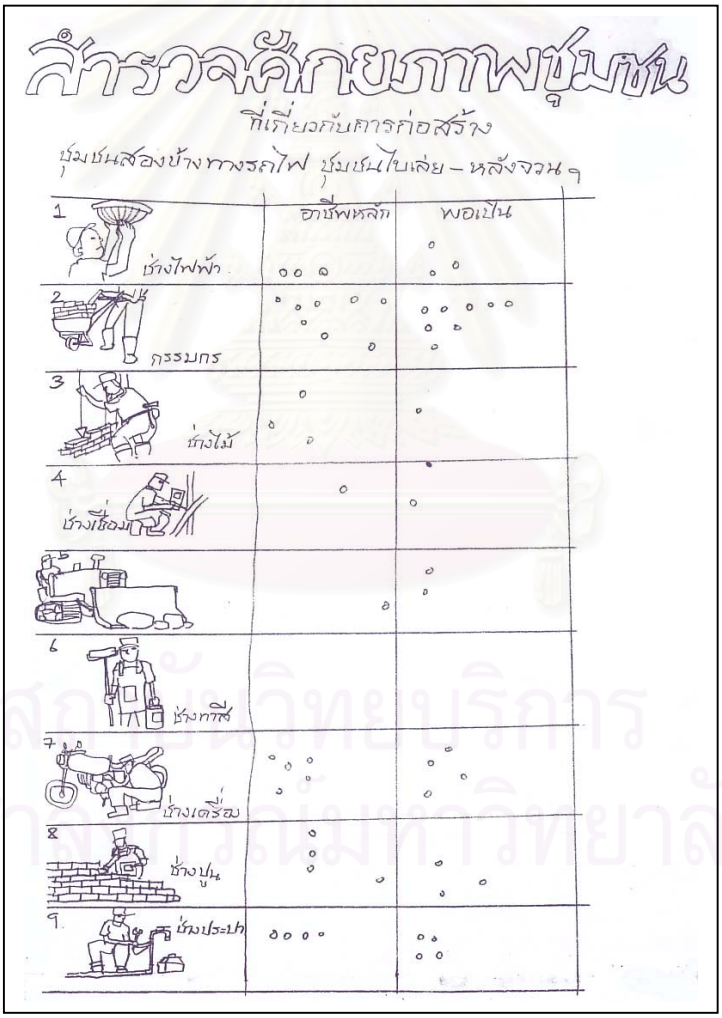

ภาพที่ 4.8 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจศักยภาพชุมชน

4.3.5 การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น

เพื่อให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบที่อยู่อาศัยและ การดำเนินการ ในชุมชนอื่น

อุปกรณ์ประกอบด้วย ภาพถ่ายชุมชนตัวอย่างที่มีกระบวนการออกแบบ แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ชุมชนอาคารสงเคราะห์ จังหวัดอยุธยา ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านแถว ,ชุมชนอ่อนนุช ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเดี่ยว ,ชุมชนเจริญธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์ ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านแถว , ชุมชนสันติธรรม ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเดี่ยว

การดำเนินการ ศึกษาชุมชนที่กระบวนการในลักษณะเดียวกัน นำเสนอให้ชาวชุมชนได้เข้าใจของรูปแบบที่อยู่อาศัย ราคาค่าก่อสร้างในแต่ละรูปแบบ และรับฟังความคิดเห็นของชาวชุมชน เกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยราคาค่าก่อสร้างและเทคนิคการก่อสร้าง

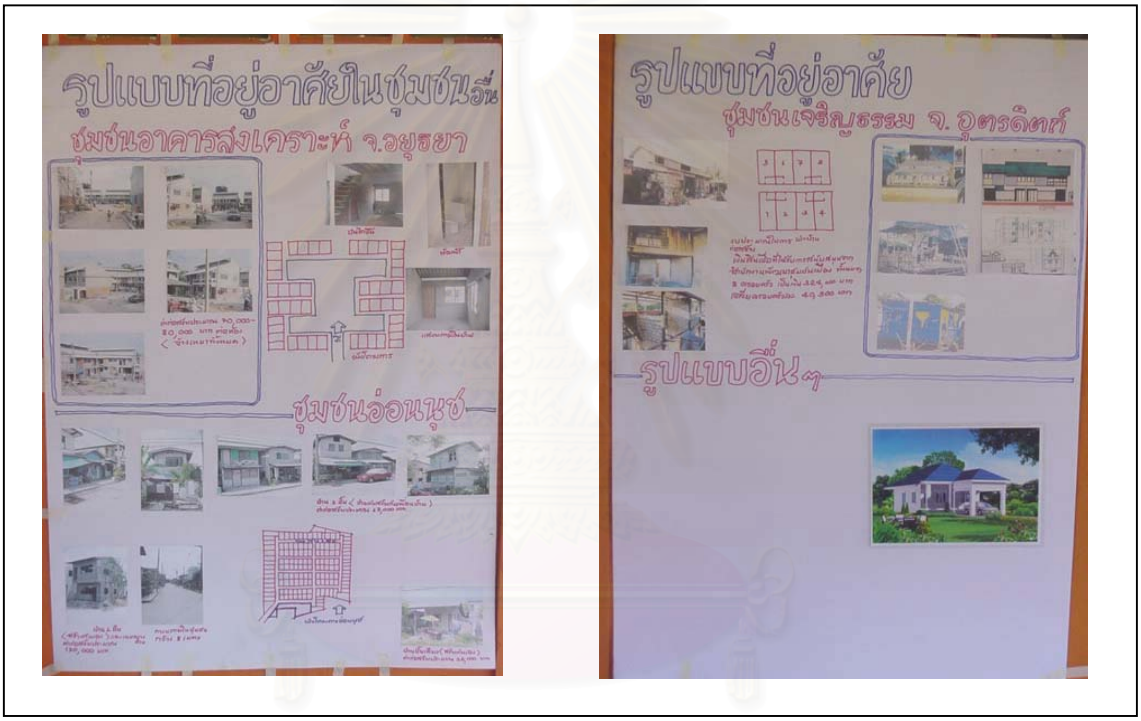

ภาพที่ 4.9 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์

4.3.6 การเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง

เพื่อให้ชาวชุมชนเข้าใจสภาพของที่ตั้งโครงการ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาการเดินทางและการเข้าถึงถึงโครงการ ข้อจำกัดของที่ตั้งโครงการโดยการศึกษาร่วมกันจากกระบวนการ

อุปกรณ์ประกอบด้วย กระดาษที่เขียนแผนที่ชุมชน แบบจำลองบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบ

การดำเนินการ ลักษณะทั่วไปของที่ตั้งชุมชนใหม่ได้แก่ ขนาดพื้นที่ตั้ง ระดับ พื้นที่โดยรอบทางสัญจร ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและปัญหาเกี่ยวกับที่ตั้งโครงการ ,ชาวชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องของทางเข้า ออกชุมชน ทางระบายน้ำ การวางตำแหน่งส่วนของที่พักอาศัย ส่วน

สาธารณะได้แก่ สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ ส่วนบริการได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ธนาคารขยะ ศาลาชุมชน โดยชาวชุมชนร่วมกันแสดงความคิดเห็น

4.3.7 การมีส่วนร่วมในการออกแบบของชาวชุมชน

เพื่อให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบที่อยู่อาศัย ให้ชาวชุมชนเสนอความคิดเกี่ยวกับแบบบ้านที่ตนเองออกแบบเอง ที่เหมาะสม โดยชาวชุมชน

อุปกรณ์ประกอบด้วย

- กระดาษที่ตีตารางขนาดช่องละ 1 ตารางเมตร
- กระดาษที่เขียนรูปเฟอร์นิเจอร์ที่จำเป็นของชาวชุมชน โดยเขียนเป็นรูปไอโซเมตริก และแบบแปลนของเฟอร์นิเจอร์

การดำเนินการให้ชาวชุมชนนำเสนอแบบบ้านของตนเองที่ออกแบบ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม เพื่อนำเสนอแบบที่ชาวชุมชนต้องการมากที่สุด เมื่อได้แบบที่ชาวชุมชนเห็นว่าเหมาะสมแล้ว นำแบบมาทำแบบจำลองลงในผังชุมชน

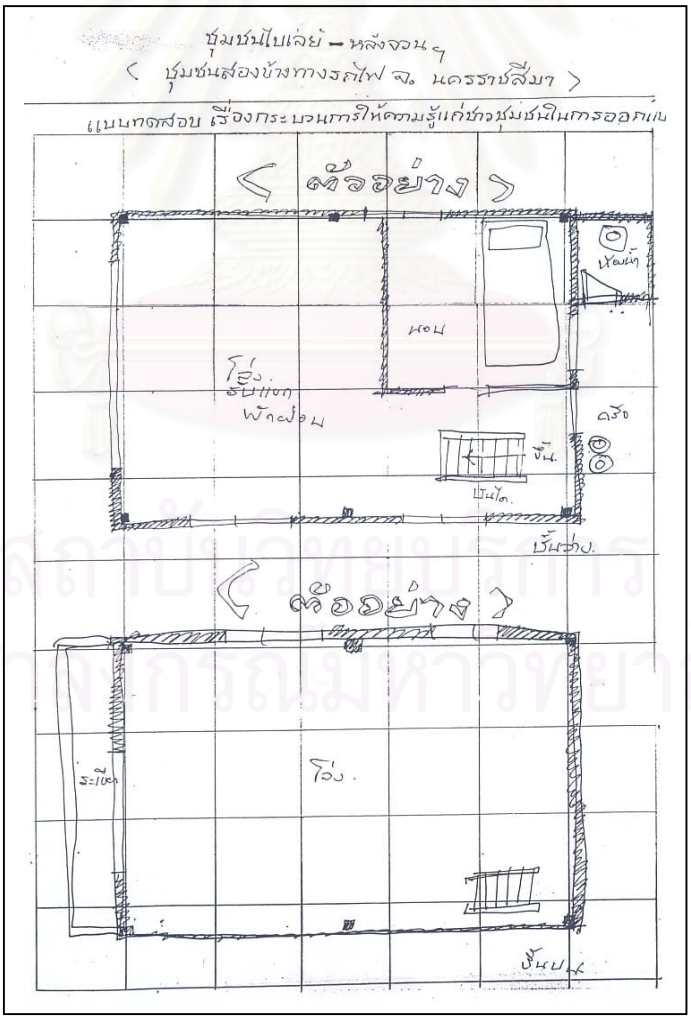

ภาพที่ 4.10 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการออกแบบที่อยู่อาศัย

บทที่ 5

กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วม ของชาวชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย และการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน โดยทำการศึกษากระบวนการระดมความคิดของชาวชุมชนโดยการมีส่วนร่วม การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมจะทำการศึกษาทั้งหมด 4 ส่วนได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วม , สรุประยะเวลากระบวนการมีส่วนร่วม ,สรุปกระบวนการมีส่วนร่วม และสรุปปัญหาและข้อจำกัดของกระบวนการ

การปฏิบัติการกระบวนการมีส่วนร่วมจะดำเนินการและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความเหมาะสม ให้ชาวชุมชนเข้าใจและร่วมกันคิด ดำเนินการ และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน สุดท้ายแล้วชาวชุมชนสามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้ในการดำเนิน และข้อสรุปที่เห็นร่วมกัน การดำเนินการแต่ละกระบวนการผู้วิจัย ดำเนินการด้วยตนเองยังขาดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมในการดำเนินการ เนื่องจากคณะกรรมการที่ทางจังหวัดแต่งตั้งในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งในการรับผิดชอบ ทำให้ขาดการกระตุ้นจากหน่วยงาน และการติดตามแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการในการออกแบบที่อยู่อาศัย มีทั้งหมด 7 กระบวนการประกอบด้วย

5.1 กระบวนการมีส่วนร่วม

5.1.1 การวัดและการนับ ขนาดของที่อยู่อาศัย และขนาดที่ดิน

วันที่ 11 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2545

เพื่อให้ชาวชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของแบบแปลน มาตราส่วน โดยให้เรียนรู้โดยการวัด ขนาดของที่อยู่อาศัยของตนเองก่อนที่จะทำการออกแบบที่อยู่อาศัยใหม่ ดำเนินการนัดประชุมชาวบ้านที่ชุมชนดำเนินการในเรื่อง การวัดและการนับ เพื่อที่จะให้ชาวชุมชนเข้าใจเรื่องแบบแปลน มาตราส่วน ได้ทำการศึกษาขนาดของพื้นที่ การอยู่อาศัย ในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร ผู้วิจัยได้ประชุมเวลา 16.00 น. เนื่องจากชาวชุมชนจะไปทำงานในตอนเช้าและจะกลับมากินข้าวพักผ่อนในตอนบ่าย และจะพักผ่อนถึงเย็น

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลาในการดำเนินการจะแบ่งเป็น 3 ช่วง โดยมีระยะเวลาตามแผน ซึ่งจะใช้ระยะเวลา 3 วันแบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงละประมาณ 1 วัน และระยะเวลาปฏิบัติงานจริง 9 วัน แบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงที่ 1 การประชุมใช้ระยะเวลา 1 วันซึ่งเป็นไปตามระยะเวลาตามแผน ช่วงที่ 2 การดำเนินการใช้ระยะเวลา 7 วัน ซึ่งมากกว่าระยะเวลาตามแผน 6 วัน และช่วงที่ 3 การเก็บรวบรวมใช้ระยะเวลา 1 วันเป็นไปตามระยะเวลาตามแผน รวมระยะเวลาที่ไม่อยู่ตามแผน 6 วันเนื่องมาจาก เมื่อให้ชาวชุมชนกลับไปวัดขนาดที่พักอาศัย ชาวชุมชนจะยังไม่ดำเนินการทันที่ เมื่อมาทำภายหลังทำให้เข้าใจไม่ถูกต้อง แก้ไขบ่อยครั้ง ชาวชุมชนอยู่บ้านไม่เป็นเวลา

การประชุมชาวชุมชน

ผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 10 คน และมาเพิ่มเป็น 35 คน ประชุมเวลา 16.00 น.-17.00 น. อายุเฉลี่ยผู้เข้าประชุม 35-40 ปี ผู้วิจัยได้อธิบายและแสดงตัวอย่าง การวัดและการนับ โดยจะให้ชาวชุมชนเขียนผังที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของชาวชุมชนเองการเขียนจะเขียนในกระดาษตารางที่ได้จัดเตรียมไว้ กระดาษตาราง 1ช่องแทน 1 เมตร การดำเนินการจะให้กลับไปทำที่บ้านตนเองแจกกระดาษตารางและเชือกขนาด 1 เมตร เพื่อใช้ในการวัด

ภาพที่ 5.1 ประชุมเรื่องการวัดและการนับ

การดำเนินการโดยชาวชุมชน

ชาวชุมชนกลับไปเขียนผังที่บ้านตนเอง พบว่าชาวชุมชนจะดำเนินการในภายหลังการเก็บรวบรวมจะต้องใช้ระยะเวลา 1 สัปดาห์ในการเก็บ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลาที่ใช้ในการรวบรวม 1 วัน เนื่องจากชาวชุมชนอยู่บ้านไม่เป็นเวลา และบางหลังยังไม่ได้ดำเนินการ

ปัญหาที่พบ

- ผู้ที่เข้าร่วมประชุมมาไม่ตรงเวลานัดประชุม เข้าประชุม 10 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 30 คน
- การอธิบายจะต้องอธิบายให้ผู้เข้าประชุมที่มาสายบ่อยครั้ง
- เมื่อให้ชาวชุมชนกลับไปวัดขนาดที่พักอาศัย ชาวชุมชนจะยังไม่ดำเนินการทันที เมื่อมาทำภายหลังทำให้เข้าใจไม่ถูกต้อง
- ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุม ก็อยากจะทำด้วยทำให้ผู้วิจัยต้องอธิบายบ่อยครั้ง
- กระดาษตารางที่แจกเพื่อใช้เขียนหายหรือเสียมาก
- อุปกรณ์ที่เป็นของส่วนกลางได้แก่ไม้บันทัด ปากกา ชาวชุมชนได้รับไม่ทั่วถึง
- เมื่อถึงเวลาเก็บรวบรวมบางส่วนยังไม่ได้ทำ บางหลังไม่อยู่บ้าน ทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่ครบ และต้องใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวม

การแก้ปัญหา

การอธิบายจะต้องมีตัวอย่าง ให้ชาวชุมชนให้กรรมการชุมชนช่วยอธิบายแก่ผู้ที่มาประชุมสาย ชาวบ้านบางหลังที่ไม่เข้าใจ ให้เพื่อนบ้านที่เข้าใจช่วยอธิบายหรือช่วยกันทำ อุปกรณ์และกระดาษตารางให้กรรมการชุมชนดูแลและแจกจ่ายให้ชาวชุมชน

ค้นพบปัญหาใหม่

จะพบว่าชุมชนไบเล่ย์มีความแตกแยกขึ้น มีหลายครอบครัวไม่ไปซื้อของหรือเข้าไปขอคำแนะนำทั้งที่ผู้วิจัยแนะนำให้ไปถามที่ร้านของป้าสุข ปัจจุบันพบว่าชาวชุมชนไบเล่ย์แบ่งเป็นสองกลุ่มที่มีปัญหากัน ได้แก่กลุ่มของป้าสุขที่เป็นร้านค้า และป้าดำเป็นร้านค้าเหมือนกัน เมื่อมีการประชุมกลุ่มของป้าสุขจะเข้าร่วมประชุมส่วนมาก ป้าดำนั้นจะไม่เข้าร่วมประชุมจะเข้ามาหาหลังจากประชุมเสร็จหรือในเวลาอื่น กลุ่มของป้าดำจะส่งงานหรือสอบถามหลังจากการประชุม กับผู้วิจัยโดยตรง จะเห็นได้ว่าความแตกแยกภายในชุมชนทำให้การดำเนินการต่างๆเป็นเป็นไปได้ช้า และใช้ระยะเวลานาน ผู้วิจัยต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการในขั้นตอนนี้

5.1.2 การเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ

วันที่ 13 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2545

เพื่อให้ชาวชุมชนได้ทราบถึงลักษณะของที่ตั้งของชุมชน การระบายน้ำ การเข้าถึง และความสัมพันธ์ของชาวชุมชนกับชุมชนโดยรอบ ดำเนินการโดยชาวชุมชนเขียนแผนที่ ตำแหน่งบ้าน การรวมกลุ่ม ที่ตั้งของร้านค้าลักษณะของชุมชนโดยรอบ แหล่งงานโดยรอบ ดำเนินการโดยการให้ชาวชุม

ชนมีส่วนร่วมในการเขียนแผนที่โดยผู้วิจัยได้ช่วยเขียนด้วยทำให้การดำเนินงานเสร็จภายในเวลาที่รวดเร็ว ชาวชุมชนมีประมาณ 15 คน มีทั้งคนช่วยเขียนและให้คำแนะนำ

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลาในการดำเนินการจะแบ่งเป็น 2 ช่วง โดยมีระยะเวลาตามแผน ซึ่งจะใช้ระยะเวลา 2 วันแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงละประมาณ 1 วัน และระยะเวลาปฏิบัติงานจริง แบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงที่1 การประชุมใช้ระยะเวลา 1 วันซึ่งเป็นไปตามระยะเวลาตามแผน ช่วงที่ 2 การดำเนินการใช้ระยะเวลา 3 วัน ซึ่งมากกว่าระยะเวลาตามแผน 2 วัน รวมระยะเวลาที่ไม่อยู่ตามแผน 2 วันเนื่องมาจาก การเขียนจะต้องสำรวจพื้นที่โครงการ ทำให้ดำเนินการได้ช้า สำรวจได้วันละ 1 ชั่วโมงเนื่องจากต้องทำงาน

การดำเนินการการเขียนแผนที่ชุมชนและแหล่งงาน

เขียนแผนที่ชุมชนโดยรอบ แหล่งงานที่สำคัญ ทำให้ทราบถึงลักษณะของชุมชนโดยรอบ สถานที่ต่างๆที่ชาวชุมชนใช้บริการได้แก่โรงพยาบาล สถานีอนามัย วัด โรงเรียน ตลาด ร้านค้า ความสัมพันธ์ในเรื่องของแหล่งงาน ที่สัมพันธ์กับพื้นที่ตั้งชุมชน การเดินทางจากชุมชนถึงแหล่งงาน

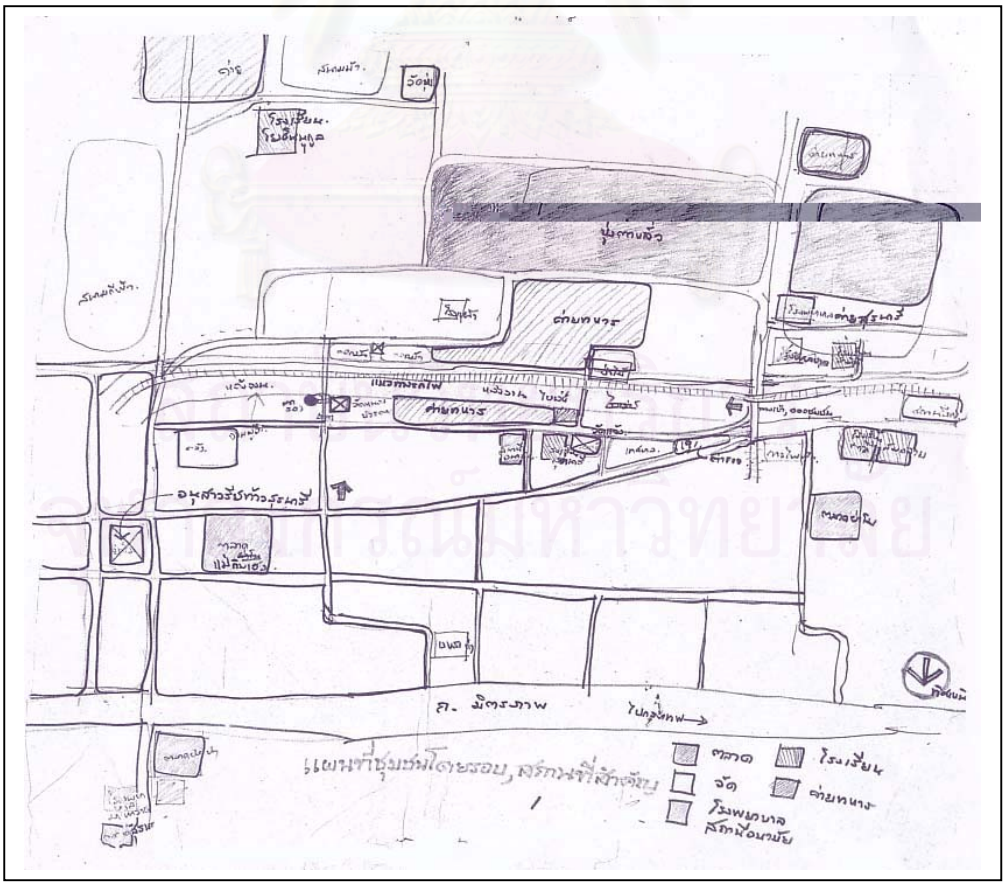

แผนที่ 5.1 แสดงแหล่งงานและสถานที่สำคัญ

การเขียนแผนที่ชุมชนในปัจจุบัน

ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการเขียนแผนที่ชุมชนในปัจจุบัน เพื่อให้ชาวชุมชนและผู้วิจัยได้เข้าใจถึงปัญหาของสภาพที่ตั้งชุมชน พื้นน้ำท่วมขัง แอ่งน้ำ แหล่งน้ำที่ชาวชุมชนให้อุปโภค ความสูงต่ำของพื้นที่ทางเข้าออกชุมชนแอ่งน้ำแหล่งน้ำใช้ไฟฟ้า

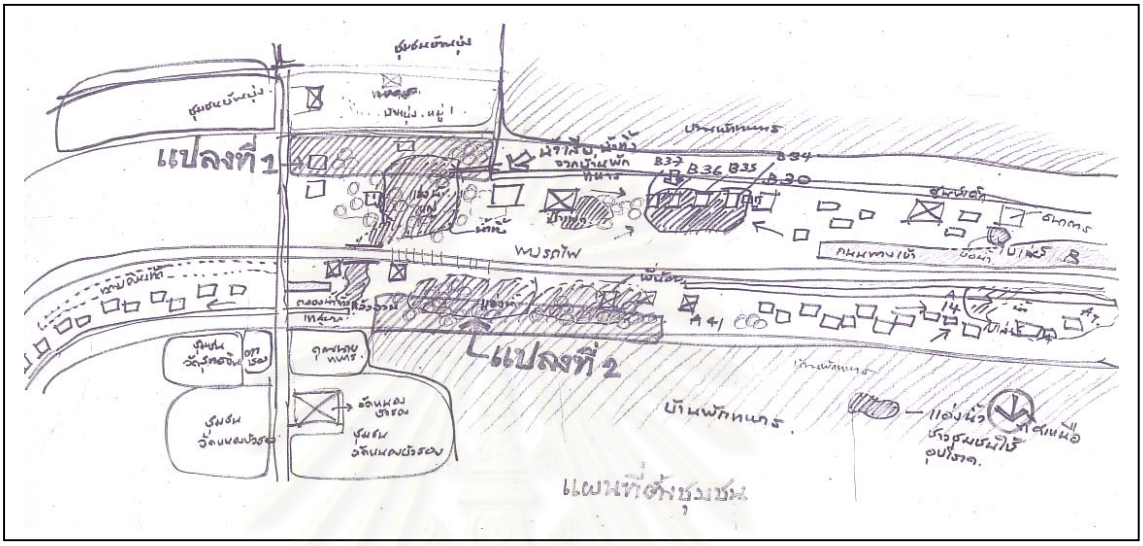

แผนที่ 5.2 แสดงชุมชนและชุมชนโดยรอบ

การเขียนแผนที่ตั้งโครงการ

ดำเนินการโดยคณะกรรมการชุมชนระยะเวลาในการดำเนินการ 3 วัน การดำเนินการจะทำการสำรวจและเขียนในช่วงเย็น 17.00 น.-18.00 น. จะสำรวจบ้านที่ตั้งในพื้นที่โครงการ สภาพพื้นที่แอ่งน้ำ ต้นไม้ การวัดระยะจะให้วิธีการนับช่องกำแพงผนังบ้านพักทหาร 1 ช่องเท่ากัน 3 เมตร และการวัดโดยการนับก้าวแอ่งน้ำสภาพพื้นที่การปรับพื้นที่สภาพพื้นที่โดยรอบขนาดของพื้นที่

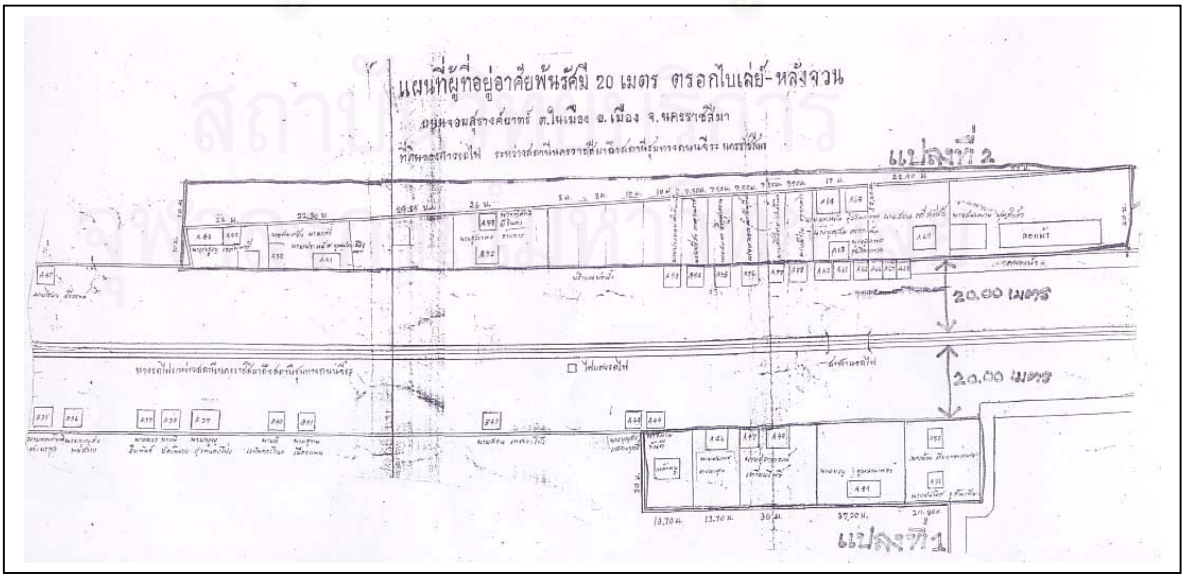

แผนที่ 5.3 แสดงพื้นที่ตั้งโครงการ

ปัญหาที่พบ

นัดชาวชุมชนประมาณ 15 คนช่วยกันเขียนแผนที่ชุมชนในปัจจุบัน และสถานที่สำคัญและแหล่งงานในจังหวัด เขียนผิดบ่อยครั้ง ชาวชุมชนจะบอกถนนซอยผิด , แผนที่ ที่ได้มีขนาดของถนนระยะทางผิดจากความเป็นจริง ทราบแต่ตำแหน่งของสถานที่แต่ระยะทางผิด ,การเขียนแผนที่โครงการ ให้ผู้ที่ดำเนินการในช่วงที่ ให้กรรมการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ การเขียนจะต้องสำรวจพื้นที่โครงการ ทำให้ดำเนินการได้ช้า สำรวจได้วันละ 1 ชั่วโมงเนื่องจากต้องทำงาน

การแก้ปัญหา

ต้องเดินสำรวจร่วมกับชาวชุมชนด้วยผู้วิจัยต้องช่วยเขียนชาวชุมชนเป็นผู้วัดระยะต่างๆชาวชุมชนเห็นว่าพื้นที่ชุมชนในปัจจุบันมีความเหมาะสมในการอยู่อาศัยไม่อยากย้ายไปไกล เนื่องจากอาศัยอยู่เป็นเวลานาน เป็นเวลาประมาณ 10 ปี เป็นคนในพื้น การทำงานก็สะดวก ใกล้ที่ทำงาน แหล่งงาน ความสะดวกในการเดินทาง ทำมาหากินในบริเวณทั้งขายของบริเวณวัดทั้งวัดหนองบัวรอง วัดสุทธจินดา วัดบุ่งตาหลั่วขายของที่สนามม้า โรงเรียน บางคนก็ทำงานเป็นลูกจ้างเลี้ยงม้าให้กับคอกม้าในชุมชนข้างเคียง และคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้างให้กับร้านค้า ปั๊มน้ำมัน ร้านอาหาร ลูกจ้างตามบ้าน ซึ่งจะอยู่ไม่ไกลจากชุมชน

5.1.3 การสำรวจทรัพยากรของชุมชน

วันที่ 20 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2545

เพื่อแสดงภาพรวมของทรัพยากรที่มีที่สามารถใช้ในการก่อสร้าง ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการก่อสร้าง วัสดุก่อสร้าง พาหนะ ดำเนินการให้ชาวชุมชนทำเครื่องหมายลงในภาพของเครื่องมือ หรือพาหนะ ที่ตนเองมี ผู้วิจัยได้สำรวจศักยภาพชุมชนและทรัพยากรชุมชน

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลาในการดำเนินการตามแผน ซึ่งจะใช้ระยะเวลา 1 ระยะเวลาปฏิบัติงานจริง ใช้ระยะเวลา 2 วันซึ่งมากกว่าระยะเวลาตามแผน 1 วัน เนื่องมาจากใช้สำรวจทีละหลัง ใช้ระยะเวลานานและอาจยังไม่ทั่วถึง เพราะบางหลังไม่อยู่บ้าน

ขั้นตอนในการดำเนินการ

เริ่มดำเนินการเวลา14.00 น. ดำเนินการโดยทำการสำรวจข้อมูลในเรื่อง สำรวจศักยภาพของชุมชน ให้ชาวชุมชนเขียนจุดลงในช่อง ที่แบ่งเป็นความสามารถที่เป็นอาชีพหลัก และพอเป็น การสำรวจทรัพยากรชุมชนดำเนินการเหมือนกัน ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการสำรวจที่ชุมชนหลังจวนฯ โดย

ให้ป้าแขกประธาน เป็นผู้ดำเนินการสำรวจ โดยป้าแขกใช้วิธีถามทีละหลัง ใช้ระยะเวลานาน และอาจยังไม่ทั่วถึง เพราะบางหลังไม่อยู่บ้าน ข้อมูลของกลุ่มหลังจวนฯที่ได้จึงน้อย ชุมชนไบเล่ย์ โดยให้ป้าสุข แม่ค้าร้านค้าในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการสำรวจ โดยป้าสุขจะใช้วิธีติดไว้ที่ร้านค้า ให้คนที่ผ่านไปมาหรือมาซื้อของมาช่วยกันเขียน จากการสำรวจจะเห็นได้ว่าชาวชุมชนส่วนมากสามารถก่อสร้างบ้านได้เอง ทั้งสร้างบ้านเอง ต่อเติม ซ่อมแซมแต่เป็นแบบง่ายๆ และมีอาชีพหลักเป็นอาชีพก่อสร้าง มีมากในชุมชนไบเล่ย์ จึงมีอุปกรณ์การก่อสร้างมาก

ภาพที่ 5.2 แสดงการสำรวจทรัพยากรของชุมชน

ปัญหาที่พบ

ใช้สำรวจทีละหลัง ใช้ระยะเวลานาน และอาจยังไม่ทั่วถึง เพราะบางหลังไม่อยู่บ้าน ข้อมูลที่ได้จึงน้อย

การแก้ปัญหา

การสำรวจโดยการให้แบบสำรวจติดที่ร้านค้าชุมชน และมีกรรมการชุมชนร่วมรับผิดชอบด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.1.4 การสำรวจศักยภาพของชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง
วันที่ 21 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2545

เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน ได้แก่ อาชีพ ความสามารถในการก่อสร้าง ราคาที่สามารถผ่อนได้ การดำเนินการให้ชาวชุมชน ทำเครื่องหมายลงในภาพที่ตนเองมีความสามารถในการก่อสร้าง เช่นภาพช่างไม้ ช่างปูน ช่างเชื่อม ช่างทาสี

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลาในการดำเนินการตามแผน ซึ่งจะใช้ระยะเวลา 1 ระยะเวลาปฏิบัติงานจริง ใช้ระยะเวลา 1 วันซึ่งเท่ากับระยะเวลาตามแผน เนื่องมาจากการสำรวจทรัพยากรชุมชนใช้สำรวจทีละหลังใช้ระยะเวลานาน และอาจยังไม่ทั่วถึง เพราะบางหลังไม่อยู่บ้าน การสำรวจศักยภาพชุมชนใช้วิธีการสำรวจโดยใช้แบบสำรวจติดที่ร้านค้าชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินการ

ดำเนินการในช่วงเช้า 9.00 น. โดยคณะกรรมการชุมชนและชาวชุมชน ให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมโดยการช่วยกันสำรวจศักยภาพของชุมชน จะทำการสำรวจในเรื่องความสามารถในการก่อสร้าง ได้แก่ ช่างปูน ช่างไฟ ช่างเครื่อง ช่างประปา ช่างเชื่อม ช่างไม้ เป็นต้น การสำรวจศักยภาพชุมชนในเรื่องของความสามารถในการออม และการผ่อนชำระ ที่ชาวชุมชนสามารถผ่อนชำระได้ และทรัพยากรของชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง เครื่องมือต่างๆ การสำรวจเพื่อที่จะทราบถึงความสามารถชุมชนมีระดับไหน และความช่วยเหลือจากภายนอกจะมีมากน้อยแค่ไหน

ปัญหาที่พบ

การสำรวจศักยภาพในเรื่องของการออม ตัวเลขในบัญชีมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จำนวนเงินที่ออมยังน้อย อีกทั้งไม่มีคณะกรรมการในการตรวจสอบบัญชี ทำให้ชาวชุมชนออมเงินกันเองโดยไม่ออมกับกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน

การแก้ปัญหา

การสำรวจโดยการให้แบบสำรวจติดที่ร้านค้าชุมชนการออมมีบุคคลจากนอกชุมชนช่วยตรวจสอบ ได้แก่ กำนัน

5.1.5 การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น วันที่ 22 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2545

เพื่อให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบที่อยู่อาศัยและการดำเนินการในชุมชนอื่น การดำเนินการศึกษาชุมชนที่ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในลักษณะเดียวกัน นำเสนอให้ชาวชุมชนได้เข้าใจขอรูปแบบที่อยู่อาศัย ราคาค่าก่อสร้างในแต่ละรูปแบบ และรับฟังความคิดเห็นของชาวชุมชน เกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยราคาค่าก่อสร้างและเทคนิคการก่อสร้าง

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลาในการดำเนินการจะแบ่งเป็น 1 ช่วง โดยมีระยะเวลาตามแผน ซึ่งจะใช้ระยะเวลา 1 วัน ระยะเวลาปฏิบัติงานจริง ใช้ระยะเวลา 1 วันซึ่งเท่ากับระยะเวลาตามแผน ใช้ระยะเวลา ครึ่งวัน เนื่องมาจากชาวชุมชนรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพียงอย่างเดียวไม่มีการทำกิจกรรม

ขั้นตอนการดำเนินการ

ประชุมเวลา 17.00 น.-18.00 น.ผู้เข้าร่วมประชุม 25 คน ประชุมชาวชุมชนจะให้ความสนใจในรูปแบบที่อยู่อาศัยอื่น ผู้วิจัยได้นำรูปบ้านเดี่ยว ชาวชุมชนต่างก็เห็นว่าสวยอยากได้ แต่ก็เริ่มนึกถึงความเป็นไปได้ก็จะเริ่มสนใจ ในชุมชนอื่นได้แก่ ชาวชุมชนให้ความสนใจมากที่สุดคือ ชุมชนอ่อนนุช เนื่องจากชาวชุมชนส่วนมากชอบบ้านเดี่ยวอยู่แล้ว ป้าคนหนึ่งดูรูปบ้านชั้นเดียวก็พูดขึ้นว่าได้แค่นี้ก็พอแล้ว ผู้วิจัยก็พูดถึงการดำเนินการในชุมชนอ่อนนุชเกี่ยวกับการก่อสร้าง ขนาดที่ดิน เงินค่าก่อสร้าง รองลงมาให้ความสนใจชุมชนอาคารสงเคราะห์ จ.อยุธยา เพราะเห็นว่ารูปแบบสวย ราคาถูกกว่าบ้านเดี่ยว ผังชุมชนมีพื้นที่โล่งมาก ซึ่งสามารถใช้ทำกิจกรรม และสนามเด็กเล่นได้ ให้ความสนใจน้อยที่สุดคือชุมชนเจริญธรรม เห็นว่าไม่มีพื้นที่โล่ง ไม่สะดวกในการดำเนินชีวิต ชาวบ้านบางคนอยากปลูกผักตามรั้ว เลี้ยงเป็ด ไก่ 2-3 ตัว และเก็บขยะได้ด้วย

ปัญหาที่พบ

ชาวชุมชนยังให้ความสนใจกับรูปแบบบ้านที่มีลักษณะเหมือนกับที่อยู่อาศัยของตนเองในปัจจุบัน จะให้ความสนใจบ้านตนเองมากกว่าให้ความสำคัญในเรื่องของการวางผัง การลดพื้นที่บ้านตนเองเพื่อให้มีพื้นที่ส่วนกลางมากขึ้น

ดูรูปแบบบ้านก่อนการประชุม

บรรยายกาศการประชุมชาวชุมชนตั้งใจฟัง

รูปแบบที่อยู่อาศัย จ. อุตรดิตถ์

รูปแบบที่อยู่อาศัย จ.อยุธยา,อ่อนนุช

ภาพที่ 5.3 ประชุมเรื่องการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น

การแก้ปัญหา

ในขั้นตอนของการวางผังชุมชนผู้วิจัยจะต้องนำเสนอรูปแบบที่น่าสนใจเพิ่ม รูปแบบการวางผังในแต่ละรูปแบบ ความสำคัญของพื้นที่ส่วนกลาง ให้ชาวชุมชนได้เข้าใจมากกว่านี้

5.1.2 การเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง (ครั้งที่ 1) วันที่ 23 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2545

เพื่อให้ชาวชุมชนเข้าใจสภาพของที่ตั้งโครงการ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาการเดินทางและการเข้าถึงถึงโครงการ ข้อจำกัดของที่ตั้งโครงการโดยการศึกษาร่วมกันจากกระบวนการ การดำเนินการ ศึกษาลักษณะทั่วไปของที่ตั้งชุมชนใหม่ได้แก่ ขนาดพื้นที่ตั้ง ระดับ พื้นที่โดยรอบ ทางสัญจรร่วมกันแสดงความคิดเห็นและปัญหาเกี่ยวกับที่ตั้งโครงการชาวชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องของทางเข้า ออกชุมชน ทางระบายน้ำ การวางตำแหน่งส่วนของที่พักอาศัย ส่วนสาธารณะ ได้แก่ สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ ส่วนบริการได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ธนาคารขยะ ศาลาชุมชน โดยชาวชุมชนร่วมกันแสดงความคิดเห็น

ในการประชุมช่วงเย็นมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 30 คน ผู้วิจัยได้อธิบายถึงปัญหาและข้อจำกัดในที่ตั้งโครงการได้แก่ขนาดของพื้นที่ ที่มีขนาดเล็ก สภาพของพื้นที่ และพื้นที่ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ของสองทางรถไฟทางเข้าออกที่สามารถเป็นไปได้ ได้ร่วมกับชาวชุมชนในการเขียนผัง โดยการแบ่งโซน ได้ทั้งหมด 5 แบบ ชาวชุมชนสนใจในแบบที่สองมากที่สุด คือ มีศูนย์เด็กอยู่กลาง ธนาคารขยะ และสนามเด็กเล่น อยู่กลางชุมชน เพื่อสะดวกในการเข้าไปใช้งาน มีศูนย์เด็กทั้งสองฝั่งรถไฟ แต่ให้มีขนาดที่เล็กลง เพื่อให้เด็กสามารถเดินทางได้สะดวกไม่ต้องข้ามถนน และทางรถไฟ และมีธนาคารขยะฝั่งเดียว สะดวกในการจัดเก็บ และการดำเนินงานที่จอดรถกระบะในชุมชนให้จอดในที่จอกรถตรงกลาง เนื่องจากรถยนต์ของชาวชุมชนมีไม่ถึง 10 คัน เพื่อไม่ให้มีถนนภายในโครงการ โดยชาวชุมชนเห็นว่าทำเป็นทางเดินที่รถเข็นสามารถเข้าออกได้ ภายในชุมชนจะสะดวกกว่า

ในการแบ่งโซน ผู้วิจัยได้นำกล่องกระดาษ ขนาด 3.5x5.0ให้ชาวชุมชนลองจัดก่อน เพื่อนำเสนอทั้ง 5 แบบ พบว่าชาวชุมชนยึดติดกับรูปแบบของชุมชนเดิมคือจัดเป็นแถวยาวๆผู้วิจัยต้องจะนำเสนอรูปแบบการวางผังให้ชุมชน เข้าใจในแต่ละแบบ

ให้ชาวชุมชนช่วยจัดรูปแบบของการวางผังลงในที่ตั้งโครงการ

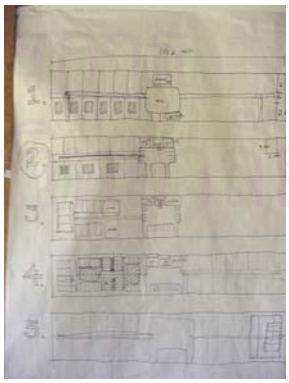

นำเสนอความคิดของชาวชมชนในเรื่องการแบ่งโซน

ภาพที่ 5.4 แสดงการเรียนรู้สภาพที่ตั้งชุมชน (ครั้งที่ 1)

4.2.7 **การมีส่วนร่วมในการออกแบบของชาวชุมชน**

ออกแบบที่อยู่อาศัย (วันที่ 17 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2545)

ผู้วิจัยได้ให้ชาวชุมชนออกแบบบ้านตนเองโดยที่ จะให้ออกแบบเพียง 44 หลังคาเรือน แบ่งเป็นชุมชนไบเล่ย์ 22 หลังคา ชุมชนหลังจวนฯ 22 หลังคา อธิบายให้คณะกรรมการชุมชนเรื่องของการออกแบบ จัดหาผู้ที่ออกแบบและเก็บรวบรวม (การดำเนินงานเหมือนกับการเขียนแบบบ้านของตนเอง)

ทำแบบจำลอง

วันที่ 29 **เดือน ธันวาคม พ.ศ.**2545

ประชุมเวลา 14.00 น.-15.30 น.ผู้เข้าร่วมประชุม 35-40 คน ทำแบบบ้านที่ตนเองออกแบบ ในการทำแบบจำลองผู้วิจัยได้จัดเตรียมอุปกรณ์ในการทำได้แก่ ไม้บรรทัด กาว มีดเหลาดินสอ ส่วนกระดาษที่ใช้ ใช้กระดาษจากธนาคารขยะ เป็นกล่องกระดาษ

ขั้นตอนการทำ

- อธิบายการทำแบบจำลองในกระดาษที่เขียน
- ทำแบบจำลองตัวอย่างให้ดู
- ให้ชาวชุมชนนำแบบบ้านที่ออกแบบในกระดาษตาราง ใช้กล่องกระดาษตัดให้มีความสูง 3 นิ้ว ทำเป็นผนัง และเจาะช่องหน้าต่าง ประตู ถึงจะนำมาติดในกระดาษตาราง
- เมื่อประกอบผนังทั้งด้านนอกและผนังกั้นห้องด้านในแล้ว ให้ทำหลังคาปิด แบบจำลองที่สามารถเปิดหลังคาได้ หรือเห็นการแบ่งห้องต่างๆในบ้านได้

การประชุมเมื่อถึงเวลาประชุม เริ่มประชุมชาวบ้านจะเข้าประชุมกันน้อย และจะทยอยเข้าประชุมเพิ่มมากขึ้น เป็นปัญหาในการทำแบบจำลองและการประชุมในแต่ละครั้ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประชุมทำแบบจำลองทำตัวอย่างให้ดู

พี่น้อยทำหลังคาตามชอบใจ

ประกอบผนังลงในกระดาษตาราง

บ้านพี่น้อยทำเป็นสองชั้น

ภาพที่ 5.5 แสดงขั้นตอนทำแบบจำลองบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบ

ปัญหาที่พบ

- ชาวชุมชนมาไม่พร้อมกัน ทำให้ผู้วิจัยต้องอธิบายเฉพาะคนตลอดเวลา
- ผู้เข้าร่วมประชุม ส่วนมากเป็นผู้หญิง และ คนชรา เฉพาะคนชราผู้วิจัยต้องช่วยหรือให้ชาวชุมชนช่วย การทำแบบจำลองจึงช้า มีแบบจำลองที่ทำเสร็จจำนวน 11 หลัง จาก 44 หลัง ที่เหลือนำกลับไปทำที่บ้าน
- ชาวชุมชนบางคนให้ความสนใจน้อย ทำให้เสร็จๆ แล้วรีบๆ กลับ
- ชาวบ้านบางคนมีเด็กเล็กมาด้วยทำให้ไม่สะดวกในการทำงาน

การแก้ปัญหา

ให้กรรมการชุมชนเป็นผู้เก็บรวบรวมแบบจำลองและช่วยอธิบายการทำให้ถูกต้อง

นัดส่งแบบบ้านจำลอง

วันที่ 1 เดือน มกราคม พ.ศ.2546

นัดส่งแบบบ้านจำลอง ให้ชาวชุมชนนำแบบจำลองบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบ มาจัดวางลงในแปลงที่ดิน นัดส่งแบบจำลองได้ทั้งหมด 44 หลัง ให้ชาวชุมชนช่วยกันจัดวางลงในผัง ที่ผู้วิจัยได้จัดเตรียมไว้ โดยชาวชุมชนช่วยกันแบ่งจะสังเกตได้ว่า บ้าน 2 ชั้น จะอยู่รวมกัน และมีธนาคารขยะศูนย์เด็กอยู่ตรงกลาง แบ่งชุมชนออกเป็น 2 ส่วนด้านซ้ายเป็นชุมชนไบเล่ย์ และด้านขวาชุมชนหลังจวนฯ ผู้วิจัยได้ใช้กระดาษสีเขียวแทนพื้นที่สนามเด็กเล่นและพื้นที่ส่วนสาธารณะ ให้ชาวชุมชนช่วยกันจัดลงในผังด้วย

ข้อคิดเห็นของผู้วิจัย

- บ้านที่จัดลงในพื้นที่ บ้านแน่นมากและหลังคาชนกัน
- บ้านมีขนาดแตกต่างกันและที่ตั้งชุมชนแคบและยาวทำให้จัดรูปแบบในการวางผังได้น้อย
- พื้นที่ส่วนกลางมีขนาดเล็กและไม่เพียงพอ
- บ้านที่จัดไม่เป็นระเบียบ

ความคิดเห็นของชาวชุมชน

- น่าจะทำให้แบบบ้านน้อยลง
- เห็นว่าหลังคาชนกันและแออัด
- ชาวชุมชนยืนยันที่จะเอาบ้านเดียวเนื่องจากจะได้ไม่มีปัญหากับเพื่อนบ้านซึ่งจะทะเลาะกัน
- อยากได้พื้นที่บ้านที่สามารถปลูกผักได้เลี้ยงไก่ได้บ้านสามารถต่อเติมได้ในภายหลัง

ภาพที่ 5.6 แสดงการร่วมกันจัดผังชุมชน

ประชุมเรื่องปัญหาและข้อจำกัดของที่ตั้งชุมชน (ครั้งที่ 2)

วันที่ 8 เดือน มกราคม พ.ศ.2546

การประชุมและดำเนินการมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 30 คน นำแบบบ้านจำลองที่ชาวชุมชนร่วมกันออกแบบ ให้ชาวชุมชนนำแบบจำลอง (กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบที่อยู่อาศัย) ช่วยกันจัดแบบจำลองลงในผังรวมทั้งให้ชาวชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและได้อธิบายถึงปัญหาต่างๆของผังให้ชาวชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็น

- ชาวชุมชนบางคนเห็นว่าแบบไหนก็เอาโดยเฉพาะบ้านเดี่ยว
- ชาวชุมชนบางคนจะสอบถามเรื่องเงิน กลัวจะไม่มีเงินผ่อน
- ชาวชุมชนเห็นปัญหาเมื่อผู้วิจัยนำกระดาษสีเขียวที่ใช้แทนพื้นที่ส่วนกลาง ที่มีขนาดเหมาะสมกับชุมชนจัดลงในผังบ้านบางหลังหลุดออกนอกผัง
- ผังที่แน่น ไม่เป็นระเบียบ พื้นที่ส่วนกลางน้อย ชาวชุมชนเห็นว่าแบบบ้านน่าจะมีแบบที่น้อยลง ขนาดไม่ต่างกันมาก

ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบบ้านแบบอื่นๆ คือได้นำบ้านให้ผนังมาชิดกันเป็นบ้านแถว บ้านแฝด ชาวชุมชนเห็นว่าพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ว่างเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 5.7ประชุมเรื่องการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง

ปัญหาที่พบ

ประชุมชาวชุมชน ผู้เข้าประชุมทยอยกันเข้าประชุมจาก 5 เพิ่มเป็น 30 คนใช้เวลาในการรอที่จะประชุม 1 ชั่วโมง

ความคิดเห็นของชาวชุมชนต่อผังที่ร่วมกันจัด

- ชาวชุมชนมีความต้องการบ้านเดี่ยว และต้องการบริเวรโดยรอบของบ้านใช้ปลูกผัก เก็บของได้ ทำให้พื้นที่วางส่วนกลางมีน้อย
- บ้านที่ชาวชุมชนออกแบบบางหลังมีขนาดใหญ่มาก
- หลังคาบ้านชนกับและซ้อนกัน
- บ้านที่จัดลงในผังไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย
- บ้านบางหลังใหญ่มากเมื่อเทียบกับจำนวนสมาชิกที่มีไม่กี่คน
- ทางเดินตรงกลางบางช่วงใหญ่และบางช่วงเล็กมาก ขาดสนามเด็กเล่น ลานกีฬา

การแก้ปัญหา

- พื้นที่ส่วนกลางได้แก่สนามเด็กเล่น ธนาคารขยะ ศูนย์เด็ก อยู่ตรงกลางผังเพื่อสะดวกในการใช้งาน
- หลังคาชนกันไม่มีพื้นบริเวณบ้าน
- หลังบ้านไม่มีซักล้าง ที่ตากผ้า
- ภายในชุมชนใช้ทางเดินเท้ากว้าง 1.50 เมตร สามารถใช้รถเขนได้
- พื้นที่ส่วนกลางจัดเป็นที่จอดรถยนต์ทั้งชุมชนมีประมาณ 6 คัน

ประชุมการออกแบบบ้านร่วมกันของชาวชุมชน

วันที่ 17 เดือน มกราคม พ.ศ.2546

การประชุมเพื่อที่จะปรับผังบ้านให้เหมาะสมโดยการร่วมกันออกแบบ ผู้ที่เข้าประชุม 20-25 คน เวลาประชุม 15.00 น.-16.00 น. ให้ชาวชุมชนช่วยกันจัดกลุ่มโดย ใช้เกณฑ์ ขนาดของพื้นที่ใกล้เคียงกัน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แบ่งได้ 5 กลุ่มได้แก่ บ้านชั้นเดียวที่มีสมาชิก 1-3 คน, บ้านชั้นเดียวที่มีสมาชิก 4-6 คน, บ้านชั้นเดียวที่มีสมาชิกมากกว่า 7 คน,บ้าน 2 ชั้นที่มีสมาชิก 1-5 คน ,บ้าน 2 ชั้นที่มีสมาชิกมากกว่า 6 คน ให้แต่ละกลุ่มออกแบบบ้านร่วมกัน

ร่วมแสดงความคิดเห็นกับผังที่ร่วมกันจัด

หลังคาซ้อนทับกับและแออัด

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ผู้เข้าประชุมตั้งใจฟังมากขึ้นเมื่อมีแบบจำลองที่ทำเองอยู่ในผัง

แบ่งกลุ่มบ้านที่ออกแบบเพื่อให้มีข้อจำกัดในการออกแบบเดียวกัน

ภาพที่ 5.8 แสดงการแบ่งกลุ่มของบ้านที่ออกแบบ

ปัญหาที่พบ

แบบจำลองบ้านที่ออกแบบมาจัดกลุ่มบางหลังแบบที่เขียนในกระดาษ กับแบบจำลองมีขนาดไม่เท่ากัน

การแก้ปัญหา

ทำแบบจำลองขึ้นใหม่โดยผู้วิจัยและกรรมการชุมชน ให้เมื่อแบบในกระดาษตาราง

ทำแบบจำลองบ้านที่ออกแบบร่วมกัน

วันที่ 27 เดือน มกราคม พ.ศ.2546

ให้แต่ละกลุ่มทำแบบจำลองในช่วงบ่าย ผู้เข้าร่วมในการดำเนินการ 10 คน โดยใช้เวลาทำประมาณ 2-3 ชั่วโมงเป็นแบบ 2 ชั้น ทำเป็นบ้านแฝด และบ้านเดียว 2 ชั้นบ้านแฝดเมื่อจัดลงในผังสามารถจัดเป็นบ้านแถวได้เมื่อลองประมาณราคาค่าก่อสร้างแล้วราคาประมาณ 70,000 บาทต่อหลังกรรมการชุมชนเห็นว่าชาวบ้านในชุมชนบางหลังไม่สามารถผ่อนได้ ราคาสูงไป ควรจะมีราคาที่ถูกกว่านี้แบบบ้านที่ราคาถูกลงก็เพิ่มเป็นบ้านแถวชั้นเดียว และบ้านแถว 2 ชั้น

ภาพที่ 5.9 แสดงการทำแบบจำลองบ้านที่ร่วมกันออก

ปัญหาที่พบ

ชาวชุมชนบางคนเมื่อเห็นว่ามีการออกแบบเป็นกลุ่มแล้วไม่เข้าประชุม เพราะเห็นว่ามีคนช่วยออกแบบให้ เห็นว่าแบบไหนก็เอา

พบรองแม่ทัพภาคที่ 2 เรื่องน้ำใช้ในชุมชน

วันที่ 9 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546

เดินทางกับกำนันบ้านบุ่งและป้าสุขกรรมการชุมชน เข้าพบรองแม่ทัพภาคที่ 2 เพื่อขอความช่วยเหลือเรื่องน้ำ โดยจะต่อน้ำจากเขตของพื้นที่ทหารที่ติดกับชุมชน ทางกองทัพภาคจะช่วยดำเนินการให้ทั้งเรื่องการติดต่อกับเทศบาลและการติดตั้ง จะติดตั้งไว้ที่ศาลาชุมชน ให้ชาวชุมชนเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์และตั้งคณะกรรมการชุมชนเก็บเงินและดูแลเรื่องน้ำ

พบปลัดอำเภอคนใหม่เรื่องสานต่อแนวทางแก้ปัญหาชุมชน

วันที่ 10 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546

พบปลัดอำเภอ (อำเภอเมือง)คนใหม่เรื่องสานต่อแนวทางแก้ปัญหาชุมชน เพื่อช่วยในการผสานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการประชุมและแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน และได้ให้ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวกับชุมชน รวมทั้งการดำเนินการต่างๆที่ผ่านมา มีคณะกรรมการชุมชนเข้าพบด้วย ช่วยในการเล่าเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับปัญหาของชุมชนและสภาพทั่วไปของชุมชน

วางผังชุมชน

วันที่ 20 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546

การประชุมเริ่มเวลา 10.00 น.-11.00 น. ผู้เข้าร่วมประชุม 35 คน ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบจากผังชุมชนให้ชาวชุมชน ในรูปแบบต่างๆและได้ลองจัดเป็นตัวอย่างให้ดูในแต่ละแบบ ในการจัดผังผู้วิจัยได้กำหนดข้อจำกัดของผังคือ ใช้กระดาษสีเขียวแทนพื้นที่ส่วนกลาง และทำแบบจำลองธนาคารขยะ ศาลาชุมชนเพิ่ม ให้ชาวชุมชนช่วยจัดลงในผังด้วย

ชาวชุมชนช่วยกันจัดวางผังที่โดยผู้วิจัยจะช่วยเสนอความคิดเห็นผังชุมชนที่ได้ช่วยกันจัดมีทั้งหมด 5 แบบ โดยแต่ละแบบจะมีสัดส่วนการใช้พื้นที่ต่างกันได้แก่ พื้นที่ส่วนกลาง สนามเด็กเล่น แบบบ้านบางผังมีแต่บ้านแฝดซึ่งมีพื้นที่ส่วนกลางน้อย บางผังเป็นบ้านแถวทั้งหมดก็จะมีพื้นที่ส่วนกลางมากแต่ชาวชุมชนบางคนชอบบ้านแฝดด้วย ผังที่ได้จึงมีทั้งบ้านแถวชั้นเดียว บ้านแฝด 2 ชั้น บ้านแถว 2 ชั้น บ้านแฝดชั้นเดียว การเลือกผังจะใช้วิธีนับคะแนนเสียงในแต่ละแบบ

แบบบ้านที่ได้เกิดจากราคาค่าก่อสร้างซึ่งชาวชุมชนเห็นว่าเหมาะสม สามารถผ่อนชำระได้ ผู้วิจัยจะประมาณราคาค่าก่อสร้างในแต่ละแบบใช้ชาวชุมชนทราบ

ภาพที่ 5.10 แสดงการวางผังชุมชนร่วมกัน (ครั้งที่ 2)

ปัญหาที่พบ

ถึงแม้ผู้วิจัยจะนำเสนอการจัดวางผังที่มีพื้นที่สนามเด็กเล่น พื้นที่จัดสวนมาก แต่ชาวชุมชนยังต้องการพื้นที่บ้านตนเองมากๆทำให้พื้นที่ส่วนกลางน้อย รูปแบบผังที่ร่วมกันจัดมีหลายรูปแบบแต่ชาวชุมชนให้ความสนใจผังที่หันหน้าเข้าหากัน ซึ่งเหมือนกับที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 สรุประยะเวลากระบวนการมีส่วนร่วม

ระยะเวลากระบวนการมีส่วนรวม ใช้ระยะเวลาทั้งหมด 54 วัน (เป็นระยะเวลาที่ผู้วิจัยดำเนินการอยู่ในชุมชนร่วมกับชาวชุมชน) ตั้งแต่เดือน ส.ค.- ก.พ. ระยะเวลานี้ยังไม่รวมกับการติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัด การเตรียมการในการดำเนินการกระบวนการต่างๆที่เกิดขึ้นร่วมกับชุมชน แบ่งเป็นการสำรวจรวบรวมข้อมูลและร่วมกิจกรรมชุมชน ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 21 วัน และระยะเวลาในการปฏิบัติการ 33 วัน

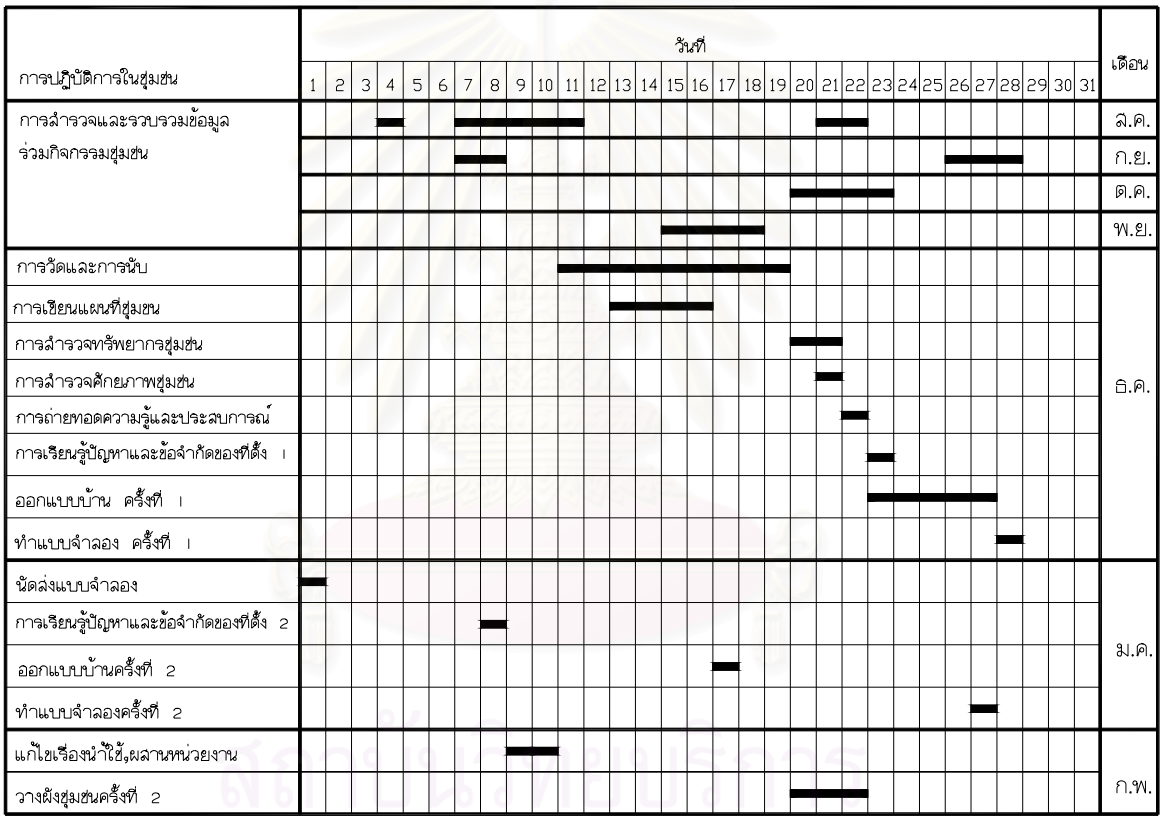

แผนภูมิที่ 5.1 แสดงระยะเวลากระบวนการมีส่วนร่วม

การเปรียบเทียบระยะเวลาของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ระยะเวลาในการในการปฏิบัติงานในแต่ละกระบวนการเป็นสิ่งที่ควบคุมได้อยาก ดังนั้นการศึกษาการดำเนินการจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการตามความเหมาะสมกันสถานการณ์ในช่วงนั้นๆ ตามตัวแปรต่างๆ ที่ทำให้ระยะเวลาเปลี่ยนแปลง ในการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องระยะเวลาจะทำการศึกษาระยะเวลาตามแผนและระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลง มีอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง และมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้างในระหว่างการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน

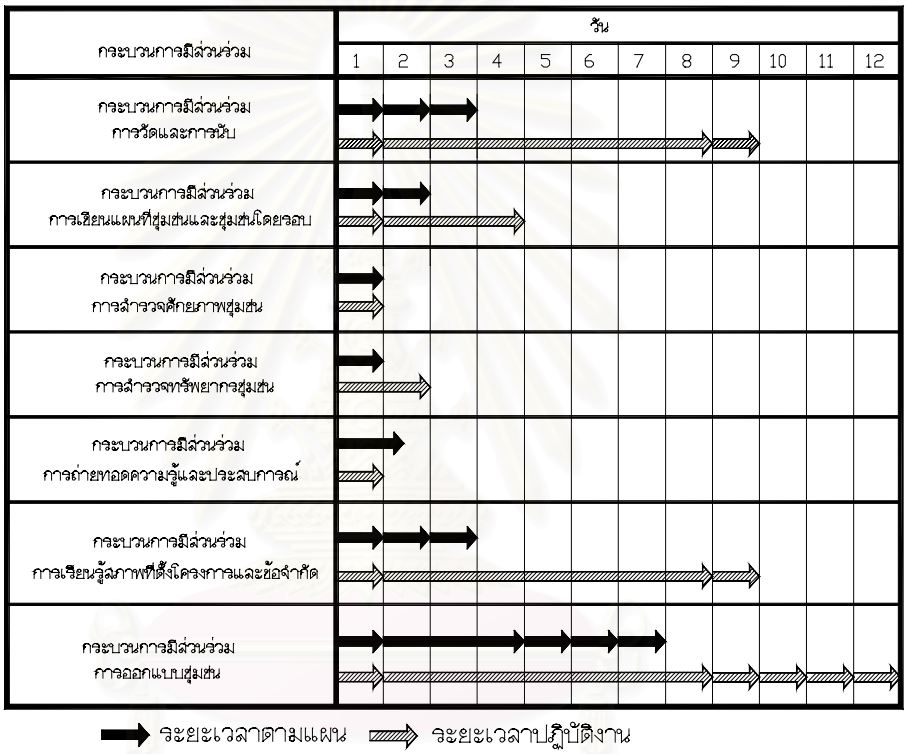

แผนภูมิที่ 5.2 แสดงการเปรียบเทียบระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะที่ใช้น้อยที่สุด คือการสำรวจทรัพยากรและศักยภาพที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง โดยที่ชาวชุมชนเข้าในในการดำเนินการและสามารถดำเนินการเองได้เลย ระยะเวลาที่ใช้ 1-2 วัน , กระบวนการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 1 วัน ประชุม 1-1 ½ ชั่วโมง เป็นกระบวนการรับฟังความคิดเห็นร่วมกันของชาวชุมชน ไม่มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ใช้ระยะเวลาสั้น ,กระบวนการมีส่วนร่วมในการเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 4 วัน เนื่องจากสภาพอากาศที่ร้อนในตอนกลางวัน จึงดำเนินการได้ในช่วงเย็นในการสำรวจพื้นที่ ,กระบวนการมีส่วนร่วมในการวัดและการนับ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 9 วันในการดำเนินการนี้ไม่ได้มีการดำเนินการต่อเนื่อง การชาวชุมชนนำกลับไปดำเนินการเองขาดความเข้าใจและการติดตามรวบรวมทำให้ใช้ระยะเวลานาน , กระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียน

รู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัด ใช้ระยะเวลา 9 วัน มีหลายขั้นตอนและเกี่ยวเนื่องหลายกระบวนการ ,กระบวนการที่ใช้ระยะนานที่สุดในการดำเนินการคือกระบวนการออกแบบชุมชน ใช้ระยะเวลา 12 วันในการดำเนินการ มีขั้นตอนหลายขั้นตอน และใช้ทักษะในการดำเนินการมากเช่นการเขียน การทำแบบจำลอง การออกแบบ ซึ่งชาวชุมชนไม่มีความรู้เลย

ปัจจัยที่ทำให้ใช้ระยะในการดำเนินการสั้น

1. ชาวชุมชนเข้าใจ ในการดำเนินการและสามารถดำเนินการเอง
2. เป็นกระบวนการรับฟังความคิดเห็นร่วมกันของชาวชุมชน ไม่มีการทำกิจกรรมร่วมกัน
3. ชาวชุมชนมีความชำนาญมากขึ้นในการดำเนินการจากการที่ทำบ่อยครั้งเช่น ทำแบบจำลอง

ปัจจัยที่ทำให้ระยะเวลาในการดำเนินการนาน

1. ขั้นตอนในการดำเนินการหลายขั้นตอน
2. มีการประชุมบ่อยครั้งในแต่ละขั้นตอน และชาวชุมชนเข้าร่วมประชุมสาย ระยะทางในการเดินทางเข้าร่วมประชุมไกล ประมาณ 1.5 กม.(สำหรับชุมชนหลังจวนฯ)
3. ไม่ได้มีการดำเนินการต่อเนื่อง การชาวชุมชนนำกลับไปดำเนินการเองขาดความเข้าใจและการติดตามรวบรวมทำให้ใช้ระยะเวลานาน
4. ใช้ทักษะในการดำเนินการมากเช่นการเขียน การทำแบบจำลอง การออกแบบ ซึ่งชาวชุมชนไม่มีความรู้เลย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3 สรุปกระบวนการมีส่วนร่วม

ชาวชุมชนที่เข้าร่วมประชุมและดำเนินการในกระบวนการ ในแต่ละครั้งมีจำนวนที่เท่ากัน และอาจมีผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการสลับสับเปลี่ยนกันเข้าร่วม ทำให้ชาวชุมชนยังไม่เข้าใจในการดำเนินการทั้งหมด อีกทั้งกระบวนการที่ใช้ระยะเวลานานในการดำเนินการจะเป็นกระบวนการที่ชาวชุมชนนำกับไปทำที่บ้านเช่น กระบวนการวัดและการนับ ขนาดที่อยู่อาศัย การออกแบบบ้านและทำเป็นจำลอง เป็นกระบวนการที่ไม่แล้วเสร็จในวันเดียว โดยจะใช้ระยะเวลา 9 วัน ในการดำเนินการและเก็บรวบรวม

ลำดับ	กระบวนการ	กิจกรรม	จำนวนคน	ระยะเวลา	เวลา (ประชุม)	สถานที่
1	การวัดและการนับขนาดที่อยู่อาศัย	ความเข้าใจในเรื่องของแบบแปลน มาตราส่วน	35	9 วัน	16.00 น.	ศูนย์เด็กเล็ก ,ที่บ้าน
2	การเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ	ที่ตั้งของชุมชน การระบายน้ำ การเข้าถึง และความสัมพันธ์ของชาวชุมชนกับชุมชนโดยรอบ	15	4 วัน	17.00 น.-18.00 น.	ชุมชน,รอบชุมชน
3	การสำรวจทรัพยากรชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง	เครื่องมือที่ใช้ในการก่อสร้าง วัสดุก่อสร้าง พาหนะ	-	1 วัน	14.00 น.	ร้านค้า,ที่บ้าน
4	การสำรวจศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง	ความสามารถในการก่อสร้าง ราคาที่สามารถผ่อนได้	-	2 วัน	9.00 น.	ร้านค้า,ที่บ้าน
5	การถ่ายทอดความรู้และรูปแบบที่อยู่อาศัย	เรียนรู้รูปแบบที่อยู่อาศัยและการดำเนินการในชุมชนอื่น	25	1 วัน	17.00 น.-18.00	ศูนย์เด็กเล็ก
6	การเรียนรู้ที่ตั้งโครงการและข้อจำกัด (ครั้งที่ 1)	ปัญหาเกี่ยวกับที่ตั้งโครงการ ชาวชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็น	30	9 วัน	9.00 น.-10.00	ศูนย์เด็กเล็ก ,ที่บ้าน
7	การออกแบบ	-การออกแบบบ้านและทำแบบจำลอง(ครั้งที่1)	35-40	9 วัน	14.00 น.-15.30	ศูนย์เด็กเล็ก ,ที่บ้าน
		- ออกแบบบ้านร่วมกัน(ครั้งที่ 2)	20-25	1 วัน	15.00 น.-16.00 น.	ศูนย์เด็กเล็ก
		- ทำแบบจำลอง(ครั้งที่2)	10-15	1 วัน	13.00 น.-16.00 น.	ศูนย์เด็กเล็ก ,ธนาคารขยะ
		- วางผังชุมชนครั้งที่ 2	35	1 วัน	10.00 น.-11.00 น.	ศูนย์เด็กเล็ก

ตารางที่ 5.1 ตารางสรุปกระบวนการมีส่วนร่วม

การดำเนินการ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการและชุมชนสามารถ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1)การปฏิบัติการ เป็นการเข้าร่วมกระบวนการกับชุมชน 2) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยดำเนินการ จะเห็นได้ว่าระยะเวลามีความสำคัญในการดำเนินการ การดำเนินการประมาณราคาบ้านที่ออกแบบ โดยชาวชุมชนจะต้องเพิ่มระยะเวลามากขึ้น ทำให้เป็นปัญหาในการดำเนินการ 3) การพัฒนาชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะเป็นการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยปัจจุบัน การพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวกับกระบวนการในเรื่องการออมเงินเพื่อที่อยู่อาศัย และกระตุ้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการติดตามการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชน

การพัฒนาชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล (ผู้วิจัย)	การปฏิบัติการ (ผู้วิจัยและชุมชน)	เดือน
ร่วมกับคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยองจังหวัดสำรวจชุมชน		การสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ,ร่วมกิจกรรมกับชุมชน	**ส.ค.**
เปิดธนาคารขยะเพื่อที่อยู่อาศัย โดยมูลนิธิศุภนิมิตร		ชาวชุมชนออกแบบบ้านในฝัน	**ก.ย.**
	ออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วม		**ต.ค.**
	ออกแบบเครื่องมือในการดำเนินการ	สำรวจและรวบรวมข้อมูล,ถ่ายภาพ,สอบถาม	**พ.ย.**
กระตุ้นเรื่องการออมเงินเพื่อที่อยู่อาศัย	การประมาณราคาบ้านที่ออกแบบ ครั้งที่ 1	1.การวัดและการนับ 2.การเขียนแผนที่ชุมชน 3.สำรวจทรัพยากรชุมชน 4.สำรวจศักยภาพชุมชน 5.การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ 6.ปัญหาและข้อจำกัดของที่ตั้ง 1 7.การออกแบบบ้าน ครั้งที่ 1 ทำแบบจำลอง ครั้งที่ 1	**ธ.ค.**
แก้ไขปัญหาเรื่องบัตรสุขภาพ	การประมาณราคาบ้านที่ออกแบบ ครั้งที่ 2	นัดส่งแบบจำลอง ปัญหาและข้อจำกัดของที่ตั้ง ครั้งที่ 2 ออกแบบบ้านครั้งที่ 2 ทำแบบจำลองครั้งที่ 2	**ม.ค.**
- แก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ(กองทัพภาคที่ 2) - ผสานกับหน่วยงานจังหวัด		วางผังชุมชน ครั้งที่ 2	**ก.พ.**

ตารางที่ 5.2 ตารางสรุปการดำเนินการทั้งหมด

บทที่ 6

วิเคราะห์กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

6.1 วิเคราะห์กระบวนการศึกษาสภาพปัจจุบัน

การศึกษาข้อมูลของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ข้อมูลที่ได้มาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน การสังเกต การจดบันทึก ภาพถ่าย และการสัมภาษณ์ ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 44 หลังคาเรือน จากจำนวนบ้านที่ต้องการทั้งหมด 88 หลังคาเรือน จะทำการศึกษาและวิเคราะห์ในด้านต่างๆดังนี้

6.1.1 การศึกษาข้อมูลด้านกายภาพ (การวัดและการนับ ขนาดของที่อยู่อาศัย และขนาดที่ดิน)

6.1.1.1 การแบ่งลักษณะที่อยู่อาศัยจากการใช้พื้นที่

การศึกษาข้อมูลด้านกายภาพของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนสามารถแบ่งจากการใช้พื้นที่ ใต้ถุนบ้าน แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ

1. บ้านชั้นเดียวอาศัยอยู่ระดับเดียวกับพื้นดิน พื้นภายในบ้านจะเป็นดินอัดแน่นและนำเอาไม้อัดปูทับ และบางหลังเทปูนทรายปรับระดับ ผนังประกอบด้วย ไม้อัด ป้ายโฆษณาสังกะสีส่วนใหญ่เก่าและสนิมขึ้น หลังคาเป็นสังกะสี บ้านส่วนมากไม่มีหน้าต่าง ประตูเป็นสังกะสีและไม้ มีจำนวน 7 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 19
2. บ้านชั้นเดียวยกพื้นสูงประมาณ 0.40-0.50 เมตร พื้นภายในบ้านจะเป็นพื้นไม้ และไม้อัด ผนังไม้อัด ป้ายโฆษณา สังกะสีส่วนใหญ่เก่าและสนิมขึ้น และหลังคาเป็นสังกะสีส่วนมากไม่มีหน้าต่าง ใต้ถุนบ้านใช้เก็บของเล็กน้อย เช่นถังน้ำ อุปกรณ์ก่อสร้าง เตาถ่าน อุปกรณ์กระกอบอาหาร มีจำนวน 24 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 67
3. บ้าน 2 ชั้นใต้ถุนโล่ง สูงประมาณ 1.60-1.80 เมตร พื้นภายในบ้านจะเป็นพื้นไม้ และไม้อัด ผนังไม้อัด ป้ายโฆษณา สังกะสีส่วนใหญ่เก่าและสนิมขึ้น และหลังคาเป็นสังกะสี ใต้ถุนบ้านใช้เก็บของเก่าที่หาได้ เช่นกล่องกระดาษ สมุดหนังสือเก่า ก่อนนำไปขายและใช้นอน มีจำนวน 5 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 14

ภาพที่ 6.1 แสดงลักษณะที่อยู่อาศัยแบบที่ 1,2และ3

6.1.1.2 ขนาดของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

ขนาดพื้นที่อยู่อาศัยจะศึกษาขนาดพื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน โดยทำการศึกษาข้อมูลจากจากสำรวจและกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน ขนาดที่อยู่อาศัยที่มีผู้อยู่อาศัยมากที่สุด ขนาด 9 ตรม.-15 ตรม.จำนวน 19 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 50 และขนาดที่อยู่อาศัยที่มีผู้อยู่อาศัยน้อยที่สุด ขนาด 36 ตรม.-40 ตรม.จำนวน 1 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 3 ขนาดที่อยู่อาศัยเฉลี่ย ทั้งหมด 20.20 ตรม.

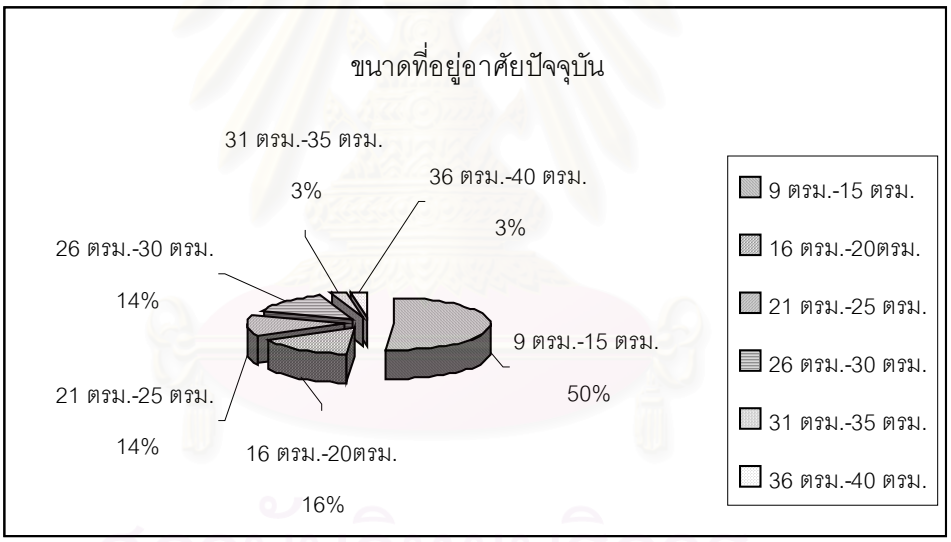

แผนภูมิที่ 6.1 แสดงขนาดของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

6.1.1.3 การต่อเติมและการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย

การต่อเติมและการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย จากการสำรวจพบว่าบ้านที่ไม่มีการต่อเติมหรือการซ่อมแซม มีจำนวน 24 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 69 จากการสอบถามพบว่าชาวชุมชนไม่มีเงิน หรือเงินออมที่ใช้ต่อเติมที่จะใช้ในการซ่อมแซมหรือต่อเติม และบ้านที่มีการต่อเติมหรือการซ่อมแซม มีจำนวน 11 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 33

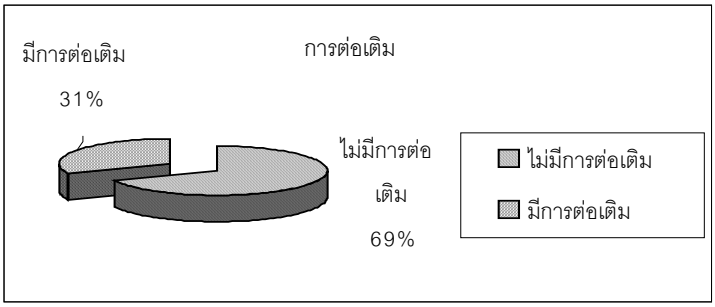

แผนภูมิที่ 6.2 แสดงการต่อเติมที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

6.1.1.4 การครอบครองที่อยู่อาศัย

การครอบครองที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน การครอบครองที่อยู่อาศัยโดยเจ้าของบ้านสร้างเองมีมากที่สุดในชุมชน มีจำนวน 12 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 46การครอบครองที่อยู่อาศัยโดยเจ้าของบ้านเช่าอาศัยอยู่และต่อมาได้ซื้อจากเจ้าของบ้านเช่า มีจำนวน 4 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 15 การครอบครองที่อยู่อาศัยโดยเจ้าของบ้านจ้างเหมาสร้างบ้านโดยจ้างช่างในชุมชน มีจำนวน 3 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 12 การครอบครองที่อยู่อาศัยโดยซื้อบ้านจากคนในชุมชนที่ย้ายออก มีจำนวน 7 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 27

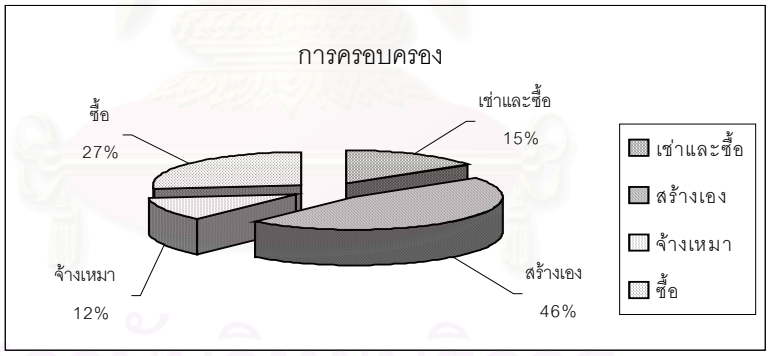

แผนภูมิที่ 6.3 แสดงการครอบครองที่อยู่อาศัยและการก่อสร้าง

6.1.1.5 การใช้ห้องน้ำ

การใช้ห้องน้ำของชาวชุมชน บ้านที่มีห้องน้ำใช้ มีจำนวน 22 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 59 และบ้านที่ไม่มีห้องน้ำใช้ ส่วนมากจะใช้ร่วมกับบ้านญาติหรือเพื่อนบ้าน มีจำนวน 15 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 41

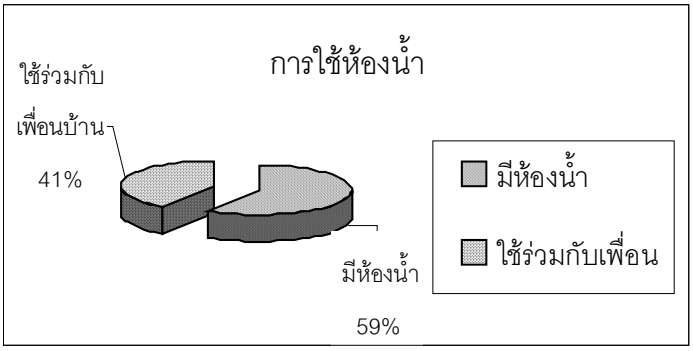

แผนภูมิที 6.4 แสดงการใช้ห้องนำของทีอยู่อาศัยใน

6.1.1.6 ขนาดของบ้านที่เล็กที่สุด

ขนาดของบ้านที่เล็กที่สุด บ้านหมายเลข A 58 ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่งยกพื้น สูง0.50 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด ไม่มีห้องน้ำ การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง พื้นที่บ้านทั้งหมด 9 ตร.ม.พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 3 ตร.ม./คน จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คน อาชีพขี่สามล้อรับจ้าง รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท /ครัวเรือน

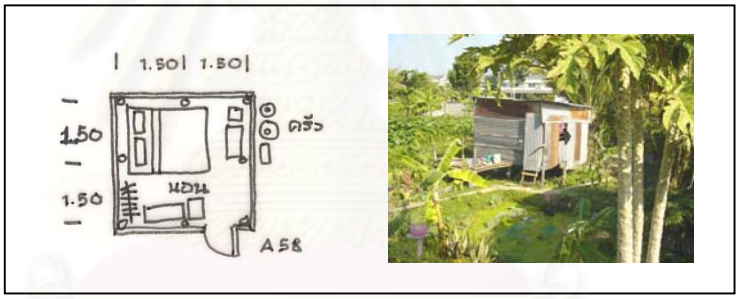

ภาพที่ 6.2 แสดงบ้านที่มีขนาดเล็กที่สุด

6.1.2 การศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

6.1.2.1 ระดับรายได้

รายได้ชาวชุมชนจากกลุ่มตัวอย่าง รายได้น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน จำนวน 11 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 31 รายได้ 3,001-6,000 บาท มีมากที่สุดในชุมชน จำนวน 19 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 52 รายได้ 6,001-9,000 บาท/เดือน จำนวน 4 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 11 และรายได้มากที่สุด 9,001-12,000 บาท/เดือน จำนวน 2 หลังคาเรือน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 6

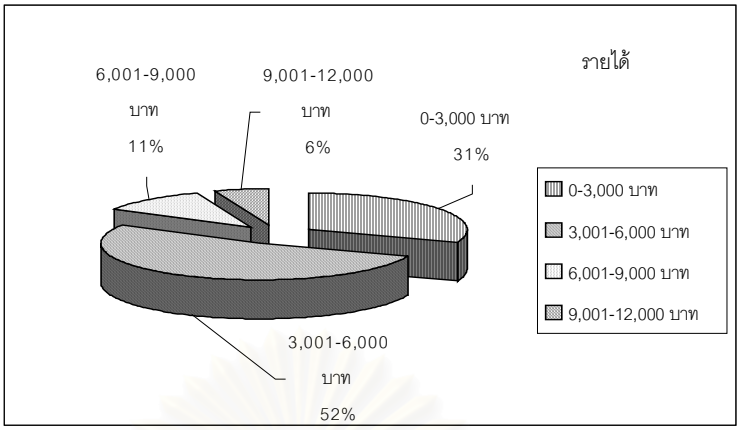

แผนภูมิที่ 6.5 แสดงรายได้ของชาวชุมชนจากกลุ่มตัวอย่าง

6.1.2.2 อาชีพ

อาชีพส่วนใหญ่ของชาวชุมชนมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งเป็นอาชีพไม่แน่นอนมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะงานตลอดเวลา ได้แก่ รับจ้างเลี้ยงม้า ,ขับรถรับจ้าง,3 ล้อรับจ้าง,ก่อสร้าง,ลูกจ้างร้านอาหาร,ซ่อมรถ มีจำนวน 41 คน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 58 อาชีพเก็บของเก่าส่วนมากอาชีพหลัก มีจำนวน 17 คน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 24 อาชีพค้าขาย ได้แก่ขายของตามโรงเรียน ที่ตลาด ร้านค้าในชุมชน มีจำนวน 10 คน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 24 และอาชีพค้าขาย(หาบเร่) มีจำนวน 3 คน จากกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 4

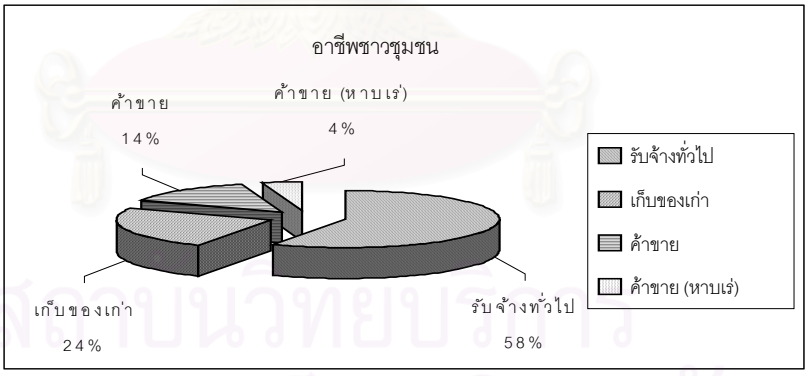

แผนภูมิที่ 6.6 แสดงอาชีพของชาวชุมชนจากกลุ่มตัวอย่าง

6.1.3 การศึกษาข้อมูลด้านสังคม

6.1.3.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 123 คน จาก 36 หลังคาเรือน เฉลี่ยหลังละ 3.4 คน จำนวนสมาชิก 1-3 คนต่อครัวเรือนมีมากที่สุด ร้อยละ 58 และจำนวนสมาชิก 10-12 คนต่อครัวเรือนร้อยละ 3 ส่วนมากจะอยู่กับหลายครอบครัว/ครัวเรือน

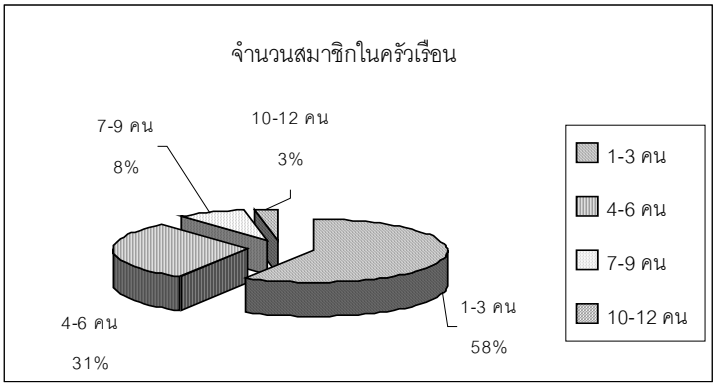

แผนภูมิที่ 6.7 แสดงจำนวนสมาชิกจากกลุ่มตัวอย่าง

6.1.3.2 **อายุของชาวชุมชน**

อายุโดยเฉลี่ยของชาวชุมชนจากกลุ่มตัวอย่าง อายุระหว่าง 6-10 ปีมีจำนวน 14 คนและอายุระหว่าง 36-40 ปีมีจำนวน 14 คน ทั้งสองกลุ่มอายุนี้มีจำนวนมากที่สุดในชุมชน รองลงมา อายุระหว่าง 11-15 ปีมีจำนวน 13 คน

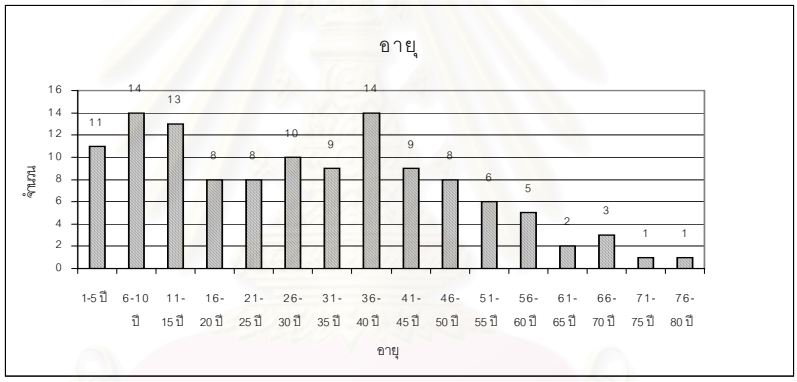

แผนภูมิที่ 6.8 แสดงอายุของชาวชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง

6.1.3.3 **เพศของชาวชุมชนจากกลุ่มตัวอย่าง**

เพศของชาวชุมชนเพศชายจำนวน 63 คนคิดเป็นร้อยละ 51 และเพศหญิงจำนวน 60 คนคิดเป็นร้อยละ 49

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2 วิเคราะห์กระบวนการสำรวจทรัพยากรและศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง

6.2.1 การสำรวจศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง

6.2.1.1 ความสามารถในการก่อสร้าง

ความสามารถในการก่อสร้างของชาวชุมชน ประกอบด้วยความสามารถที่เป็นอาชีพหลักและพอทำงานเป็น ความสามารถที่เป็นอาชีพหลักที่มากที่สุดคือกรรมกร ร้อยละ 24 และน้อยที่สุดเป็นช่างเชื่อมและประปา ร้อยละ 5 ความสามารถที่พอเป็น มากที่สุดคือช่างทาสี ร้อยละ23

ความสามารถในการก่อสร้าง								
	ช่างไฟ	กรรมกร	ช่างไม้	ช่างเชื่อม	ช่างทาสี	ช่างเครื่อง	ช่างปูน	ช่างประปา
อาชีพหลัก	12	31	24	7	20	6	22	6
พอเป็น	6	8			10	5	7	7

ตารางที่ 6.1 แสดงความสามารถในการก่อสร้าง

6.2.1.2 ความสามารถในการผ่อนชำระ

ความสามารถในการผ่อนชำระ จะทำการศึกษาเงินออมของชุมชนจาก 3 แหล่งได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนไบเล่ย์ กลุ่มออมทรัพย์หลังจวนฯ และเงินออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารขยะพบว่าเงินออมทรัพย์จากกลุ่มออมทรัพย์ไบเล่ย์ลดลง เนื่องจากชาวชุมชนถอนเงินไปใช้ ขาดการตรวจสอบบัญชีและไม่ไว้ใจผู้ดูแลบัญชี

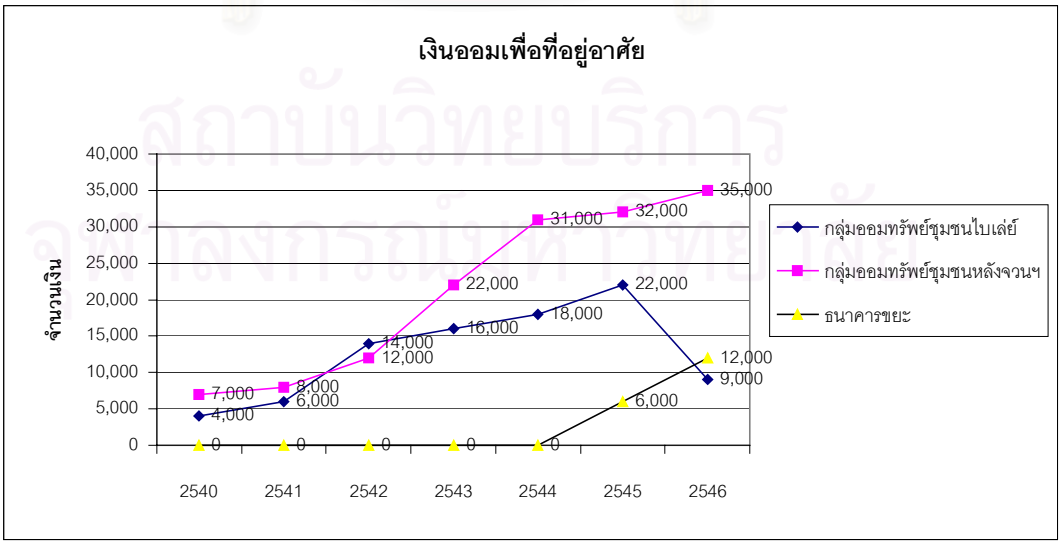

แผนภูมิที่ 6.9 แสดงเงินออมเพื่อที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน

6.2.2 ทรัพยากรชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง

6.2.2.1 เครื่องมือที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง

เครื่องมือที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับช่างปูนและช่างไม้มีหลายคนในชุมชนเครื่องมือฉาบปูนร้อยละ 26 และค้อน ร้อยละ 28

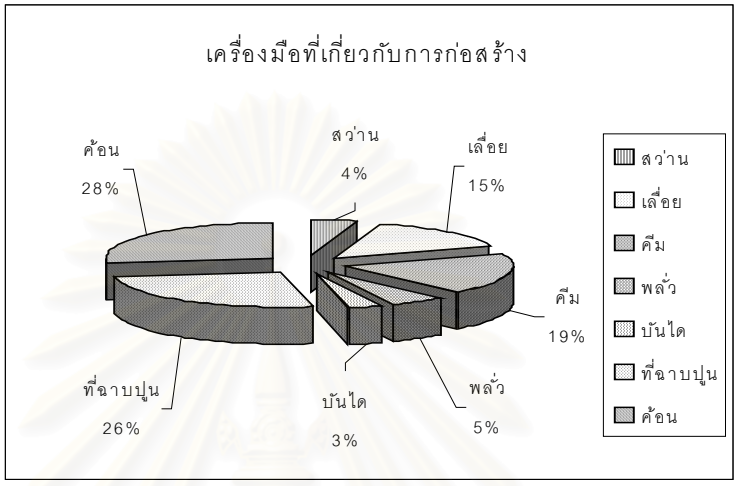

แผนภูมิที่ 6.10 แสดงเครื่องมือและอุปกรณ์ ที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง

6.2.2.2 ยานพาหนะในชุมชน

ยานพาหนะที่ชาวชุมชนมีมากที่สุดคือ 3 ล้อกระบะใช้สำหรับเก็บของเก่า มีจำนวน 17 คัน จากกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 29 ,จักรยานมีจำนวน 15 คัน จากกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 26 ,มอเตอร์ไซค์ มีจำนวน 13 คัน จากกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 22 , 3 ล้อรับจ้างมีจำนวน 5 คัน จากกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 9 , รถกระบะส่วนมากใช้เก็บของเก่า แห่ป้ายโฆษณา มีจำนวน 5 คัน จากกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 9 และมอเตอร์ไซค์พ่วงใช้สำหรับเก็บของเก่า มีจำนวน 3 คัน จากกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 5

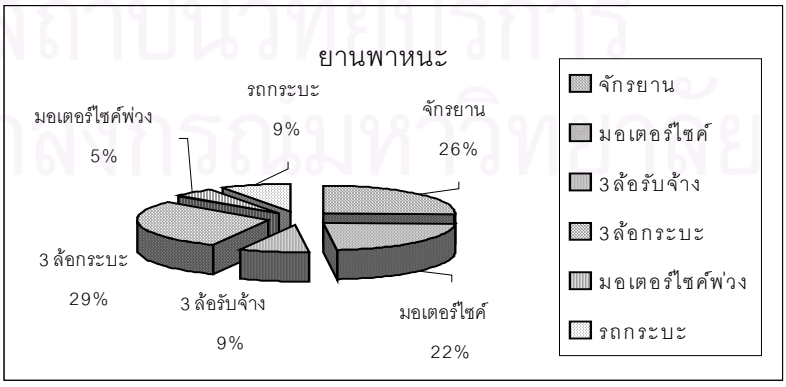

แผนภูมิที่ 6.11 แสดงยานพาหนะในชุมชน

6.3 วิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบ

6.3.1 วิเคราะห์การออกแบบที่อยู่อาศัย (ครั้งที่ 1)

6.3.1.1 องค์ประกอบและขนาดของผังบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบ

องค์ประกอบของผังบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบ จะมีลักษณะองค์ประกอบคล้ายกันทั้งชุมชน โดยจะประกอบไปด้วย ห้องนอนจะมีเพียงที่นอนและบางหลังถึงจะมีตู้เสื้อผ้า ห้องครัวที่มีขนาดเล็ก ไม่มีตู้กับข้าว มีอุปกรณ์ประกอบอาหารน้อย และส่วนมากจะไม่ทำเป็นห้องจะเปิดโล่ง ห้องน้ำมีขนาดเล็กส่วนมากใช้สำหรับถ่ายอย่างเดียว จะอาบน้ำตรงซักล้าง โถงพักผ่อนออกแบบให้โล่งไม่มีเฟอร์นิเจอร์ ชาวชุมชนมีเครื่องใช้ไฟฟ้าน้อยมาก (ปัจจุบันชาวชุมชนส่วนมากไม่มีไฟฟ้าใช้ยังใช้ตะเกียง)

	ขนาดที่อยู่อาศัยที่ออกแบบ		
	ขนาดเฉลี่ย	ขนาดเล็กที่สุด	ขนาดใหญ่ที่สุด
ห้องนอน	6 ตรม.	7.5 ตรม.	9 ตรม.
ห้องครัว,ส่วนทำอาหาร	5.5 ตรม.	2.5 ตรม.	8 ตรม.
โถงรับแขกและพักผ่อน	10 ตรม.	8.5 ตรม.	12 ตรม.
เฉลียงนั่งเล่น,เก็บของ	-	-	16 ตรม.
ห้องน้ำ,ส้วมและอาบน้ำ	2 ตรม.	1.5 ตรม.	2 ตรม.

ตารางที่ 6.2 แสดงองค์ประกอบและขนาดของแบบบ้านที่ออกแบบ

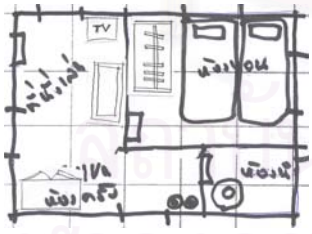

บ้านเลขที่ A-18 ขนาดบ้านที่ออกแบบ ขนาดเล็กที่สุด 17.5 ตรม.3.50x5.00 เมตร ,ขนาดที่อยู่อาศัยปัจจุบัน 13.50 ตร.ม. ,จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน ขนาดห้องนอน 7.5 ตรม. ขนาดห้องน้ำ 1.5 ตรม. โถงและส่วนทำอาหาร 8.5 ตรม.

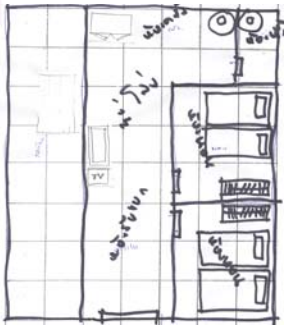

บ้านเลขที่ A-69 ขนาดบ้านที่ออกแบบ ขนาดใหญ่ที่สุด 56 ตรม.7.00x8.00 เมตร , ขนาดที่อยู่อาศัยปัจจุบัน 26 ตร.ม. จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คน
ห้องนอน 2 ห้องขนาด 9 ตรม. ขนาดห้องน้ำ 2 ตรม. โถงรับแขก 12 ตรม. ส่วนทำอาหารขนาด 8 ตรม. เฉลียงนั่งเล่นขนาด 16 ตรม.

รูปร่างผังบ้านที่ออกแบบ ขนาดที่ชาวชุมชนออกแบบมากที่สุดคือขนาด 4x6 เมตร เป็นขนาดของบ้านที่มีห้องนอน 1 ห้องนอนมีจำนวนผู้ที่ออกแบบจำนวน 7 หลังคาเรือนคิดเป็นร้อยละ 18 และรองลงมาขนาด 5x6 เมตร เป็นขนาดของบ้านที่มีห้องนอน 2 ห้องนอน คิดเป็นร้อยละ 13 ขนาดพื้นที่ที่มีการออกแบบมากที่สุดคือ 24 ตรม. รูปร่าง 4x6 ตรม. ชาวชุมชนออกแบบผังบ้านเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นส่วนมากเหมือนกับรูปร่างของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

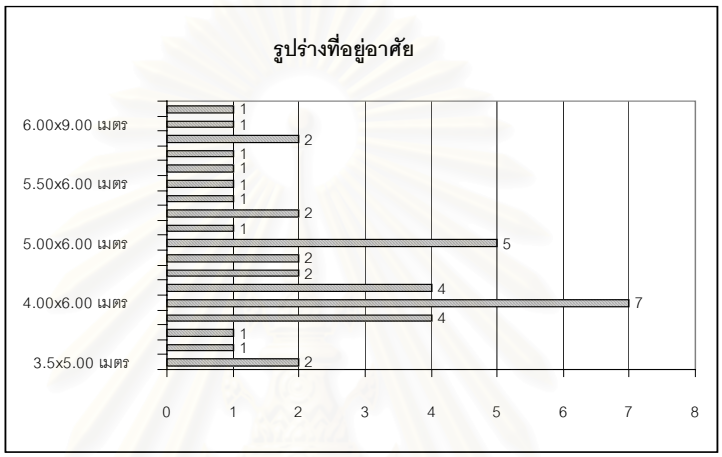

แผนภูมิที่ 6.12 แสดงรูปร่างของของแบบบ้านที่กลุ่มตัวอย่างออกแบบ

ภาพที่ 6.3 แสดงรูปร่างของแบบจำลองที่ชาวชุมชนออกแบบ

6.3.1.3 ขนาดผังบ้านที่ออกแบบ

ขนาดของพื้นที่ผังบ้านที่ออกแบบขนาดที่ชาวชุมชนออกแบบมากที่สุดคือขนาด 21-25 ตรม. และ26-30 ตรม.คิดเป็นร้อยละ 27และ 22 ตามลำดับ เนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 1-3 คน เป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีมากที่สุดในชุมชน ชาวชุมชนส่วนมากจะแยกครอบครัวออกบ้านพ่อแม่เมื่อแต่งงาน ขนาดพื้นที่ 36 ตรม.-60 ตรม. จำนวนหลังคาเรือนน้อย คิดเป็นร้อยละ 3 และขนาดพื้นที่ 60 ตรม.ขึ้นไปมีจำนวน 6 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 17 เป็นบ้าน 2 ชั้น

ขนาดพื้นที่รวมทั้งหมด	จำนวน (หลังคาเรือน)	ร้อยละ
16 ตรม.-20ตรม.	4	11
21 ตรม.-25 ตรม.	10	27
26 ตรม.-30 ตรม.	8	22
31 ตรม.-35 ตรม.	3	8
36 ตรม.-40 ตรม.	1	3
41 ตรม.-45 ตรม.	1	3
46 ตรม.-50 ตรม.	1	3
51 ตรม.-55 ตรม.	1	3
56 ตรม.-60 ตรม.	1	3
60 ตรม.ขึ้นไป	6	17

ตารางที่ 6.3 ขนาดของพื้นที่ ที่กลุ่มตัวอย่างออกแบบ

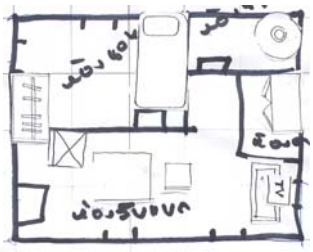

ภาพที่ 6.4 แสดงตัวอย่างขนาดของผังบ้านขนาด 20 ตรม

ภาพที่ 6.5 แสดงตัวอย่างขนาดของผังบ้านขนาด 30 ตรม

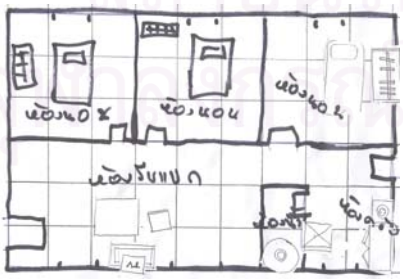

ภาพที่ 6.6 แสดงตัวอย่างขนาดของผังบ้านขนาด 54 ตรม

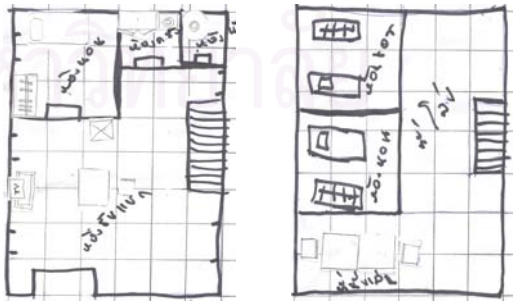

ภาพที่ 6.7 แสดงตัวอย่างขนาดของผังบ้านขนาด 90 ตรม

6.3.1.4 ประมาณราคาแบบบ้านที่ออกแบบ

การประมาณราคาแบบบ้านที่ออกแบบ ประมาณราคาเฉพาะวัสดุก่อสร้าง แรงงานส่วนใหญ่ชาวชุมชนจะดำเนินการก่อสร้างเอง และบางส่วนอาจจ้างแรงงานในชุมชนช่วย การประมาณราคาบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบเพื่อที่จะช่วยให้ชาวชุมชนได้พิจารณาถึงระดับความสามารถในการผ่อนชำระ มีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน ถ้าไม่สามารถผ่อนชำระได้ก็สามารถปรับลดตามความเหมาะสมได้ การประมาณราคาดำเนินการเป็นหมวดๆได้แก่ ฐานราก, คาน, พื้น, เสา, ผนัง,หลังคา, งานสี,งานไฟฟ้า,งานประปา,ประตูและหน้าต่าง เพื่อให้ราคาที่ประมาณใกล้เคียงมากที่สุด

ระดับราคา 50,001-65,000 บาท มีจำนวนหลังคาเรือนมากที่สุด คือ7,8 และ 6 คิดเป็นร้อยละ 20,22 และ 17 ตามลำดับ เป็นระดับราคาของบ้านเดียวชั้นเดี่ยวจำนวนสมาชิกในหลังคาเรือนประมาณ 1-3 คน เป็นจำนวนที่มีมากที่สุดในชุมชน ราคาที่สูงที่สุดคือระดับราคา 100,000 บาทขึ้นไปเป็นแบบบ้าน 2 ชั้นทั้งหมด มีจำนวน 5 หลังคาเรือนคิดเป็นร้อยละ 14 ส่วนมากเป็นครอบครัวที่มีลูกมากและทำงานกันแล้ว จึงออกแบบบ้านให้มีห้องนอนมาก

ราคาประมาณค่าวัสดุ	จำนวน (หลังคาเรือน)	ร้อยละ
50,001-55,000 บาท	7	20
55,001-60,000 บาท	8	22
60,001-65,000 บาท	6	17
65,001-70,000 บาท	2	6
70,001-75,000 บาท	1	3
75,001-80,000 บาท	1	3
80,001-85,000 บาท	1	3
85,001-90,000 บาท	2	6
90,001-95,000 บาท	1	3
95,001-100,000 บาท	1	3
100,000 บาทขึ้นไป	5	14

ตารางที่ 6.4 ประมาณราคาแบบบ้านที่ออกแบบ

6.3.2 การวิเคราะห์ผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด (ครั้งที่1)

การจัดผังชุมชนโดยชาวชุมชนช่วยกันจัดลงในผังที่มีมาตราส่วนเท่ากับแบบจำลอง ไม่มีข้อจำกัดในการจัดผัง แต่กำหนดให้การจัดแบบจำลองลงในผังใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งเพื่อนบ้านตำแหน่งของบ้าน ตำแหนงของศูนย์เด็กเล็ก ธนาคารขยะ สนามเด็กเล่นที่เหมาะสม แปลงที่ดินที่ยาวชาวชุมชนจัดวางธนาคารขยะและศูนย์เด็กเล็กไว้ตรงกลางและแบ่งชุมชนออกเป็นสองส่วนคือด้านขวาเป็นชุมชนไบเล่ย์จำนวน 22 หลังคาเรือน และด้านซ้ายเป็นชุมชนหลังจวนฯ จำนวน 22 หลังคาเรือน รวมแบบจำลองที่จัดลงในผังทั้งหมด 44 หลังคาเรือน

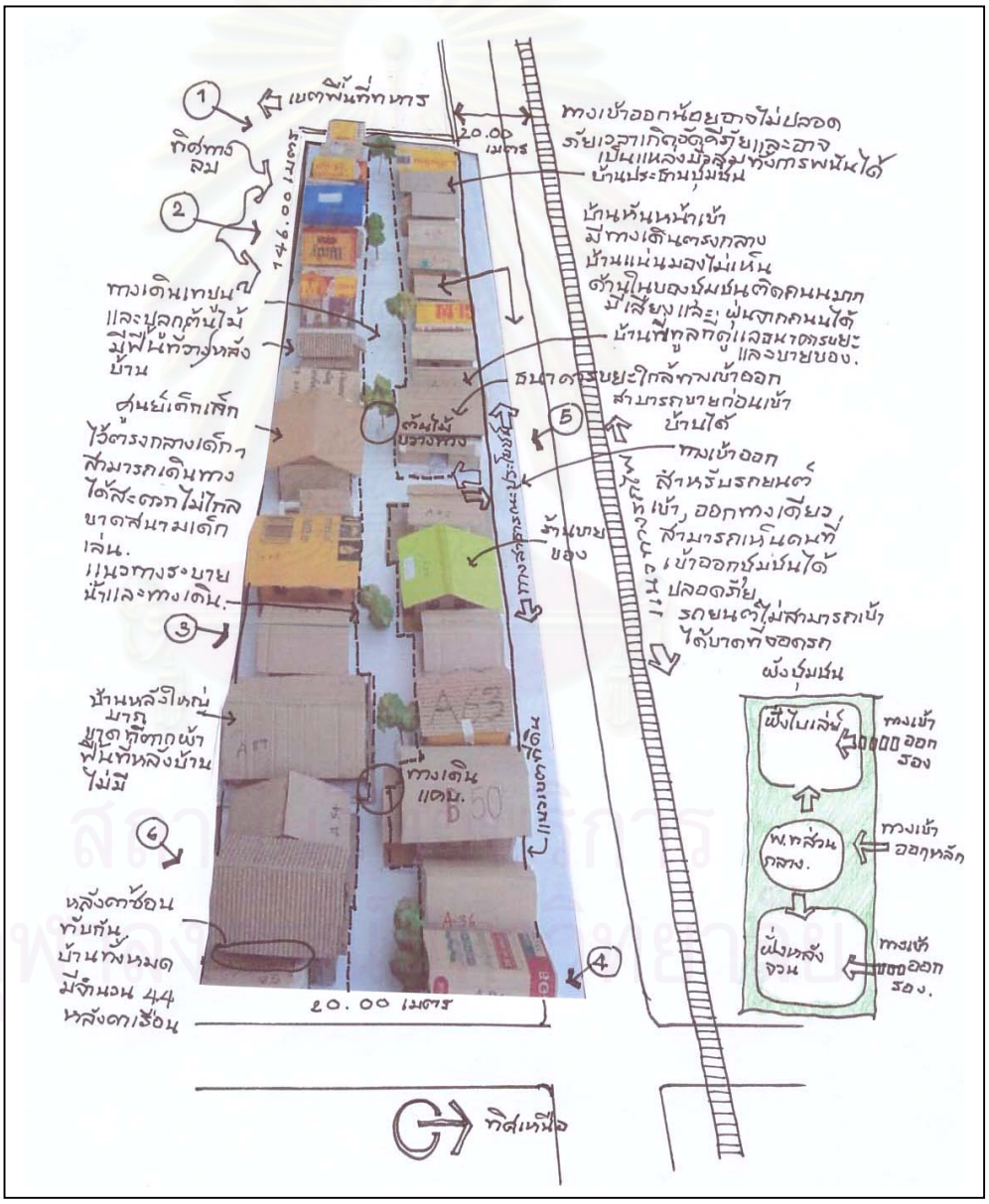

ภาพที่ 6.8 แสดงการวิเคราะห์ผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด ครั้งที่1

1 แบบจำลองที่จัดลงแน่นหลังคาชนกัน บ้านขาดความเป็นส่วนตัว ไม่มีบริเวณบ้าน

3 ทางเดินตรงกลางและบ้านหันเข้าทางเดิน ขาดพื้นที่วาง

2

4

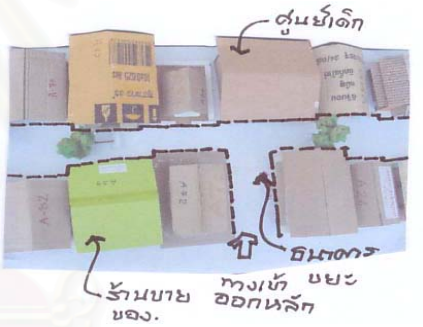

5 ทางเข้า ออกชุมชนแคบ ขาดที่จอดรถยนต์

ภาพที่2 ด้านขวาของผังเป็นบ้านชั้นเดียว เป็นส่วนใหญ่ ด้านนี้ทั้งหมดเป็นชาวชุมชนไบเล่ย์ ด้านซ้ายของผัง ภาพที่ 6 ส่วนใหญ่เป็นบ้าน 2 ชั้น ด้านนี้ทั้งหมดเป็นชาวชุมชนหลังจวนฯ ชาวชุมชนต้องการอยู่ใกล้กัน สะดวกในการการซื้อของร้านที่เคยซื้อ บางหลังเป็นญาติกัน บางหลังเป็นเพื่อนบ้านอยู่ด้วยกันมานาน ทำให้ผังถูกแบ่งโดยความคุ้ยเคยของชาวชุมชนเอง

6 บ้านส่วนใหญ่เป็นบ้าน 2 ชั้นหลังคาทับกัน

ภาพที่ 6.9 แสดงแบบขยายผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด ครั้งที่1

การดำเนินการในขั้นตอนของการออกแบบบ้านและการทำแบบจำลอง ให้ชาวชุมชนออกแบบบ้านเองโดยไม่มีข้อจำกัดในการออกแบบ ลักษณะของแบบบ้านที่ออกแบบ แบบบางหลังมีขนาดใหญ่ เกินความจำเป็น ชาวชุนชนจะออกแบบให้มีพื้นที่มากที่สุด เมื่อนำแบบจำลองจัดลงในผัง ชาวชุมชนเริ่มที่จะเห็นปัญหาคือ ผังที่ได้แน่นและไม่เป็นระเบียบ หลังคาบ้านซ้อนทับกัน พื้นที่สนามเด็กเล่นไม่มี เข้าเข้าแคบและไม่สะดวก ชาวชุมชนเห็นถึงปัญหาและข้อจำกัดของผัง ต่างต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความหนาแน่น พื้นที่ส่วนกลาง ชาวชุมชนเสนอการปรับ แบบบ้านให้เหมาะสมกับราคา โดยผู้วิจัยได้ประมาณราคาค่าวัสดุไม่รวมกับค่าแรงให้ชาวชุมชนทราบถึงเงินที่จะต้องใช้ ชาวชุมชนเมื่อทราบราคาก็เห็นถึงความเป็นไปได้ว่าสามารถผ่อนชำระได้หรือไม่ ชาวชุมชนจึงเห็นว่าแบบที่มีขนาดใหญ่มีการปรับลดพื้นที่ หลังที่มีขนาดพอเหมาะอยู่แล้วแต่ราคายังสูงอยู่ จากการประมาณราคาบ้าน ขนาด 1-2 ห้องนอน ราคาประมาณ 50,000 บาทซึ่งเป็นราคาเฉพาะค่าวัสดุอาจสูงกว่านี้ถ้าต้องจ้างค่าแรงในการก่อสร้าง มีบางหลังเห็นว่าสามารถผ่อนชำระได้ในราคาที่สูงได้ทั้งที่รายได้น้อยหรือเงินออมยังไม่มี ชาวชุมชนส่วนมากเห็นว่าควรมีการปรับแบบและผัง ผู้วิจัยได้เสนอให้มีการแบ่งกลุ่มบ้านที่ออกแบบ ตามขนาด สมาชิกในครัวเรือน และงบประมาณ เพื่อที่จะให้ชาวชุมชนที่มีข้อจำกัดคล้ายกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดและ ปรับแบบบ้านให้เหมาะสม แบบที่มีขนาดเหมาะสมอยู่แต่ราคาค่าก่อสร้างที่ยังสูงอยู่ เสนอให้ทำเป็นบ้านแฝด หรือบ้านแถวเพื่อลดราคาค่าก่อสร้างได้

ข้อคิดเห็นร่วมกันในการออกแบบบ้าน

1. ขนาดของพื้นบ้านที่ออกแบบที่ให้มีความเหมาะสม มากยิ่งขึ้น บางหลังมีขนาดใหญ่เกินความจำเป็น
2. ราคาของแบบบ้านที่ออกแบบเมื่อประมาณราคามีราคาสูงควรมีการปรับแบบเพื่อให้เหมาะสมกับงบประมาณที่มี
3. แบบที่มีขนาดเหมาะสมอยู่แล้วราคาที่ประมาณยังสูงอยู่ เสนอให้ทำเป็นบ้านแฝด หรือบ้านแถวเพื่อลดราคาค่าก่อสร้างได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแบ่งลักษณะอาคารตามการใช้พื้นที่ภายใน	หลังคาเรือน	ขนาดพื้นที่	ลักษณะทางกายภาพ	ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ
1	24 หลังคาเรือน ร้อยละ 61	ขนาดพื้นที่เฉลี่ยหลังละ 25.9 ตรม.	ลักษณะเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว ,1 ห้องนอน ห้องครัว,1 ห้องน้ำ	สมาชิกในครอบครัว 1-3 คน รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 4,229 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุเฉลี่ยหลังละ 58,715 บาท
2	5 หลังคาเรือน ร้อยละ 13	ขนาดพื้นที่เฉลี่ยหลังละ 30.1 ตรม.	ลักษณะเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว ,2 ห้องนอน ห้องครัว,1 ห้องน้ำ	สมาชิกในครอบครัว 4-6 คน รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 5,000 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุเฉลี่ยหลังละ 55,620 บาท
3	3 หลังคาเรือน ร้อยละ 8	ขนาดพื้นที่เฉลี่ยหลังละ 36 ตรม.	ลักษณะเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว ,3 ห้องนอน ห้องครัว,1 ห้องน้ำ	สมาชิกในครอบครัว 7 คนขึ้นไป รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 5,333 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุเฉลี่ยหลังละ 59,746 บาท
4	2 หลังคาเรือน ร้อยละ 5	ขนาดพื้นที่เฉลี่ยหลังละ 67.5 ตรม.	ลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว2ชั้น ,2 ห้องนอน ห้องครัว,1 ห้องน้ำ	สมาชิกในครอบครัว ไม่เกิน 5 คน รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 6,000 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุเฉลี่ยหลังละ 101,190 บาท
5	5 หลังคาเรือน ร้อยละ 13	ขนาดพื้นที่เฉลี่ยหลังละ 70.2 ตรม.	ลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว2ชั้น ,2-3 ห้องนอน ห้องครัว,1 ห้องน้ำ	สมาชิกในครอบครัวมากกว่า 5 คน รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 8,600 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุเฉลี่ยหลังละ 105,754 บาท

ตารางที่ 6.5 การจำแนกลักษณะอาคารตามการใช้พื้นที่ภายในของกลุ่มตัวอย่าง

6.3.3 การออกแบบบ้านโดยกระบวนการมีส่วนร่วม (ครั้งที่ 2)

การออกแบบบ้านโดยการมีส่วนร่วม เมื่อนำแบบบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบทำแบบจำลองและนำแบบจำลองจัดลงในผังที่ดิน ที่มีมาตราส่วนเท่ากับแบบจำลองเมื่อจัดลงในผังแล้วชาวชุมชนเริ่มเห็นถึงสภาพของชุมชน ชาวชุมชนบางตนบอกว่าไม่น่าอยู่ สภาพสภาพแออัดกว่าที่เป็นอยู่ หลังซ้อนทับกัน บ้านมีขนาดใหญ่มาก ไม่มีพื้นที่ปลูกผัก สนามเด็กเล่น ลานกีฬา อีกทั้งเมื่อผู้วิจัยได้ประมาณราคาวัสดุแล้วชาวชุมชนยังเห็นว่ามีราคาสูงอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการที่จะให้มีพื้นที่ว่างเพิ่มขึ้น ทั้งสนามเด็กเล่น ลานกีฬา ลดราคาค่าก่อสร้างและปรับแบบให้เหมาะสมกับขนาดครอบครัว เนื่องจากพื้นที่มีจำกัด ดังนั้นการออกแบบร่วมกันจึงเกิดขึ้นเพื่อที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีการแบ่งกลุ่มเพื่อที่จะได้มีข้อจำกัดเดียวกัน เช่น จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะของบ้านที่ออกแบบ ,ชั้นเดียว, 2 ชั้น ทั้งหมดนี้ควรจะจัดอยู่ด้วยกัน กลุ่มจะร่วมกันออกแบบที่อยู่อาศัยตามความเหมาะสม ทั้งจำนวนสมาชิก และความสามารถในการผ่อนชำระ (สอบถามจากชาวชุมชนกับแบบที่ประมาณราคา)

ภาพที่ 6.10 แสดงการออกแบบร่วมกันและทำแบบจำลองร่วมกันในแต่ละกลุ่ม

กลุ่มที่ออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 1 มีจำนวนหลังทั้งหมด 25 หลังคา สมาชิกในครอบครัว 1-3 คน รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 4,229 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุหลังที่ออกแบบด้วยตนเองเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว เฉลี่ยหลังละ 58,715 บาท ซึ่งชาวชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่าราคาสูง บางหลังมีขนาดใหญ่เกินไป และผังชุมชนเล็กขาดพื้นที่ส่วนกลาง ดังนั้นแบบบ้านที่ร่วมกันออกแบบและเห็นว่าเหมาะสมได้แก่ บ้านแฝด บ้านแถวชั้นเดียว บ้านแฝด 2 ชั้น และบ้านแถว 2 ชั้น

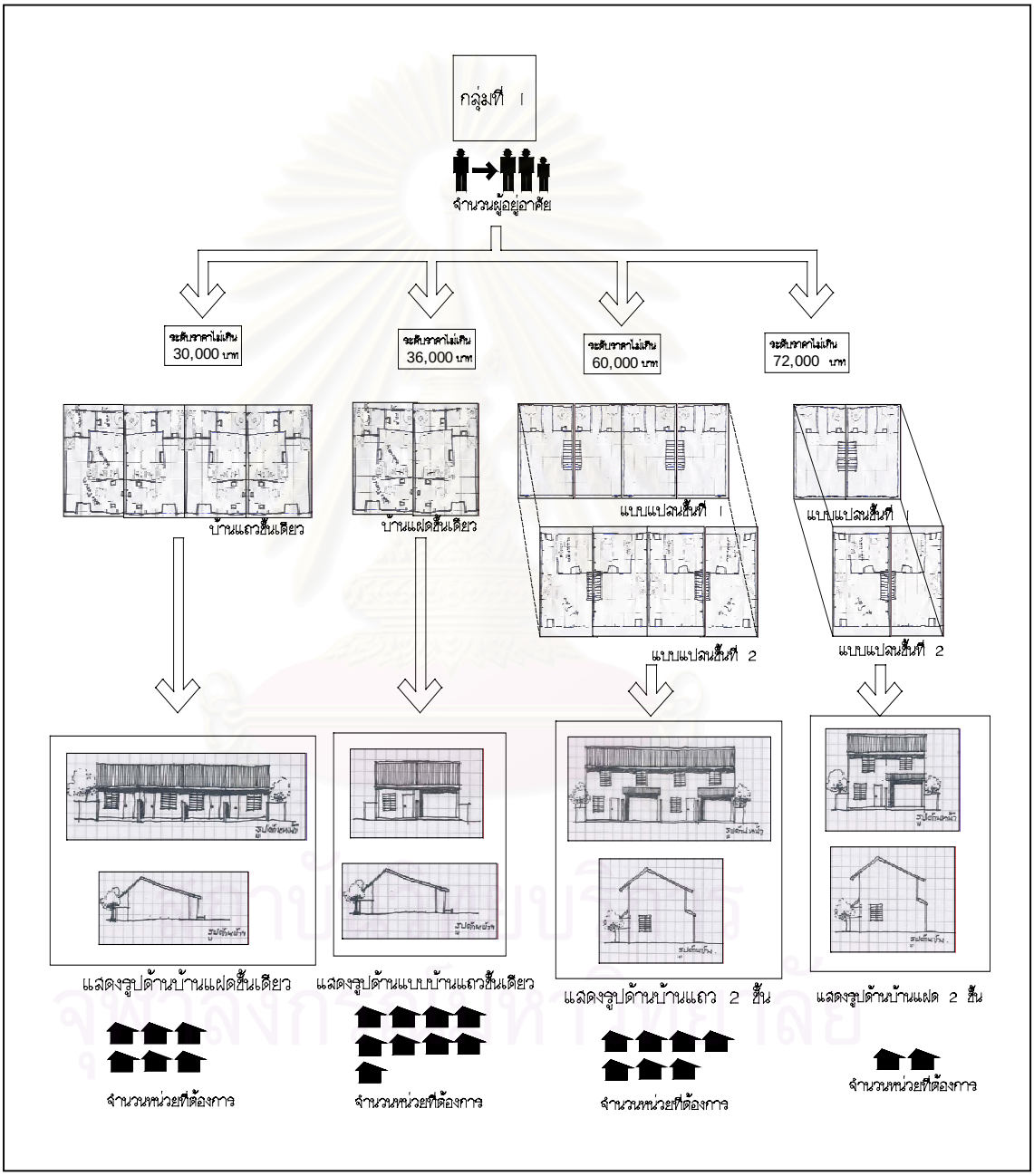

แผนภูมิที่ 6.13 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 2 มีจำนวนหลังทั้งหมด 9 หลังคา สมาชิกในครอบครัว 4-6 คน รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 5,000 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุหลังที่ออกแบบด้วยตนเองเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว เฉลี่ยหลังละ 55,620 บาท ซึ่งชาวชุมชนเห็นว่าราคาสูง และแบบที่ออกแบบเดิมมีขนาดใหญ่ปรับลดขนาดให้มีความเหมาะสม แบบบ้านที่ร่วมกันออกแบบและเห็นว่าเหมาะสมได้แก่ บ้านแถว 1 ชั้น บ้านแถว 2 ชั้นและแฝด 2 ชั้น

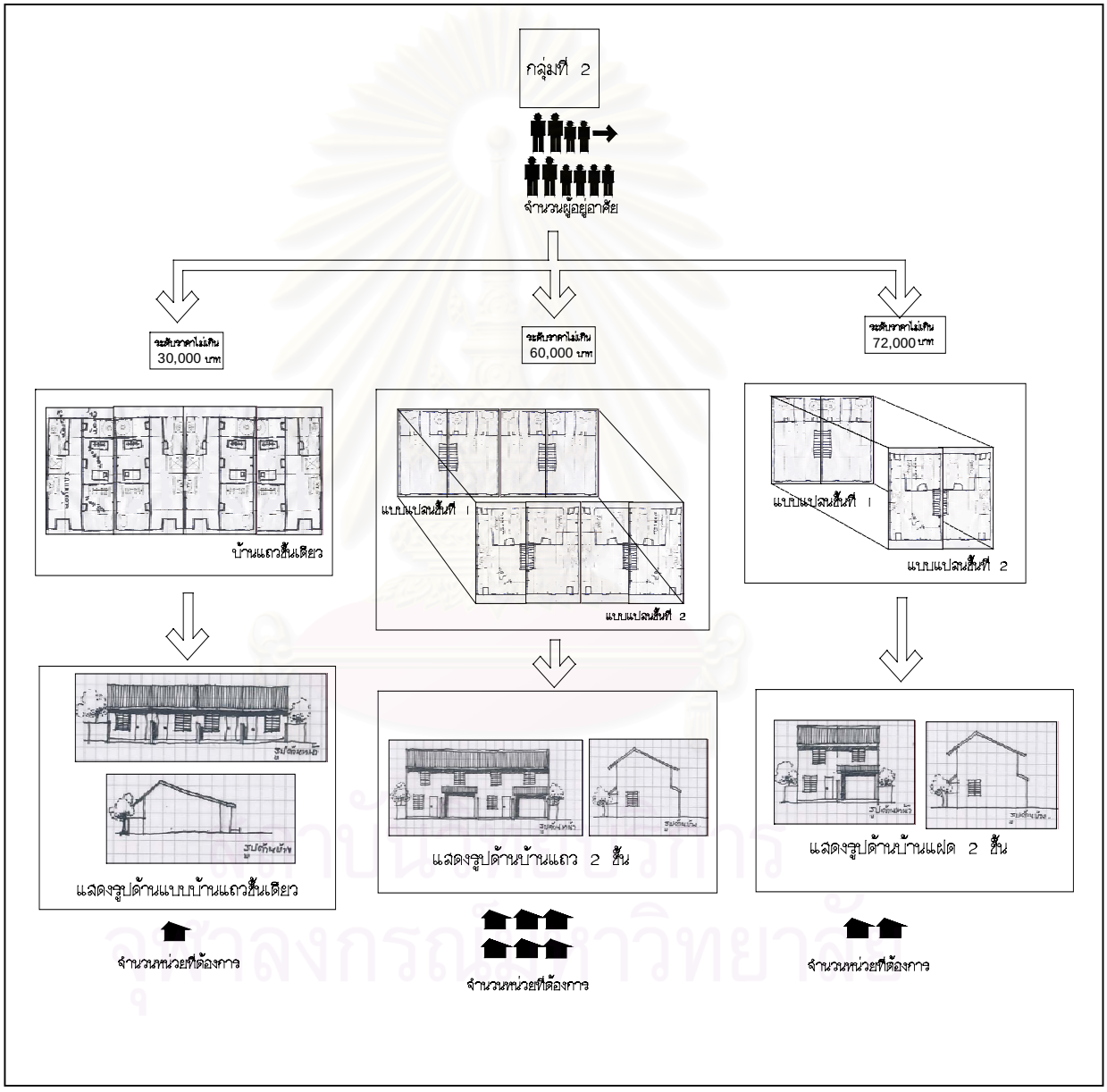

แผนภูมิที่ 6.14 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 2

กลุ่มที่ออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 3 มีจำนวนหลังทั้งหมด 4 หลังคา สมาชิกในครอบครัว 7-9 คน รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 5,333 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุหลังที่ออกแบบด้วยตนเองเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว เฉลี่ยหลังละ 59,746 บาท ซึ่งชาวชุมชนเห็นว่าราคาสูง แบบที่ออกแบบเดิมมีขนาดใหญ่ปรับลดให้มีขนาดที่เหมาะสม และช่วยเพิ่มพื้นที่ส่วนกลาง แบบบ้านที่ร่วมกันออกแบบและเห็นว่าเหมาะสมได้แก่ บ้านแถว 2 ชั้นและแฝด 2 ชั้น

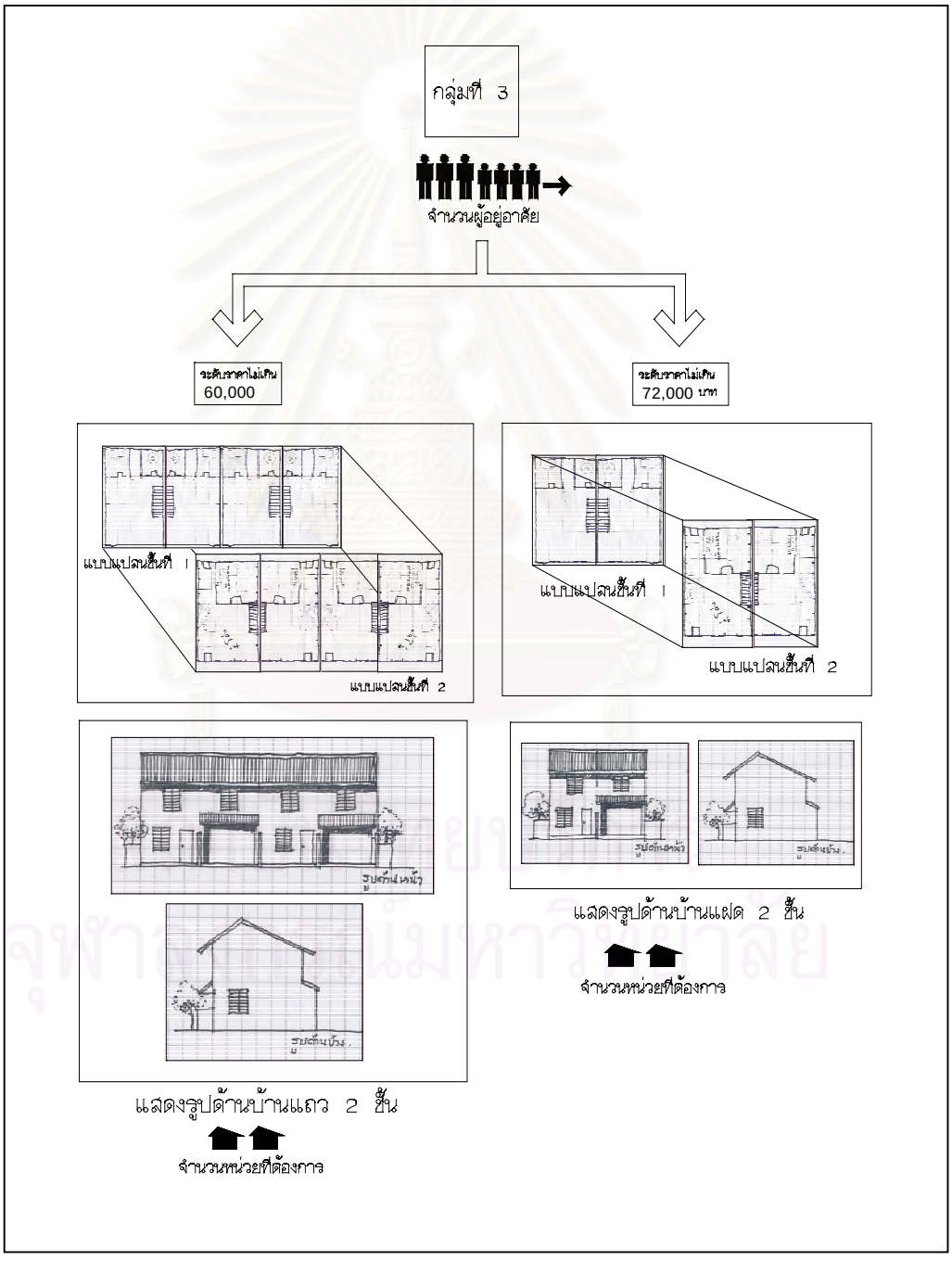

แผนภูมิที่ 6.15 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 3

กลุ่มที่ออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 4 มีจำนวนหลังทั้งหมด 2 หลังคา สมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 5 คน รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 6,000 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุหลังที่ออกแบบด้วยตนเอง เป็นแบบบ้านเดี่ยว 2 ชั้น เฉลี่ยหลังละ 101,190 บาท ซึ่งชาวชุมชนเห็นว่าราคาสูง แบบบ้านที่ร่วมกันออกแบบและเห็นว่าเหมาะสมได้แก่ บ้านแฝด 2 ชั้น และบ้านแถว 2 ชั้น

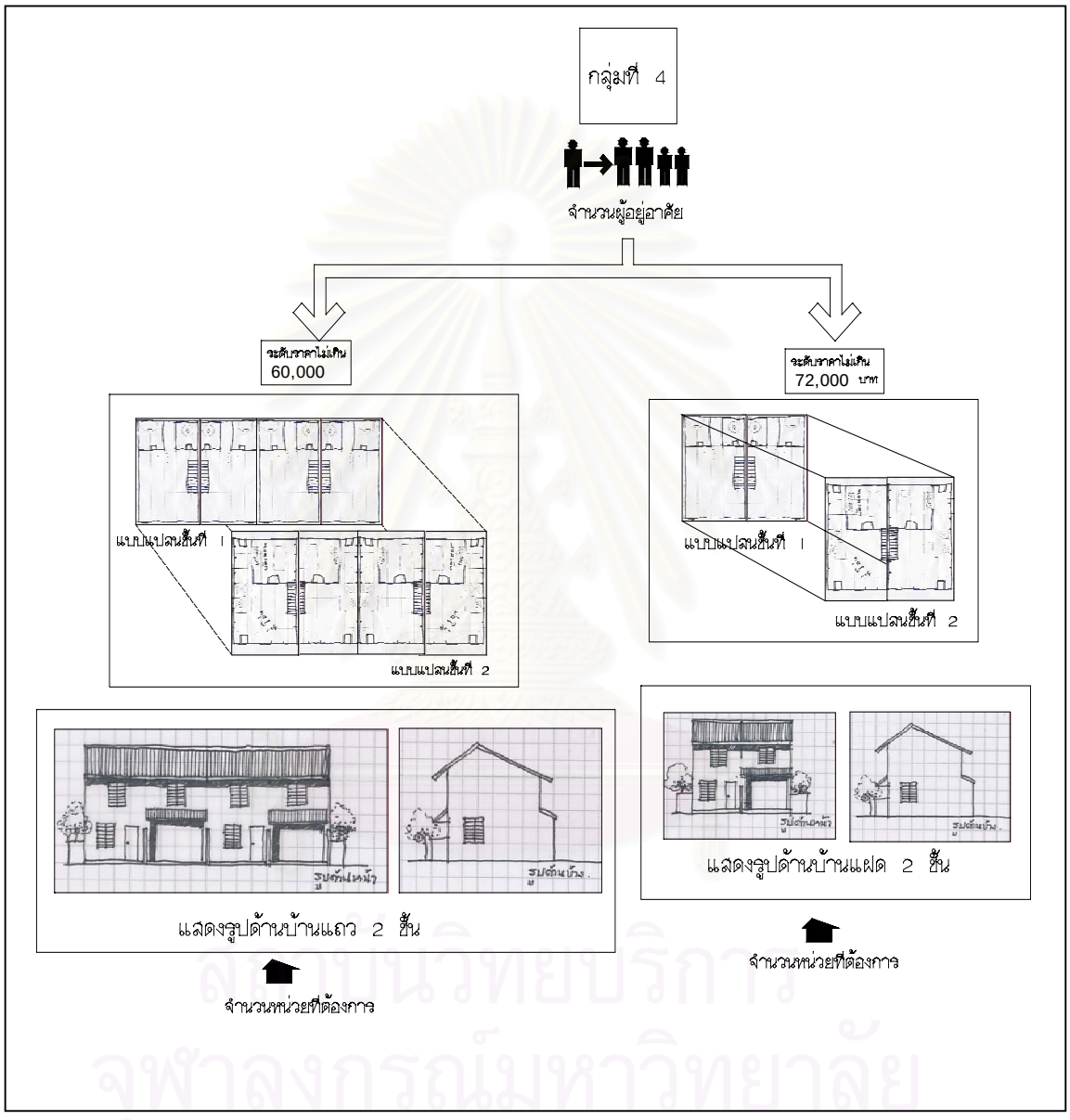

แผนภูมิที่ 6.16 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 4

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 5 มีจำนวนหลังทั้งหมด 5 หลังคา สมาชิกในครอบครัวเกิน 5 คน รายได้เฉลี่ย/หลังคาเรือน 8,600 บาท/เดือน ประมาณราคาวัสดุหลังที่ออกแบบด้วยตนเองเป็นแบบบ้านเดี่ยว 2 ชั้น เฉลี่ยหลังละ 105,754 บาท ซึ่งชาวชุมชนเห็นว่าราคาสูง แบบบ้านที่ร่วมกันออกแบบและเห็นว่าเหมาะสมได้แก่ บ้านแฝด 2 ชั้น

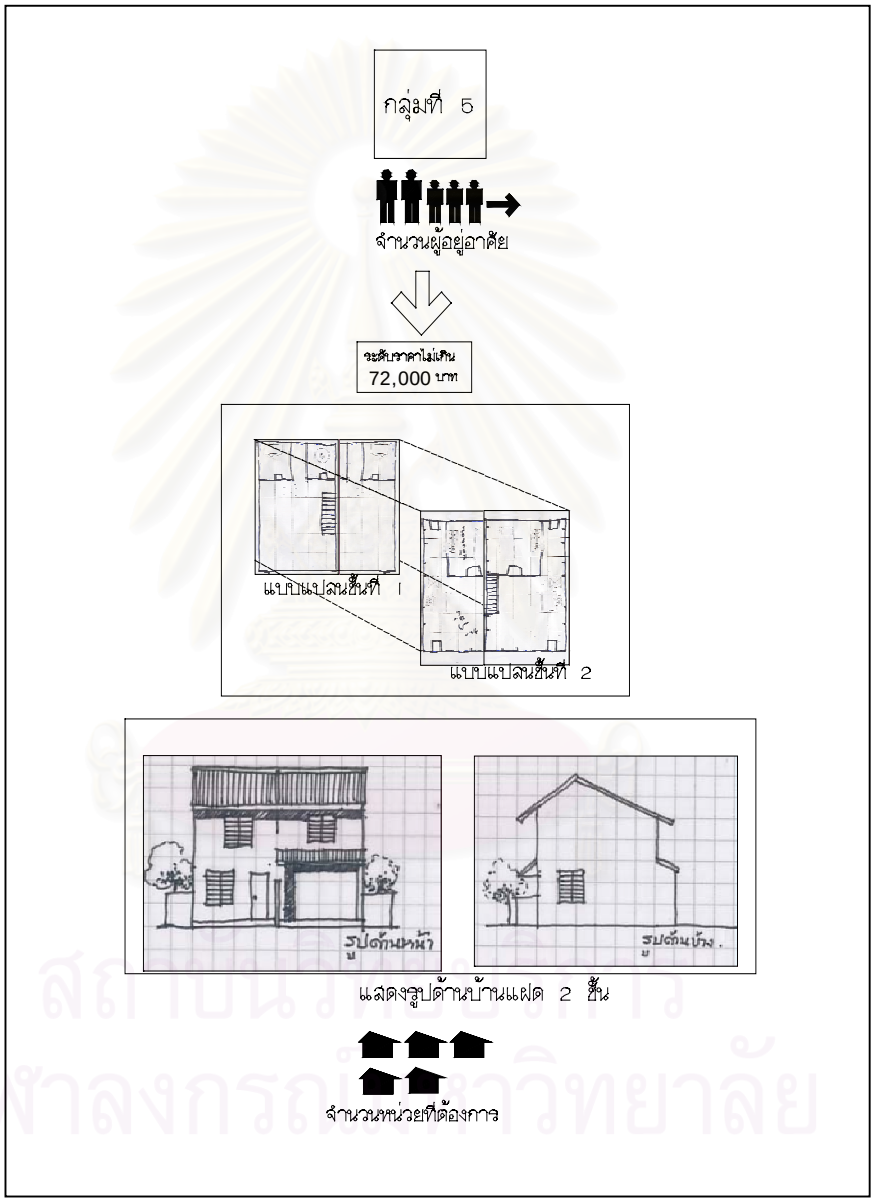

แผนภูมิที่ 6.17 แสดงขั้นตอนการออกแบบร่วมกัน กลุ่มที่ 5

สรุปแบบบ้านที่ร่วมกันออกแบบแบ่งเป็น 4 แบบได้แก่

บ้านแฝดชั้นเดียวมีขนาด 4 x6 เมตรไม่ร่วมพื้นที่ห้องน้ำด้านหลังขนาด 2 ตารางเมตร พื้นที่ 24 ตารางเมตร จำนวนห้องนอน 1 ห้องนอน ราคาที่ประมาณห้องละ 36,000 บาทรวมทั้งหมด 72,000 บาท เฉลี่ยตารางเมตรละ 1,500 บาท (เฉพาะค่าวัสดุ) ชาวชุมชนที่ออกแบบร่วมกันมีต้องการจำนวน 8 ห้อง เห็นว่าราคาและขนาดเหมาะสม

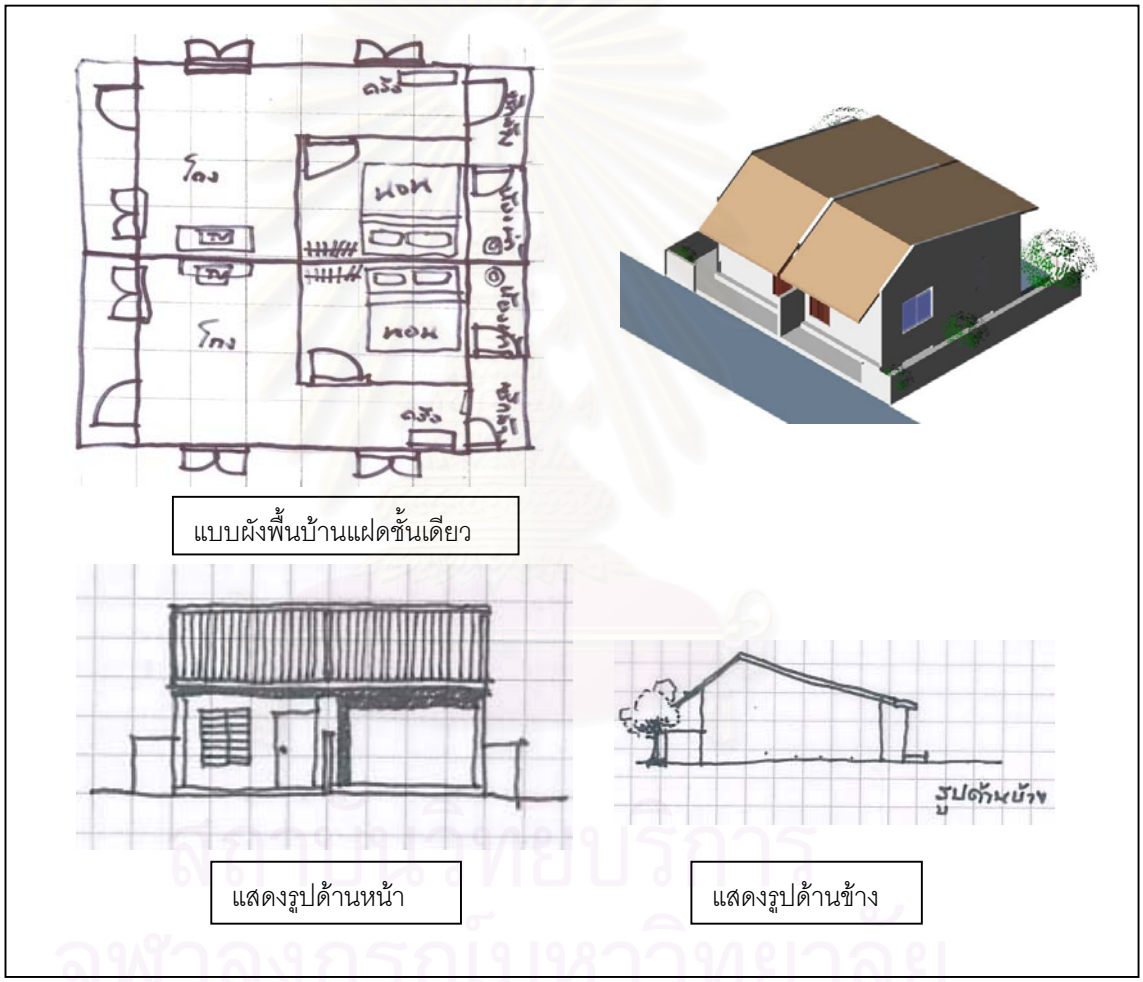

ภาพที่ 6.11 แสดงแบบบ้านแฝดชั้นเดียว

แบบบ้านแถวชั้นเดียวมีขนาด 4 x6 เมตรไม่ร่วมพื้นที่ห้องน้ำด้านหลังขนาด 2 ตารางเมตร พื้นที่ 24 ตารางเมตร จำนวนห้องนอน 1 ห้องนอน ราคาที่ประมาณห้องละ 30,000 บาทรวมทั้งหมด 90,000 บาท เฉลี่ยตารางเมตรละ 1,250 บาท (เฉพาะค่าวัสดุ) ชาวชุมชนที่ออกแบบร่วมกันมีต้องการจำนวน 8 ห้อง เห็นว่าราคาและขนาดเหมาะสม

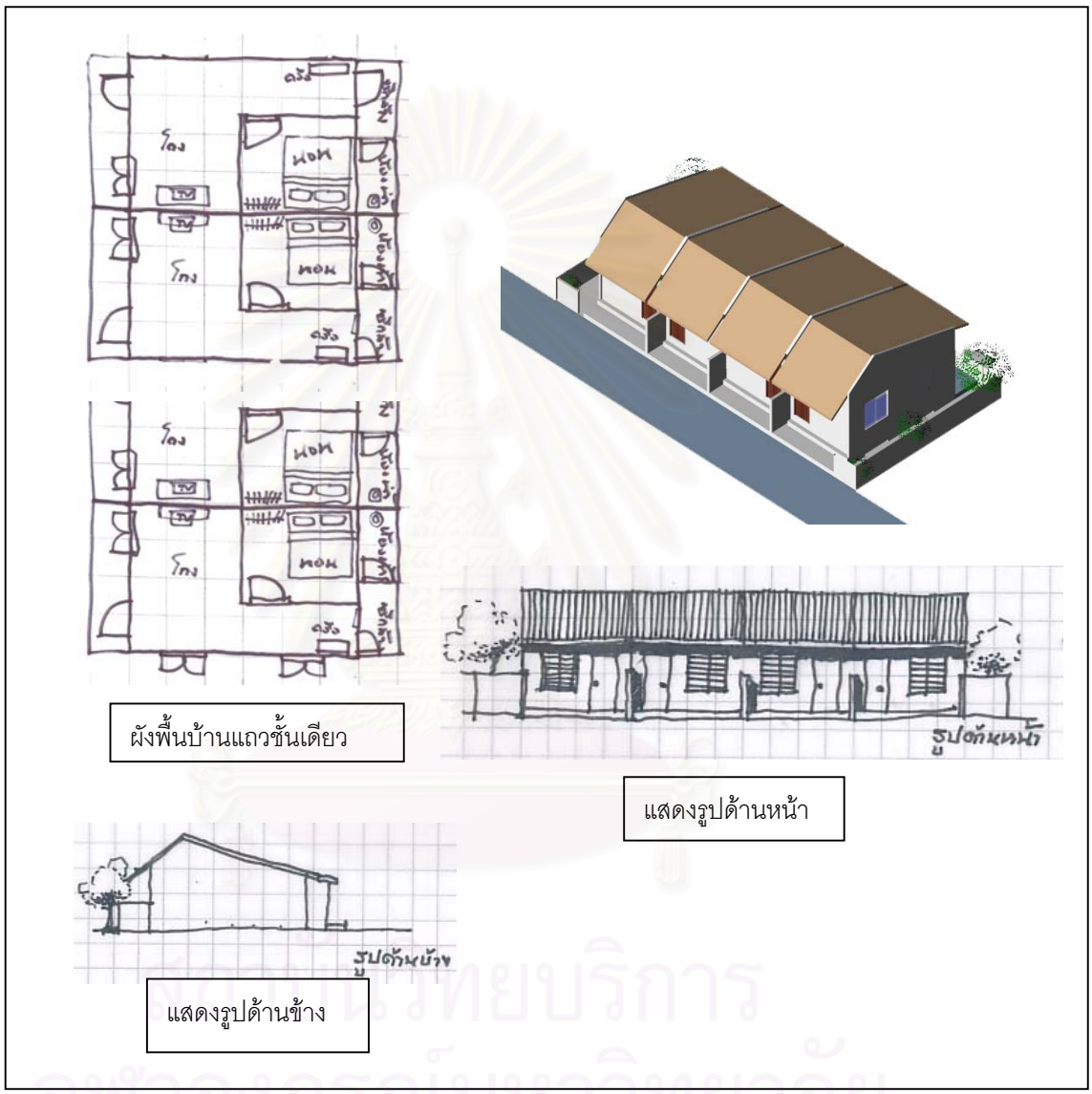

ภาพที่ 6.12 แสดงแบบบ้านแถวชั้นเดียว

แบบบ้านแฝด 2 ชั้นมีขนาด 4 x6 เมตรไม่ร่วมพื้นที่ห้องน้ำด้านหลังขนาด 2 ตารางเมตร พื้นที่ 48 ตารางเมตร จำนวนห้องนอน 1 ห้องนอน ราคาที่ประมาณห้องละ 72,000 บาทรวมทั้งหมด 144,000 บาท เฉลี่ยตารางเมตรละ 1,500 บาท (เฉพาะค่าวัสดุ) ชาวชุมชนที่ออกแบบร่วมกันมีต้องการจำนวน 12 ห้อง เห็นว่าราคาและขนาดเหมาะสม

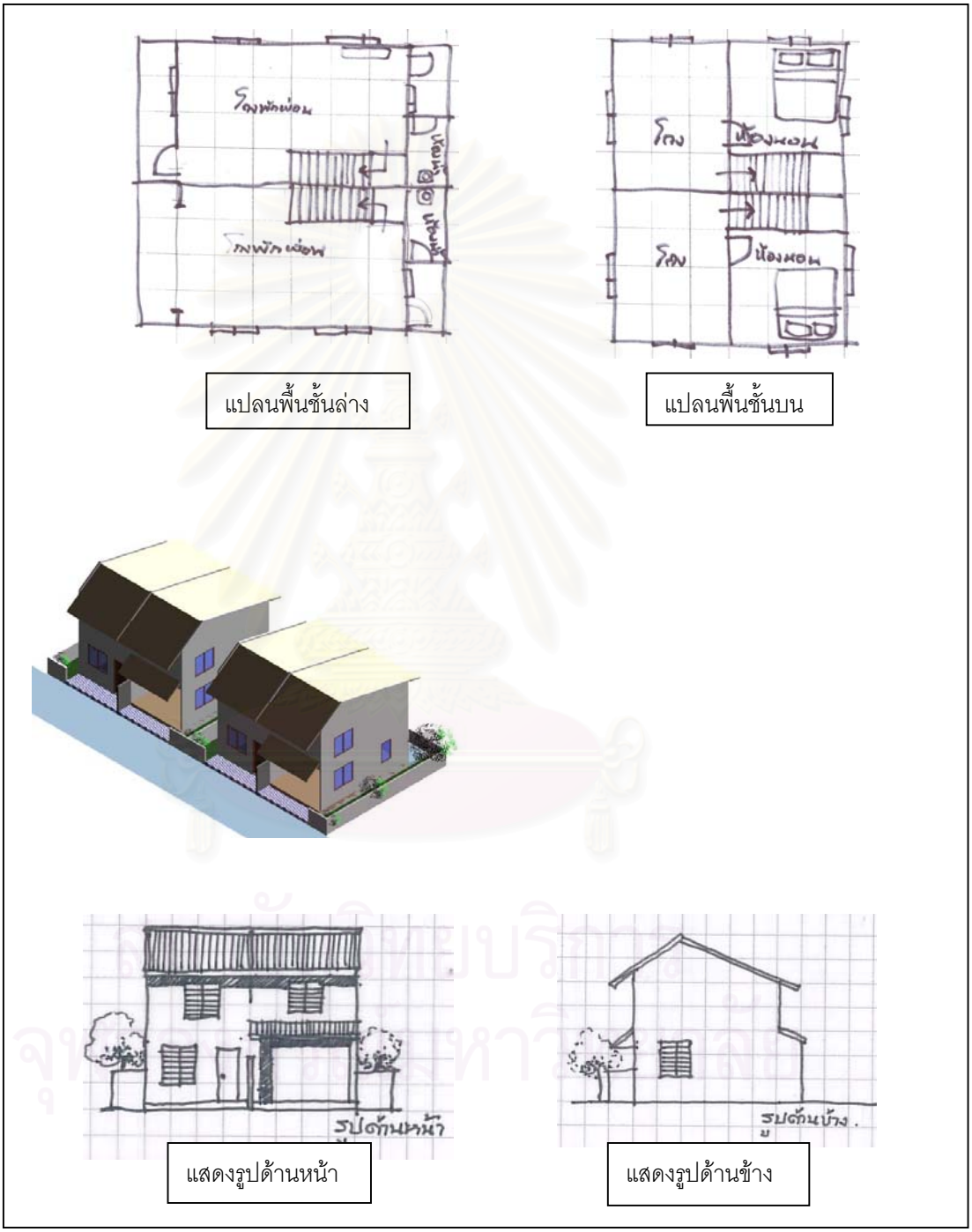

ภาพที่ 6.13 แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น

แบบบ้านแถว 2 ชั้นมีขนาด 4 x6 เมตรไม่ร่วมพื้นที่ห้องน้ำด้านหลังขนาด 2 ตารางเมตร พื้นที่ 48 ตารางเมตร จำนวนห้องนอน 1 ห้องนอน ราคาที่ประมาณห้องละ 60,000 บาทรวมทั้งหมด 240,000 บาท เฉลี่ยตารางเมตรละ 1,250 บาท (เฉพาะค่าวัสดุ) ชาวชุมชนที่ออกแบบร่วมกันมีต้องการจำนวน 16 ห้อง เห็นว่าราคาและขนาดเหมาะสม

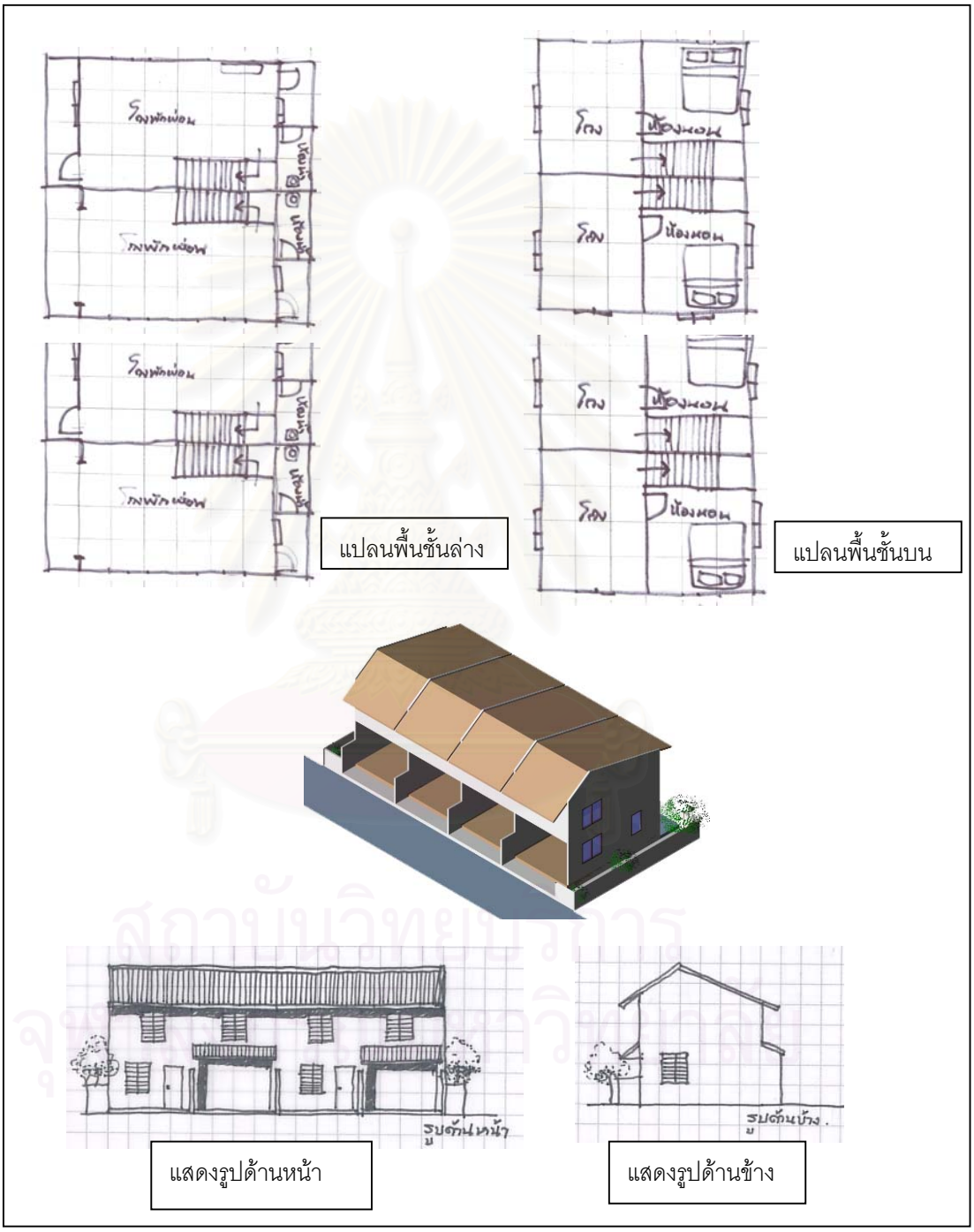

ภาพที่ 6.14 แสดงแบบบ้านแถว 2 ชั้น

6.3.4 รูปแบบการจัดวางผังชุมชน (ครั้งที่ 2)

การจัดผังจำเป็นที่จะต้องนำเสนอรูปแบบการจัดผังในแบบอื่น พร้อมทั้งอธิบายลักษณะของผังแบบต่างๆ เพื่อให้ชาวชุมชนได้เข้าใจถึงรูปแบบการจัดผังแบบอื่นนอกเหนือจากความเข้าใจของชุมชน และได้นำเสนอผังจากโครงการจริงของชุมชนอื่นได้แก่ ชุมชนอ่อนนุช ชุมชนอยุธยา ให้เห็นถึงการจัดผังที่เสร็จสมบรูณ์ ได้เริ่มโดยการจัดผังให้ชาวชุมชนช่วยกันนำแบบจำลองที่ชาวชุมชนร่วมกันออกแบบและทำแบบจำลองจัดลงในผังที่ได้จัดเตรียมไว้ในมาตราส่วนเท่ากับแบบจำลอง ชาวชุมชนร่วมกันคิดและทดลองจัดผังตามความเข้าใจและตามแบบผังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ ได้รูปแบบของผังทั้งหมด 4 รูปแบบ ชาวชุมชนต่างมีข้อคิดเห็นในแต่ละรูปแบบและให้ความสนใจในแต่ละแบบ ผังชุมชนที่ได้จึงไม่ใช่ทั้ง 4 แบบแต่ได้นำเอาข้อดีในแต่ละแบบมาจัดผังใหม่ตามความคิดเห็นของชาวชุมชนและผู้วิจัย

ผังใหม่ที่ได้เกิดจากการนำข้อดีจากผังในแต่ละแบบ มาจัดวางใหม่ตามความคิดเห็นและความเหมาะสมของชาวชุมชน ได้แก่จัดให้ส่วนสาธารณูปการไว้กลางผังเพื่อสะดวกในการใช้บริการและการเดินทาง ทางเดินภายในชุมชนมีขนาด 1.50 เมตร 3 ล้อกระบะหาของเก่าสามารถเข้าออกได้สะดวก ทั้งสองข้างของทางเดินปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น สามารถปลูกผักตามรั้วบ้านได้ มีพื้นที่จอดรถยนต์ รถยนต์ไม่สามารถเข้ามาจอดในบ้านได้เนื่องจากชาวชุมชนเห็นว่าไม่จำเป็น อีกทั้งพื้นที่มีน้อยถ้ามีถนนเข้ามาในชุมชนก็จะทำให้พื้นที่บ้านแต่ละหลังน้อยลง ปัจจุบันชาวชุมชนจะจอดรถไว้ริมทางรถไฟไม่ได้จอดในบ้านจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องจอดรถที่บ้าน จากการสำรวจรถยนต์ทั้งชุมชนมีรถยนต์ทั้งหมด 5 คัน พื้นที่โล่งหรือลานกีฬา ส่วนมากจะเล่นตะกร้อ,ฟุตบอล ขนาดของสนามในผังมีขนาด 8.50x8.00 เมตร มีทั้งหมด 4 สนาม ซึ่งชาวชุมชนเห็นว่าเหมาะสมแล้วเนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่ ที่เล่นกีฬาจะมีขนาดเล็กกว่านี้ สภาพในปัจจุบันทางเข้าออกชุมชนจะเข้าออกทางเดียว ชาวชุมชนเห็นว่าควรเพิ่มทางเข้าออกในผังชุมชนสามารถเข้าออกได้ 3 ทางเพื่อสะดวกในการเดินทางไม่ต้องอ้อมไกล การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนปัจจุบันสามารถดำเนินการได้สะดวก นอกจากจะประชาสัมพันธ์ด้วยลำโพงแล้วยังบอกผ่านกันได้ง่าย ถ้าวางผังชุมชนเป็นซอยเข้าทำให้การประชาสัมพันธ์ยากขึ้น

ผังชุมชนที่ร่วมกันจัดของชาวชุมชนจะประกอบไปด้วย ส่วนสาธารณูปการได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ธนาคารขยะ ลานกีฬา สนมาเด็กเล่น ลานโล่งสำหรับจอดรถยนต์ ส่วนพักอาศัยประกอบด้วย บ้านแฝด 2 ชั้นจำนวน 6 หลัง ,บ้านแถว 2 ชั้น จำนวน 4 หลังหลังละ 4 คูหา, บ้านแฝดชั้นเดียว จำนวน 4 หลัง ,บ้านแถวชั้นเดียว จำนวน 2 หลังหลังละ 4 คูหา รวมจำนวนทั้งหมด 44 หลังคาเรือน

ผังชุมชน	ข้อคิดเห็นของชาวชุมชน	ข้อคิดเห็นผู้วิจัย
1	- บ้านที่อยู่ด้านในไม่มีใครอยากอยู่ เพราะถูกอีกหลังบังหน้าบ้าน - พื้นที่โล่งมากใช้เป็นสนามเด็กเล่นและลานกีฬาได้ - ทางเดินเลี้ยวมากรถเขนขยะจะเข้าออกลำบาก	- เหมาะสมและผังที่จัดที่พื้นที่โล่งมาก - พื้นที่ด้านหน้าสามารถทำลานกีฬาพักผ่อนได้ - ผังที่จัดเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่แน่น
2	- แบ่งเป็นซอยและแบ่งเป็นแถวหันหน้าเข้าทางเดินตรงกลาง - พื้นที่ส่วนกลางน้อย - การแบ่งเป็นซอยอาจไม่สะดวกในการประชาสัมพันธ์ การติดต่อ การเดินทาง	- พื้นที่ส่วนกลางน้อย - ความปลอดภัยมีน้อยเมื่อเป็นซอยเล็ก - งานระบบมากค่าใช้จ่ายสูง งานประปาไฟฟ้า
3	- แบ่งเป็นซอยๆ ทั้งหมด - พื้นที่ส่วนกลางน้อย - การแบ่งเป็นซอยอาจไม่สะดวกในการประชาสัมพันธ์ หรือการประชุม	- พื้นที่ส่วนกลางน้อย - ความปลอดภัยมีน้อยเมื่อเป็นซอยเล็ก - งานระบบมากค่าใช้จ่ายสูง งานประปาไฟฟ้า
4	- หันหน้าเข้าทางเดินตรงกลาง - ทางเดินแต่ละด้านยาวและลึกเกินไป - พื้นที่ส่วนกลางน้อย - ลักษณะการจัดผังคล้ายกับชุมชนที่อยู่ปัจจุบัน คือยาวขนานทางรถไฟ - สะดวกในการเข้าออกบ้าน และการเดินทางเช่นรถเขน รถ 3 ล้อกระบะหาของเก่าสวนกันได้	- พื้นที่ส่วนกลางน้อย - ทางเดินเข้าบ้านลึกเกินไป - สะดวกในการดูแลกันเองในชุมชน - สะดวกในการทำระบบประปา ไฟฟ้า

ตารางที่ 6.6 การนำเสนอรูปแบบการจัดวางผังชุมชนแบบที่ 1,2,3 และ4

สรุปผังชุมชนที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด

ผังชุมชนที่ชาวชุมชนเห็นว่าเหมาะสมที่สุด โดยเห็นว่าสามารถลดความแออัดของผังเดิมได้ มีพื้นที่วางสำหรับทำเป็นลานกีฬาหรือสวนสาธารณะได้ มีลานจอดรถตรงกลาง รถเข็นหรือรถ 3 ล้อ กระบะสามารถเข็นเข้าไว้ในบ้านได้ ทางเดินตรงกลางกว้าง 1.50 เมตร ทางเข้าออกชุมชนมี 3 ทาง เป็นทางเข้าออกหลัก 1 รถยนต์เข้า ออก และทางเข้า ออกรอง 2 ทาง สำหรับคนในชุมชนและรถเข็น ธนาคารขยะและศูนย์อยู่ตรงกลางผังเพื่อสะดวกในการเดินทาง บ้านที่ชาวชุมชนช่วยกันจัดลงในผัง บ้านแฝดชั้นเดียวจะอยู่ด้านริมถนน และบ้าน 2 ชั้นอยู่ด้านใน เพราะเห็นว่าบ้านจะได้ไม่บังกัน และลดความแออัดได้ การจัดวางแบบจำลองที่ชาวชุมชนช่วยกันลงในผัง ชาวชุมชนต่างอยากที่จะให้บ้านตนเองใกล้กันพื้นที่โล่ง ทำให้ต้องช่วยกันจัดให้มีพื้นที่โล่งเป็นช่วงๆ

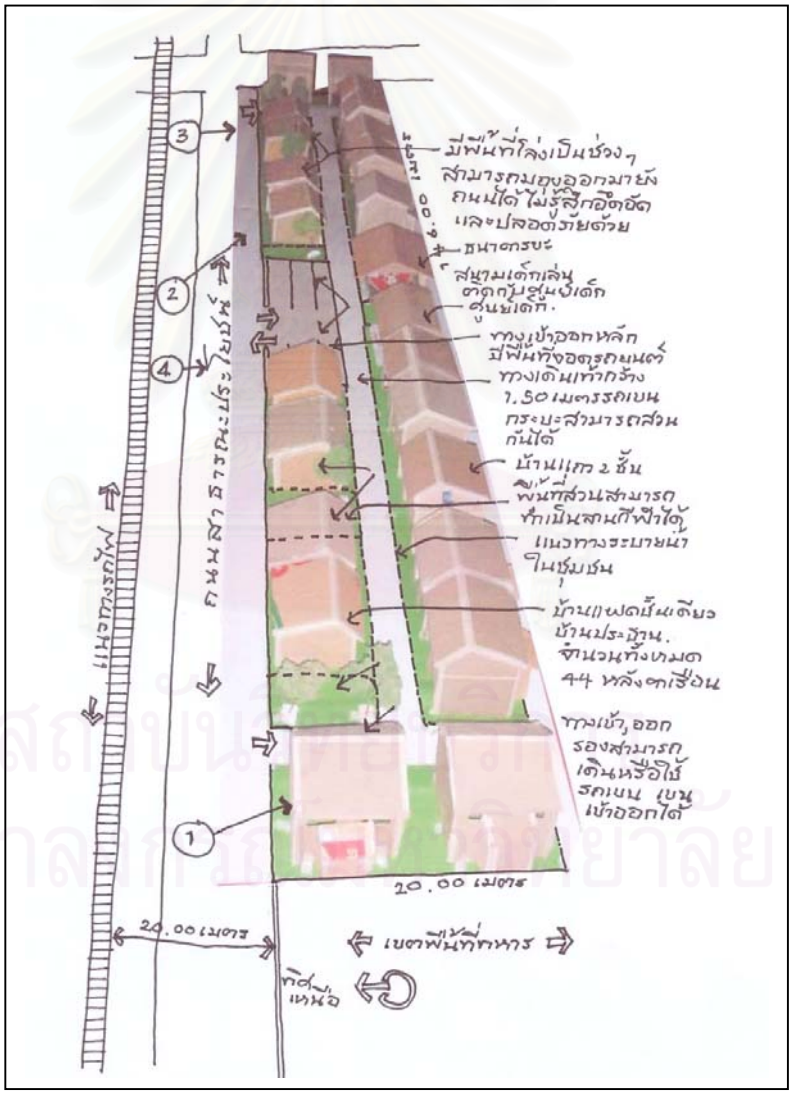

ภาพที่ 6.15 แสดงการวิเคราะห์ผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด ครั้งที่ 2

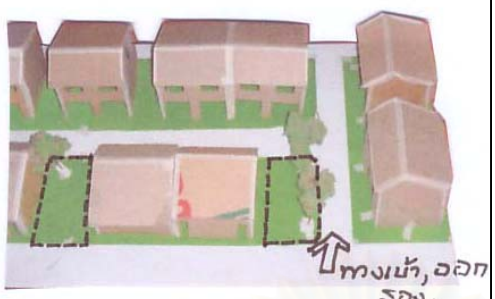

1

องค์ประกอบของผังชุมชน ประกอบด้วย ธนาคารขยะ ศูนย์เด็กเล็ก สนามเด็กเล่น บ้านแฝด 2 ชั้นจำนวน 6 หลัง บ้านแถว 2 ชั้น จำนวน 4 หลังหลังละ 4 คูหา บ้านแฝดชั้นเดียว จำนวน 4 หลัง บ้านแถวชั้นเดียว จำนวน 2 หลังหลังละ 4 คูหา รวมจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 44 หลังคาเรือน

ทางเข้า ออกรองขนาด 1.50 เมตร ที่โล่งระหว่างอาคารขนาด 68 ตรม. สามารถทำเป็นลานกีฬา

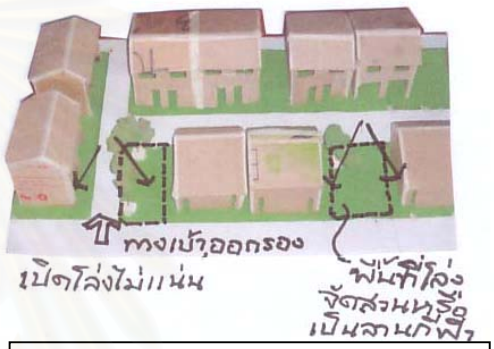

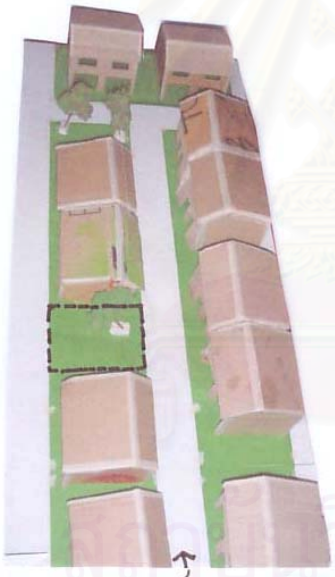

3

ขนาดของที่ดินที่เหมาะสม มีขนาด 8.50x5.00 พื้นที่ 42.5 ตรม. ขนาด 9.00x 5.00 พื้นที่ 45 ตรม. และขนาด 8.5x4 พื้นที่ 34 ตรม.

2

ทางเดินตรงกลาง ขนาด 1.50ม. รวมทางระบายน้ำและพื้นที่ด้านข้างทางเดินข้างละ 0.75 ม.ปลูกต้นไม้ จัดสวนหรือผักสวนครัวได้

4

พื้นที่ลานโล่งใช้เป็นที่จอดรถ และสามารถใช้ทำกิจกรรมต่างๆของชุมชนได้ เช่น งานวันเด็ก งานวันแม่ หน่วยงานอื่นที่เข้ามาแจกของ ให้กับชาวชุมชน

ภาพที่ 6.16 แสดงการวิเคราะห์ผังชุมชน ที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด ครั้งที่ 2

6.4 การวิเคราะห์ผลการศึกษาและเปรียบเทียบ

6.4.1 วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบที่อยู่อาศัย จะทำการศึกษา 3 ช่วงได้แก่ 1 บ้านตนเองในปัจจุบัน ,2 บ้านที่ออกแบบ และ 3 บ้านที่ร่วมกันออกแบบ ปัจจัยที่ทำให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย จากปัจจุบันเป็นบ้านที่ออกแบบ โดยสามารถแบ่งกลุ่มได้ 5 กลุ่ม ชาวชุมชนออกแบบบ้านโดยอิสระยังไม่มีข้อจำกัดใดๆ เมื่อนำแบบจำลองที่ทำร่วมกันจัดลงในผังจะเห็นถึงปัญหาต่างๆมาก ดังนั้นการจัดกลุ่มเพื่อที่จะให้มีข้อจำกัดเดียวกัน ควรจะจัดอยู่ด้วยกันและนำไปสู่การออกแบบร่วมกัน

ปัจจัยที่ทำให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย จากบ้านที่ออกแบบเป็นบ้านที่ออกแบบร่วมกัน โดยออกแบบร่วมกันแบ่งได้ 4 แบบ บ้านที่ออกแบบในกลุ่ม 1 ออกแบบบ้านร่วมกันได้แบบบ้านมากที่สุดคือ 4 แบบ เกิดจากข้อจำกัดเพื่อแก้ไขปัญหาได้แก่ ข้อกำจัดของพื้นที่ที่มีขนาดเล็ก แคบ และราคาที่ประมาณราคาไว้ช่วยให้ชาวชุมชนตัดสินใจได้ง่ายในการเปลี่ยนผังบ้านให้เหมาะสมกับราคาบ้านที่ออกแบบ กลุ่มที่ 4และ5 ชาวชุมชนออกแบบเป็นบ้าน 2 ชั้น มีข้อจำกัดในเรื่องขนาดของพื้นที่โครงการ ที่มีขนาดเล็กและราคาบ้าน 2 ชั้นที่ออกแบบมีราคาสูง แบบที่ออกแบบร่วมกันจึงเป็นบ้านแฝด 2 ชั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

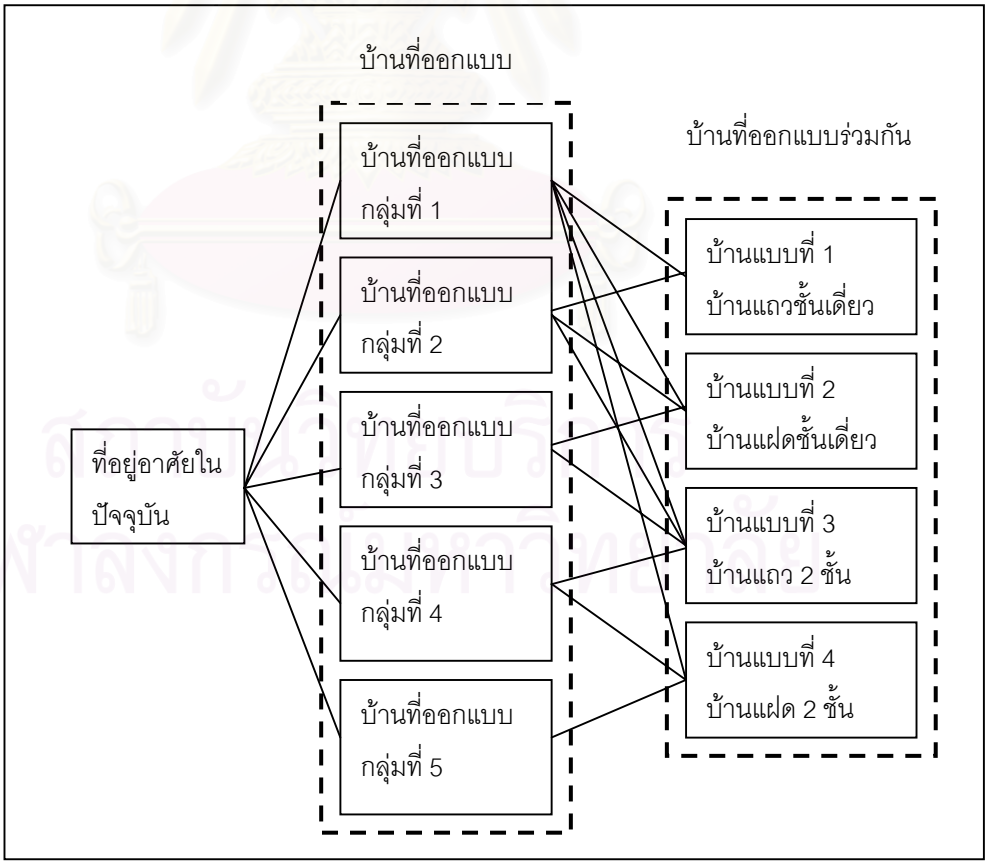

แผนภูมิที่ 6.18 แสดงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบที่อยู่อาศัย

6.4.2 วิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาของที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน มีขนาดพื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน เฉลี่ย 9-20 เมตร ขนาดของครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัว 2-3 คนเป็นส่วนใหญ่ บ้านส่วนใหญ่จะสร้างเอง คิดเป็นร้อยละ 46 ใช้งบประมาณในการก่อสร้างประมาณ 3,000-5,000 บาท/หลัง วัสดุที่ใช้จะเป็นเพียงการนำเศษไม้ แผ่นป้ายโฆษณาหรือสังกะสีเก่า ๆ เป็นผนัง พื้นปูด้วยไม้กระดาน ไม้แบบหรือผ้าใบหลังคาเป็นสังกะสี จะซื้อกันเองในชุมชนหรือหาเก็บของเก่าเอง

บ้านที่ออกแบบเอง มีขนาดพื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน เฉลี่ย 21-25 เมตร ขนาดประมาณ 4 x6 เมตร ราคาที่ประมาณเฉลี่ย 50,001-100,000 บาท เฉพาะค่าวัสดุ และจากการสอบถามชาวบ้านส่วนใหญ่จะดำเนินการก่อสร้างเอง ราคาที่ประมาณมีราคาสูงเนื่องจากเป็นบ้านเดี่ยว

บ้านที่ออกแบบร่วมกัน ขนาดของพื้นที่ทั้งบ้านที่ออกแบบกันเองกับบ้านที่ร่วมกันออกแบบมีขนาดไม่ต่างกันมาก บ้านที่ออกแบบเองส่วนใหญ่มีขนาดไม่ใหญ่มาก และขนาดที่ชาวชุมชนร่วมกันออกแบบคือขนาด 24-48 ตรม. ชาวชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องขนาดแต่มีปัญหาเรื่องราคาค่าก่อสร้าง โดยราคาที่ชาวชุมชนสามารถรับผิดชอบได้คือราคาตั้งแต่ 30,001-72,000 บาท

	ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	บ้านที่ออกแบบ	บ้านที่ออกแบบร่วมกัน
ประมาณราคา	3,000- 5,000	50,001-100,000	30,000-72,000
ขนาดบ้าน	เฉลี่ย 9-20 ตรม.	เฉลี่ย 21-25 ตรม.	เฉลี่ย 24-48 ตรม.

ตารางที่ 6.7 แสดงการวิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.4.3 วิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ A13

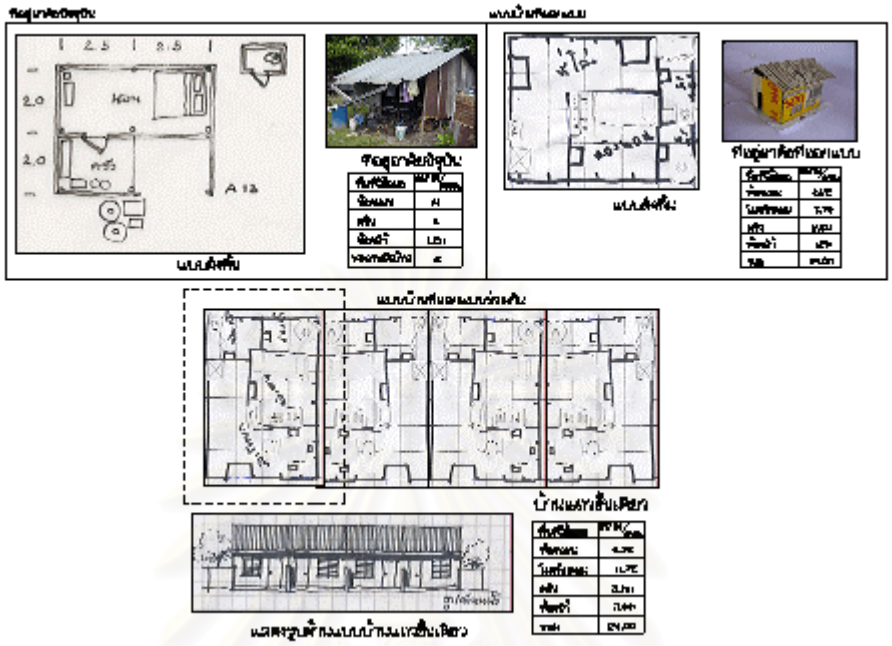

ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ได้รับเงินช่วยเหลือจากนายจ้างจำนวน 6,000 บาท ในการสร้างบ้าน ไม่มีการต่อเติม มีแต่เปลี่ยนหลังคาสังกะสี พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน ทั้งสองคนทำงานเป็นลูกจ้างอยู่ร้านอาหาร รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท /ครัวเรือน ที่อยู่อาศัยที่ออกแบบมีราคาสูงและเห็นว่าที่อยู่อาศัยที่ออกแบบร่วมกันมีระดับราคาไม่สูง แบบที่ออกแบบร่วมกันมีขนาดพื้นที่ใหญ่กว่าแบบที่ออกแบบเอง 4 ตรม.และใหญ่กว่าที่อยู่อาศัยปัจจุบัน 9 ตรม. บ้านที่ออกแบบร่วมกันมีพื้นที่ใช้สอยเหมือนกับบ้านที่ออกแบบเองและมีขนาดใหญ่กว่า

	ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	บ้านที่ออกแบบ	บ้านที่ออกแบบร่วมกัน
ประมาณราคา	6,000	51,420	30,000
ขนาดบ้าน	15 ตรม.	20 ตรม.	24 ตรม.

ตารางที่ 6.8 แสดงขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ 13

6.4.4 วิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ B36

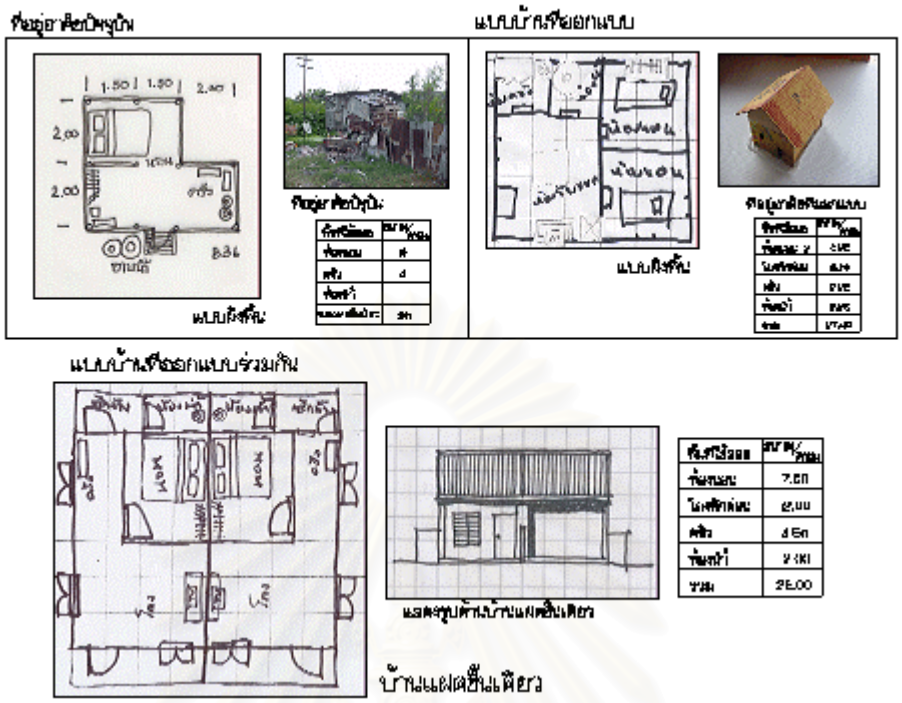

ที่อยู่อาศัยปัจจุบันลักษณะที่เป็นบ้านชั้นเดียวสูง 0.50 ม. ใต้ถุนโล่งตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำอยู่ภายนอก การก่อสร้างนั้นซื้อมาในราคา 4,500 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม พื้นที่บ้านทั้งหมด 20 ตร.ม. จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน นาย บุญส่ง พลสว่าง, นาง บัวผัน ใยโพธิ์ รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน ที่อยู่อาศัยที่ออกแบบมีราคาสูงและเห็นว่าที่อยู่อาศัยที่ออกแบบร่วมกันมีระดับราคาไม่สูง แบบที่ออกแบบร่วมกันมีขนาดใกล้เคียงกับแบบบ้านที่ออกแบบเอง 1 ตรม.และใหญ่กว่าที่อยู่อาศัยปัจจุบัน 6 ตรม. บ้านที่ออกแบบร่วมกันมีพื้นที่ใช้สอยเหมือนกับบ้านที่ออกแบบเอง

	ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	บ้านที่ออกแบบ	บ้านที่ออกแบบร่วมกัน
ประมาณราคา	4,500	61,200	36,000
ขนาดบ้าน	20 ตรม.	27 ตรม.	26 ตรม.

ตารางที่ 6.9 แสดงขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ B36

6.4.5 วิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ A26

ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

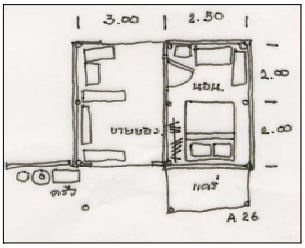

แบบผังพื้น

ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

พื้นที่ใช้สอย	ขนาด/ตรม.
ห้องนอน	10
โถงขายของ	12
ห้องน้ำ	
รวมเฉพาะในบ้าน	22

แบบบ้านที่ออกแบบ

แบบผังพื้น

ที่อยู่อาศัยที่ออกแบบ

พื้นที่ใช้สอย	ขนาด/ตรม.
ห้องนอน 1	7.50
ห้องนอน 2	7.50
โถงพักผ่อน	13.50
ครัว	3
ห้องน้ำ	1.50
รวม	33.00

แบบบ้านที่ออกแบบร่วมกัน

บ้านแฝด 2 ชั้น

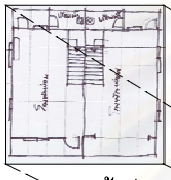

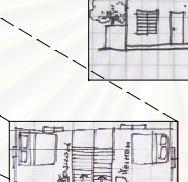

แสดงรูปด้านบ้านแฝด 2 ชั้น

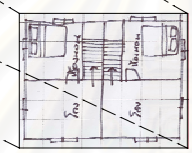

แบบแปลนชั้นที่ 1

แบบแปลนชั้นที่ 2

พื้นที่ใช้สอย	ขนาด/ตรม.	พื้นที่ใช้สอย	ขนาด/ตรม.
โถงพักผ่อน	24.00	ห้องนอน	9.00
ครัว		โถงพักผ่อน ชั้นบน	15.00
ห้องน้ำ	2.00		
		รวม	50.00

ที่อยู่อาศัยปัจจุบันลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวติดพื้นดิน ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำแยกออกไป การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเองในราคา 3,000 บาท ไม่มีการต่อเติมและการซ่อมแซมพื้นที่บ้านทั้งหมด 22.00 ตร.ม.พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.33 ตร.ม. จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คน นายไพฑูรย์ ดูแลธนาคารขยะนางสุข อาชีพขายของในชุมชน ดญ. วาสนา เรียนชั้น ป.1วัดสมรลาย รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 7,000 บาท /ครัวเรือน ราคาที่ออกแบบเป็นระดับราคาที่เจ้าของสามารถผ่อนชำระได้อีกทั้งพอมีเงินเก็บ แต่ขนาดที่อยู่อาศัยที่ออกแบบมีขนาดใหญ่เมื่อจัดลงในผังแอดัด และไม่มีบริเวณ แบบที่ออกแบบร่วมกันเป็นบ้านแฝดที่มีพื้นที่ใช้สอยมากกว่าเดิมเพิ่มขึ้น 17 ตรม. มีบริเวณ และราคาไม่สูงมาก

	ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	บ้านที่ออกแบบ	บ้านที่ออกแบบร่วมกัน
ประมาณราคา	3,000	66,900	72,000
ขนาดบ้าน	22 ตรม.	33 ตรม.	50 ตรม.

ตารางที่ 6.10 แสดงขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ A 26

6.4.6 วิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ A53

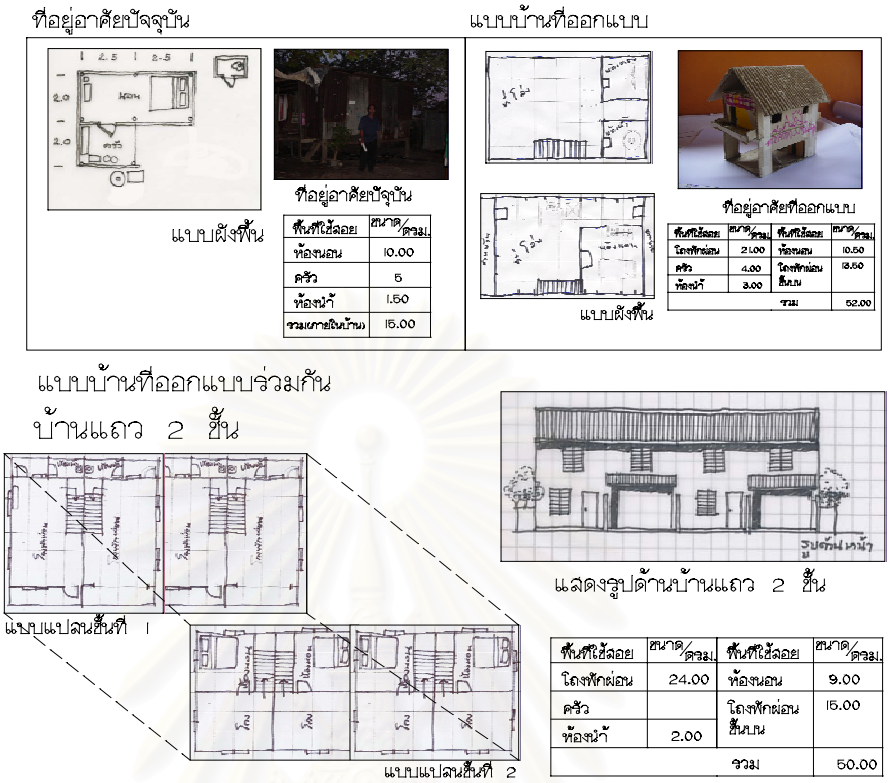

ที่อยู่อาศัยปัจจุบันลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม. จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 4 คน นาย ทวีศักดิ์ นาง ลำไพร ดช.อุดรชัย ดช.ชัยภูมิ มีอาชีพรับจ้างและหาบเร่ขายของ รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 6,000 บาท /ครัวเรือน แบบบ้านที่ออกแบบเป็นบ้าน 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ใช้สอยมากทำให้ราคาที่ประมาณสูงจำเป็นต้องลดราคาลง แบบที่ออกแบบร่วมกันมีราคาที่ประมาณไม่สูงและพื้นที่ใช้สอยเห็นว่าเหมาะสม ลดลง 13 ตรม. และราคาลดลงประมาณ 38,540 บาท

	ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	บ้านที่ออกแบบ	บ้านที่ออกแบบร่วมกัน
ประมาณราคา	-	98,540	60,000
ขนาดบ้าน	15 ตรม.	63 ตรม.	50 ตรม.

ตารางที่ 6.11 แสดงขนาดพื้นที่ใช้สอยและการประมาณราคาบ้านเลขที่ A 53

6.4.7 การวิเคราะห์สัดส่วนการใช้พื้นที่และองค์ประกอบในผังชุมชน

การร่วมกันวางผังชุมชน ของชาวชุมชนไบเล่ย์-หลังจวน

ขนาดที่ดินโครงการ		1-3-40 ไร่
กรรมสิทธิ์ที่ดิน		การรถไฟแห่งประเทศไทย
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด		44 ครัวเรือน
จำนวนประชากรทั้งหมด		145 คน เฉลี่ยหลังละ 3.2 คน
ขอบเขต	ทิศเหนือ	ติดแนวทางรถไฟ
	ทิศใต้	ติดเขตพื้นที่บ้านพักทหาร กองทัพภาคที่ 2
	ทิศตะวันตก	ติดเขตพื้นที่บ้านพักทหาร กองทัพภาคที่ 2
	ทิศตะวันออก	ติดทางสาธารณะกว้าง 6 เมตร หมู่บ้านบุ่ง

องค์ประกอบโครงการ

ผังชุมชนไบเล่ย์-หลังจวน ประกอบไปด้วยพื้นที่ส่วนกลางร้อยละ 40 ของพื้นที่โครงการและพื้นที่ส่วนพักอาศัย ร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งโครงการ

พื้นที่ส่วนกลางประกอบด้วย

- ศูนย์เด็กเล็ก ปัจจุบันศูนย์เด็กมีเด็กเข้าเรียนประมาณ 12 คน อายุ 1-3 ปี อาคารขนาด 5x10 เมตร ขนาดของอาคารที่ออกแบบร่วมกันขนาด 5x12 เมตร ขนาดของที่ดิน ร้อยละ 2.5 ของพื้นที่โครงการ
- ธนาคารขยะ ปัจจุบันธนาคารรับซื้อของเก่า เก็บและตัดแยก มีขนาด 6x8 เมตร สูง 3.5 เมตร ขนาดของอาคารที่ออกแบบร่วมกันขนาด 5x10 เมตร ขนาดของที่ดิน ร้อยละ 2.5 ของพื้นที่โครงการ
- ทางเดิน ขนาดของทางเดินที่ออกแบบร่วมกันกว้าง 1.50 เมตร คิดเป็นร้อยละ 10 ของ พื้นที่โครงการ
- ลานจอดรถ ลานจอดรถจากการสำรวจ ชาวชุมชนมีรถยนต์ที่ใช้เก็บของเก่า และแห่ป้ายโฆษณา เพียง 5 คัน ลานจอดรถที่ร่วมกันออกแบบ จอดรถได้ 6 คัน คิดเป็นร้อยละ 6 ของพื้นที่โครงการ
- ลานกีฬา ปัจจุบันชาวชุมชนเล่นกีฬาตะกร้อและฟุตบอล ลานกีฬาที่ร่วมกันออกแบบมีขนาดไม่ใหญ่แต่มี 4 แห่งขนาด 8.5x8 เมตร คิดเป็นร้อยละ 9 ของพื้นที่โครงการ

- สนามเด็กเล่น ปัจจุบันสนามเด็กเล่นไม่มีเด็ก เด็กจะเล่นบริเวณบ้าน สนามเด็กเล่นที่ร่วมกันออกแบบ มีขนาด 152 ตรม.คิดเป็นร้อยละ 5 ของพื้นที่โครงการ

พื้นที่ส่วนพักอาศัยประกอบด้วย

- แบบบ้านแบบที่ 1 แบบที่ร่วมกันออกแบบเป็นบ้านแฝดชั้นเดียว คิดเป็นร้อยละ 12 ของพื้นที่โครงการ จำนวน 8 ยูนิต
- แบบบ้านแบบที่ 2 แบบที่ร่วมกันออกแบบเป็นบ้านแถวชั้นเดียว คิดเป็นร้อยละ 10 ของพื้นที่โครงการ จำนวน 8 ยูนิต
- แบบบ้านแบบที่ 3 แบบที่ร่วมกันออกแบบเป็นบ้านแฝด 2 ชั้น คิดเป็นร้อยละ 18 ของพื้นที่โครงการ จำนวน 12 ยูนิต
- แบบบ้านแบบที่ 4 แบบที่ร่วมกันออกแบบเป็นบ้านแถว 2 ชั้น คิดเป็นร้อยละ 18 ของพื้นที่โครงการ จำนวน 16 ยูนิต

การใช้ที่ดิน		ขนาดพื้นที่	ร้อยละ
พื้นที่ส่วนกลาง	ส่วนสาธารณูปการ	130	4.68
	ส่วนลานโล่งและที่จอดรถ	170	6.12
	ส่วนลานกีฬา	1,600	9.14
	ส่วนทางเดิน	254	16.96
	ส่วนสนามเด็กเล่น	471	5.47
พื้นที่ส่วนบ้านพักอาศัย	ส่วนพักอาศัย	152	57.61
รวม			100

ตารางที่ 6.12 แสดงสัดส่วนการใช้ที่ดิน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.4.8 วิเคราะห์การใช้พื้นที่และองค์ประกอบในผังชุมชน (ครั้งที่ 1)

ส่วนสาธารณูปการ พื้นที่ 146 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 7 , ส่วนลานโล่งและที่จอดรถ พื้นที่ 50 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 2 , ส่วนพักอาศัย พื้นที่ 1692 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 75 และส่วนทางเดิน พื้นที่ 352 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 16

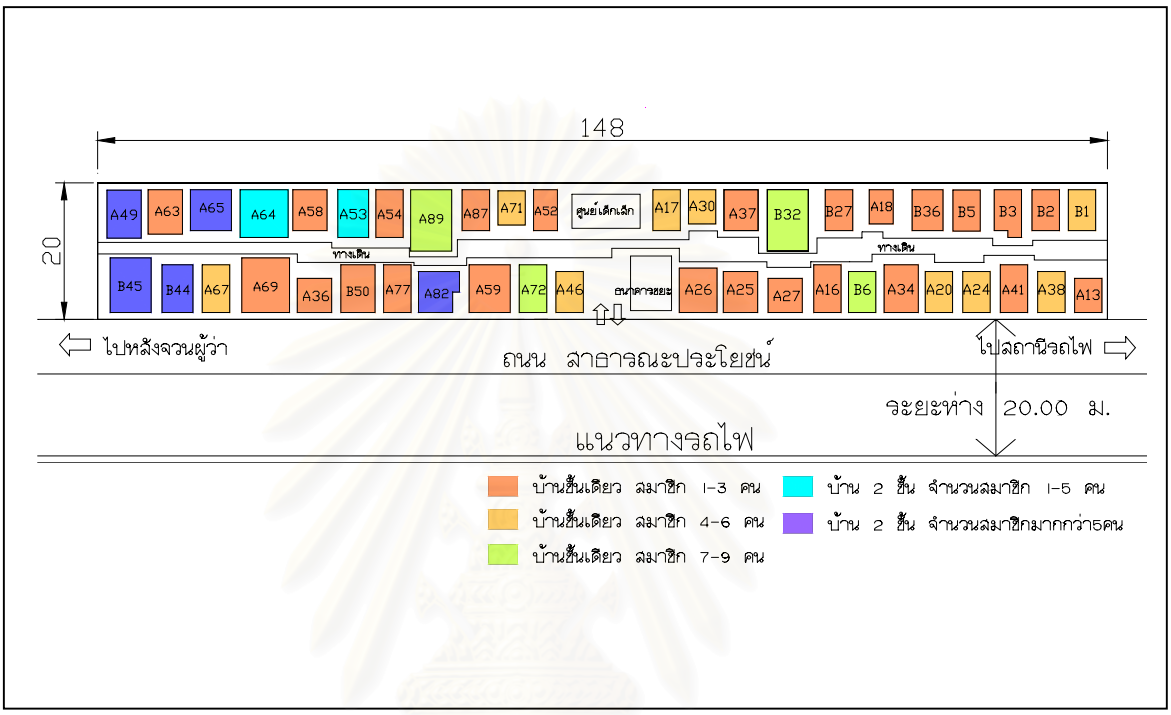

ภาพที่ 6.17 แสดงผังชุมชนที่ร่วมกันจัด ครั้งที่ 1

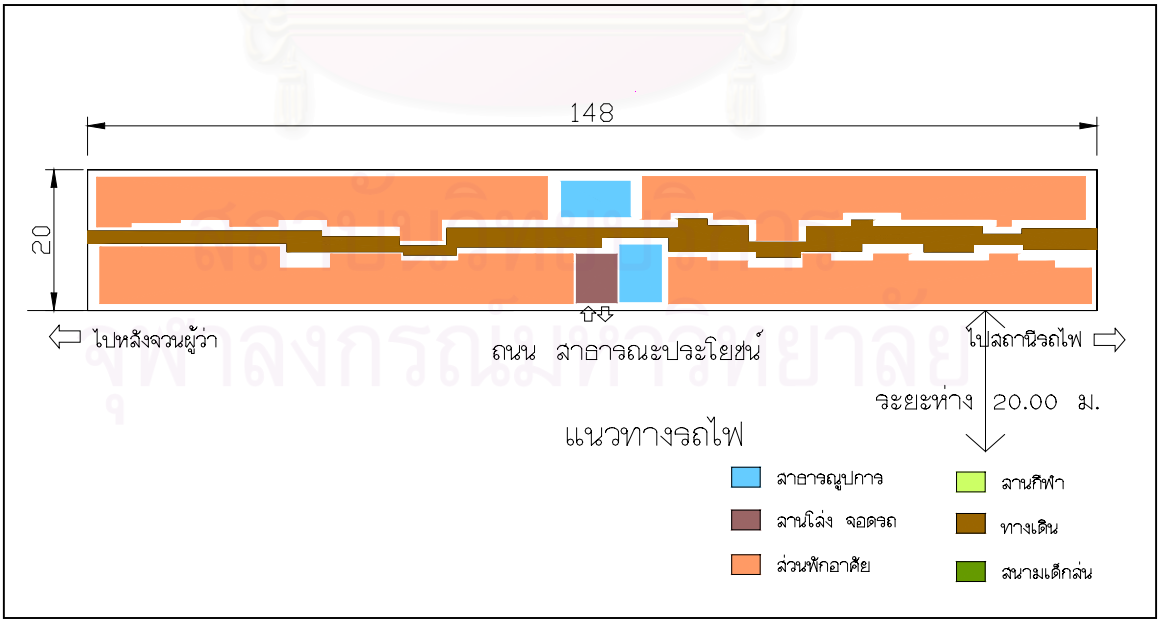

ภาพที่ 6.18 แสดงการแบ่งโซนผังชุมชน ครั้งที่ 1

6.4.9 การใช้พื้นที่และองค์ประกอบในผังชุมชน (ครั้งที่ 2)

ส่วนสาธารณูปการ พื้นที่ 130 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 4.68 ,ส่วนลานโล่งและที่จอดรถ พื้นที่ 170 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 6.12 ,ส่วนพักอาศัย พื้นที่ 1,600 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 57.61 ,ส่วนลานกีฬา พื้นที่ 254 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 9.14 ,ส่วนทางเดิน พื้นที่ 471 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 16.96 และ ส่วนสนามเด็กเล่น พื้นที่ 152 ตรม. คิดเป็นร้อยละ 5.47

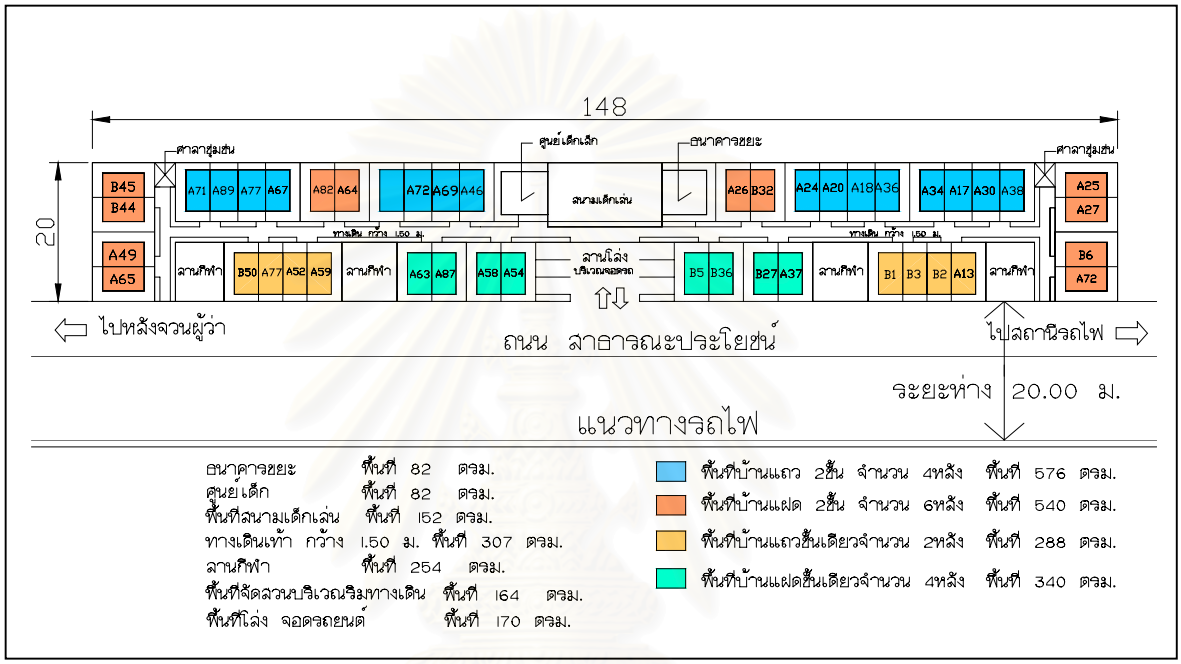

ภาพที่ 6.19 แสดงผังชุมชนที่จัดร่วมกันครั้งที่ 2

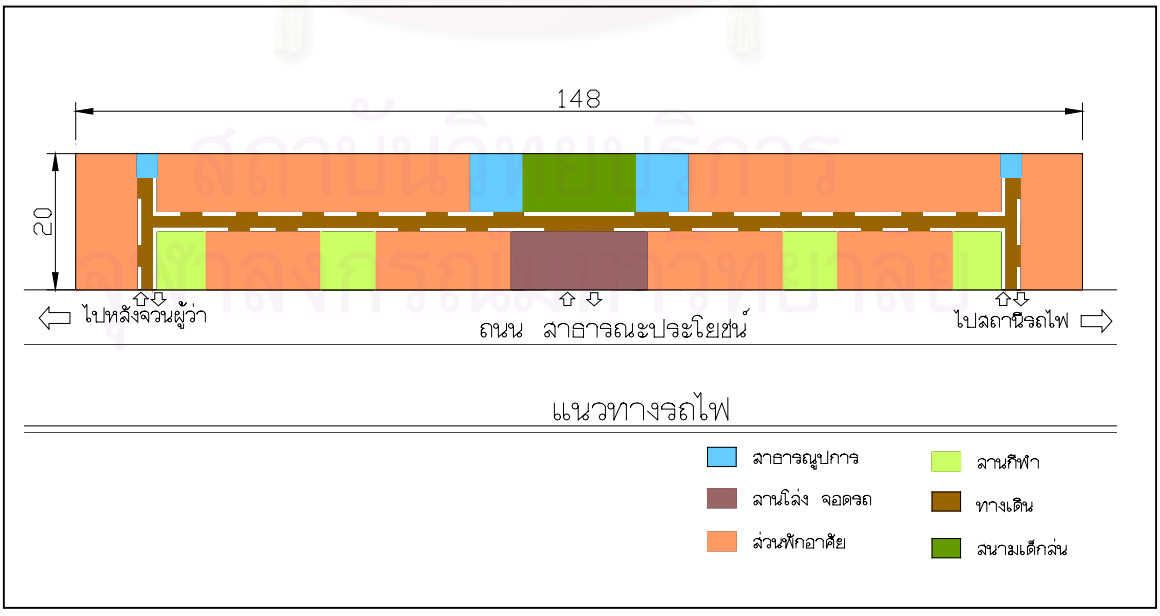

ภาพที่ 6.20 แสดงการแบ่งโซนผังชุมชนครั้งที่ 2

6.4.10 การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่ชุมชนกับชุมชนอื่น

การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่ชุมชนกับชุมชนอื่น ทำการเปรียบเทียบกับโครงการที่มีการแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วม คือ ชุมชนประชาอุทิศ 76, ชุมชนอ่อนนุช และชุมชนเพิ่มสินออเงิน ทั้ง 3 ชุมชนเป็นชุมชนที่รื้อย้ายจากใต้สะพานและริมคูครองในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการเคหะดำเนินการจัดหาที่ดินและจัดทำโครงการรองรับ รวมทั้งเงินอุดหนุนเพื่อจัดซื้อที่ดินและก่อสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การจัดหาที่ดิน เพื่อจัดทำโครงการเป็นการดำเนินการภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการพัฒนาร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน

ชุมชนประชาอุทิศ ดำเนินการโครงการโดยการจัดสรรที่ดินแปลงโล่ง พร้อมทั้งสาธารณูปโภค แปลงละประมาณ 11.25 ตารางวา จำนวน 293 แปลง อัตราเช่าเดือนละ 5,800 บาท,ชุมชนอ่อนนุช ดำเนินการโครงการโดยการจัดสรรที่ดินแปลงโล่ง พร้อมทั้งสาธารณูปโภค แปลงละประมาณ 12.5 ตารางวา จำนวน 284 แปลง อัตราเช่าเดือนละ 6,100 บาท และ ชุมชนเพิ่มสินออเงิน ดำเนินการโครงการโดยการจัดสรรที่ดินแปลงโล่ง พร้อมทั้งสาธารณูปโภค แปลงละ 13.5 ตารางวา จำนวน 266 แปลง อัตราเช่าเดือนละ 7,700 บาท

ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ การดำเนินการโดยกระบวนมีส่วนร่วมในการออกแบบบ้านและวางผังชุมชน โดยการเคหะช่วยเหลือในด้านก่อสร้างสาธารณูปโภค การดำเนินการก่อสร้างชาวชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินการก่อสร้างเอง จำนวนแปลงทั้งหมด 44 แปลงขนาดของแปลงที่ดินที่มีขนาดใหญ่ที่สุด 10.6 ตรว.และขนาดเล็กที่สุด 8.5 ตรว. ซึ่งเมื่อเทียบกับทั้ง 3 ชุมชนมีขนาดแปลงเล็กกว่าเนื่องจากบ้านที่ออกแบบร่วมกันเป็นบ้านแฝดและบ้านแถวทั้งชุมชน ช่วยให้ลดขนาดของแปลงได้ พื้นที่ส่วนกลางชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯมีร้อยละ 40.99 ซึ่งมีพื้นที่ส่วนกลางมากกว่าทั้ง 3 ชุมชนเนื่องมาจาก ขนาดของที่ดินมีขนาดเล็ก

	ขนาดแปลงที่ดินเฉลี่ย	พื้นที่ส่วนกลาง		พื้นที่แปลงที่ดิน	
		ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ
ชุมชนประชาอุทิศ 76	**11.25 ตรว.**	4.99	**35.95**	8.89	**64.05**
ชุมชนอ่อนนุช	**12.5 ตรว.**	5.45	**38.28**	8.79	**61.72**
ชุมชนเพิ่มสินออเงิน	**13.5 ตรว.**	6.85	**37.11**	11.62	**62.89**
ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ	**10.6,8.5 ตรว.**	0.75	**40.99**	1.09	**59.01**

ตารางที่ 6.13 แสดงการเปรียบเทียบสัดส่วนการใช้ที่ดิน

บทที่ 7

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

7.1 สรุปผลการศึกษา

ชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ เป็นชุมชนที่บุกรุกในที่ดินของการรถไฟ ติดอยู่กับเขตเทศบาลเมือง นครราชสีมา ชุมชนมีพื้นที่ 39 ไร่ มีที่อยู่อาศัยทั้งหมด 146 หลังคาเรือน แต่มีผู้อยู่อาศัยเพียง 126 หลังคาเรือน มีประชากร 378 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มไบเล่ย์และกลุ่มหลังจวนฯ

จากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนช่วยเหลือมีการจัดตั้งคณะกรรมการในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย จากการประชุมที่ว่าการอำเภอเมือง นครราชสีมา เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2545 เรื่อง การประชุมพิจารณาแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดในที่ดินของการรถไฟฯ โดยมีเจ้าหน้าจากการเคหะแห่งชาติ การรถไฟฯ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้ใหญ่บ้านบุ่ง หน่วยงานศุภนิมิต หน่วยงานจาก Habitat กาชาดจังหวัด และชาวชุมชนไบเล่ย์ หลังจวนฯ

ได้พิจารณาให้ผู้บุกรุกเข้าอยู่อาศัยตามแผนการใช้ที่ดินของการรถไฟฯ โดยการจัดสรรที่ดินในแนวราบและแนวสูง (ก่อสร้างที่พักอาศัย) การรถไฟได้เสนอที่ดินบริเวณติดกับชุมชนจำนวน 2 แปลงขนาด 1.3 ไร่ ทั้งสองแปลง ซึ่งชาวชุมชนก็เห็นด้วยที่จะจัดทำโครงการที่อยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าว และให้การเคหะแห่งชาติ เข้ามาดำเนินการในเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การประชุมได้หารือการสำรวจข้อมูลและจัดทำทะเบียนของผู้อยู่อาศัยในชุมชน โดยจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจในการสำรวจและจัดเก็บข้อมูล

การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาของ ณัฐพล อัศววิเศษศิวะกุล เรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนริมทางรถไฟ ของชุมชนไบเล่ย์-หลังจวนฯ ได้ทำการศึกษาตั้งแต่ ก.พ. 2544 - ก.พ. 2545 ได้ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของปัญหา ชาวชุมชนจึงรวมกลุ่มและมีกระบวนการ การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้น กระบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้ดำเนินการมาถึงขั้นตอนการออกแบบ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวยังต้องการความต่อเนื่องของกระบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชน

งานวิจัยนี้จึงเป็นการวิจัยที่ต่อเนื่องในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการออกแบบของชาวชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม จากการดำเนินการที่ได้ทำการศึกษามาแล้วคือการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นในชุมชน (การบริหารจัดการ การเงิน การรวมกลุ่มและผู้นำชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

และที่ดินที่จะรองรับการรื้อย้ายและการใช้สิทธิ) กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดแนวทางการดำเนินการที่จะระดมความคิดของชาวชุมชน ระดมศักยภาพของชาวชุมชนและทรัพยากรพื้นถิ่นที่มีอยู่ มาใช้ในการออกแบบที่อยู่อาศัยด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยผู้วิจัยนั้นเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนให้ความรู้ ในส่วนที่ชุมชนขาด เช่น การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการออกแบบ เทคโนโลยีการก่อสร้าง เป็นต้น

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบที่อยู่อาศัยเป็นเครื่องมือในการวิจัย นอกจากนี้ยังใช้ การสังเกต การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การจดบันทึก และการถ่ายภาพ การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษากระบวนการที่จะระดมความคิดของชาวชุมชน ระดมทรัพยากรและศักยะภาพที่มีอยู่มาใช้ในการออกแบบที่อยู่อาศัยด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาทั้งสิ้น 8 เดือน ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ.2545 ถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่สำคัญของการดำเนินการ ผู้วิจัยทำหน้าที่วางแผนเชิงปฏิบัติการ เป็นผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุนให้ความรู้ ที่เกี่ยวกับการออกแบบและการก่อสร้าง การดำเนินการจะเน้นให้ชาวชุมชนได้ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองให้มากที่สุด

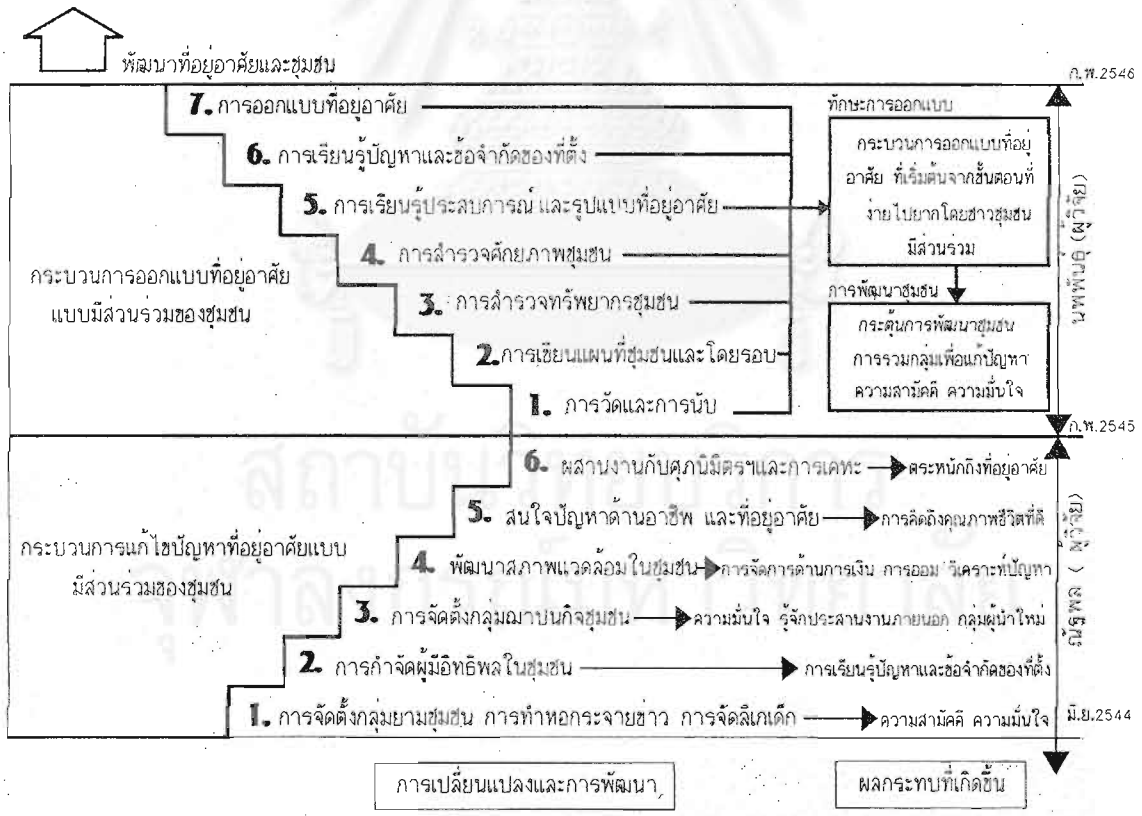

ภาพที่ 7.1 สรุปกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

7.2 สรุปการออกแบบกระบวนการ

7.2.1 การดำเนินการในการออกแบบ

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นโดยการสำรวจและร่วมกิจกรรมกับชาวชุมชน ได้รวบรวมข้อมูลและปัญหาที่ได้มาใช้ในการดำเนินการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบที่อยู่อาศัย จะทำการศึกษาในหลายๆด้าน สถานภาพของชุมชนเป็นชุมชนที่บุกรุกที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย อาศัยอยู่สองข้างทางรถไฟ ชุมชนประกอบด้วย ชุมชนไบเล่ย์และหลังจวนฯ ชาวชุมชนได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันได้แก่ แก้ไขปัญหายาเสพติด,การศึกษากับเด็กเล็กในชุมชน,ปัญหาเรื่องน้ำ และการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้แก่ จัดตั้งธนาคารขยะเพื่อที่อยู่อาศัย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย การดำเนินการในระยะหลังของชุมชนตั้ง ปี พ.ศ.2545 ได้ประสบปัญหาเรื่องของการต่อเนื่องในการดำเนินการ ชาวชุมชนไม่มีการจัดประชุมกันเองในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น อีกทั้งคณะกรรมชุมชนยังแตกแยกขาดความสามัคคี อันเป็นผลให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ได้ดำเนินการมาหยุดชะงัก ขาดการสานต่อและชาวชุมชนยังต้องการ การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง

7.2.2 การศึกษาปัญหาและข้อจำกัด

การเริ่มต้นของการออกแบบกระบวน จะทำการศึกษาถึงปัญหาของชุมชน เพื่อที่จะได้เข้าใจปัญหาการตั้งประเด็นคำถามเพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ในการรวบรวมปัญหาและประเด็นคำถามต่างๆ จะต้องเริ่มด้วยการทำความรู้จักชุมชนให้มากโดยการศึกษาข้อมูลและการสร้างความคุ้นเคยกับชาวชุมชน พูดคุยในเรื่องทั่วๆ ไปและทำการสังเกตและจดบันทึกในบางครั้ง เช่น สังเกตการณ์ลักษณะของบ้านในปัจจุบัน การอยู่อาศัยการใช้พื้นที่ใช้สอยภายในและนอกบ้าน ลักษณะ ชุมชน กิจกรรมในชุมชน ร้านค้า เมื่อทำการสำรวจข้อมูลกับชาวชุมชนเบื้องต้นแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปเขียนเป็นประเด็นปัญหา คำถามต่างๆ ที่ผู้วิจัยต้องการคำตอบ

7.2.3 ลำดับความสัมพันธ์ของปัญหาและกระบวนการ

การดำเนินการในกระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากง่ายไปยากซึ่งจะทำให้ชาวชุมชนเรียนรู้และเข้าใจการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน กระบวนการเริ่มต้นที่ 1) กระบวนการมีส่วนร่วมในการวัดและการนับ ให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้การวัดและการเขียนผังบ้านตนเองเป็นสร้างความรู้พื้นฐานในการเขียนผังบ้านไปสู่ กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบบ้านตนเองได้ 2) กระบวนการมีส่วนร่วมในการเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ แผนที่ชุมชนที่ได้นำไปสู่ 3) กระบวนการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง 4) และ 5) กระบวนการสำรวจทรัพยากรและศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง การสำรวจดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการออกแบบ 6) การถ่ายทอดความ

ชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง การสำรวจดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการออกแบบ 6) การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น ให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบอาศัย นำไปสู่การออกแบบบ้านตนเอง และการออกแบบที่อยู่อาศัยร่วมกัน 7) กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบให้ชาวชุมชนได้ออกแบบบ้านด้วยตนเอง แบบที่ได้นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง ผลของกระบวนการที่ได้นำไปสู่ กระบวนการออกแบบ ให้ชาวชุมชนออกแบบที่อยู่อาศัยร่วมกัน และวางผังชุมชนร่วมกัน

7.2.4 ขั้นตอนในการดำเนินการ

กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยเริ่มต้นโดยให้ชาวชุมชนออกแบบผังบ้านของตนเองและทำแบบจำลองบ้านที่ตนออกแบบ ผู้วิจัยทำการประมาณราคาค่าก่อสร้างแบบบ้านที่ชาวชุมชนออกแบบนำแบบจำลองที่ได้ ให้ชาวชุมชนร่วมกันจัดลงผังทำการทำการสอบถามความคิดเห็น ความคิดเห็นที่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ปัญหาและข้อจำกัดในที่ตั้งโครงการ เกิดแบบบ้านที่ชาวชุมชนร่วมกันออกแบบและเห็นว่าเหมาะสมที่สุดทั้งราคาค่าก่อสร่าง พื้นที่ส่วนกลางในชุมชน การดำเนินการก่อสร้าง

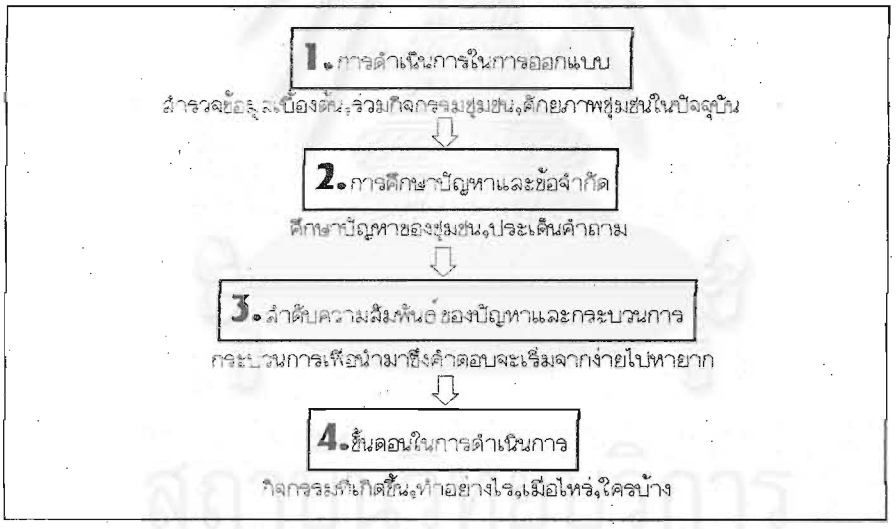

ภาพที่ 7.2 แสดงการออกแบบกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

7.3 สรุปกระบวนการมีส่วนร่วม

การดำเนินการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม จะต้องอาศัยความร่วมมือของชาวชุมชนในการที่จะเรียนรู้ถึงปัญหาและร่วมกันแก้ปัญหาร่วมกัน โดยอาศัย ประสบการณ์ การเรียนรู้ ทรัพยากร โอกาสในการสร้างทางเลือก และการร่วมกันแสดงความความคิดเห็นปัญหาร่วมกันโดยใช้กระบวนการระดมความคิดของชาวชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ในการออกแบบที่อยู่อาศัย กระบวน

การที่สามารถช่วยให้ประสบความสำเร็จได้ในขอบเขตของการศึกษามีทั้งหมด 7 ขั้นตอนประกอบด้วย

7.3.1 การวัดและการนับ ขนาดของที่อยู่อาศัย

การวัดและการนับ ขนาดที่อยู่อาศัยปัจจุบันเป็นการเริ่มต้นกระบวนการออกแบบ ที่เริ่มจากขั้นตอนที่ง่ายไปหายาก การปฏิบัติการจะช่วยให้ชาวชุมชน ได้เรียนรู้ร่วมกัน ได้เข้าใจในเรื่องของแบบแปลน มาตราส่วน ให้เรียนรู้ โดยการวัด ขนาดของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเพิ่มพูนทักษะในการเขียนผังที่อยู่อาศัยปัจจุบัน จนสามารถทำการออกแบบที่อยู่อาศัยได้

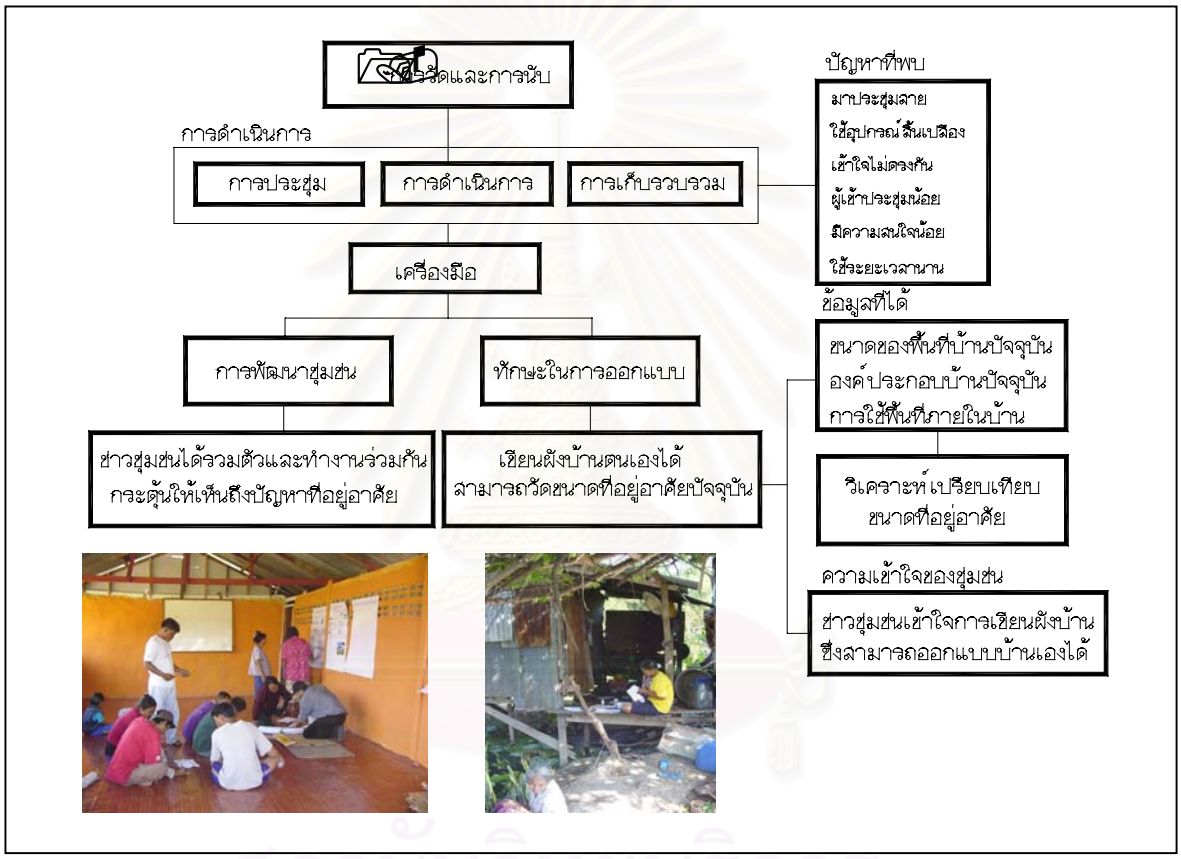

ภาพที่ 7.3 สรุปการวัดและการนับขนาดของที่อยู่อาศัย

ชาวชุมชนไม่มีการรวมตัว หรือประชุมกิจกรรมต่างๆร่วมกันของชาวชุมชนเลย เนื่องจากไม่มีคนกระตุ้นในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ขาดการผสานงานกับหน่วยงานที่แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ชาวชุมชนไม่มีความเข้าใจในเรื่องแบบบ้านเลย ไม่เห็นมีความจำเป็นในการเขียนแบบบ้านตนเอง เนื่องจากเห็นว่าแบบบ้านที่หน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือเป็นแบบไหนก็เอา

กระบวนการจะช่วยให้ชาวชุมชนได้รวมตัวและทำงานร่วมกัน ช่วยให้เกิดความสามัคคีมากขึ้นมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ช่วยเหลือกันและกันในการให้คำแนะนำแก่ชาวชุมชนที่ยังไม่เข้าใจการดำเนินการ ในการวัดและการเขียน การดำเนินการจะช่วยกระตุ้นให้ชาวชุมชนเห็นถึงปัญหาที่

อยู่อาศัยร่วมกัน แบบที่ชาวชุมชนเขียน ช่วยให้เห็นถึงความพยายามในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยให้สำเร็จ

7.3.2 สรุปการเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ

การปฏิบัติการจะช่วยให้ชาวชุมชน ได้เรียนรู้ร่วมกัน ทราบถึงลักษณะของที่ตั้งของชุมชน การระบายน้ำ การเข้าถึง และความสัมพันธ์ของชาวชุมชนกับชุมชนโดยรอบ

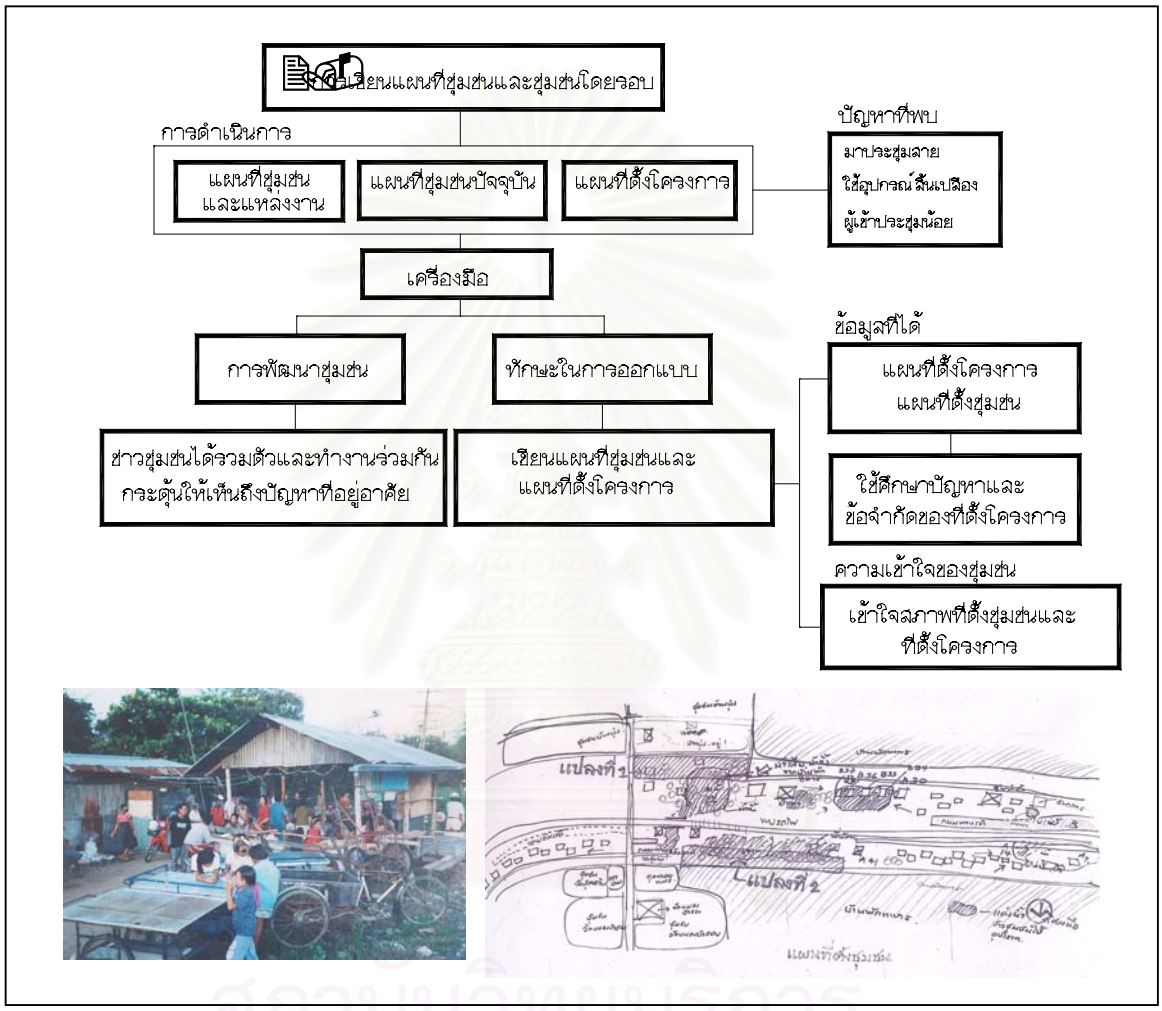

ภาพที่ 7.4 สรุปการเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ

ชุมชนยังไม่เข้าใจความสำคัญของที่ตั้งชุมชนและความสัมพันธ์ของชุมชนกับชุมชนโดยรอบและสภาพพื้นที่ แผนที่ชุมชน ลักษณะที่ตั้งชุมชน ชุมชนโดยรอบและผังชุมชนใหม่ที่ชาวชุมชนร่วมกันเขียน ยังไม่มีการดำเนินการ

ชุมชนได้ทำงานร่วมกัน เข้าใจถึงลักษณะที่ตั้งชุมชนและพื้นที่โครงการ ร่วมถึงความสัมพันธ์ของชุมชนกับชุมชนโดยรอบกับแหล่งงาน ความเหมาะสมของพื้นที่ชุมชนกับการประกอบอาชีพ เข้าใจถึงการประกอบอาชีพกับชุมชนโดยรอบซึ่งชาวชุมชนส่วนในประกอบอาชีพรับจ้างซึ่งส่วนใหญ่ทำงานกับชุมชนโดยรอบ ชาวชุมชนเห็นได้ว่าถ้ามีการย้ายชุมชนไปในพื้นที่อื่นจะต้องหาแหล่งงาน

ใหม่ให้ชาวชุมชน ชาวชุมชนสามารถตัดสินใจได้ง่ายมากขึ้นในการอยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนใหม่ที่หน่วยงานที่เข้าช่วยเหลือเสนอให้

7.3.3 สรุปการสำรวจทรัพยากรของชุมชน

เพื่อแสดงทรัพยากรที่มีที่สามารถใช้ในการก่อสร้าง ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการก่อสร้าง วัสดุก่อสร้าง พาหนะ ทำให้สามารถที่จะให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ชุมชนขาดหรือไม่เพียงพอได้

ภาพที่ 7.5 สรุปการสำรวจทรัพยากรของชุมชน

ชุมชนไม่ทราบเกี่ยวกับทรัพยากรที่ชาวชุมชนมีอยู่ เช่น จำนวนเครื่องมือ พาหนะ ที่ชุมชนมีที่สามารถใช้ในการก่อสร้างได้ จำนวนเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก

กระบวนการทำให้เข้าใจทรัพยากรที่ชาวชุมชนมีมากน้อยเพียงใดสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน มีการสอบถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้นช่วยให้เข้าใจถึงการทำงานของชาวชุมชน ใครเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ใครบ้างที่ช่วยเหลือกิจกรรมชุมชนอยู่บ่อยๆ สามารถเข้าใจปัญหาและความแตกแยกของชุมชน คณะกรรมการได้

7.3.4 สรุปการสำรวจศักยภาพของชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง

เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน ได้แก่ อาชีพ ความสามารถในการก่อสร้าง ราคาที่สามารถผ่อนได้

ภาพที่ 7.6 สรุปการสำรวจศักยภาพของชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง

ชุมชนไม่ทราบเกี่ยวกับศักยภาพที่ชาวชุมชนมีอยู่ ใครมีกี่คนที่มีความสามารถในการก่อสร้างบ้าง ใครถนัดในด้านใดบ้าง และการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกในการก่อสร้างเป็นต้น

กระบวนการทำให้เข้าใจศักยภาพของชุมชน มีมากน้อยเพียงใดสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน มีการสอบถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้นช่วยให้เข้าใจถึงการทำงานของชาวชุมชน ใครเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ใครบ้างที่ช่วยเหลือกิจกรรมชุมชนอยู่บ่อยๆ สามารถเข้าใจปัญหาและความแตกแยกของชุมชน คณะกรรมการได้

7.3.5 สรุปการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น

ช่วยให้ชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบที่อยู่อาศัยและ การดำเนินการ ในชุมชนอื่นการดำเนินการศึกษาชุมชนที่กระบวนการในลักษณะเดียวกัน นำเสนอให้ชาวชุมชนได้เข้าใจขอรูปแบบที่อยู่อาศัย ราคาค่าก่อสร้างในแต่ละรูปแบบ และรับฟังความคิดเห็นของชาวชุมชน เกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัย ราคาค่าก่อสร้างและเทคนิคการก่อสร้าง

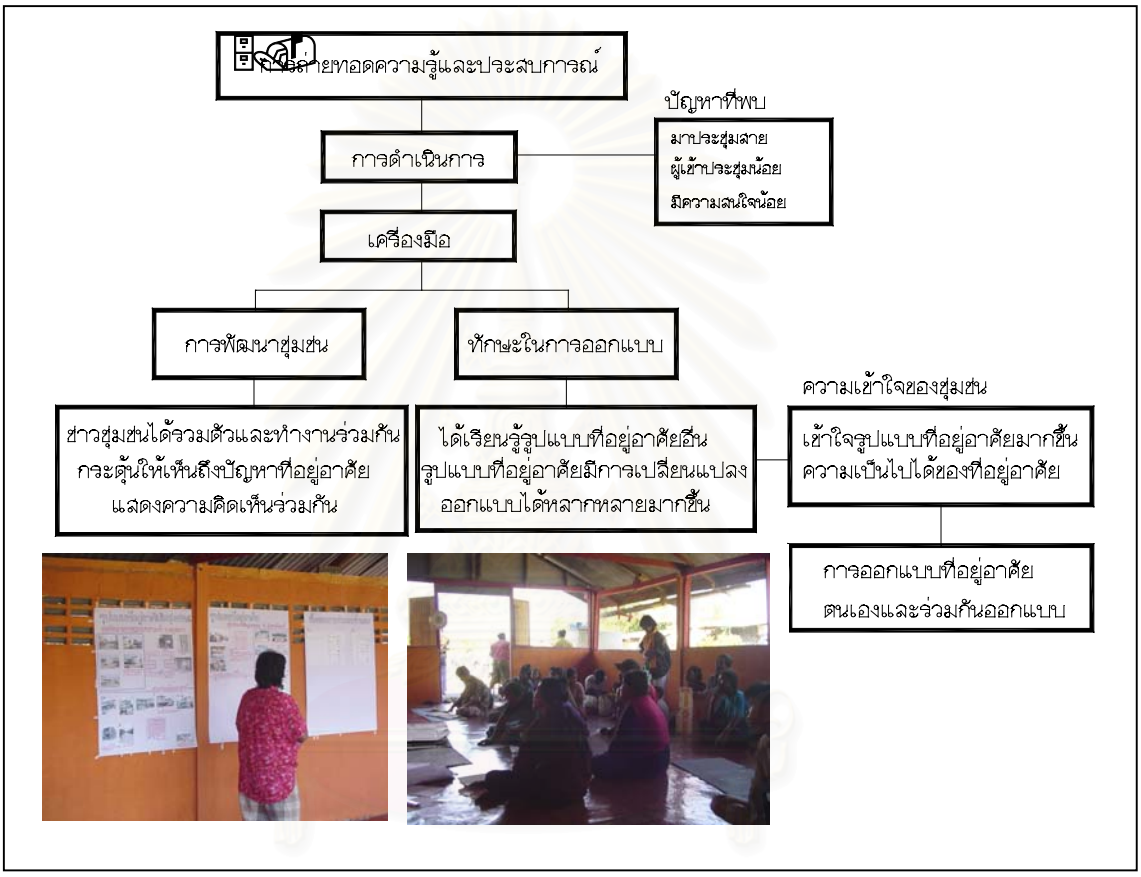

ภาพที่ 7.7 สรุปการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชน

ชุมชนเรียนรู้รูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่นมากขึ้น ให้ความสนใจแบบบ้านในแต่ละแบบ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยมากขึ้นเข้าใจถึงความเป็นไปได้และความต้องการของตนเองมากขึ้น เช่นเมื่อผู้วิจัยนำแบบบ้านจัดสรรให้ชาวชุมชนดูชาวชุมชนจะสนใจในช่วงแรกและจะสนใจรูปแบบที่อยู่อาศัยอื่นที่เห็นว่าสามารถเป็นเจ้าของได้

7.3.6 สรุปการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง

ช่วยให้เข้าใจสภาพของที่ตั้งโครงการ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาการเดินทางและการเข้าถึงถึงโครงการ ข้อจำกัดของที่ตั้งโครงการโดยการศึกษาร่วมกันจากกระบวนการ การดำเนินการศึกษาลักษณะทั่วไปของที่ตั้งชุมชนใหม่ได้แก่ ขนาดพื้นที่ตั้ง ระดับ พื้นที่โดยรอบ ทางสัญจรร่วมกันแสดงความคิดเห็นและปัญหาเกี่ยวกับที่ตั้งโครงการชาวชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องของทางเข้า ออกชุมชน ทางระบายน้ำ การวางตำแหน่งส่วนของที่พักอาศัย ส่วนสาธารณะ และส่วนบริการโดยชาวชุมชนร่วมกันแสดงความคิดเห็น

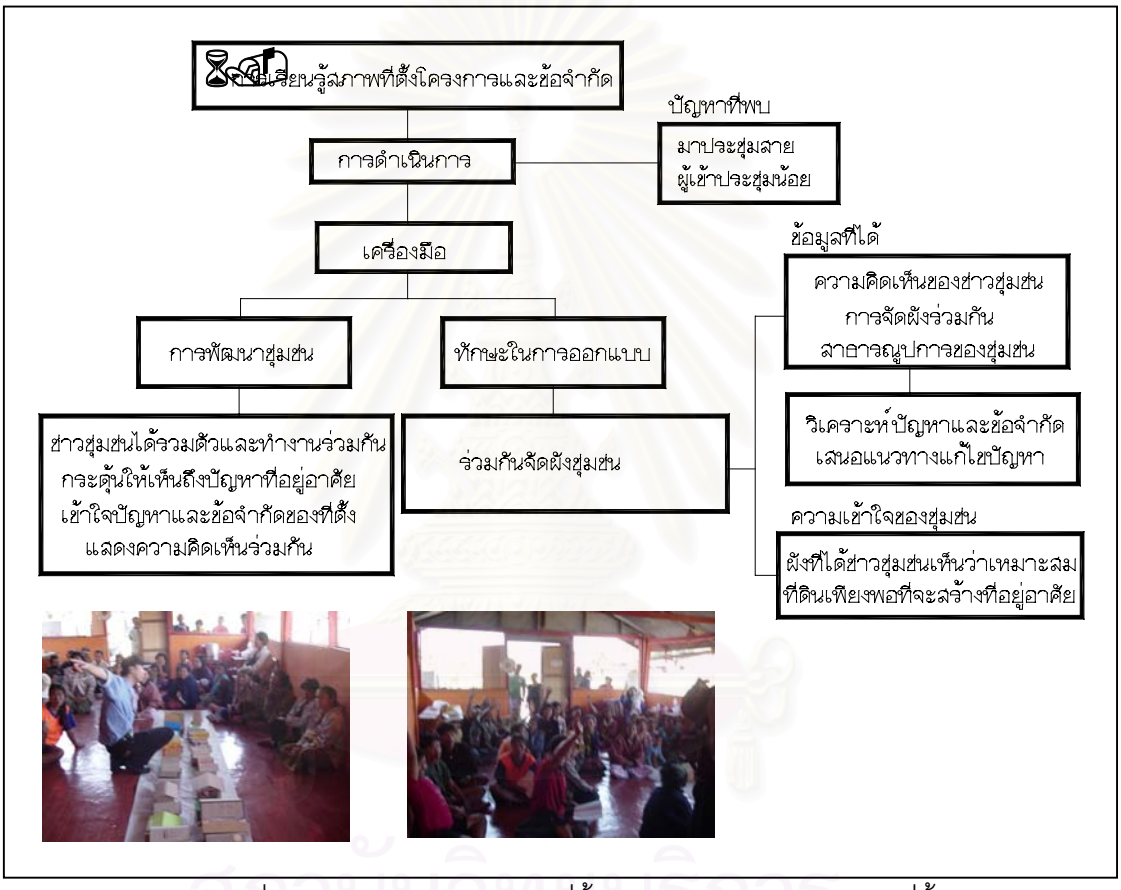

ภาพที่ 7.8 สรุปการเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง

ชุมชนเข้าใจถึงลักษณะที่ตั้งชุมชนและพื้นที่โครงการ ปัญหาและข้อจำกัดของที่ตั้งโครงการพื้นที่โครงการขนาดเล็ก แคบและยาว เมื่อนำแบบบ้านที่ออกแบบช่วยกันจัดลงในผัง จะพบปัญหาและข้อจำกัด ร่วมกันแสดงความคิดเห็น จนได้ข้อสรุปเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาของที่ตั้งชุมชน เช่น ลดขนาดพื้นที่บ้านที่ออกแบบให้มีขนาดเล็กลงตามความเหมาะสม เห็นความสำคัญของพื้นที่ส่วนกลาง เช่นสนามเด็กเล่น ลานกีฬา ชาวชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันแก้ไขปัญหาร่วมกัน

7.3.7 สรุปการมีส่วนร่วมในการออกแบบของชาวชุมชน

การออกแบบที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ ซึ่งจะนำความเข้าใจตั้งแต่ขั้นตอนแรกการเขียนผังบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน จนสามารถออกแบบบ้านของตนเองตามความต้องการได้ เกิดความชำนาญในการปฏิบัติการขั้นเป็นลำดับ

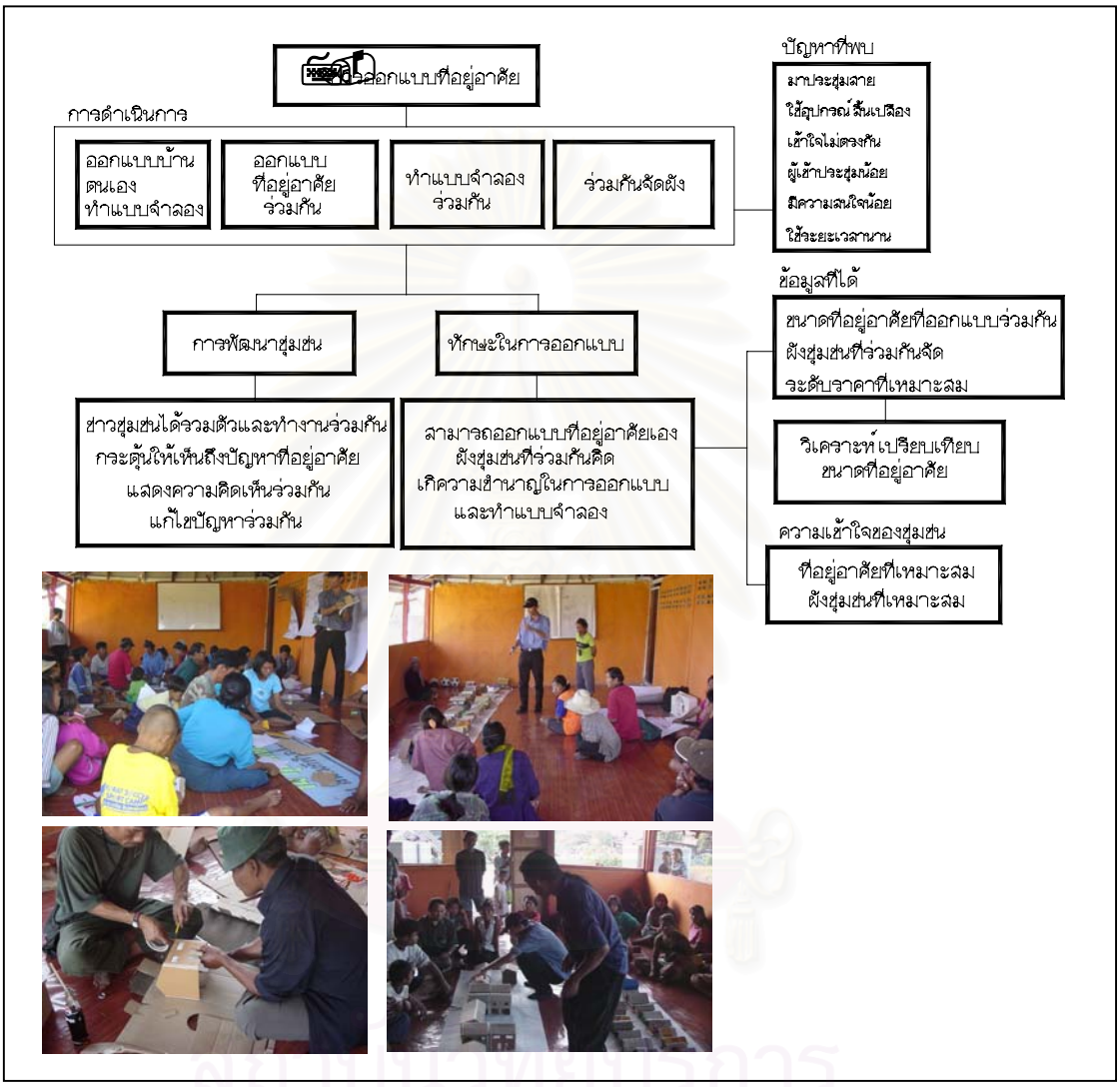

ภาพที่ 7.9 สรุปการมีส่วนร่วมในการออกแบบของชาวชุมชน

ชาวชุมชนมีความสนใจมากขึ้น เห็นการร่วมกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม แบบบ้านที่ออกแบบและร่วมกันทำแบบจำลองจัดลงในผัง ร่วมกันแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ก่อให้เกิดความชำนาญในการออกแบบ ทำแบบจำลองมากขึ้น ทั้งระยะเวลาในการทำงานที่รวดเร็ว งานที่ละเอียดมากขึ้น สามารถดำเนินการได้เองโดยไม่ต้องอธิบายมาก มีความตั้งใจในการออกแบบมากขึ้น สังเกตจากการจัดแบ่งห้อง และระยะต่างๆ สามารถออกแบบที่อยู่อาศัยในรูปแบบอื่นได้นอกเหนือจากรูปแบบที่อยู่อาศัยเดิมสามารถที่จะช่วยกระตุ้นในช่วยชุมชนเห็นความเป็นได้ในการจัดผังชุมชนที่ทำร่วมกัน

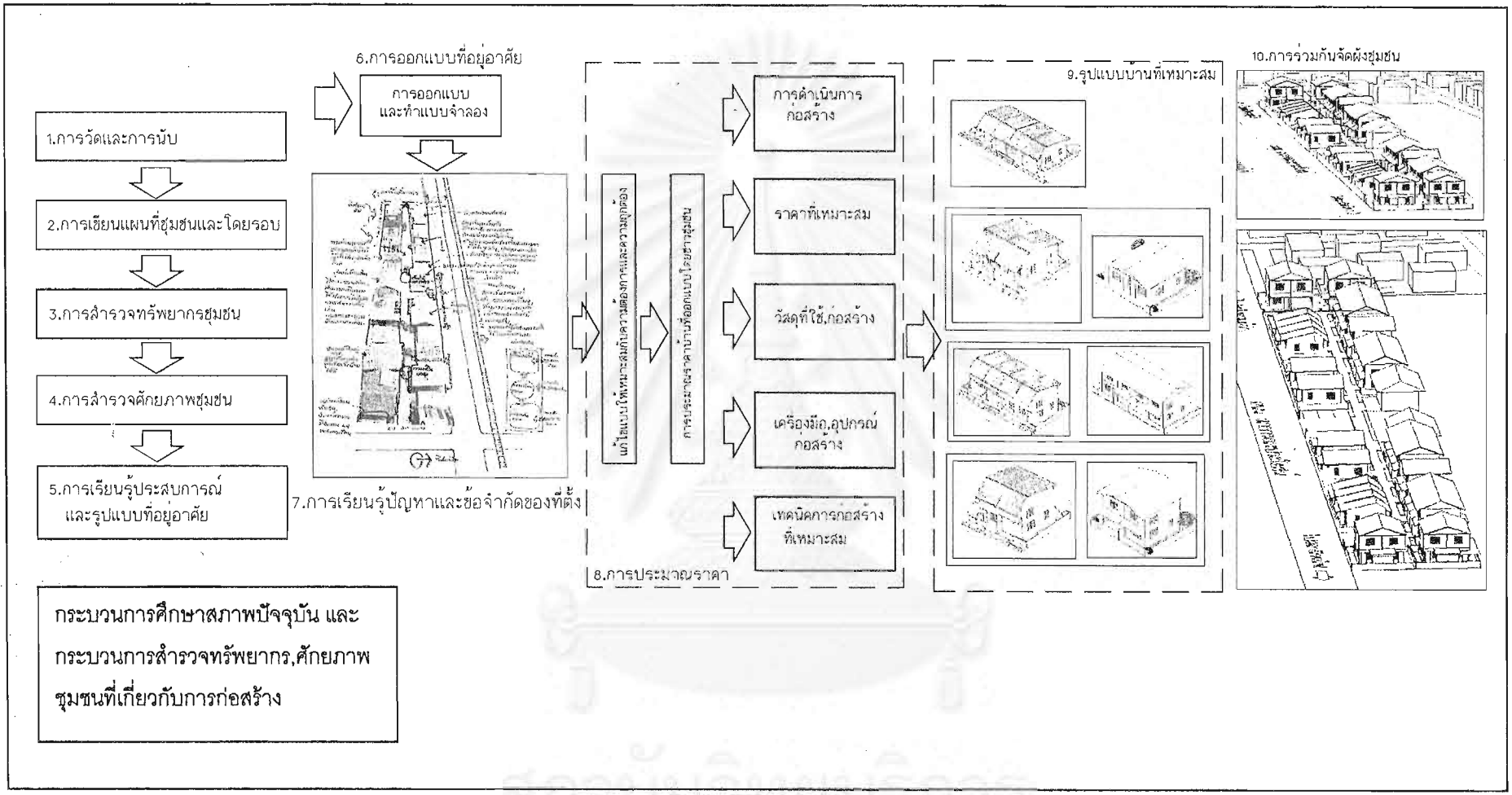

แผนภูมิที่ 7.2 เสนอแนะกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7.4 รูปข้อคิดเห็นกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

สรุปข้อคิดเห็นซึ่งสามารถปรับปรุงกระบวนการให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยจะพบว่ากระบวนการที่รีบเร่งส่งผลให้กระบวนการยังไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเต็มที่ พอจะสรุปข้อคิดเห็นได้ดังนี้

1. การวัดและการนับ ขนาดของที่อยู่อาศัย และขนาดที่ดิน การดำเนินการจะต้องเข้าใจถึงวิถีชีวิต เฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ในการเขียนผังบ้านตนเองนั้นจะต้องมาจากวิถีชีวิตของชาวชุมชนเอง
2. การเขียนแผนที่ชุมชนและชุมชนโดยรอบ การดำเนินการที่มีขั้นตอนมากอาจทำให้ชาวชุมชนเบื่อได้
3. การสำรวจทรัพยากรของชุมชน การสำรวจวัสดุ อุปกรณ์ที่เกี่ยวกับงานก่อสร้าง ข้อมูลที่ได้ ยังไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ ควรจะทำการศึกษาเทคนิคการก่อสร้างโดยใช้เครื่องมือที่มี และทำให้ทราบถึงเครื่องมือที่ยังขาดสามารถขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้
4. การสำรวจศักยภาพของชุมชนที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง การสำรวจ ความสามารถในการก่อสร้าง และการผ่อนชำระ ข้อมูลที่ได้ ยังไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ ควรจะทำการศึกษาการจัดการงานก่อสร้างโดยใช้ช่างที่มีอยู่ในชุมชน และเสนอรูปแบบการจัดการที่เหมาะสม
5. การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น รูปแบบที่อยู่อาศัยที่ได้ ให้ชาวชุมชนเดินทางไปเรียนรู้จากชุมชนอื่นโดยตรงจะดีกว่า ทำให้เข้าใจและให้ความสนใจมากยิ่งขึ้น
6. การเรียนรู้สภาพที่ตั้งโครงการและข้อจำกัดของที่ตั้ง
   การดำเนินการร่วมกับเจ้าของที่ดินคือการรถไฟแห่งประเทศไทยจะทำให้ชาวชุมชนสนใจและแสดงความคิดเห็นโดยตรงกับการรถไฟในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย กระบวนการน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น
7. กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัย
   การออกแบบที่อยู่อาศัยรีบดำเนินการมากเกินไปทำให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการน้อยลง การดำเนินการยังเป็นการชี้นำและด่วนสรุปรูปแบบที่อยู่อาศัย รูปแบบที่อยู่อาศัยและผังชุมชนถึงแม้ชาวชุมชนจะเห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่ ควรจะเสนอทางเลือกให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินการต่างๆจะเหมาะสมกับชุมชนมากกว่า

7.5 สรุปปัญหาและข้อจำกัดของกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ข้อจำกัดในการศึกษาคือระยะเวลาที่ใช้ศึกษา ที่จำกัดคือ 8 เดือนในการดำเนินการทั้งหมด ดังนั้นการดำเนินการในกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเหมาะสมกับเวลาที่ศึกษาด้วย การดำเนินการที่ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละแห่งได้แก่ ชุมชนอยุธยา ชุมชนอ่อนนุช พบว่าระยะเวลาในการศึกษานั้นไม่สามารถกำหนดตายตัวได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชน และส่วนมากจะใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานกว่า 1-2 ปี ทำให้กระบวนการที่ได้ดำเนินการรีบเร่ง ส่งผลให้การดำเนินการในกระบวนการยังขาดขั้นตอนที่สำคัญหลายขั้นตอน

ทรัพยากรที่มีอยู่

ข้อจำกัดในเรื่องของทรัพยากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งเรื่องของบุคลากร การดำเนินการทั้งหมดไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการ อีกทั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยหน่วยงานหลายหน่วยงานในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชน ที่ทางจังหวัดจัดตั้งขึ้นอยู่โยกย้ายตำแหน่งออกพื้นที่หลายตำแหน่ง ทำให้ไม่สามารถร่วมกับคณะกรรมการของจังหวัดในการดำเนินการได้ ผู้วิจัยดำเนินการเองโดยลำพังทำให้การดำเนินการล่าช้าและความสนใจของชาวชุมชนน้อยลง การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากภาพถ่ายเท่านั้น ซึ่งการดำเนินการที่ดีควรที่จะให้ชาวชุมชนได้ศึกษาดูงานชุมชนอื่นในแต่ละพื้นที่ หรือให้ชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกับชุมชนอื่น อันจะเป็นการช่วยส่งเสริมความสามัคคีและความเข้าใจของชุมชนได้มาก

การประมาณราคา

ปัญหาที่พบในการประมาณราคาค่าก่อสร้างที่อยู่อาศัยผู้วิจัยได้ประมาณราคาเองโดยอาศัยข้อมูลจากการสอบถาม การประมาณราคาค่าก่อสร้างจึงยังอาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ และรายละเอียดในการประมาณราคายังไม่ครบถ้วนความความเหมาะสมของแต่ละครอบครัว ใช้รูปแบบการประมาณราคาที่เหมือนกันหมด ดังนั้นในการประมาณราคาค่าก่อสร้างนั้นจะต้องให้ชุมชนเป็นผู้ประมาณการ เพื่อที่จะได้ราคาที่เหมาะสมกับรายจ่ายของแต่ละครอบครัว

7.6 เสนอแนะกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

เสนอแนะกระบวนการมีส่วนร่วมเสนอเพิ่มขึ้นเป็น 10 ขั้นตอนโดยจะต้องขยายระยะเวลาในการศึกษาออกไปเพื่อให้เหมาะสมและกระบวนการที่ไม่รีบเร่งมาก จะช่วยให้การดำเนินการเป็นไปตามขั้นตอน นำไปสู่การออกแบบบ้านและวางผังชุมชนที่ชาวชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วมที่เพิ่มมี 3 ขั้นตอนได้แก่

1. การประมาณราคา

ดำเนินการโดยให้ชาวชุมชนประมาณราคาที่อยู่อาศัยบ้านที่ตนออกแบบด้วยตนเอง ซึ่งการประมาณราคาจะประกอบไปด้วย การดำเนินการก่อสร้าง(แรงงาน), ราคาวัสดุก่อสร้าง, วัสดุที่ใช้ก่อสร้าง, เครื่องมือที่ใช้ก่อสร้าง และเทคนิคที่ใช้ในการก่อสร้าง จากการประมาณราคาทั้งหมดนี้จะช่วยให้ชาวชุมชนเข้าใจถึงความสามารถในการจ่ายและการผ่อนชำระ

2. รูปแบบบ้านที่เหมาะสม

ในการออกแบบที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน ผังบ้านขนาดของที่ดิน รูปแบบหลังคา สีของบ้าน ประตูและหน้าต่าง ล้วนแล้วจะต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของชาวชุมชนเอง อันจะทำให้แบบที่อยู่อาศัยมีความแตกต่างกัน และสอดคล้องกับความต้องการของชาวชุมชนเอง

3. การจัดผังชุมชน

การจัดผังชุมชนที่ชาวชุมชนร่วมกันจัดขึ้น โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของชาวชุมชนเอง ขนาดของพื้นที่ส่วนกลางที่เหมาะสม และ ผังที่ได้ไม่แออัด

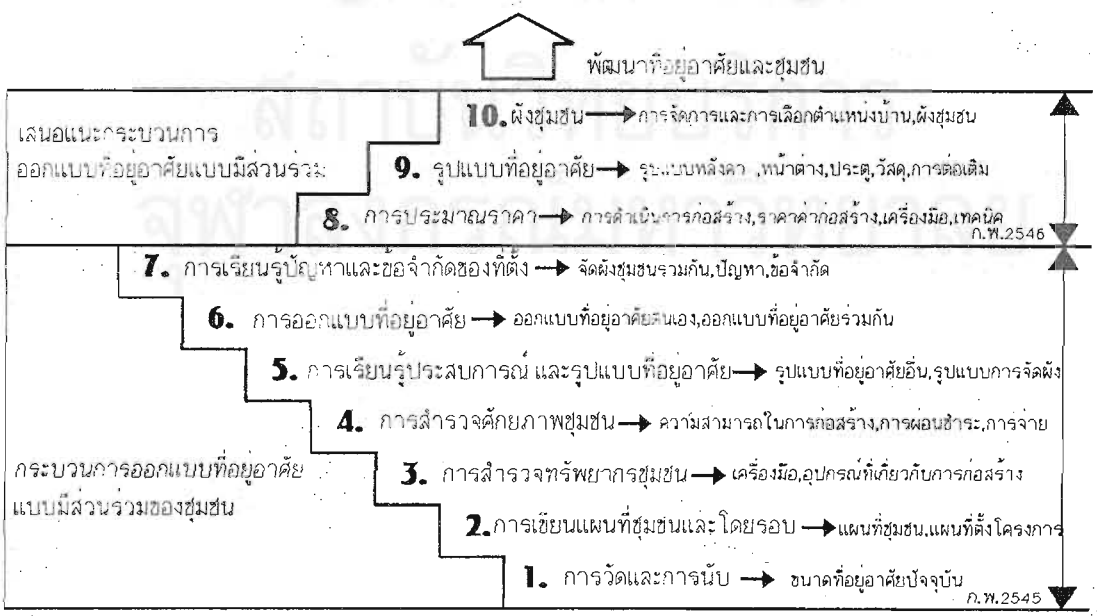

ภาพที่ 7.10 เสนอแนะกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

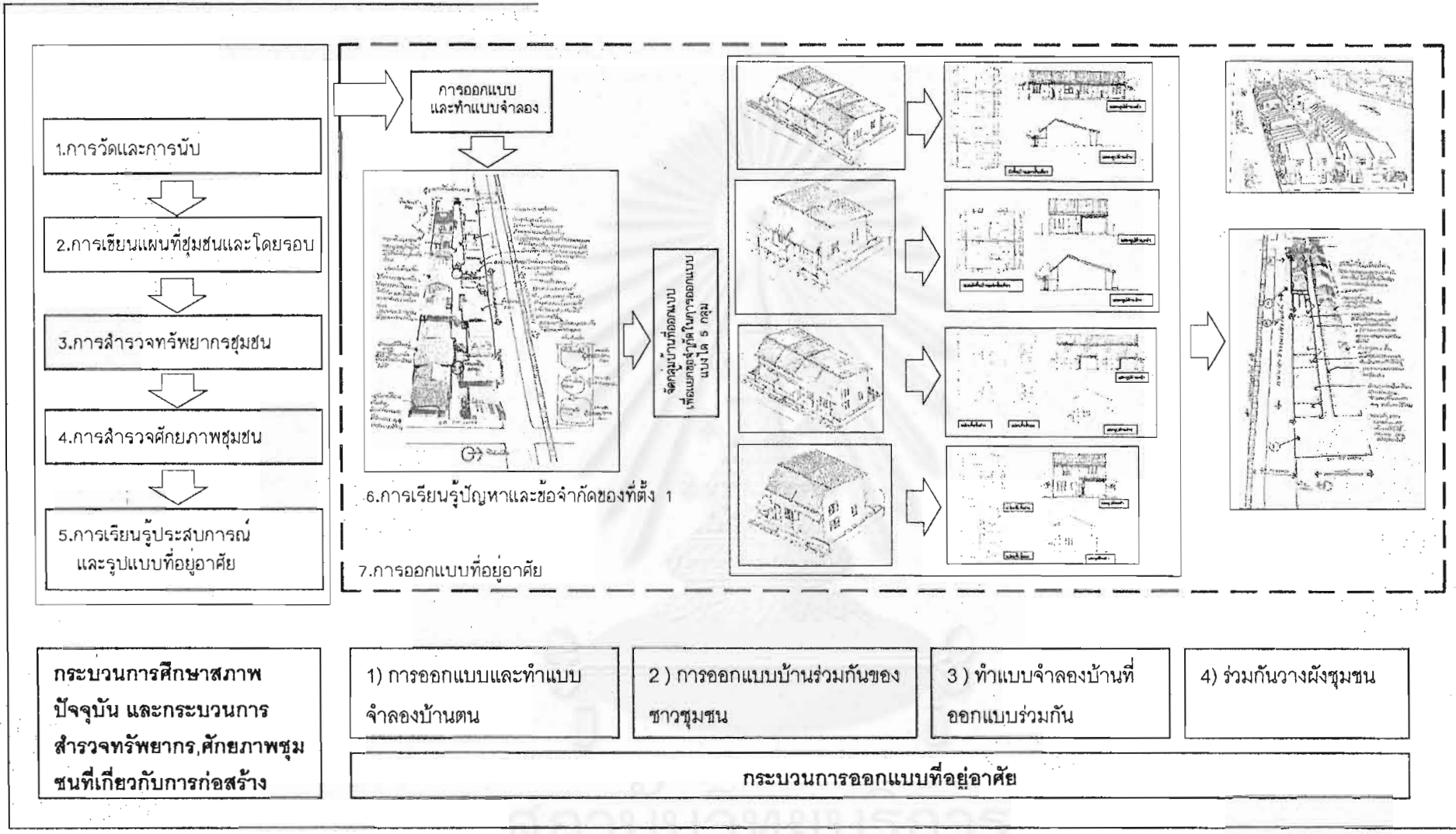

แผนภูมิที่ 7.1 แสดงสรุปกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

7.7 ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วม

- **ขาดการรวมตัวของชุมชน** ในการแก้ไขปัญหาต่างๆในชุมชนเนื่องจากกรรมการชุมชนแตกแยกทำให้ขาดความเข้มแข็ง การดำเนินการต่างๆขาดการผสานงาน ขาดแกนนำในการแก้ไขปัญหา และขาดการติดตามผลการดำเนินการต่างๆของชุมชนที่ผ่านมา เช่น การติดตามแนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของจังหวัด การขอความช่วยเหลือเรื่องน้ำเป็นต้น
- **การนัดประชุม** ต้องกำหนดวันเวลาที่มีผู้เข้าร่วมประชุมให้ได้มากที่สุด การเข้าประชุมไม่ตรงเวลาการประชุมล่าช้าส่งผลให้ชาวชุมชนเบื่อหน่ายในการรอประชุม ระยะเวลาในการประชุมถ้าเกิน 1 ชั่วโมง ชาวชุมชนให้ความสนใจน้อยลง
- **ความเข้าใจ**ของชาวชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นไม่ตรงกัน เนื่องมาจากปัญหาบางอย่างเช่นการอ่านเขียนหนังสือไม่ค่อยได้ การสื่อสารไม่เข้าใจ เป็นต้น ทำให้การดำเนินการล่าช้ากว่าที่กำหนด และเกิดความความผิดพลาดบ่อยครั้ง การอธิบายขั้นตอนต่างๆจะต้องมีการนำเสนอตัวอย่าง และต้องทบทวนบ่อยครั้ง
- **ระยะทาง**เป็นอุปสรรคในการเข้าประชุม เนื่องจากชุมชนอาศัยอยู่สองข้างทางรถไฟยาวประมาณ 1.5 กิโลเมตร จากชุมชนหลังจวนฯถึงไบเล่ย์ ทำให้ชาวชุมชนที่อยู่ไกลเข้าประชุมน้อย การเดินทางจะต้องเดินเท้ามาตามทางรถไฟเพื่อเข้าประชุม
- **ความสนใจ** ชาวชุมชนยังเห็นว่าปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยนั้นไกลตัว เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่การรถไฟ จังหวัด เป็นต้น ขาดการประสานงานและความต่อเนื่อง ขาดแรงกระตุ้นทำให้ความสนใจเรื่องที่อยู่อาศัยลดน้อยลง
- **เงินออม**เพื่อที่อยู่อาศัยยังมีน้อย จะต้องใช้ระยะเวลาในการออมชาวชุมชนยังออมกันน้อย ประกอบกับขาดความไว้วางใจในคณะกรรมการที่ดูแลกลุ่มออมทรัพย์ เงินที่ออมลดน้อยลงจากถอนเงิน ทำให้ชาวชุมชนเห็นว่าปัญหาที่อยู่อาศัยยังต้องใช้ระยะเวลานานในการแก้ปัญหา
- **การดำเนินการ**ในแต่ละขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน จะช้ากว่าที่กำหนดไม่สามารถกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการหรือการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ เนื่องจากสถานณ์เปลี่ยนแปลง หรือมีตัวแปรอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น มีงานเทศกาลชาวชุมชนต้องขายของในงาน งานศพ การทะเลาะกัน การดำเนินการจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม

7.8 ปัญหาและอุปสรรคในการออกแบบที่อยู่อาศัย

- **การดำเนินการ** ออกแบบและทำแบบจำลองนอกจากจะต้องนำเสนอตัวอย่าง จะต้องทบทวนบ่อยครั้งในการดำเนินการ ความไม่พร้อมของชาวชุมชนเองจากการเข้าออกในที่ประชุม เข้าร่วมประชุมภายหลังจากที่นำเสนอตัวอย่างไปแล้ว
- **วัสดุ อุปกรณ์** ที่จัดเตรียมไว้ในการปฏิบัติการจะต้องเตรียมเผื่อความเสียหายและ สูญหายเสมอ วัสดุ อุปกรณ์เช่นกระดาษที่ใช้เขียน ปากกา กาว มีดเหลาดินสอ กล่องกระดาษที่ใช้ทำแบบจำลอง การควบคุมดูแลวัสดุ อุปกรณ์ ทำได้จำกัดมีการเข้าออกในการประชุม นำอุปกรณ์กลับไปทำที่บ้าน สถานที่จัดเก็บไม่เหมาะสม ความไม่เข้าใจของชาวชุมชนในกระบวนการ การทดลองจนสามารถดำเนินการได้
- **การออกแบบบ้าน** ของชาวชุมชนบางหลังไม่ตรงกับความต้องการ ชาวชุมชนยังออกแบบให้มีพื้นที่ให้มากที่สุด บางหลังพื้นที่ใหญ่เกินความจำเป็นเมื่อเทียบกับจำนวนผู้อาศัย หรือระดับรายได้ จำเป็นที่จะต้องปรับลดขนาดให้มีความเหมาะสม
- **ผังชุมชน** ผังชุมชนมีข้อจำกัดในเรื่องของขนาดของพื้นที่ ที่มีพื้นที่น้อยเมื่อเทียบกับจำนวนหลังคาเรือน และรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว รูปแบบในการจัดผังน้อย
- **ระยะเวลา** ในการออกแบบหรือทำแบบจำลองจะต้องใช้ระยะเวลานานในการทำแต่ละครั้ง ความตั้งใจในการดำเนินการจะลดน้อยลงตามระยะเวลาที่นาน เช่นการทำแบบจำลองบ้าน มีผู้ที่สามารถทำแล้วเสร็จจำนวนร้อยละ 25 ของจำนวนทั้งหมด ส่วนใหญ่จะนำกลับไปทำที่บ้านซึ่งจะใช้เวลานานในการเก็บรวบรวม

7.9 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. เป็นการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ และการรวมกลุ่มแก่ชาวชุมชน ชุมชนเห็นถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น และความสำคัญของการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยอย่างเป็นระบบ ทำให้ชุมชนรวมกลุ่ม เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

2. เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ในการสร้าง กระบวนการออกแบบที่อยู่อาศัยแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้มีรายได้น้อย ชุมชนสองข้างทางรถไฟ ซึ่งจะเป็นกรณีศึกษาสำหรับงานวิจัยที่ใช้กระบวนการดังกล่าวในการดำเนินการ จะทำให้กระบวนการที่จะเกิดขึ้นมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

3. เป็นทางเลือกและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ให้แก่ชาวชุมชนและผู้

มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การสอบถาม และการถ่ายภาพ อันจะช่วยให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนเกิดต่อเนื่องและกระตุ้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นถึงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

7.10 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้มีสิ่งซึ่งควรจะได้รับการพัฒนาในการศึกษาดังนี้

1. **การวางแผน**ในปฏิบัติการมีความสำคัญทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และไม่ต้องเสียเวลาในการเก็บข้อมูลที่ไม่จำเป็น ทำให้เสียเวลาในการศึกษา อีกทั้งการเก็บข้อมูลบ่อยครั้ง ทำให้ชาวชุมชนเบื่อได้ การศึกษาวิจัยในเรื่องของกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบ การวิจัยในเรื่องดังกล่าวจะต้องเข้าใจถึงกระบวนการออกแบบโดยการมีส่วนร่วมก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ การออกแบบวางแผนปฏิบัติการมีความสำคัญจะต้องออกแบบให้เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ โดยเฉพาะ

2. **มนุษย์สัมพันธ์และการประสานงาน** ที่ดีจะช่วยให้การดำเนินการวิจัยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สร้างความคุ้นเคย และให้ความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็นแก่ชาวชุมชน

3. **หน่วยงานภายนอก** ไม่ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในการศึกษาครั้งต่อไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจ สนับสนุนและต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้ชาวชุมชนเข้มแข็ง ทำให้การดำเนินการในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้รับความร่วมมือมากขึ้น

4. **การดำเนินการ** จะต้องรีบดำเนินการในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติการ ไม่ควรใช้เวลามากในการดำเนินการ การดำเนินการที่รวดเร็วไม่ร้อนรนทำให้เข้าใจได้ง่ายและเห็นผลที่รวดเร็ว ความล้าช้าจะทำให้ชาวชุมชนเข้าใจไม่ตรงกันอีกทั้งต้องให้ระยะเวลามากในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ครบ

5. **ผู้นำชุมชน** มีความสำคัญมากในการดำเนินการ ผู้นำในชุมชนจะต้องเสียสละ ซื่อสัตย์สุจริตและเป็นที่ยอมรับของชุมชน จะทำให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากขึ้น ชุมชนในปัจจุบันยังไม่มีผู้นำซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าว ดังนั้นสิ่งที่สำคัญเพื่อที่จะให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยได้ด้วยตนเองนั้นจำเป็นที่จะต้อง เลือกผู้นำและกรรมการชุมชนโดยชาวชุมชนเองไม่ควรเกิดจากการแต่งตั้งจากบุคคลภายนอก ซึ่งไม่เข้าใจปัญหาของชุมชน

6. **การศึกษาที่ยังไม่ได้ดำเนินการ** ในเรื่องเสนอแนะเทคนิคการก่อสร้างที่เหมาะสมสำหรับชุมชน การนำความรู้พื้นถิ่นมาใช้ และการถ่ายทอดความรู้ การดำเนินการอาจทำแบบจำลองบ้านขนาดเท่าจริงนำเสนอเป็นตัวอย่างให้ชาวชุมชนได้เข้าใจ อีกทั้งยังสามารถช่วยกระตุ้นให้ชาวชุมชนต้องการที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กุณฑลทิพย พานิชภักดิ์. การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการออกแบบบ้าน ตามแนวทางการวางแผนปฏิบัติการ . เอกสารการบรรยายในชุดวิชา วิชาปฏิบัติการเคหการ 1 ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

กรทิพย์ พฤกษ์ประเสริฐดี. การก่อสร้างที่อยู่อาศัยของผู้ที่ย้ายจากใต้สะพาน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

เครือข่ายพัฒนาชุมชนเมืองอยุธยา สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ. บันทึกสถาปนิก : โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้ในเขตเทศบาลนคร นครศรีอยุธยา (โครงการเมืองน่าอยู่), 2543

ณัฐพล อัศว์วิเศษศิวะกุล. แนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนริมทางรถไฟจังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนไบเล่ย์–หลังจวนฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

บรรพต วาสุกรี สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุตรดิตถ์. บันทึกสถาปนิก : โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย จังหวัดอุตรดิตถ์, 2542

ปฐมา หรุ่นรักวิทย์. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน . เอกสารการบรรยายในชุดวิชา การออกแบบสถาปัตยกรรมชั้นสูง 2 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 19 และ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544

ราชัย บรรพพงศ์. การกำหนดขนาดเริ่มต้นที่เล็กที่สุดของที่อยู่อาศัย โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนศิริอำมาตย์ เขต พระนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ศุภชัย ถาวรสุภเจริญ. การใช้พื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนที่ถูกรื้อย้ายจากบ้านใต้สะพานในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

ภาษาอังกฤษ

Nabeel Hamdi. Action Planning for Cities: A Guide to Community Practice. Massachusetts Institute of Technology. USA, 1995.

Nabeel Hamdi. Housing without Housing: Participation ,Flexibility ,Enablement .London :Intermediate Technology Publications, 1995.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึก ประจำวันที่ 15 **เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.**2545

สำรวจชุมชนโดยการ สังเกต สอบถาม สเก็ตแบบบ้าน ผู้วิจัยได้แนะนำตนเองกับบ้านแต่ละหลังและสอบถาม ในเรื่องต่างๆได้แก่ ลักษณะการต่อเติมการอยู่อาศัย การก่อสร้าง เป็นต้น ทำการจดบันทึก และถ่ายภาพ เพื่อที่จะได้เข้าใจลักษณะที่อยู่อาศัยและสภาพทั่วไปของชาวชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยทำการสำรวจโดยการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 หลังคาเรือน จากบ้านทั้งหมด 101 หลังคาเรือน

บ้านหมายเลข A 13

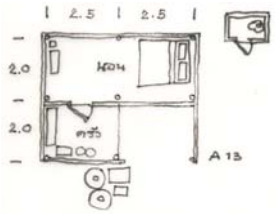

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ได้รับเงินช่วยเหลือจากนายจ้าง จำนวน 4,500 บาท และออกเองอีกเงิน 4,500 บาทในการสร้างบ้าน ไม่มีการต่อเติม มีแต่เปลี่ยนหลังคาสังกะสี

พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.5 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน ทั้งสองคนทำงานเป็นลูกจ้างอยู่ร้านอาหาร รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท /ครัวเรือน

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 20 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	24 เมตร	7,200
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	24 ตรม.	6,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	54 ตรม.	13,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	4 ถัง	1,120
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	48 ตรม.	12,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 51,420 บาท	

บ้านหมายเลข A 16

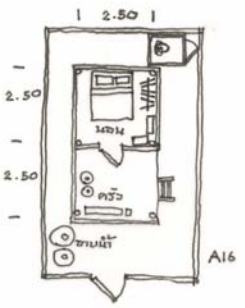

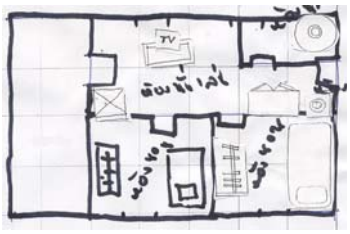

การออกแบบ
พื้นที่บ้านทั้งหมด 26 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะทีอยู่อาศัย เป็นบ้านชันเดียวใต้ถุนโล่ง ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ มีห้องน้ำแยกออกไป

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านซื้อมาในราคา 1,500 บาทเมื่อปี พ.ศ.2540 จากที่เคยเช่าวันละ 10 บาท และทำการต่อเติมในส่วนของห้องครัวเองทั้งหมด การซ่อมแซมมีแต่เปลี่ยนหลังคาสังกะสี

พื้นที่บ้านทั้งหมด 12.5 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 4.16 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คน นายอุทิศมีอาชีพรับจ้างทั่วไปและย้อมผ้า นางชุมพรอาชีพรับจ้าง ดญ.วชิรารัตน์ เรียนอยู่โรงเรียนวัดสมรลาย ชั้น ป.1

รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3.500 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	30 เมตร	9,000
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	26 ตรม.	6,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	54 ตรม.	13,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	4 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	51 ตรม.	12,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม	57,274 บาท

บ้านหมายเลข A 18

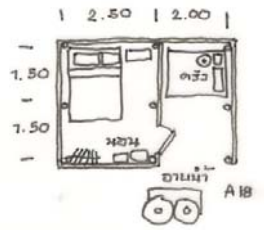

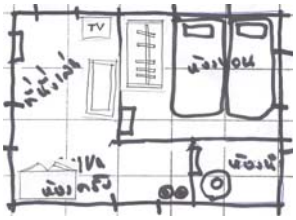

การออกแบบ
พื้นที่บ้านทั้งหมด 17.5 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้นสูง 0.50 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ มีห้องน้ำแยกออกไป
การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านซื้อมาในราคา 4,000 บาท จากที่เคยเช่าวันละ 10 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม
พื้นที่บ้านทั้งหมด 13.50 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 6.75 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน นาย บุญรอด มีอาชีพขับรถรับจ้าง แห่ป้ายโฆษณา และนางอนุสรณ์ รับจ้างเลี้ยงเด็กเล็ก
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,500 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	20 เมตร	6,000
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	17.5 ตรม.	4,375
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	51 ตรม.	13,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	4 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	40 ตรม.	10,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 47,775 บาท	

บ้านหมายเลข A 20

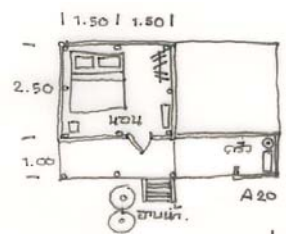

การออกแบบ
พื้นที่บ้านทั้งหมด 24 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำใช้ร่วมกับเพื่อนบ้าน
การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านซื้อมาในราคา 4,000 บาท จากที่เคยเช่าวันละ 10 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม
พื้นที่บ้านทั้งหมด 10.50 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 2.625 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 4 คน นาง สมจิตร, ดช.สมชาย ,ดช. ชัยวัตน์ , ดญ. สุนิสา ทั้งหมดมีอาชีพขายบุหรี่ตามงานต่างๆและขอทาน รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	25 เมตร	7,500
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	24 ตรม.	6,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	4 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 56,000 บาท	

บ้านหมายเลข A 24

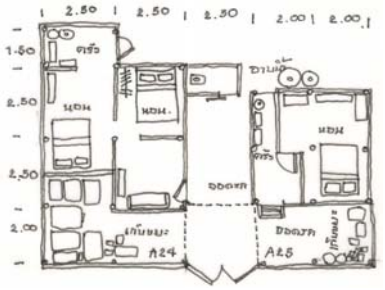

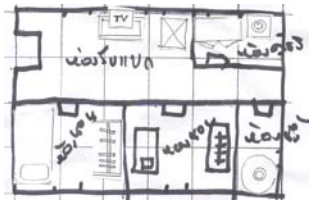

การออกแบบ
พื้นที่บ้านทั้งหมด 24 ตร.ม
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

บ้านหมายเลข A 24

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวสูงจากพื้น 0.40 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำแยกออกไป

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านซื้อมาในราคา 4,000 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 28.75 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.187 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 4 คน นาย แสวงและนาง ถม มีอาชีพเก็บของเก่า นส. วิราภรณ์และดช. สุพิชัย เรียนชั้น ม.1 รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	28.5 เมตร	8,550
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	24 ตรม.	6,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	4 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	50 ตรม.	12,500
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 56,750 บาท	

บ้านหมายเลข A25

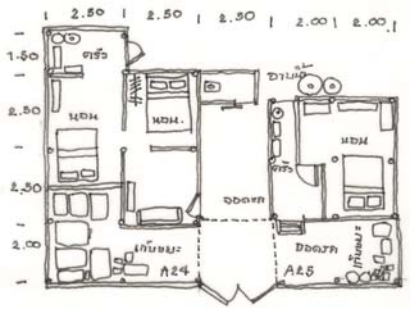

การออกแบบ
พื้นที่บ้านทั้งหมด 30 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

บ้านหมายเลข A25

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง สูงจากพื้น 0.50 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 14.00 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 4.66 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คนนาย สมบัติ และ นส. สมนึก มีอาชีพหาของเก่า ดช. ณรงค์ลูกชายอายุ 4ขวบยังไม่ได้เรียน รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	26 เมตร	7,800
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	30 ตรม.	7,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	66 ตรม.	16,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	4 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม	61,500 บาท

บ้านหมายเลข A 26

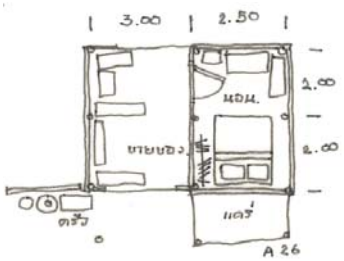

บ้านหมายเลข A 26

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวติดพื้นดิน ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำแยกออกไป

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเองในราคา 3,000 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 22.00 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.33 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คน นาย ไพฑูรย์ ดูแลธนาคารขยะ นางสุข อาชีพขายของในชุมชน ดญ. วาสนา เรียนชั้น ป.1วัดสมรลาย รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 6,000 บาท /ครัวเรือน

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 33 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	32 เมตร	9,600
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	33 ตรม.	8,250
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	69 ตรม.	17,250
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	62 ตรม.	15,500
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 66,900 บาท	

บ้านหมายเลข A 27

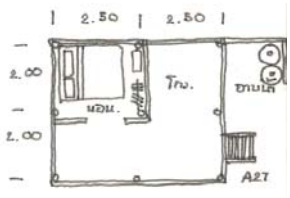

การออกแบบ
พื้นที่บ้านทั้งหมด 25 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

บ้านหมายเลข A 27

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้าน 2 ชั้น ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำแยกออกไป

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านซื้อมาในราคา 5,000 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 20.00 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 10.00 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คนนาย ทองดี มีอาชีพเป็นสัปเหร่อ วัดสุทธจินดา และภรรยา นส. บุญช่วย แม่บ้าน

รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,500 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	27 เมตร	8,100
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	25 ตรม.	6,250
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	53 ตรม.	13,250
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 57,300 บาท	

บ้านหมายเลข A 30

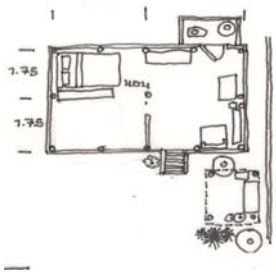

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้าน 2 ชั้นสูง 1.60 ม. ชั้นล่างให้เก็บของ ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำแยกออกไป การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านซื้อมาในราคา 5,000 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 20.00 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 10.00 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คนนาย บุญชู และนางสุภาพ มีอาชีพเก็บของเก่า นาย บุญมี และ นายกิตติรัตน์ มีอาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท /ครัวเรือน

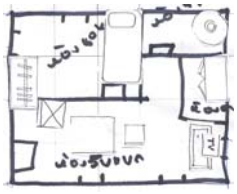

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 20 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	23.5เมตร	7,050
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	20 ตรม.	5,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	54 ตรม.	13,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	45 ตรม.	11,250
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 51,500 บาท	

บ้านหมายเลข A 36

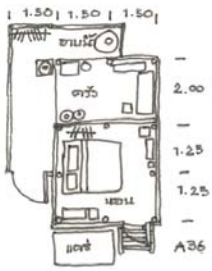

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวสูง 0.70 ม. ใต้ถุนใช้เก็บของ ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำแยกออกไป การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านซื้อมาในราคา 4,000 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 13.50 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 6.75 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คนนาย พิธภัณฑ์ มีอาชีพเป็นช่างปูนและ นาง ดร อาชีพเก็บของเก่า รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 4,000 บาท /ครัวเรือน

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 25 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	32.5เมตร	9,750
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	25 ตรม.	5,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	52 ตรม.	13,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 57,450 บาท	

บ้านหมายเลข A 37

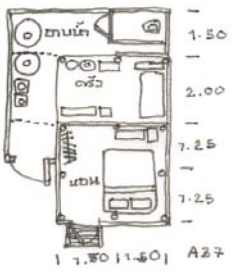

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวสูง 0.60 ม. ใต้ถุนใช้เก็บของ ตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำแยกออกไป

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเองราคา 2,500 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 13.50 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 6.75 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คนนาย ประสิทธิ์ และ นาง ชอุ่ม มีอาชีพเก็บของเก่า รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน

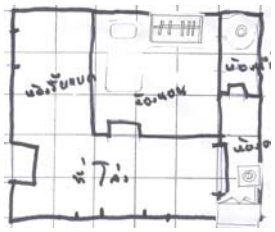

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 30 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	31 เมตร	9,300
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	30 ตรม.	7,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	66 ตรม.	16,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	59 ตรม.	14,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 62,750 บาท	

บันทึก ประจำวันที่ 16 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2545

ผังบ้านหมายเลข B 1

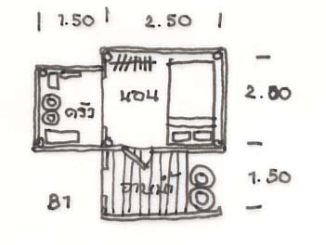

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวสูง 0.50 ม. ใต้ถุนโล่งตัวบ้านทำจากสังกะสี ห้องน้ำแยกออกไป

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเองราคา 3,000 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 10.00 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 2.00 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 5 คน นาย สุรศักดิ์ และนาง สุภาพร มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ลูกชาย 3 คน ดช.ธันวา , ดช.มงคล, ดช.รุ่งเรือง รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน

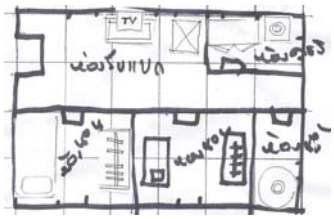

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 24 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	25 เมตร	7,500
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	24 ตรม.	6,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	3 ชุด	2,400
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	51 ตรม.	12,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 55,950 บาท	

ผังบ้านหมายเลข B 2

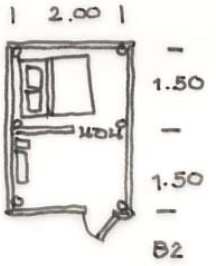

ลักษณะทีอยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียว ตัวบ้านทำจากสังกะสี ห้องน้ำให้ร่วมกับข้างเคียง

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเองราคา 3,000 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 8.00 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 8.00 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 1 คน นายนิพนธ์ อาชีพรับจ้างก่อสร้าง

รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 4,000 บาท /ครัวเรือน

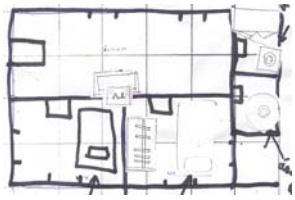

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 24 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	29 เมตร	8,700
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	24 ตรม.	6,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	51 ตรม.	12,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 56,350 บาท	

บ้านหมายเลข B 3

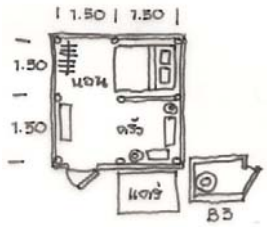

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวสูง 0.50 ม. ใต้ถุนโล่งตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำอยู่ภายนอก

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเองราคา 3,000 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 10.00 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 2.5 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 4 คน นาง พับพึง ,นาง พิน และนาย สม ชาย มีอาชีพเก็บของเก่า ดช. สุวิทย์ เรียนชั้น ป.3วัดสมรลาย

รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 26 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	29 เมตร	8,700
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	26 ตรม.	6,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	63 ตรม.	15,750
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	55 ตรม.	13,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 58,600 บาท	

บ้านหมายเลข B 5

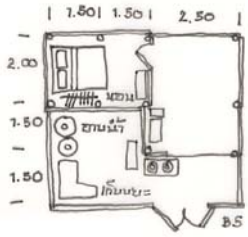

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวสูง 0.50 ม. ใต้ถุนโล่งตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำอยู่ภายนอก

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเองราคา 5,000 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 14.75 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 4.916 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คน นาย สุเทพ และนาง น้อย มีอาชีพเก็บของเก่า ดช.ประวิทย์ ไม้ได้เรียน

รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน

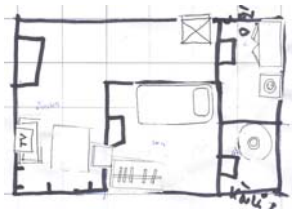

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 24 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	25 เมตร	7,500
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	24 ตรม.	6,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	51 ตรม.	12,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 55,650 บาท	

บ้านหมายเลข B 27

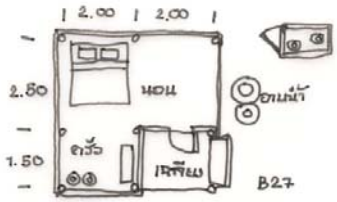

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวสูง 0.70 ม. ใต้ถุนโล่งตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำอยู่ภายนอก

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเองราคา 4,500 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม

พื้นที่บ้านทั้งหมด 16.00 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 5.33 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คน นาย อำพล และ นส.จันทรา มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ดญ.วาสนา ยังไม่ได้เรียน

รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน

การออกแบบ

พื้นที่บ้านทั้งหมด 24 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	30 เมตร	9,000
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	24 ตรม.	6,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	54 ตรม.	13,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	48 ตรม.	12,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 54,900 บาท	

บ้านหมายเลข B 32

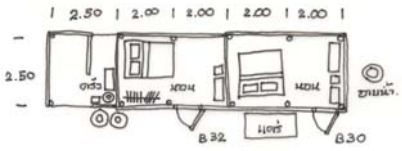

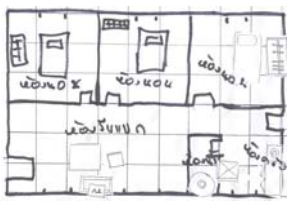

การออกแบบ
พื้นที่บ้านทั้งหมด 54 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวสูง 0.50 ม. ใต้ถุนโล่งตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำอยู่ภายนอก
การก่อสร้างนั้นซื้อมาในราคา 4,500 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม
พื้นที่บ้านทั้งหมด 26.25 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 3.312 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 8 คน นาย บุญจันทร์ และนาง ต๋อย อาชีรับจ้าง ดช.เก่ง ดช.กุ่ง ดช.ประกอบ ดช.บุญแจ้ง ดญ.วาสนา และ นส.เก๋ เรียนวัดสมรลายและกศน.
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 8,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	48 เมตร	14,400
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	54 ตรม.	13,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	90 ตรม.	22,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	88 ตรม.	22,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 87,900 บาท	

บ้านหมายเลข B 36

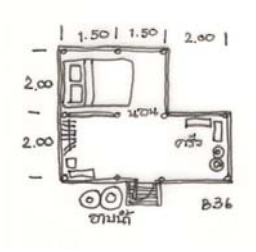

การออกแบบ
พื้นที่บ้านทั้งหมด 27 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวสูง 0.50 ม. ใต้ถุนโล่งตัวบ้านทำจากสังกะสีและไม้ ห้องน้ำอยู่ภายนอก
การก่อสร้างนั้นซื้อมาในราคา 4,500 บาท ไม่มีการต่อเติม และการซ่อมแซม
พื้นที่บ้านทั้งหมด 26.25 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 3.312 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน นาย บุญส่ง พลสว่าง, นาง บัวผัน ใยโพธิ์
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	31.5เมตร	9,450
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	27 ตรม.	6,750
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	63 ตรม.	15,750
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	55 ตรม.	13,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 61,200 บาท	

ผังบ้านหมายเลข A 49

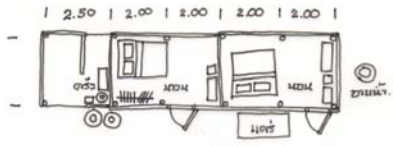

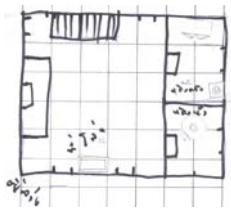

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 72 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวติดกับพื้นดิน ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ต่อเติมมาตลอด

พื้นที่บ้านทั้งหมด 31.50 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พัก 3.5 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 9 คน นาย จรูญ เรศมนตรี, นาง ที อุดมจิตร นาย ทรงศักดิ์ แซ่ตั้ง, นาง พิสมัย แซ่ตั้ง, นาย ธวัชชัย แซ่ตั้ง, นาย อุทัย อุดมจิตร, นาง ระรื่น ลิ้นเนี่ยว, นาย เนี้ยม อุดมจิตร, นาง แก้ว สุริดล มีอาชีพเก็บของเก่า และรับจ้าง รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 12,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 600 บาท /หลุม	6 หลุม	3,600
- เสา (ค.ส.ล.) 1000 บาท/ต้น	6 ต้น	6,000
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	67 เมตร	20,100
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	42 ตรม.	10,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	168 ตรม.	42,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	6 ชุด	4,800
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	83 ตรม.	20,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,500
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 115,750 บาท	

ผังบ้านหมายเลข A 52

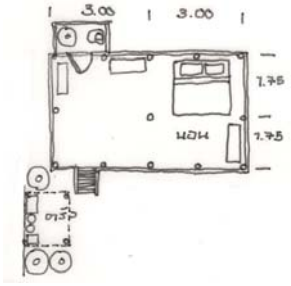

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 21 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุน ใช้เก็บของ ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง
พื้นที่บ้านทั้งหมด 21 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 10.5 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน นาย เพ็ง ตระการศิริวัฒน์
นาง สุภาพร ช่างการ มีอาชีพหาบเร่ขายของ รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	29.5 เมตร	8,850
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	21 ตรม.	5,250
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	57 ตรม.	14,250
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	47 ตรม.	11,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 54,000 บาท	

ผังบ้านหมายเลข A 53

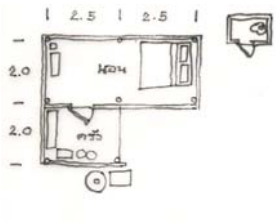

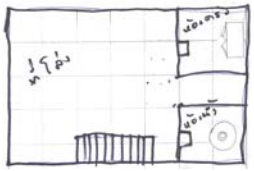

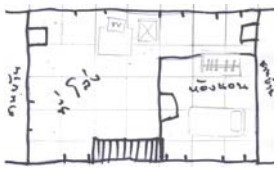

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 63 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป
การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง
พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.5 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน นาย ทวีศักดิ์ นาง ลำไพร ดช.อุดรชัย ดช.ชัยภูมิ มีอาชีพรับจ้างและหาบเร่ขายของ รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 6,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 800 บาท /หลุม	6 หลุม	4,800
- เสา (ค.ส.ล.) 1000 บาท/ต้น	6 ต้น	6,000
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	54.5 เมตร	16,350
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	31.5ตรม.	7,875
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	138 ตรม.	34,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	6 ชุด	4,800
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	8 ถัง	2,240
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	61.5 ตรม.	15,375
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,500
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 98,540 บาท	

ผังบ้านหมายเลข A 54

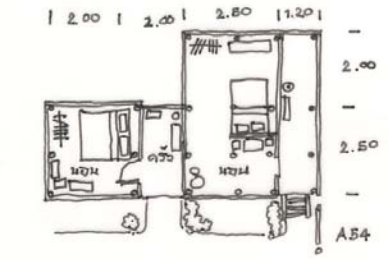

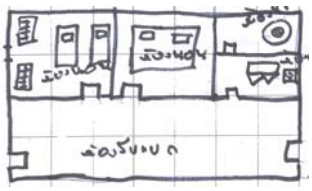

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 28 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.90 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป
การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง
พื้นที่บ้านทั้งหมด 26.65 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 8.88 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คน นาย ปรีชา นาง บัวลอย
นาง สุ รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	31.5 เมตร	9,450
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	28 ตรม.	7,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	66 ตรม.	16,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	58 ตรม.	14,500
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 62,950 บาท	

ผังบ้านหมายเลข A 58

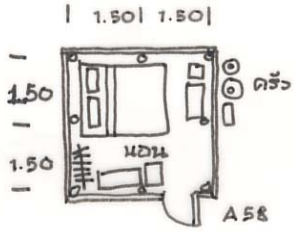

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 30 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป
การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง
พื้นที่บ้านทั้งหมด 9 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 4.5 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คน นาย ประกอบ นาง แสงจันทร์ ดญ.กัลยา อาชีพขี่สามล้อรับจ้าง รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 7,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	32.5 เมตร	9,750
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	30 ตรม.	7,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	66 ตรม.	16,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	60 ตรม.	15,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 64,250 บาท	

ผังบ้านหมายเลข A 59

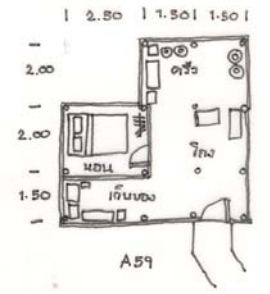

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 42 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้น สูง 0.50 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง

พื้นที่บ้านทั้งหมด 25.25 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 12.62 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน นาง ลำไย ขจรการ

นาย สายันต์ อาชีพค้าขายและรับจ้าง รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 5,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	38 เมตร	11,400
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	42 ตรม.	10,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	78 ตรม.	19,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	76 ตรม.	19,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
• แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 75,900 บาท	

บันทึก ประจำวันที่ 17 พฤศจิกายน 2545
ผังบ้านหมายเลข A 63

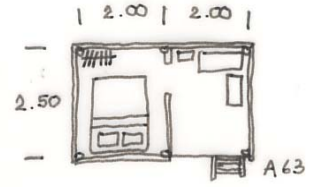

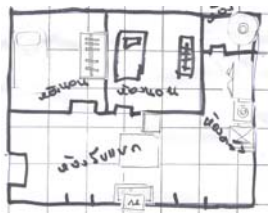

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 32.5 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.70 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป
การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง
พื้นที่บ้านทั้งหมด 10 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 5 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน นาย ชม ชาญมะเริง
นาง นิดา ชุ่มโคกกรวด มีอาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	34.5เมตร	10,350
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	32.5 ตรม.	8,125
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	69 ตรม.	17,250
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	63.5 ตรม.	15,875
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 67,100 บาท	

บ้านหมายเลข A 64

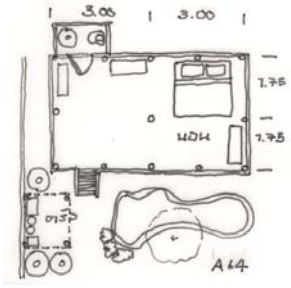

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 49 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง1.60 ม. ตัวบ้านทำจากไม้ทั้งหมด การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านจ้างเหมา
พื้นที่บ้านทั้งหมด 21 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คนนาย บุญสม คงกระพัน
นส. รัศมี คงกระพัน ดญ. มีนา คงกระพัน มีอาชีพค้าขาย รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 6,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	8 หลุม	3,200
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	8 ต้น	3,200
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	46.5เมตร	13,950
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	49 ตรม.	12,250
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	84 ตรม.	21,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	85 ตรม.	21,250
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 85,550 บาท	

บ้านหมายเลข A 65

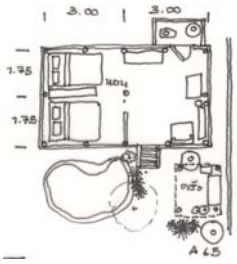

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง1.60 ม. ตัวบ้านทำจากไม้ทั้งหมด การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านจ้างเหมา

พื้นที่บ้านทั้งหมด 21 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 4.2 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 5 คนนาย ประหยัด นาง อำนวยรักษ์ นส. สุภาพร นาย ประกาศิต ดญ. สุกัญญา ดญ. สุพรรณี

อาชีพค้าขาย รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 4,000 บาท /ครัวเรือน

การออกแบบ

พื้นที่บ้าน 72 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 800 บาท /หลุม	6 หลุม	4,800
- เสา (ค.ส.ล.) 1000 บาท/ต้น	6 ต้น	6,000
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	65 เมตร	19,500
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	36 ตรม.	9,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	144 ตรม.	36,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	8 ถัง	2,240
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	68 ตรม.	17,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 103,840 บาท	

บ้านหมายเลข A 67

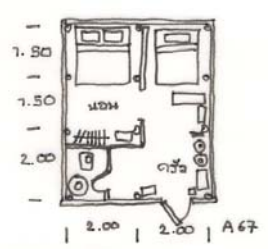

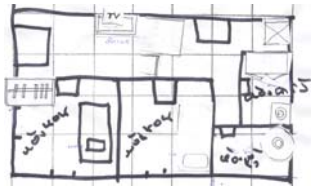

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 28 ตร.ม
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง
พื้นที่บ้านทั้งหมด 20 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 6.6 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คนนาย นาย สมบรูณ์ ชุ่มโคกกรวด
นาง วันดี บุญมา นาย มานะ ผิวบาง
อาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 8,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	33 เมตร	9,900
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	28 ตรม.	7,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	66 ตรม.	16,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	58 ตรม.	14,500
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 63,400 บาท	

บ้านหมายเลข A 69

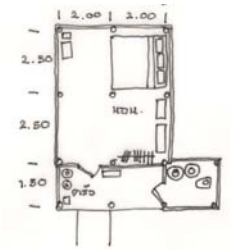

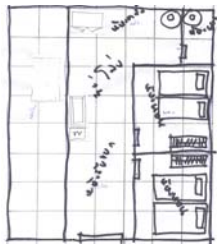

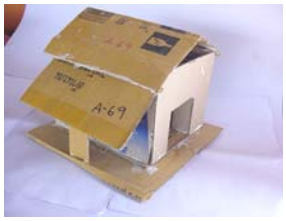

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 40 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้นสูง1.50 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง
พื้นที่บ้านทั้งหมด 26 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 8.6 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คนนาย นาย สอน ศรีสวัสดิ์ นาง เจือ ศรีสวัสดิ์ นาย ธวัชชัย ศรีสวัสดิ์
อาชีพ รับจ้างเลี้ยงม้า รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	39 เมตร	11,700
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	40 ตรม.	10,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	78 ตรม.	19,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	98 ตรม.	24,500
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 81,200 บาท	

บ้านหมายเลข A 71

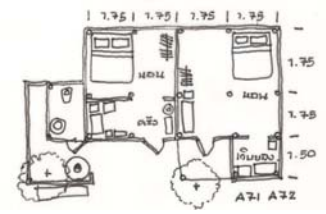

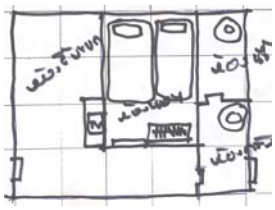

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 20 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียว ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด
การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง
พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 3.75 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 4 คนนายชาติชาย แซ่อึ้ง
นาง จวน บุญพิมาย ดญ. จารุวรรณ แซ่อึ้ง ดญ.สุรีวรรณ แซ่อึ้ง
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 6,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	23 เมตร	6,900
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	20 ตรม.	5,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	54 ตรม.	13,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	46 ตรม.	11,500
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 50,800 บาท	

บ้านหมายเลข A 82

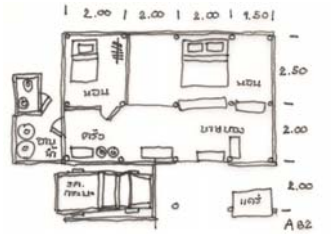

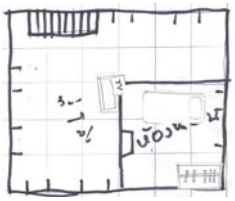

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 64 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป
การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ได้รับเงินช่วยเหลือจากนายจ้าง จำนวน 4,500 บาท และออกเองอีกเงิน 4,500 บาทในการสร้างบ้าน ไม่มีการต่อเติม มีแต่เปลี่ยนหลังคาสังกะสี
พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.5 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 4 คนนาย สุนทร บุญแพ
นาง ถนอม กล้าหาญ นาย อาทิตย์ บุญแพ นส. สายใจ
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 8,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 800 บาท /หลุม	6 หลุม	4,800
- เสา (ค.ส.ล.) 1000 บาท/ต้น	6 ต้น	6,000
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	63 เมตร	18,900
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	34 ตรม.	8,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	138 ตรม.	34,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	8 ถัง	2,240
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	64 ตรม.	16,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 100,240 บาท	

บ้านหมายเลข A 87

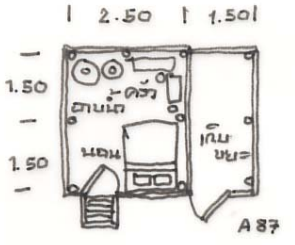

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 24 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ได้รับเงินช่วยเหลือจากนายจ้างจำนวน 4,500 บาท และออกเองอีกเงิน 4,500 บาทในการสร้างบ้าน ไม่มีการต่อเติม มีแต่เปลี่ยนหลังคาสังกะสี
พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.5 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 2 คน นาง ม่วย จันทร์อ่อน
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 8,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	4 หลุม	1,600
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	4 ต้น	1,600
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	31 เมตร	9,300
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	24 ตรม.	6,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	57 ตรม.	14,250
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	52 ตรม.	13,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 41,150 บาท	

บ้านหมายเลข A 89

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป
การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ได้รับเงินช่วยเหลือจากนายจ้างจำนวน 4,500 บาท และออกเองอีกเงิน 4,500 บาทในการสร้างบ้าน ไม่มีการต่อเติม มีแต่เปลี่ยนหลังคาสังกะสี
พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม.
พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.5 ตร.ม.
จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 7 คนนาง ช้อย แถมเกษม
นาง เย็น นาย มานพ นาย ราเชน นาย กิตติ ดช. มนัส
ดญ. กัญญเรศ แถบเกษม
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 8,000 บาท /ครัวเรือน

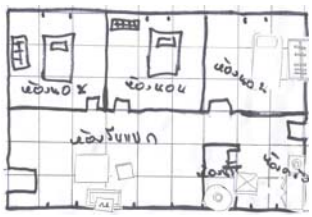

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 54 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	8 หลุม	3,200
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	8 ต้น	3,200
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	48 เมตร	14,400
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	54 ตรม.	13,500
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	90 ตรม.	22,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	8 ถัง	2,240
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	92 ตรม.	23,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 91,340 บาท	

บ้านหมายเลข B 44

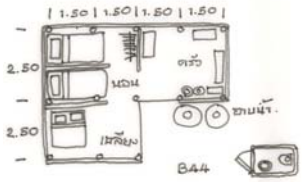

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป

การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ได้รับเงินช่วยเหลือจากนายจ้างจำนวน 4,500 บาท และออกเองอีกเงิน 4,500 บาทในการสร้างบ้าน ไม่มีการต่อเติม มีแต่เปลี่ยนหลังคาสังกะสี

พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.5 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 12 คน

รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 8,000 บาท /ครัวเรือน

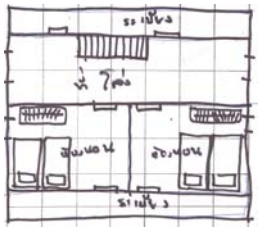

การออกแบบ

พื้นที่บ้าน 63 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 800 บาท /หลุม	6 หลุม	4,800
- เสา (ค.ส.ล.) 1000 บาท/ต้น	6 ต้น	6,000
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	68 เมตร	20,400
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	31.5ตรม.	7,875
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	138 ตรม.	34,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	8 ถัง	2,240
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	62.5ตรม.	15,625
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 100,740 บาท	

บ้านหมายเลข B 45

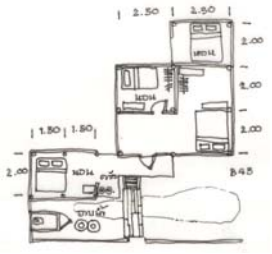

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ได้รับเงินช่วยเหลือจากนายจ้างจำนวน 4,500 บาท และออกเองอีกเงิน 4,500 บาทในการสร้างบ้าน ไม่มีการต่อเติม มีแต่เปลี่ยนหลังคาสังกะสี

พื้นที่บ้านทั้งหมด 15 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 7.5 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คนนาย สาม นาย มีศักดิ์ นส.สุวรรณา ดช.สมชาย ดช.วัชระ

รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 8,000 บาท /ครัวเรือน

การออกแบบ

พื้นที่บ้าน 90 ตร.ม.

วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 800 บาท /หลุม	6 หลุม	4,800
- เสา (ค.ส.ล.) 1000 บาท/ต้น	6 ต้น	6,000
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	77 เมตร	23,100
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	48 ตรม.	12,000
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	162 ตรม.	40,500
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	6 ชุด	4,800
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	8 ถัง	2,240
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	88 ตรม.	22,000
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,500
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 122,040 บาท	

บ้านหมายเลข B 50

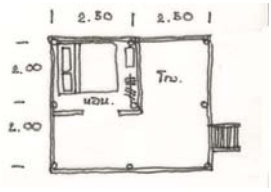

การออกแบบ
พื้นที่บ้าน 35 ตร.ม.
วันที่ 17 ธันวาคม 2545

ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ยกพื้น สูง 0.60 ม. ตัวบ้านทำจากสังกะสีทั้งหมด มีห้องน้ำแยกออกไป การก่อสร้างนั้นเจ้าของบ้านสร้างเอง ได้รับเงินช่วยเหลือจากนายจ้าง จำนวน 4,500 บาท และออกเองอีกเงิน 4,500 บาทในการสร้างบ้าน ไม่มีการต่อเติม มีแต่เปลี่ยนหลังคาสังกะสี

พื้นที่บ้านทั้งหมด 20 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอยต่อคนสำหรับที่พักอาศัย 6.6 ตร.ม.

จำนวนผู้อยู่อาศัยทั้งหมด 3 คนนาง น้อย เรียงทองหลาง นาย แดง เรียงทองหลาง นาง รวีวรรณ เรียงทองหลาง รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 8,000 บาท /ครัวเรือน

ประมาณราคาค่าก่อสร้าง (3 ก.พ. 46)	จำนวน	ค่าวัสดุ
– งานฐานราก (ค.ส.ล.) 400 บาท /หลุม	6 หลุม	2,400
- เสา (ค.ส.ล.) 400 บาท/ต้น	6 ต้น	2,400
- คาน (ค.ส.ล.) 300 บาท / เมตร	39 เมตร	11,700
- พื้น (ค.ส.ม.)ทรายถม 250 บาท/ตรม.	35 ตรม.	8,750
- ผนังอิฐบล็อกฉาบปูนเรียบ 250บาท/ตรม.	72 ตรม.	18,000
- ประตูไม้อัด วงกบไม้เนื้อ 800 บาท/ชุด	2 ชุด	1,600
- หน้าต่างบานเกล็ด 800 บาท/ชุด	4 ชุด	3,200
- สีทาบ้าน 280บาท/ถัง/45ตรม.	5 ถัง	1,400
- โครงเหล็ก,มุงกระเบื้องลอนคู่ 250 บาท/ตรม.	71 ตรม.	17,750
- ชุดดวงโคม,ปลั๊กไฟ, หม้อแปลงไฟฟ้า,สายไฟ		2,000
- โถส้วม,ถังส้วม ,มิเตอร์,ท่อน้ำ		2,500
● แรงงานที่ใช้เจ้าของบ้านสร้างเอง	รวม 71,700 บาท	

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายนพพันธุ์ ทองเกลี้ยง เกิดวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2517 ภูมิลำเนาเดิม 158/26 ถนนห้วยแก้ว ซอยสุขาภิบาล 13 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง คณะสถาปัตยกรรม แผนกช่างวิชาช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตภาคพายัพ จ. เชียงใหม่ ,ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง และปริญญาโท คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาเคหการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย